

ION VINEA

O P E R E

II

PROZA SCURTA

Ediție critică

de

ELENA ZAHARIA FILIPAȘ

Apariția acestui volum a fost subvenționată de
MINISTERUL CULTURII

SCRITORII ROMANI
EDITURA MINERVA
București -- 1995

L.J.L. 1646/28

189806/189814

NOTĂ ASUPRA VOLUMULUI II

Acest volum al ediției operei lui Ion Vinea cuprinde proza scurtă și maximele dintr-un proiect de volum intitulat *Călduza nerăbdării*.

Am ordonat textele de proză grupându-le în *Antume* și *Postume*.

Prima secțiune este structurată, la rîndu-i, în *Volume* (*Descîntecul și Flori de lampă*, 1925 și *Paradisul suspinelor*, 1930) și *Din periodice* (incluzînd nuvele, schițe și poeme în proză, în ordinea cronologică a primei lor publicări).

Secțiunea a doua cuprinde *Postume*, reproduse în marea majoritate după manuscrise, și un proiect de volum de maxime și reflecții, intitulat *Călduza nerăbdării*. Manuscrisele nefiind datate și neavînd nici o altă posibilitate de a stabili cronologia lor, am ordonat textele postume într-o succesiune pur arbitrară, luînd ca punct de reper ordinea primei publicări în periodice sau volume.

Manuscrisele* care cuprind proza scurtă a lui Ion Vinea se află în cea mai mare parte în colecția *Muzeului literaturii române*, fiind achiziționate de la soția scriitorului, Elena Vinea. Ele sînt foarte puține la număr, lipsind în totalitate manuscrisele textelor antume. Lipsesc și cîteva manuscrise ale unor texte publicate postum în periodice.

S-au păstrat în unele cazuri file decupate din periodice conținînd texte tipărite în tinerețe și asupra cărora scriitorul a revenit ulterior, operînd modificări sau corecturi. Aceste texte cu însemnări autografe, care au fost considerate ca text de bază pentru ediția noastră, sînt menționate în aparatul critic de note și variante.

* Conform uzanțelor editoriale, am inclus în termenul de *manuscris* și texte dactilografiate cu însemnări sau corectări autografe.

Vom descrie manuscrisele — care uneori cuprind cite un singur text — în ordinea pe care am stabilit-o în alcătuirea sumarului volumului. Vom menționa aceste manuscrise cu numărul de inventar dat de Muzeul literaturii române.

Manuscrisul 16563 este o mapă cu conținut eterogen: copii dactilo ale unor proze publicate în periodice, tăieturi din ziare și reviste, reportaje, evocări și schițele *Felul de a fi, Amicul meu Myrmydon, Drumul prin ploaie*.

Manuscrisul 16557 conține dactilograma nuvelei *Sus pe luciul Dunării* și un reportaj. Hîrtia pe care este dactilografiat textul nuvelei *Sus pe luciul Dunării* este tip-editorial, cu chenar, de culoare verzuie și ușor transparentă. Paginile sînt arse de jur împrejur, ceea ce indică intenția autorului de a distruge textul (vezi nota noastră asupra ediției la volumul I din *Opere*, 1985, p. LX). Corectări autografe cu creionul au fost făcute mai târziu, cu ocazia unei posibile tentative de publicare, căci se vede intenția autorului de a recupera textul prin rescrierea unor cuvinte care au fost parțial sau total arse.

Manuscrisul 16558 cuprinde nuvela neterminată *Cabana dragostei uitate*. Textul este autograf, scris la început cu cerneală albastră, apoi cu cerneală neagră, iar ultimele pagini cu creionul. Este prima formă a textului, cu multe ștersături, corectări, adăugiri. Același dosar conține și o copie dactilo a textului nuvelei, cu corectări, care însă nu par a fi ale autorului, ci ale cuiva care nu a urmărit decît exactitatea dactilografierei.

Ms. 16559 cuprinde textele dactilografiate ale schițelor *Într-o noapte de iarnă* și *Pecetea*. Ambele texte au corectări autografe, precum și unele mențiuni autografe pe care le specificăm în aparatul critic.

Manuscrisul 16560 cuprinde schița *Trei prieteni*. Textul este autograf, scris cu creionul pe ambele fețe ale hîrtiei.

Manuscrisul 15584 cuprinde schița *Simplă poveste*. Este un text autograf scris cu cerneală neagră.

Manuscrisul 16516 este un carnet de format mic, foarte vechi după aspect. Primele trei file conțin sumarul, în 17 capitole, a unui proiect de roman sau nuvelă cu titlul *Praf și pulbere*, proiect pe care însă nu l-am putut raporta la nici una dintre creațiile scriitorului. Tot aici este cuprins textul unei mici schițe intitulate *Amintiri fantastice*. Textul este autograf, cu creionul.

Manuscrisul 12846 cuprinde un text în proză, intitulat *Mireasma pe calvar*. Sînt 8 file scrise cu cerneală neagră și numerotate de la 1 la 8. Scrisul și hîrtia par a indica o lucrare mai veche,

din tinerețe. Pe verso-ul unei file se află textul unei cereri către „Precepția capitalei” privind achitarea primei taxe de frecvență la Facultatea de Medicină, de 45 de lei. Cererea e semnată „Ion Iovanache”, iar sub semnătură este menționată adresa: „Calea Moșilor 132”. Este, fără îndoială, un document surpriză care arată că Ion Vinea, omul tuturor proiectelor, s-a gîndit la un moment dat să urmeze cursurile Facultății de Medicină. Din păcate cererea nu este datată și nici nu avem nici un indiciu în legătură cu această intenție, trecătoare și iluzorie ca multe alte proiecte ale scriitorului.

Manuscrisul 16555 cuprinde proiectul unui volum de maxime și reflecții intitulat *Călușul nerăbdării*, filele 1—31, conform numerotării date la Muzeul literaturii române. Textul este parțial autograf (filele 1—12 și 21—31), iar restul este dactilografiat, cu corectări autografe (o descriere mai amănunțită a textului este făcută în cadrul aparatului critic).

În stabilirea textului am urmat normele filologice consacrate de practica editorială, păstrînd acele forme morfologice sau fonetice care indică o realitate lingvistică diferită de cea legiferată azi. Am menținut unele dublete fonetice ale aceluiași cuvînt, consemnate ca atare în DEX, de tipul *ulcior* — *urcior*, *atlas* — *atlas*, precum și variante ale unor neologisme aflate în diverse faze ale adaptării la sistemul limbii române. Cît privește punctuația, ne-am propus să respectăm voința autorului, intervenind numai acolo unde era imperios necesar, fie pentru a evita o neclaritate a textului, fie pentru a finaliza unele intenții (închiderea parantezelor sau a ghilimelelor, delimitarea prin două virgule a unei construcții apozitionale).

Am corectat greșelile de tipar evidente, în mod tacit pe cele minore, menționînd în notele de subsol doar cazurile mai deosebite, argumentate și de variante.

E. Z. F.

DESCÎNTECUL
ȘI FLORI DE LAMPĂ

DESCÂNTECUL

La miezul nopții, arendășoaica sări din pat, pe blana de urs, pusă aproape dinadins. Tremurînd, flacăra lămpii isca în odaie alternative largi de lumină și umbră. Flacăra lămpii era ca un fluture rănit. Și femeia întîrzia cu ochii ațintiți. Inima i se zbătea la fel. Se lăsă pe spate, peste pernele multe, într-un leșin voit. Mișcarea îi descoperi genunchii netozi, iar așternutul se infundă sub trupu-i voinic. Pe tavan, mereu, și asemeni clipelor, lumini și umbre se fugăreau. Se făcea tăcerca care stăpînește între pereții bătrîni cu firide adînci, peste mobile vechi, lavițe sculptate, icoane cu metal, scoarțe și țesături de lînă. Sub tăpile femeii, capul ursului privea stupid. Și ursul era o amintire mai mult despre Anghelache. Femeia nu mai ținea minte amănuntele unei vînători. Dar dezmiardă această amintire cu piciorul și zări o închegare din dorință și din gînd :

Scurt, cu spete patrate și grumaji pietroși, falcos și roșu la față, cu vîrf la mustața mică și ochi negri privind cruciș. Logofătul Anghelache purta pușcă și ghetre ca pădurarii, și calul cu gît rotunjit îl asculta ca un ciîne. Și cum să n-asculte de mîna mare care strîngea frînele și de coapsele cari îi striveau răsufllarea ? Arendășoaica îl vedea zburînd acum pe șosea, cu norul de praf tîrît după el, îl vedea pe călărețul scurt, sorbit de zări, pînă unde ? Ducea cu dînsul nu numai banii pe o recoltă, strînși de pe moșia pe care slujise, ci și toate mîngîierile date în schimbul lor, în chip de brătări de tuci și flori negre rămase pe sinii și pe brațele arendășoai-

cei. Femeia își caută pe trup vinătăile vechi de două săptămîni, și le învie cu gura, o înecă suspinele, se răsucesce cu fața în jos. Și întrebarea îi scurmă în minți, ca o cazma : unde o fi, unde s-o fi ascuns și la cine ?

În cele din urmă își scutură dorul ca pe o lacrimă și purcede la fapte, așa precum i s-a spus. Sare, dreaptă, dintre vedeniile ei, își scoate cămașa dintr-o trăsătură și alungă plete negre și lungi peste spatele mănăs de vădană. Pe scaun, goală în fața oglinzii cu pupitru, între două sfeșnice cu focul întins, privește ca într-o apă lividă... Sustine, pe scindura mesei, sinii grei. Și nu vede la început decît două cearcăne și două priviri la fel, țintind-o, din adînc.

Îndărăt, așa cum trebuia, lampa scade și moare. E întuneric ca în jurul unui altar părăsit. Văduva arendașului din Sihlești, răpus într-un chip atît de ciudat în trăsura care-l ducea la oraș, se scufundă, cu priviri și minți, în oglindă. Clopotele și toaca de la schitul ținutului se auziră din departe. Utrenia...

Și plâsmuirile, călăuzite de sunet, plutiră în apa cleștarului, încet :

Mai întii un zid cenușiu și o cruce, pe netedul curții pustii. O maică se plimbă cu pași mărunți. Și la fiecă oprire însemna capătul crucei desenată pe pămînt prin mers, suna din inima lemnului lovit.

(Se auzea deslușit toaca și apoi clopote se tîngui-ră. Și ochii din oglindă păreau secați de viață prin plîns. Peste tîmple întunericul din odaie îi curgea în coamă. Acum, arendașoica își aminti de primul doliu, de cel dintîi sicriu) :

Cadrul de lemn se lărgește.

Catafalcul și chipul mamei se ridică în mijlocul unei biserici cu lespezi largi și rogoale pe jos, din rogojină. Flori galbene și făclii se amestecă în obscuritate. Și era ca un cer negru, unde, printre stele, chipul mamei părea luna. Din cor, ca din văzduh se revărsa imnul de pomenire, curat. Ca un arcuș peste firele sufletului, cîntecul smulgea din ea durere. Și chipul se depărta printre stele, lunecînd.

Biserica rămîne goală, cîntecul filiiie într-însa, se pierde. Ochii din oglindă plîng. (Viziunea se, schimbă) :

...Se deschid porțile și, către preotul în odăjdii, pe cărarea dintre lumea despărțită, înaintează nunta smerit. Capul ei se înclină sub alb cu lămîiță. Mi-rele salută mulțimea și-și șterge chelia cu batista... Afară, pocnet vesel de pistoale.

Oh ! neplăcerea alungă această vedenie :

...Dar acum chiar camera de alături se încapă în oglindă. Trupul răposatului zace pe masă printre flori de cîmp, în hainele cele negre și cu ghetă arătînd tălpile noi, ca pentru o sărbătoare. Oamenii sosesc cu mănunchiuri, sărută icoana de pe plastronul mortului și privesc la steaua întunecată ce-i stă adîncită în tîmplă lîngă chelie. Văduva, în genunchi, spune rugăciuni, caută suferința și nu o găsește. Simte căutătura oamenilor și leșină. Noaptea năpă-dește în aceeași odaie de acum, dar în timpul de atunci, în oglindă. Camera mortului nu se mai vede, dar prezența lui se simte în toată casa, poate după bocetul babelor. În tăcere s-a deschis ușa. Slugile morții se aud o clipă, alături, deslușit. Spre patul în care văduva s-a trezit din leșinul lung se îndreaptă credinciosul Anghelache. Deși merge pe virful picioarelor, dușumeaua trosnește sub trupu-i îndol-dorat. Vine să vadă cum fi este. Îi mîngîie fruntea învinsă, îi potolește tremurul mîinilor, îi sărută gura. Fața lui e tare și căutătura vicleană. Sărutul stă-ruiește. Arendașoica s-a înfiorat de două ori. Pen-tru că logofătul se așază în pat și dezmiardarea lui i-alunecă peste ciorapi. Și răsufierea i se întărește. A, nu ! astă-noapte, nu ! S-a ridicat țeapănă și în-grozită : „aibi milă ! nu pot ! nu trebuie ! mi-e rău !” și ruga ei se sfîșie spre fața batjocoritoare a lui Anghelache.

— „nu fi copil : am încuiat ușa...”

(În oglindă, chipul palid se colorează, ochii ard, nările se zbat. Printre gîndurile răvășite, întrebarea se ridică, grabnic, ca o văpaie dintre vreascuri, mis-tuînd : unde e acum ? unde e ?)

(Își scufundă privirile prin gheața oglinzii să mai vadă) :

O cârciumă joasă cu tejghea și vrafuri cu sticle în fund. Lăutari în picioare lângă o masă. Meseni cu paharele-n mâini și cu femeii pe genunchi strigă și rid. De bună seamă, cineva povestește foarte hazlii întâmplări, că stârnește atîta veselie la masă, iar burta cârciumarului cu chimir s-a apropiat, zguduită.

(Văduva se apleacă printre luminări, mai mult, peste oglindă, să vadă, să audă) :

Este chiar logofătul Anghelache, la față ca vinul vechi și în brațe cu o femeie văpsită pe gură — chiar dinsul este — cel care le deapănă firul vieții lui împletit din pozne și noroc. E vorba de Sultana, arendășoica bogată, care la patruzeci de ani nu și-a stîmpărat sîngele și a trebuit să o lase cu buza umflată și cu banii pe o recoltă șterpelii... Oaspeții hohotesc, femeia văpsită îl ia pe după gît la ficce vorbă de duh, burta cârciumarului se frămîntă ca a unei neveste care nu poate naște. Pumnul lui Anghelache răsună voios pe masă și urletele tovarășilor îi prețuiesc cum se cuvine porunca : „să vie un purcel la cuptor“. Hangiul pleacă, paharele zbîrnăie, se deartă. Femeile chiuie bete și cad moi pe piepturile bărbatești. Și toți așteaptă, cu o poftă nerăbdătoare, sfîrșitul și îmbrățișarea.

(Din nou Sultana se apleacă spre oglindă, și așa de aproape, că răsufletul ei aburește sticla, și nu poate deci să zărească mai limpede, așa cum vroise, pe tîrfa din brațele nelegiuitului.)

Dar nu-i auzi decît glasul, îngînînd, printre viori, un cîntec de grădină, și văzu apoi pe hangiul, uriaș, punînd tava, printre bliduri, pe masă. Și în clipa asta se făcu tăcere în cârciumă, viorile tăcură gîtuite, mesenii încremeniră privind. Pe tava purcelului se afla un chel cap de mort, mucegăit, cu o stea roșie, proaspătă, în tîmplă. Femeile leșină, toți se scoală trîntind scaunele în fugă, și Anghelache e cenușiu la față ca bolovanul. În țipete și în învălmășeală, cârciumarul burtos se reazimă de o boltitură și face un haz nespus, că se cutremură încăperea, și ochii îi lucesc ca purpura. Iar în cârciumă se răspîndește un miros pîrlit, ca în iad. Musafirii pieriseră. Logofătul e singur. Se repede spre ușă, pe

la ferestre, dar e încuiat și au crescut ca prin farmec zăbrele. Pe afară se plimbă dorobanți ca în jurul temniței.

Sultana recunoscuse capul mortului. Dădu un țipăt. Pe la tîmple și pe umeri simți o arsură vie și mirosul iadului i se lămură în nări. Vru să urmărească pedepsirea lui Anghelache, dar capul de mort se rostogoli după masă, luminînd pînă la gîtul văduvei, fript de o sărutare neașteptată.

Femeia izbi cu pumnul în oglindă. Țândări. Și cum vedenia pieri spulberată, își dete seama că părul îi luase pe alocuri foc și o flacăra mică i-a lins ceafa. Se repezi în pat și-și stinse pletele cu așternutul. Apoi, gîfîind, aprinse lampa. Sfeșnicile fumegau. O durere la călcii : pășise pe cioburi. Mina îi sîngera. Se legă cu o batistă. Deschise o fereastră deasupra nopții să iasă mirosul de pîrlit și, cum o adiere năvălind îi șterse trupul de sudoare, se rușină, găsindu-se goală, ca și cum ar fi văzut-o cineva.

O hotărîre dureroasă o împinse înainte. Gîndul că Anghelache petrece astfel cu femeile din oraș îi dete puterea să uite orice altă grijă. Tiptil, deschise ușa și pătrunse, albă, în întuneric. Ascultă cîteva clipe. Tăcerea năștea ca un freamăt în urechile ei și umplea casa pustie. Înfricoșată totuși, își urmă pașii pe treptele trosnitoare pînă jos, trase drugul și deschise poarta sonoră pe lîngă care trecea noaptea mareață din curte. În aer plutea amenințarea ploii. Din copacii nemișcați se prăvăleau miresme pe cari o adiere le împărțea, grele. Nisipul îi supse pașii, îi răcori tălpile și nici o rază nu pogorî dintre nourii cari se amestecau în tăcerile voluptoase. Arendășoica fugi ca o lumină pe lîngă zidurile vechi. Se opri în cîmpul de porumb din dosul casei, lîngă butoiul pus să stringă apă de ploaie. Pietrele îi răniseră picioarele desculțe și neobișnuite. Își strînse părul pe piept, terorizată de teama că o vede cineva în desăvîrșita izolare a ceasului și a conacului. Sub lespedea neagră a cerului jos, își răspundeau greieri, țesători subtili ai visului și ai liniștei. Porumbul osos foșnea. Tremur de frică sau de frig ? de frig, desigur, se gîndi Sultana ghemuită în zid și

gata să fugă îndărăt. Își dete seama că nici nu mai are puterea să strige după ajutor, atât de nebunească îi apăsă fapta ei, în locul neumblat din spatele casei. „Fără îndoială că nu prea mi-e bine — își mai zise, cercînd să-și înțelezeze dinții clănțaniți —, doar frigurile m-au adus pe calea asta. Dar de vreme ce sunt aici, adăogi cu socoteală duhul ei de femeie, de ce n-aș încerca? Pentru cîteva minute?” Făcu vreo cîțiva pași în căutarea locului bătătorit și ales. Un lătrat răsună în apropiere. Sultana tresări groaznic. S-ar putea ca, de alarma cîinilor, argații să o surprindă goală și cu vrăjitoareștiile unelte în mînă. Tot satul ar rîde a doua zi. Arendășoanca pîndi gata să zboare în casă la cel mai mic semn ivit din adîncul mut al curții. Îi părea rău de acum că va părăsi orice încercare. Și dacă diavolul se ivește în toilă descîntecelor? Icoana lui Anghelache îi străluci însă în suflet și toate nădejile se încordară. Sultana se ridică, sfidînd necunoscutul, și-și respiră părul în vînt ca pe un drapel.

Cîinele lătrase, — iar din buruieni, printre licurici, se deschiseră pleoape.

Căci în răstimp, la marginea șanțului, Ion Toiag sfîrșise întîiul somn și se întorcea fericit spre greierii din cealaltă parte. Își trase mai bine căciula peste urechile ude de rouă și zîmbi viselor de pînă atunci. Jandarmii din satul vecin îi pierduseră urma. Aci, la curte, grădinarul îi dase de lucru fiindcă nimeni nu voise să muncească sărbătoarea, cînd se gătește mai mult și se toarnă, la masa argățească, vin. Norocului neașteptat al lui Toiag i se adăogi și cîntecul de lăutari, prilej să-și arate glasul și să i se mai treacă, din mîna slujnicelor, cîte un pahar. Bău pînă i se încurcă mințile, dar cînd vru să pipăie mijlocul femeilor fu trimis să se culce în grajd sau în podul cu fin, unde însă i se păru prea cald. Atunci s-a bălăbănit de-a lungul curții, a dat cu cizmele prin rămășița focului peste care se răsucise friptura și s-a prăbușit la întîmplare în iarba uscată din marginea unui șanț. Aici se trezea Toiag pe încetul. Mireasma tare a nopții răzbea prin ierburile cari se căzneau să se ridice, în strivire. Un

fior, străbătîndu-l, îi lăbărta în zîmbet fața spină. Odihnit și sătul, ghicea într-însul răspuțeri cari tindeau să se cheltuiască. Închipuiri de dragoste îi pluteau lingă gene. În aiureala deșteptării, prin pacea cadentată imens de respirarea muzicală a greierilor, acestea îl urmăreau încă. Dincolo, la vreo cincisprezece pași de pildă, o nălucă se plăsmuia, cînd mai ștearsă, cînd mai lămurită. Trecea dintr-un loc într-altul, într-o plutare lină care dezbină întunecimea în juru-i. Chinuit, Toiag își duse mina la frunte, să împrăstie vedenia. Apoi, privi cu neîncredere în fund. Îspita se cioplise dreaptă, întepenită pe vîrful picioarelor, cu sinii ațîntiți și cu mîinile ridicate pentru zbor, și deodată se roti, descriind o arie în mersu-i repezit. Toiag se frecă la ochi și privi cu îndîrjire. Forma se desfăcea tot mai închegată, pe fondul de frunziș și umbră. Lui Toiag i se broboni rece fruntea. În mijlocul ariei, nălucă își revărsă părul, ca o bocitoare, peste piept, pînă-n pămîntul în care începu să bată cu surcele. Măsurat, ca într-o darabană. Cîteva silabe se deslușiră, printre plete, ca bolborosirea unui pîriu negru, pe un început de melodie. Apoi, femeia înconjură în fugă aria, cadentat, și se apropie, în mișcări spornic mai desfrîinate, de centru, să bată iar chemarea pămîntului păstrător al atîtor puteri neintrebuîțate, pe cari descîntecul pătimaș le urnește. Toiag pricepu că are în față-i, aievea, o vrăjitoare care face cuiva de petrecanie. Se tîrî către ea, pe brînci, să o aibă mai la îndemînă, cînd i-o veni s-o pedepsească. Ea mătura locul, îl stropea cu apa din ulcior, și zicea pe de rost, chemînd cu mîinile, cu glasul și cu părul, la marginea cercului. De aici se retrăgea, cu fața-n vînt, cu ochii în gol, cu mișcări ritmice și încovoiate, ademenind un chip ivit doar ei. Toiag înțelese și mînia i se potoli.

Întins printre mărăcini, ca o șopîrlă, privi arătarea coaptă a vrăjitoarei absorbită în fermece dîrze. Pletele se despărteau din belșug, de jur împrejur, bătînd în plinurile mănoase. În alergare, ființa ei unduia de greutate și de mlădiere pe trîinicia coapselor șlefuite. În mijlocul în care părea să fie cuibul drăciilor invocate, aprinsese uscături. Flăcări

5 își jucau răsfringerile pe statura ei ingenucheată. Femeia topea o păpușă de ceară, scoasă din urci-
rul cu apă și boscorodea, ferindu-și șuvițele. „Așa
cum ceara se topește de văpaie, să se topească și
el de dor“, recunosc Toiag descîntecul.

10 Cum dau unii norocului cu piciorul — și prin-
tre spini Toiag se țiri mai aproape. E plină și moale
la pipăit ca omida. Flăcările o pătrund astfel că-i
presimți valul care-i curge sub piele, și ce frumos
strălucește în întuneric femeia și focul. Flăcările
15 cresc aurii, danțul reîncepe, îndărăt se descoperă
aria și porumbiștea înfiorată, zidul vechi și un mes-
teacăn de var, și mii de umbră subțiri și mute se
însuflețesc și încalcă cercul.*

20 Vrăjitoarea era un rug de patimă și de viață,
tîrcolind focarul într-un iureș care se depărta să
împrăstie nopții porunca dragostei înteteite. Fără
îndoială că, de atîtea rituri și ritmuri, peste mintea
ei se trăse un stor. În ochii larg deschiși, nu se
25 mistuia decît o singură vedenie, născută din dorin-
ță. Puterile o părăseau, iat-o șovăind, cu mîinile
în șolduri, înapoi, pe cercurile închipuie, lingă ja-
rul pîlpîitor, cu mîinile întinse pentru îmbrățișare.
Dogoarea o încinse. Un suspin și un zîmbet pe fi-
30 gura-i rumenită, închiderea plină de fericire a ge-
nelor și așteptarea plină de grație a staturii vestiră
o apariție iubită, undeva. Toiag, pe brînci, ca o
lăcustă, cu ochiul singeros și nara aprigă, fu atît de
uimit de înfățișarea ei, încît se uită o clipă împrе-
35 jur, să vadă dacă într-adevăr vine cineva. Nedu-
merit, își împlîntă iar privirile în vrăjitoare. Pe fi-
gura ei cu pleoape închise, cu viața toată dintr-însa
împinsă la ultima suprafață, gata parcă să se des-
facă și să alcătuiască în aer o a doua mască, după
40 asemănarea pătimașă a celei dintii, se întetea ex-
presia așteptării, clipă cu clipă, îndeplinită :

— „Vine, mult așteptatul, fără de greș, vine!“

Peste o clipă, se împleticea, trunchi, peste foc.

40 Toiag sări. Cu mîna întinsă o înlătură de la flă-
cări și, trecînd fără preget printre ele, îi prinse pră-
bușirea în brațe. Nu-și cunoștea stăpîna, pe Sul-

tana, arendășoica, astfel că se minună încă o dată
de frumusețea revărsată, lut și coamă, asupra-i. Și
se minună mai mult simțînd atingerea mîinilor albe
pe grumajii lui și aceeași chemare de dragoste, au-
5 zită de departe, aiurindu-i șoptiri la ureche. Pricipu
poate că sosirea lui dădea corp vedeniilor Sultanei,
încă departe de trezire, sau crezu că era chiar el
chematul. Căci Toiag își ridică prada care atîrna
10 arcuită ca o ghirlandă și, cu pași desfăcuți de încor-
dare, își făcu loc în tufiș.

* În textul de bază *circul*. Corectat după textul din periodic.

MOARTEA LA CHEF

Vînt din păduri în cari se împrăști mușchiul pe rădăcinile scorburoase și se înmulțeau izvoarele, ghiociei și șerpilor.

Noaptea primea miresmele, ca o pînză albastră, în drum către singura stea.

Un sat stins lingă biserica neagră de birne. Cîinii tăcuseră : Doar din păragina lemnoasă țipă, în turle, poporul de cucuvăi.

— Vine primăvara, suspină cineva.

Acorduri metalice rătăceau ca umbre de aur, din balul de la conac. Nu zăream decît țigara lui în răs-timpuri, roșu punct.

— Da, vîntul ăsta te amețește ca zefirul...

— Vîntul, sau vinul ?

Și înțelesei că cel ce întrebase umplea iar și iar paharele. Același glas urmări, prin beznă, un gînd :

— Suflă peste Prut, în stepele Rusiei. Luăm primăvara cu noi. Era mișcat. Din nou, acordurile, și-n sufletele noastre plutiră valsuri și rochii.

— Toate astea rămîn în urmă.

Simțeam că același fior ne lega inimile. Cele trei țigări ardeau deodată. Apoi, unul :

— Voi mai știți ceva ?

— E vorba să ne retragem chiar mîine. Toate măsurile sunt luate. În zori, aruncăm în aer podurile...

— Și pleacă toată lumea ?

— Numai armata. Civilii, răniții și exantematicii rămîn.

— Bine de ei !

Tăcerea copleși aceste vorbe, ca pe un vierme al tuturor.

— Rusia, știți cum îmi inchipui Rusia ? Nesfîrșită, albă, cu riuri de gheață, cu oameni mari, galbeni, în cîrciumi scunde, cu popi și călăreți, cu negustori, cu noroade — care se schimbă din zări în zări — pe un lung drum de pierzare.

Aveam, cel mai în vîrstă dintre noi, douăzeci de ani. Dar cineva izbucni :

— Ce înseamnă asta ? Ce-o fi să fie ! Ura !

Și goli paharul. Era strident. Nervii — întinși pînă la țipăt, gitlejurile — încleștate.

— Haideți cu mine ! Ați adormit !

Ne ridicăm mașinal și coborîm după el prispa, în lunecușul norios al curții. Aburi dulci ne năpădiră.

Cu fețele spre cer, ca să primim adierile : uite luna !

Albă și grăbită, străbătea nori de funingini și zăpadă.

Afară, lingă gardul smuls și culcat, o mogîldeață — cal scheletic — smulgea iarba mărunță ce se dezvelise din iarnă. Ronțăitul lui în liniște.

— Ia uite ce javră, he, he, he ! și cel care ni s-a impus șef îmbrînci calul. Scheletul se clătină...

— Dar unde dracu ne duci la ora asta ?

— Hai cu mine. Mergem în Rusia — și-mi aprinse sub nas lanterna — ia uite ce mutră face ! Să trezim satul, nu vezi ? Dorm cu toții, ca vitele. Poate găsăm ceva femei.

— Ssst !

Ne grămădirăm într-un ungher. O umbră subțire și înaltă se strecura pe lingă biserică. Priveam încremeniți, ca la o nălucă.

— Hei, tu ! Cine e acolo ?

Umbra dispăru. Prin întuneric ni se întîlniră mîinile.

— N-auzi ? Vino-ncoa, sau trag...

Umbra răsări deodată în fața noastră, împleticindu-se.

— Apropie-te !

Aprinserăm lanterna. Un cap tuns, un obraz cadaveric, cu surîsul palid și veșnic cu ochii încinși de văpăi negre. Fără bluză, în cămașă. O lumină îi

alerga ca singele sub piele. Spaima noastră scrișni la el :

— Ce cauți prin cantonament noaptea, țigane ?

5 — M-a trimis de la infirmerie, să fac surcele de ceai, că mâine plecăm.

Tremura.

— La trei dimineața ? Minți !

10 Impins parcă de violența cuvîntului, soldatul se strădui, cu brațele în vînt, ca niște coceni, să nu cadă. Dar se abătu drept peste pieptul Șefului, care-l apucă de pumni și-l sprijini.

— Arde ! zise el, ce-i cu tine ?

— Dă-i drumul — mă rugai — nu vezi că are friguri ? Trebuie să fi fugit de la infirmerie.

15 — E un exantematic.

— E mai slab decît calul cela de lingă gard.

— A ! ha ! ai fugit de la infirmerie, țigane, și umbli noaptea după muieri ?

Cellalt își băgău delirul.

20 — M-a trimis să fac surcele pentru ceai, că mâine plecăm în Rusia.

— Ce ? Șeful se minie deodată și-și recăpătă întreaga autoritate asupra-ne. Marș de-aici ! și cum soldatul se depărta rezimat de gard, anevoie, îi urlă :

25 pas alergător !... Nu poți care va să zică. Stai !

Se opri tocmai lingă calul care ronțăia suflînd ca mai înainte. Luna limpezi locul.

— Vrei să te duc în cîrcă ? Pune mîna pe cal ! Ține-l bine ! Așa. Suie sus ! Iei mîrtoaga de gît, vrei s-o pupi ! Haide, suiți-l voi !

30 Il ridicară ca pe o spetează. În cîmpul lanternei și-n bătaia lunii, soldatul livid pe calul scheletic, poticnindu-se într-un mers nesigur și legănat, sub umbra bisericii de birne, păru, prin larma cîinilor treziți și a cucuvelelor, Moartea, pe armăsarul apocaliptic, șovăind a popas obosit prin acel sat.

Sufletele se rupseră de realitate și țîșniră în hohot și chiot pe urma lugubrei fantasmagorii :

— În Rusia, du-te în Rusia, strigă Șeful, galop !

40 Inconjurăm Moartea, îndemnînd calul care se grăbește, clătîindu-și călărețul.

— Hi, hi, mișcă-te odată !

Scoatem săbiile pe cari le purtaserăm la balul de adio de la conac, să infrumusețăm escorta. Și calul ia trap, în zig-zag, ducîndu-și stăpînul ca pe o rufă goală, proptită-n vînt.

5 — Hi, hi, bagă-i sabia-n crupă !

Suntem depășiți. Deodată Moartea se lasă pe coamă și se prăbușește, cu cal cu tot, în noroi. Ne repezim. Aprindem.

— Scoală, bă !

10 — A leșinat.

— Scutură-l nițel...

— E mort !

— Da' de unde !

— Pune mîna : e rece.

15 Ne descoperim, dezmeticiți. Ce e de făcut ? Cel mai practic lucru ar fi, acum cînd nu se mai poate îndrepta nimic, să-l lăsăm aci pînă mâine și să mergem la culcare, fără vorbă multă. Nu țin minte cine a propus aceasta. Pe cînd ne întorceam în tăcere,

20 cineva întrebă :

— Dar calul ?

— A murit și el.

Grăbim pasul. La ușa gazdei, un cocoș, trezit, vui din aripi și ne trimbiță, vesel, bună dimineața.

TREPTELE SOMNULUI

În dulapul din zid găsi o cutie de lemn și scotoci prin dezordinea dinlăuntru : tifon înfășurat, prafuri de chinină, flacoane golite, nasturi de sidef, butoni desperecheați, agende vechi, chei și tot ce părăsirea treptată și întâmplătoare poate grămădi într-un cub de brad.

Reținu însă două tuburi de sticlă, închise și etichetate : câte o coloană trandafirie peste care spumega un miez de vată, sub dopul de plută. Prin perețele străveziu, acea culoare plăpândă, străbătînd, contrasta neliniștitor cu eticheta cătrănită pe care rînjea, dintre două oase încrucișate, o hîrcă de cretă.

„Un tub li-e de ajuns aci la țară“, prețui Pavel, și puse la loc unul singur. Se depărtă puțin și-și privi darul, cum se privește un obiect furat : cu mulțumire.

„Să liberăm moartea !“ Scoase dopul și vata, răsturnînd în palmă coloana solidă care se desfăcu într-o mulțime de socluri mici roze.

„Ce gust oare să aibă ?“ și se gîndi la sinucigașii cari înghit chinul comprimat în acest material strujit ca bănușii cîmpurilor. Cu băgare de seamă își atinse virful limbii de muchea nezîmțuită a otrăvii. Atingere, la început, insipidă, apoi răcoarea unei arsuri pe care se grăbi să o scuipe dinadinsul.

Atunci auzi că i se aduce calul înșăuat.

Tatăl său și musafirii erau duși în trăsuri spre pădure. Fusese părăsit, în toanele-i rele din acea zi. Porni galopul într-altă direcție, înfruntînd vîntul cu umerii săi largi.

După o raită se regăsi în sufrageria pustie. Nu venise încă nimeni. Obosit, pe sofa, își infundă mîinile în buzunare : tubul de sticlă. Uitase de el. Ce prostie ! Își aminti de experiența făcută. Privi totuși din nou eprubeta, o deșertă ca mai înainte — iată deci o provizie să-și ardă stomahul toată lumea de aici — și cătă către garafele și cupele roșiatice de pe masă.

„Să mai încerc o dată ce gust are cea mai neroadă dintre morți“, — stăruie el cu simțămîntul de mult uitat că făptuiește un lucru în ciuda cuiva.

Din nou duse o pastilă la gură și o ținu mai mult decît întii.

Aceeași răcoare fugară, apoi o senzație precisă de arsură, ca și cum i s-ar fi concentrat pe limbă razele soarelui cu o lupă.

Scîrbit foarte, merse iarăși să scuipe : — „nu știu ce dracu am azi“. În gînd își dădu cele mai aspre epitetes, pînă ce larma veselă a invitațiilor sosi. Tăcu în tot timpul mesei, de-abia gustă din bucate și fu absent în toată veseliea acelei seri.

Nimeni, de altfel, nu lua seama la el.

Noaptea visă că a sfărîmat o pastilă în dinți și că o aruncă. O fărîmitură, însă, ascuțită, i s-a oprit în gîtlej, și sforțările lui îngrozite nu izbutesc să o tusească afară. Se trezi în întuneric și pe jumătate își lămuri că a visat, dar un punct dureros în gîtlej chema îndoiala. Auzi pe tatăl său, în insomnia-i obișnuită, că bîjbîie după chibrituri și își aminti că otrava se află în buzunarul hainei de pe scaun. O nouă teamă îl cuprinse : nu cumva bătrînul, în căutarea lui zadarnică, să scotocească și în buzunarul său și să guste sublimatul ca dintr-un tub din acele pastile de mentă care-i plac atît. Gînd absurd ocrotit de tenebrele somnului și care aținti urechea la toate mișcările din imensa încăpere, ca nimeni să nu umble la haina de pe scaun. Somnul din nou îl scufundă și dormi neliniștit pînă tîrziu, cînd, după tăcerea ce stăpînea în conacul luminat de amiază, înțelese că oaspeții toți plecaseră la oraș.

Visul se repetă, în noaptea următoare, cu acuitate.

Gitlejul îl supăra, fără îndoială, și, ca de obicei, tatăl său își plimba insomnia prin odaie la flacăra tainică a unei lămpi mici. Aceeași împrejurare îi stârni aceeași teamă smintită, ca pastila uciğătoare să nu fie luată drept mentă. Își lămurii, prin urmare, că sticluța se află departe, în buzunarul hainei de pe scaun. Dar gitul îl durea, de lupta iluzorie și nocturnă, cu schija ceea pe care se făcea că de data aceasta ar fi înghițit-o. Căci simți o vîlvătaie în pîntece și zări, în același timp, pe bătrîn, foarte liniștit în cutreierul său : desigur, n-a luat pastila fiindcă n-a putut găsi otrava în haină. Atunci —, cînd și cînd a luat sticla ? Se prea poate ca el însuși să fi cîșorît, buimac, din pat, după sticlă — ca nu cumva să o găsească tovarășul de neliniște și să fi înghițit din greșeală o bucată, vrînd să repete, nu pe de-a-ntregul treaz, experiența proastă de dăunăzi.

Teama într-însul se întee și vru să vorbească și să aprindă, ca să scape de o vedenie atît de stăruitoare. Căci, într-un ungher al sufletului, conștiința, ca un licurici într-un cavou, veghea că totul nu e decît un vis urît. În sfîrșit, printr-o sfortare grea, își înălță mințile către o clipă de luciditate. Și, fiindcă nu izbutise a vorbi, reuși să tacă și să aștepte pînă ce îl luă iar somnul. Obosit, a doua zi, chipul îi strălucea palid. Își aminti de plăsmuirile somnului și de faptul neliniștitor că două nopți de-a rîndul îl chinuise același vis. Își perindă în amănunt totul și nu puțin găsi cu cale să se îngrijeze că visul din urmă depășise, foarte grav, limita celui dintîi. Își închipuise, adică, în starea turbure a deșteptării, că ar fi fost într-adevăr cu puțință să coboare în somn din culcuș să ia eprubeta din buzunar.

Plănuj să se scape de ea, să o ducă îndărăt în cutia în care o găsise. Foarte ciudat : măsura nu i se păru deplină. Să se dezberere, să o nimească. Dar se răzvrăti conștiința lui jignită de atita slăbiciune. Scoase tubul, îl privi cu dușmănie și rezistă pe deplin ispitei de a-l deschide iar. Îl ascunse la loc, în buzunar. Ziua întreagă rătăci, călare, prin pădure, merse de jucă șah cu proprie-

tarul vecin și-i curteni fetele. Întors acasă, află că slugile orînduiseră încăperile așa cum erau înainte de sosirea oaspeților, așa că de-acum înainte *area să doarmă singur în odaie*.

„Numai de nu s-ar repeta iarăși visul“, gîndi stînger și istovit, pe cînd i se închideau ochii.

Și nu s-a mai repetat. În toiul nopții, Pavel simți cum tatăl său se ridică din pat și-și reîncepe preumblarea monotonă prin penumbră. Deschise ochii. Bezna făcea zid vederii. Dar auzul deslușea pașii măsurați și continui în pîsla încălțămîntei de casă. Dacă ar sechestra eprubeta, i-ar dispărea temerea de acea ineptă confuzie care dă neastîmpăr inimii. Își duse mîna la piept : „Să mă strecor, tiptil, pînă la scaun, să fur eprubeta fără să mă simtă tata ; e destul de întuneric“.

Covorul moale sub tălpi, un pas, doi pași, trei, patru...

Cu vuiet sări îndărăt și se înveli, strîngînd tubul cel rece — și speriat de zgomotul de nestăpînit al inimii în zvîcnet. Trase cu urechea : pașii încetaseră ca prin farmec. Și atunci mintea i se lumină de pricepere : *visase* că tatăl său se deșteaptă și măsoară odaia ca de obicei. Și acest vis l-a împins să coboare din pat. Pașii au fost de data asta doar o nălucire. Răsuflă ușurat. Și acum eprubeta. O destupă sfidător și-i împrăstie conținutul. Așa cum își aminti că visase noaptea trecută și hotărî să braveze și să învingă obsesia cea tenace, prin însăși realizarea coșmarului. Să ia o pastilă în gură și repede să o arunce. Mîna dădu ascultare. Cînd simți atingerea, la început insipidă, a otrăvii, o plimbă, cu inima oprită, spre altarul purpuriu din fund.

Și deodată i se năzări, foarte deslușit, zgomotul pașilor, de data asta în odaia vecină.

Un inel de foc îi coborî, în spirală, prin beregată. El se trezi de-a binelea, în așternut, asudat, cu mîinile crispate pe grumaji. Din odaia de alături venea tîrșirea pașilor. Vru să se asigure că visase, dar pipăi lîngă dînsul eprubeta revărsată, simți dunga zgîriată cu unghie de jăratec pe

sub coșul pieptului și o spaimă de gheață îl năvăli pînă la rădăcina părului.

Un leșin îi îmbie ființa slăbită în însăși viața-i, dar i se smulse năuc, la gîndul că pe fiecare clipă veninul vrăjmaș înaintează în el.

Dete un strigăt.

Fluiere țîșniră în lumini albe prin noaptea curții boierești, către locuința argaților și către grajdurile în care oamenii începură să inhame grabnic caii pentru o goană năprasnică la oraș.

Voci bărbătești sunau, străin, ca în altă existență.

O slujnică bătrînă veni lîngă bolnav cu des-cîntece, cărbuni stinși și lapte.

STRATAGEMA

Lampa căpătase suflet și glas, un sunet care se îmbina din monotonie și sfîrșit, în tăcerea desăvîrșită a mansardei.

Vlad își ridică fața de pe cărți și de pe caietele cu note și privi cu ochii săi obosiți la miezul de aur al luminei de pe masă. Ca unul din fluturii pudrați cari moleșeau cu zborul lor atmosfera din odaie și veneau să moară în jurul focarului, agonia lămpii se prelungea în pîlpîiri sonore. Era ca o veghe și o tovărășie cuminte, în tîrziu.

Vlad simți în usturimea pleoapelor și în greul care îi copleșea mintea, parcă pe dinăuntru, cît era de noapte. O boare pipăi storiurile, pătrunse și-i atinse tîmplele, în zadar. Tînărul se întoarse încet spre patul desfăcut, cu perna minusculă și unică.

Avea să doarmă, ca un soldat obosit. Izolarea celor patru pereți îi fu prietenă. Oglinda și mobilele rare ale odăii erau mai fără aspect și viață ca niciodată. Nimic nu se mai prindea de atenția lui scăpătînd irezistibil în somn, cînd *tum subito* la apropierea așternutului, se opri, tresărind de un gînd: „în noaptea asta, își zise, *vor veni*“. Vlad se așeză pe marginea patului, trezit, căutînd o hotărîre care nu putea fi decît a capitulării, cu orice risc în oboseală. Dacă s-ar lăsa să cadă, ar adormi tun și ar uita de orice grijă. Își căută un sprijin, să nu se mai clatine... „Dar, continuă gîndul, foarte curînd, Avidele aveau să-l deștepte. Din nou, ar bîjbîi după chibrit și, pe lumină, ar reîncepe, timp de un sfert de oră, capturarea Noc-

turnelor surprinse și buimace. Le-ar culege din cutele așternutului, ca pe niște boabe de roșcovă și le-ar arunca pe sticla de lampă. Și după săvârșirea vindictei, ar reatipi fără să regăsească în spălăceala confuză a nopții înaintate somnul greu de la început.“

În aceste îndeletniciri ale mizeriei, Vlad constata că vizita inamicului cel oribil nu-l chinuia consecutiv și că avea totdeauna o noapte de armistițiu între două nopți roșii.

La început, când își verifică observațiunile, eroul nostru se bucură, pur și simplu. Cu încetul începu să se întrebe de ce și cum, împins de o veritabilă curiozitate științifică. În cele din urmă, se opri la aceste două explicațiuni, cari nu se excludeau neapărat, și puteau fi acceptate împreună :

1. că inamicul, sătul de sîngele supt, așteaptă o noapte pentru a-și termina digestia ;

2. că din pricina războiului exterminator pe care năvălitul Vlad îl duce, pe cîmpul cearceafului, la lumina bruscă a unui chibrit, împotriva lor, unitățile scăpate de măcel prin fugă trebuie să aștepte în patrie dezvoltarea contingentelor noi, pentru a reîncepe atacul, cu efectivul reglementar (uzual).

Astă-noapte însă, Vlad n-avea puterea să cugete asupra problemului, dacă e soluționat total sau în parte. Nici nu simți într-insul vitejia de a fi laș. Deci nu putu să se culce pe un fie ce-o fi.

Se ridică și făcu prin odaie cîțiva pași nesiguri, purtîndu-și capul pe umeri ca pe un obiect plictisitor. Își amintea precis că noaptea trecută dormise neturburat, astfel că ceasurile cari aveau să urmeze erau predestinate suferinței și măcelului. Așteptare insuportabilă. Dacă ar putea cel puțin să trateze, să cadă la împăcare, să ofere, Vlad s-ar fi decis bucuros să atragă tribul tăcut și neîndurat către o farfurie cu merinde, cumpărate în oraș. Această idee vagă, complicată cu o sumă de soluțiuni obscure, îl făcu pe Vlad să-și dreagă cravata, să-și ia pălăria și să coboare adîncă scară pînă la trotuar. Trebuia, în primul rînd, să-și întîrzie som-

nul. Poate că și ele, obosite, aveau să renunțe și să se retragă în ungherul lor uscat. Grădina publică era aproape. Se va culca pe bancă, pe alea unde nu sunt decît gîndăceii verzi de trandafiri și cărăbușii grei și inofensivi în mînie. Noaptea îl primi în unda ei rece.

O cărciumă revărsa în stradă lumină, pași de joc și pițigăială de viori. Lui Vlad nu-i era nici foame, nici sete, gîndindu-se la micile gazde averse de dînsul, din mansardă...

Iată, atîrnate, mezeluri groase ca un braț și cari pentru ele, aristocrate, constituiau un aliment detestabil. Și mintea lui Vlad rătăci spre Robinson Crusoe și țărmurile pe cari antropofagii lasă urmă de pași pe nisip, și de friptură omenească.

Femei învelite în umbră și răcoare se iviră după colț, tăcute, la rînd. Fiecare îi aruncă privirea profesională și trecu. Ultima i se propti în față. Era grasă și avea risul roș și vocea plină de îndemn. Îi zise : „hai cu mine, micule“ — și-i luă brațul ca un vechi tovarăș de chef.

— Merg, rosti Vlad, într-o speranță bruscă, dar trebuie să rămîn la d-ta toată noaptea...

— Nu se poate (femeia se opri), n-am voie să ocup camera mai mult de o oră pe întîlnire. Uite, e chiar în otelul de deasupra cărciumii. Hai pe-aici...

Trăsăturile lui Vlad exprimau dezamăgirea.

— Dacă îți mult, continuă vocea ei plină, merg la d-ta. Dar să-mi plătești dinainte. Ai vin și țigări ?

— Țigări, cite vrei. Vin însă o să bem aci — și Vlad o atrase în cărciumă.

După puțin ieșiră — femeia beată se rezima de brațul lui și, împleticindu-se, vorbea mult și rîdea cu poftă, la fiecare cuvînt lipsit de duh. Ajunseră și urcară scara. Cînd fură în odaie femeia căută din ochi patul și se trînti, inertă.

Dar asta nu corespundea calculelor lui Vlad.

— Dezbracă-te ! — îi porunci dînsul.

Mașinal, își scoase cîteva ace. Părul abundent se risipi.

— Mai repede, o ajută Vlad, smulgându-i bluza, pantofii, ciorapii.

— O, că grăbit mai ești, constată femeia, măgulită. Lasă că o să mă ai aici toată noaptea.

Vlad avu un suris inexprimabil scăpînd femeia goală dintre mîini.

Ea căzu în somn ca pe ceva material cum e patul tare și perna de puf. Din pricina vinului, pielea îi ardea.

El se retrase lingă masa de scris. În așteptare se dezbrăca încet.

Lampa scădea, strînsă de întunericul din odaie.

Somnul îl copleșea, dar se dezbrăca de el cu violente **tresăriri de voință**.

Cu ochii ațintiți pe trupul alb din pat, și ascultînd respirarea ce scăpa dintre buze, își dădea timp, socotea : tribul cîrmeziu a ieșit și-a dat de pradă... A supt sîngele cel cald și plin de somn... și acum se întoarce sătul acasă... Auzi un zgomot mătăsos de carne scărpinată... tribul lasă pași pe nisip... canibali... Robinson Crusoe... un cadavru de femeie albă... în largul mării... pe un pat...

Și Vlad, cu pași de învins și cu minți adormite, ajunse patul, își făcu loc lingă perete și-și continuă, cu zîmbet, visul neturburat.

RĂTĂCIRE

De-ar uita cel puțin șerpuirea drumului străbătut.

Lacurile prinseseră o pojghiță viscoasă și vegetală, prelungind mătășării verzi între zări și dîmburi. Nici o tremurare nu trăda boarea udă și insalubră. Și cînd o pasăre de plumb vîslea peste suprafețele stătute, aripa dungă scurt, ca o poticnire, nemișcarea palustră ce îneca într-o încrețire grasă de nuferi, liană și mușchi lenevia unei înfiorări abia iscate. Cîrările răcoroase măcinau la lumină veșnicul lor mucegai hrănit cu hoituri, larve și ouă de furnici și lăcuste. Spațiul se limita ca o colivie imensă prinsă în gratiile soarelui. Suluri de vaporii se învîrteau pe raze izolate și se respira un parfum ud și seminal, plin de moartea apelor, de descompunerea ierburilor... și de somnul neînțeles al broaștelor. De sus, ochiul toropit se pironise asupra întinderii, atît de sus, că vremea aburită-i părea — de bună seamă — un cristal de sare apucat în agrafa de aur a genelor sale.

Armele, cu baioneta asudată, săpaseră cîte un șanț dureros în umerii celor doi oșteni. În afundul moale al glodului*, pasul dispărea, frînt de la genunchi, și li se prăvăleau spre piept capetele puștii, ca și cum gîtul le-ar fi fost de sfoară. Un somn uscat și umbrat, fără miasme, și fără umezeala ce filtrează în pleoape, în urechi și în nări pînă-n plămîni... Un somn uscat și adînc ca o căciulă trasă pe urechi.

* În textul de bază *globului*. Corectat după textul din periodice.

Cel mai tânăr (și mai slab) visa... Cellalt îl urmărea cu privirile șterse sub pleoape deschise, ducînd el numai, toată povara singurătății, în spinare. Ar fi vrut să poată adormi în mers, învins de cele trei zile de rătăcire.

Freacățul pașilor îi zvîcnea în tîmple. Să uite de drum și de monotonia bolnavă a priveliștelor pletoase.

...Inerția uniformă a largilor nuferi... Liniștea... Bolta rigidă și gunoiul veacurilor încropit în lacurile de atlas... Crîmpeie de observații, de gînduri sau de vedenii din care zadarnic se străduia să închege o frază, un tablou.

Iuți pasul, își ajunsese tovarășul.

Îl privi în obraz (cellalt nu băga de seamă și visa mereu), voind să-l vadă, prins de teama de a-l găsi schimbat, de a găsi un altul. Observă că avea față galbenă și neînsuflețită, ca iasca, și ochii verzi ca niște nuferi morți, în albul opac al scleroticiei. Își zise: „are friguri“, dete din umeri, gîndi aiurea, dar repetă: „are friguri!“ Cum au toate celea. Cum are peisajul acesta cu tonuri palide și portocalii în octombrie — nimbate de vibrațiile verzi ale eleștaielor. Cum are soarele ce se scurge înfiorat în ape. Cum au păsările acestea plictisite, ce zboară anevoios, pe suprafețe, în metalul toamnătic al apusului... A uitat cum le zice. Acum se teme de ele și, pentru că un suflu i se înfige mai rece între spete, se scutură de frică și de frig. Fără îndoială, ele zboară tirîndu-se. Zboară tirîndu-se înspre vară. Căci dincolo de aceste tîrîmuri e vara în toi, de aramă, cu podgorii pe dealuri, cu frunze grele și struguri negri. Surise. Apoi, înfricoșat din nou — în zare se ivea o diră de ostroave, ca niște pești mari, bruni... „Dușmanul“ gîndi. Ce-ar fi să se înțilnească cu dușmanul, să schimbe un foc, două. Să ucidă tăcerea.

Mută arma pe cellalt umăr, această schimbare îl dezmetici o clipă, ca să-i arate și mai lămurit grozăvia tăcerii.

Și oare de ce tac broaștele? Corul lor e mai apropiat de glasul omenesc și dă viață apelor. De ce tac? Tăcerea broaștelor îi părea tainică și sili-

ță, un complot. Mai merse o vreme obsedat de aceeași întrebare, cu ochii țintă în ape. Luă un bulgăre și-l plesni în ele! Un rotogol penibil și magnetic ca o privire somnoroasă.

Să fugă. Dacă ar vorbi cel puțin tovarășul! Dacă l-ar deștepta, ce să-i spună? Se va supăra. Și-l chemă încet, dorind să fie auzit și nu.

Cellalt gemu prin vis. Un simplu sunet. Oșteanul se simți năpădit de recunoștință. Trebuia să vorbească. Și gitlejul său răspunse tot cu un sunet, fiindcă pe atîta era de ajuns și să spună ceva n-ar fi avut rost:

Aaaa!

Dar soldatul nu mai răspunse și urmă să înănteze ceva mai repede. Între acestea, seara se răspindea ca o mireasmă înecînd mai întîi depărtările. Se vedea ca printr-o sticlă violetă. Cel ce veghea duse mîna la traistă și constată lipsa merindelor. Își chemă din nou camaradul care nu auzea și se depărta sorbit de întuneric. Cu un suspin neliniștit se luă după dînsul. Din toate părțile se înălțau pe pîntec șerpilor umbrelor, cu spaima și singurătatea lor rece. Vîntul trecu suierător pe aproape. Bătrînul — se simțea bătrîn — privea după manechinul ce încăleca peste bariere de întuneric, moțîind ca un bețiv vorbăreț. Îl striga sugrumat și răgușit, pentru ca tăcerea ce năvăli în pieptul lui ca într-o cutie goală să fie și mai coplesitoare. Și omul cela legănat, care aci mergea, aci se poticnea și fugea cîtva gata să cadă, dispărînd în arcada beznelor și apărînd la cotituri, fără să se oprească, fără să-i facă un semn, îi fu deodată un dușman de moarte.

Își aminti cum simțise că trebuie să-l privească — mai adineauri —, cum îi era obrazul scortos ca iasca, dar ochiul verde și viclean ca mlaștinile. Și de ce făcea așa pe înspăimîntătorul?... Și pe cînd vîntul îi îngheța sufletul, se opri locului, atins de tăișul înțelegerii:

„Vrea să mă înnebunească“.

La douăzeci de pași, tovarășul mergea dînd în băltoace, împleticindu-se printre mușuroaie, cătîndu-și echilibrul cu brațele în aer, pierînd în peș-

terile întunericului și răsărind fantastic pe cîte o
movilă cînd masca lunii, din blănurile de bal ale
norilor, îi rînjea luminos.

5 Cellalt îndreptă pușca și-l ochi. Dar n-avu pu-
tere să-și stîmpere fiorul și-și urmă gestul căzînd
întîns de-a lungul armei grele, cu fața în pămîntul
umed și în somn.

TALJONUL

Din sarcofagul de abanos al pendulei, ora cea
nouă s-a desprins.

5 Tremurarea ei gravă pluti în umbră, ca pe o
apă întunecoasă cercurile multe pe care în cădere
le iscă o frunză de bronz.

• Ema tresări între perini. Mașinal, palmele ei
adunară, înspre ceafă, cu neteziri repezi, şuvițele
10 negre, printre cari lumina mată a degetelor con-
trasta. Mai avea timp să-și refacă pieptănătura.

Constatarea se împleti pe un fior. Dar nu era
fiorul unei temeri noi. În cinci ani Ema nu se obiș-
nuise cu timbrul muzical și coborît al înaltei pen-
dule sepulhrale. I se părea cu fiecă bătăie mono-
15 tonă, plină de spații necunoscute, că destinul face
încă un pas fatal în viața ei. Și azi, cînd cu noul
sunset, pasul metalic se apropiase să o doboare, Ema,
după atîta zbucium, se înfrigura de aceeași teamă
neprecisă ca mai înainte.

20 Scrisoarea pecetluită și îndoliată era totuși pe
masă. Ca rana de mai tîrziu pe locul alb, ceara
sîngeroasă mușca din hîrtie. Ea se gîndi la nedu-
merirea soțului în fața secretului. La hotărîrea în-
ceată de a smulge pecetea și la paloarea feței lui
25 uimite, cînd ochii zgîlți vor parcurge conținutul
melodramatic și lapidar : „am aflat, prietene, ceea
ce cu grijă îmi ascundeai ; am îndurat într-o tă-
cere cumplită chinul și umilinta de a fi înșelată.
30 Poate ai să-mi înțelegi tortura cînd ai să știi că,
la cetirea vorbelor mele, am vrut, la rîndul meu,
să încerc plăceri de felul alor tale. Iartă-mă, dacă
n-am știut să mă resemnez. Dovada o ai, nu în

sărmanul avînt care mă împinge în brațele străine, ci în moartea care o să-i urmeze. Țin totuși să te previu împotriva bănuielilor firești cari te vor face să asemuiești păcatul meu unei răzbunări de rînd.

5 Am vrut numai să depărtiez de ochii unei moarte imaginea iubită și mincinoasă care și-a bătut joc de ea. Am vrut, pe urmă, să-mi dau brînci, prin această cădere, în ultima prăpastie. Astfel, cine știe dacă n-aș fi avut decît curajul de a tăcea și a suferi.” (Textul în franțuzește.)

10 După recapitulare, Ema fu cuprinsă de o grabă febrilă. Se temea să nu pricinuiască, printr-o întîrziere, vreo amîinare a celor ce trebuiau îndeplinite. Dar firea femeiască o ținut în fața oglinzii care-i arăta o imagine scofilcită și subțiată de durere. Imenșii ochi incandescenti, mărginiți de cearcănec albastre, păstrau suferinței de pe față frumusețea straniei deciziuni reflectate. Aduse peste umbrele obrazilor căzuți, șuvițele funebre ale părului.

15 În toată gîteala ei puse o grijă minuțioasă și neastîmpăr. Neliniștea întîiului adulter, gîndi Ema, cu amărăciune.

În ciuda însă a zîmbetului trist, care-i descoperea cu ușurință dinții, Ema observă că în aceste clipe supreme preocuparea morții se depărta și în locul ei se instala necazul despodobirii pe care tragicul ultimelor zile o pricinuiseră ființei din oglindă. „Desigur, își zicea răsucindu-se să-și urmărească supla linie, nu mai sunt decît o fantomă. O fantomă, dar o fantomă grațioasă”, îi șoptea vanitatea. Atunci statura Lui se iveaua, statura celui care, pe o piață oarecare, într-o trăsură închisă, după consemn, aștepta, o dată cu apariția ei, fericirea.

„De ce l-am ales tocmai pe el? se întrebă din nou Ema. Pentru că era mai stăruitor? Pentru că îmi plăcea? Îmi plăcea?”

Statura se contura din nou, în vagul odăii, în contemplarea Emci, oprită cu pămătuful de pudră în mînă. „Sunt o ființă abjectă, fu răspunsul, sau, în cazul cel mai bun, o nebună care se gîndește la fleacuri, în ultima zi a vieții sale.”

„Fără-ndoială că nu-mi displace... Dar de aci pînă la a-i aparține (și imaginația ei intercală vi-

ziunea goală și lubrică) puah! ce oroare! Poate că ar fi fost mai bine să mă dau unui necunoscut. De ce oare alternativa asta mi-a părut insuportabilă?”

5 „Și Ema luneca pe lingă concluzii la cari nu se putea opri fără să prăbușească în ochii ei ideea înaltă despre propriu-i caracter. „Soțul meu va suferi mai mult că l-am înșelat cu un prieten”, își zise.

10 „În cazul acesta nu-i decît o răzbunare vulgară urmată de un gest romantic. N-am vrut, insistă Ema în examenul ei, n-am vrut așa ceva, dar de ce n-ar simți și el puțin gelozia și umilinta?...”

Văzînd că n-o scoate la capăt, găsi o explicație a preferinței pentru prietenul a cărui statură i se nălucea la cea mai timidă evocare. „L-am ales, fiindcă mi s-a făcut milă de el, în cele din urmă. Mila asta, îi șuieră partenerul lăuntric, e un sentiment foarte subtil. Altfel nu l-ai fi ales pe el ca pe o simplă unealtă vie, pe care o arunci apoi remușcărilor și înjosirii că ți-a servit în treacăt deznadejdea... Cum te porți astfel cu un om care te iubește?”

Ema își punea pentru prima oară întrebarea.

25 Era, de acum, în stradă, după ce aruncase, distrată, privirea de adio lucrurilor din odaie, după ce își verificase satisfacția produsă de o ultimă zărire în oglindă.

30 „Orice-ar fi, lichidă ea șicanele analizei, nu există pe lume azi o femeie mai nefericită ca mine.” Și îndepărtă plăpînda căință, reprezentîndu-și fără cruțare propria-i moarte, catafalcul, cortegiul, cimitirul... Ajunse la locul de întîlnire într-o stare de suflet lugubră. Amantul, în ținuta căruia remarcase supraîngrijirile de rigoare, îi trase mînușile și-i acoperi degetele cu sărutări. Experiența lui galantă îi indicase acest expedient față de amantele taciturne și de tragic tip. Frazele, știa, sunt de prisos.

40 Automobilul opri, omul deschise portiera. Ema sparse atîtutudinea-i de sfînx.

— Coboră și suie repede să nu te vadă cineva...

— Ce-mi pasă! și Ema dispăru într-un coridor.

In odaia sarbădă de hotel, se necăji cu privire la adăpostul pe care îl alesese cu încăpăținare dragostei ! Ce mizerie ! Dar nu trebuia oare ca lucrurile și împrejurările să-i fie indiferente ? Se duse la fereastră și privi în furnicarul uliței. Nervii scribiți, gitlejul înecat. Cineva îi culese pălăria, îi luă mantaua. Căzu într-un fotoliu, cu mâinile pe genunchi, cu ochii închiși, plinși, cu el, imediat la picioare, și muzica vorbelor lui banale în urechi — inflexiuni în cari ghicea intenția dezmiertătoare :

— Ema... draga mea Ema... nu plînge... sunt așa de fericit...

„Îmi vorbește de fericirea lui... Nu face nici o efortare să mă înțeleagă... o, dacă s-ar ridica pînă la mine... poate... animal... brută...”

Între timp, se lăsă despletită, încinsă de brațele tari, inertă, ridicată... Și cum simți cazna lui de a-i desface ghetele înalte, îi dădu, printre lacrimi, ajutor. Se văzu dusă ca un copil în pat și avu grijă să ia cu sine punga de mătasă în care ținea revolverul.

Tăcere. Cu fața în perne, Ema ghici că bărbatul se dezbracă grabnic. „Restul e inutil, își zise. E clipa să isprăvesc aici, în așternut, înainte de a suporta apropierea lui.” Nu făcu însă nici o mișcare și pierdu, într-un lung minut de pregetări, prilejul să se precipite în moarte ca o căprioară speriată.

Și între acestea, respirația vînătorului, om sau jivină, o dogori.

„Mi-e silă de mine. Sunt o prostituată, sunt mai rău decît o prostituată, fiindcă n-am puterea sincerității... De ce n-am tras înainte ca el să fi venit lîngă mine ? De ce nu trag acum ? Dar de ce l-am ales pe el ?”

Îl privi cu coada ochiului. Ațipise, cu o expresie de siguranță intimă în trăsăturile pălite, în respirația calmă...

„Nici un minut n-a bănuit ce se petrece în sufletul meu animalul acesta vanitos. Iar cellalt nici nu visează încă unde mă aflu.” Iată că, de cînd se

afla în camera inexpressivă și depersonalizată, se gîndea pentru prima oară la soțul necredincios. Un sentiment de veșnică izolare o copleși. Se uită la ceas : în minte răsună bătaia pendulei. Fu clipa în care apăsă țeava pe pîntec și trase.

Amantul, cînd se dezmetici de-a binelea, avu norocul să constate decesele instantaneu, lipind urechea pe sinul atît de dragăstos martirizat cu cîteva clipe mai-nainte. Apoi, îngrozit și buimac, cu sentimentul că va rămîne în suflet cu o definitivă și dramatică întrebare, se îmbracă pe cît putu mai deplin și fugi.

INVITAȚIE LA ȚARĂ

Am frământat pentru cea din urmă oară, cu gestul august al brutarului, conținutul alb al valizei de pe scaun. Acum a consimțit, rebela, să se închidă și minierul ei de piele așteaptă. Mă uit nehotărît la ceas. Ora trenului se apropie. Dimineața proaspătă a inundat orașul peste clopotnițe și plopi, și mi-a spălat ferestrele cu lumină. Scrisoarea de chemare a prietenului meu stă pe masă și nu știu de ce ezit încă. Totuși, soarele de pe boltă amenință, pogoară, asfaltul și praful tresare și frunza bulevardelor s-a resemnât.

Depart, o gară adumbrită de salcimi, cu peronul de nisip ud, cu șeful de stație în bluza de vară și amicul cu pălăria de fermier, care ar primi so sirea mea voioasă la oprirea trenului.

Apoi goana în trăsură, înspre conac, printre țărani cari salutau și prin fața cantonului unde veghează o femeie cu genunchii goi și cu stegulețul înfășurat. Ar gândi cu toții: iată musafirul boierului.

Și duminica, la plată, la curte, s-ar îmbulzi să mă vadă. Mă exalta visul meu estival. Dar recitesc scrisoarea, care temperează straniu pofta de fericire pe vacanță. De ce? Poate veți înțelege mai mult decât mine. Ascultați:

„Așadar, doritule, așteptatule prieten, îmi vei fi oaspe. E un vis al nostru de tinereță să petrecem o vară, lângă cărțile preferate, împreună, și pentru mine această tîrzie și melancolică realizare se răscumpără deplin; ai să calci pe moșia mea, am să te găzduiesc în conacul meu, în casa pe care

mușchiul și iedera urcă pînă la olancele brune ale acoperișului străbun. Îți voi povesti aici lupta crîncenă pe care am dus-o, în anii despărțirii noastre, cu toți creditorii și veneticii perindați în proprietatea de unde tatăl meu, cu lenea lui seniorială, fusese izgonit.

Eram pe atunci în vîrsta fericită a nepriceperii. Iar tu îmi vei împărtăși bucuriile și necazurile tale din acest lung răstimp. Ai să-mi vorbești ca odinioară de poezie, de muzică, de artă. Pentru soția mea vei fi o adevărată alinare. Am devenit un logofăt, un arendaș, un om de la țară, obsedat de ploile ce se mișcă pe cer, de grindina iminentă, de vîntul care trădător se iscă. Verbele mele sunt strict măsurate de grijile cari mă apasă; doar dacă în tocmelile cu samsarii de cereale redevin, cînd e nevoie, oratorul de altădată. Astfel că, în sinul familiei, sunt aspru față cu duzina de copii cu cari m-a binecuvîntat divinitatea și posac pentru nevasta care, în ciuda maternității laborioase și fecunde, și-a păstrat, lângă scufia-i de noapte, cărțile cu scoarța de marochin ale poezilor.

Vino deci cu ultimele noutăți de librărie, și veți avea inefabile ore de lectură la cari voi participa precît necesitățile virgiliene îmi vor permite. Soția mea și-a păstrat o nobilă ținută sufletească, o tendință artistică demnă de o ședere prelungită în saloanele defuncte de la Versailles, și o preocupare atentă față de producția literară indigenă. Îți spun toate acestea ca să nu o judeci pripit după unele spectacole violente cu cari o căsnicie de ani și ani a deprins asistența îngrozită și ascuțit tumultoasă a nenumăratei mele progenituri. Că adesea, în deznădejdea de a-mi smulge o silabă de apreciere la neobositele dizertații serale, frumosul ei suflet se mulțumește să audă simple sunete răgușite sau interjecții vehemente, printre cari se zbirlesc țipele copiilor aținuți pe lângă fustele protectoare ale mamei. Da, neuitatule prieten, mintea subtilă a nevastă-mii a găsit mijlocul să provoace fără greș scandal în rarile momente taciturne cînd, cu gura ermetic închisă, îi țin de urît. Ai să auzi răcnetele ei de martiră, de cîte ori îmi scuipe în gene dis-

prețul ei de aristocrată, de câte ori își retrage din
barbă-mi mâinile blinde luind câteva fire ca trofeu.
Și pentru acest singur și unic corp-la-corp
casnic, în care apărarea mea se reduce la biete
5 urlete involuntare, oprobiul satului, al autorităților
rurale și subjeđene cade asupra mea. Ginta
feminină a ținutului a convins partea bărbătească
respectivă că sunt un monstru care mănincă ma-
terialmente viața nevestei și a copiilor ei. Vino tu,
10 prietenul meu, vino și fi-ne jude imparțial. Vei
asculta, după ce vei fi fost martorul ocular al unei
scene, ambele părți. Curierul tocmai aduce, de la
Buzău, noua dantură a scumpei Matilda și-ți va
putea astfel vorbi. Ți pare lucru ciudat ?

E vorba de o stratagemă nevinovată. Pentru a
opri pe câte o săptămână puhoiul verbal care pre-
cede obișnuit tontoroiul familiar, am luat inițiativa
de a-i roade noaptea cu briceagul cerul gurii și
gingiile. Cele de cauciuc, bineînțeles, pe cari le gă-
20 sesc într-un pahar pe măsuta de noapte. A doua
zi, la cafea, toți dinții nevesti-mii cad, în mijlocul
celeii mai frumoase fraze etico-literare. Brusc, elo-
cinența ei scade, vorbele-i par împotmolite în miez
de piine ud, logofătul încalecă pentru un galop
25 dezmetic spre metropola județului ducând perlele
lucale ale Matildei, la dentist. Pentru o săptămână,
liniștea mea e recucerită. Până acum am schimbat
nouă dentiști... Mă tem că într-un sfârșit o să mă
ghicească vreun nou venit doctor de la Berlin pus
30 să restaureze frumusețea Matildei. Mai ții minte,
așteptatule ? O iubeai și tu, o iubeam amândoi. În-
tr-o zi, pentru ca prietenia noastră să nu sufere,
ne-am jurat să ne depărtăm simultan de strălu-
citoarea ispită. Tocmai atunci preferința ei de sfinx
35 elegant și mândru se dezlănțui asupra-mi. Te-ai
resemnat și ți-ai învins gelozia, durerea, iubirea,
și azi, după o lungă absență, te reîntorci vindecăt
la pieptul vechiului tău prieten. Va fi și pentru
dînsa un prilej de suavă melancolie. Vei tresări și
40 tu lângă volumele vechi de imitație elzeveriană ale
lui Baudelaire, și-ți va ceti :

«A la très bonne, à la très chère, à la très belle» *

Lucru pentru care i-am adus o dantură nouă
și una de rezervă pentru cazul cînd, cine știe cum,
una din ele ar plesni.

5 Are să-și pună cea mai abundentă perucă, res-
taurînd blonda viziune pe care, lângă chioșcul mu-
zicii militare din grădina publică, amîndoi, deopo-
trivă, o adoram.

Și copiii, adorabila droaie !

10 Sunt sigur că te vei înțelege cu ei, că te vor
iubi, că ți se vor cățăra pe genunchi și te vor mîn-
gia cu mâinile lor cojite pe obraji, pe mustați,
și-ți vor lua ochelarii, tabachera, ceasornicul și lan-
țul la purtare. Vei avea asupra lor un ascendent
15 pe care desigur că autentica lor mamă care i-a
născut — s-ar zice că pe toți deodată — îl va in-
vidia.

Vino în neastîmpărul lor, vino în viața mea,
vino printre arbori, în peisajul în care riul aleargă
20 la moară, vesel ca la un joc. Ți trebuie, orășeanu-
le, acalmia și reculegerea naturii. Vino să-ți pot
spune în curînd :

«Tityre, tu patulae recubans sub tegmine fagi»***

25 Scrisoarea continuă în felul acesta încă vreo
cîteva pagini. Și nu pricep de ce șovăi atît să dau
buzna în conacul ospitalier prin tradiție de familie,
spre conacul prietenului meu și al Matildei.

* „A la très chère, à la très belle,
[.]
A la très bonne, à la très belle.”

Prea scumpei și frumoasei foarte
[.]
Prea bune și frumoasei foarte

(Charles Baudelaire, *Hymne — Imn*,
în ediția bilingvă *Les fleurs du mal*
— *Florile răului*, E.P.L.U., București,
1968. Traducere de H. Grănescu.)

** „Tityre, culcat sub
bolta dese frunzături de fag.”
(Vergilius, *Bucolice*, I. E.P.L.U.
București, 1967. Traducere de Theo-
dor Naum).

O CLIPĂ GREA

— Văd că trebuie să mă hotărâsc, zicea într-un suspin șovăielnicul nostru prieten : e cea mai insuportabilă etapă a zilei : șederea zilnică la bărbier ! Și stăruia cu o indignare zadarnică : pasivitatea aceea absolută, rezimat de spătarul scaunului...și bărbierul care te apucă de nas cu degetele lui de cosmetic... oroare !...

Suriseră cu toții a consimțire și dezgust.

— A, dacă ai fi cunoscut briciul de ocazie al bietului Gurăscu, judecătorul ! — își făcu loc printre sunete vocea conului Iancu —, ce pagină plictisitoare ai însemna în istoria vieții dumitale... numai să-i supraviețuiești !

Era un obicei în acest cnaclu să se tacă îndată ce conu Iancu lua cuvântul. Fiecare se reasează să asculte mai bine. Cîțiva îl imbiară : „spune... spune“. Nebărbieritul însuși căzu iar în pernele canapelei, norocos de pretextul ivit să amîne minunile cele detestabile.

— O, da, firește, a fost o clipă grea — reluă povestitorul. Bietul jude Gurăscu !... dacă ar mai putea ține minte, ar muri a doua oară... firește, da, firește...

Prietenii ascultau cu încordare.

— Sunt treisprezece ani de atunci — sfîrși cuvîntul într-un oftat și pironind ochi melancolici în tavan.

Cei cari cunoșteau preludiile ațîțătoare ale conului Iancu surideau.

— Pe atunci Gurăscu, săracul, se afla la ocelele din X, unde-l trimisese doctorii să facă băi în lacul

tămăduitor al ținutului. Era lume puțină și proastă. Gurăscu se împrietenii curînd cu subprefectul și cu medicul plășii, care era în același timp și medicul închisorii ocnelor. Bietul jude Gurăscu ! Oricît se străduise el să se mărginească la aceste două cunoștinți, îi fu peste poate. În fiecare dimineată trebuia să se vadă cu elita balneară la unicul bărbier al aceluia tîrg risipit. Și n-a avut noroc defel. Fie din pricina reacțiunii organismului de atîta regim, de atîtea săruri și pucioasă, și ioduri, fie din a neîngrijirii aceluia bărbier stîngaci și aglomerat, regretatul nostru Gurăscu se pomeni cu o spuzcală pe față și alergă îndată la doctor : „Doctore, îi zise, ce-i de făcut ?“ „Deocamdată am să-ți dau o alifie de zinc... dar trebuie neapărat să-ți schimbi bărbierul“... Dezolare ! regretatul știa că în tot tîrgul nu-i decît un singur „salon“. Tot doctorul îl scoase din încurcătură. „Am să-ți trimit, îi zise, pe bărbierul nostru, al oficialității de aci. Lucrează curat și are mina sigură. E un condamnat pe viață care și-a ucis ibovnica și i-a furat salbele și tot ce avea în lăvicer... Un caz sinistru. Acum s-a cumîntit și și-a ales meseria asta, care-i îngăduie să mai calce pragul ocnei în afară, însoțit de o șantinelă.“

La început, îi fu cam neplăcut lui Gurăscu să se dea pe mîinile unui osîndit. Dar se rușină de liniștea doctorului și îi mulțumi călduros cînd acesta, la despărțire, îi promise : „Care va să zică, mîine dimineată, ți-l trimit acasă. Ai noroc că sezi peste drum de închisoare ; altfel ar fi fost greu“...

— Dar cine mai era și judele Gurăscu ? întrebă pe conu Iancu unul din meseni, intrigat că se vorbește de absent, ca de o persoană tuturor cunoscută...

Fu un tumult de protestări. Inoportuna înterrupere rămase fără răspuns. Ce importanță avea de unde și din cine se trăgea răposatul ?

Conu Iancu urmă :

— A doua zi, încă somnoros și foarte liniștit, Gurăscu își potrivea bretelele, cînd auzi voci, apoi un zgomot de lanțuri în vestibul, apoi un zăngănit

de oprire la ușa lui, și încă unul de fiare trântite. O bătaie în ușă... „Intră !“

Și zări un trup lat, în hainele vărgate, și un craniu enorm și noduros, tuns la piele, de ocnaș spîn, gălbui, cu oasele obrazilor ieșite sub ochii negri incandescenti. În spate, se arată o clipă santinela, ținînd cătușele de la mîini, pe cari le descuiase. Soldatul închise ușa. O clipă judecătorul vru să-l cheme înăuntru. N-avu însă curajul să-și mărturisească frica. Nou-venitul făcu o plecăciune deprinsă, se îndreptă, tirîndu-și lanțurile de la glezne către o măsuță, își desfăcu pachetul cu unelte.

Tăcut, judecătorul se așază în fața unei oglinzi. Într-însa, într-un chin care parcă se eterniza, urmări în tot timpul operației gestul sigur al ocnașului ce-i netezea obrazii cu lama ușoară în mîinile uriașe. Îl privea în oglindă, ca nu cumva ochii lui să se întâlnească direct cu ai osînditului. Asta se întîmplase, pînă acum, de două ori, și privirea bărbierului i se păruse așa de apăsătoare, că judecătorul se simțea prăvălit într-o prăpastie de amețală ce se deschidea la spatele scaunului.

Ar fi tresărit dacă nu exista în el teama contrară de a nu se tăia singur în brici : „Atît ar mai trebui — gîndi bietul Gurăscu înțepenit — să mai vadă și sînge“... Ocnașul încetă o clipă să-și ascută de curea tăișul. Ținea un capăt al curelei între dinți și ținea cu mîna stîngă de cellalt capăt... Cu dreapta, tăvălea lama pe o parte și pe alta, iar căutătura lui neagră și mistuitoare, în fața-i pietroasă, îl cerceta stăruitor.

Conu Iancu se opri și răsufală :

— Prin oglindă zărise bietul Gurăscu și acetea. Și se gîndea, sărmanul : „Oare ce l-a făcut pe ocnaș să aleagă meseria de bărbier ? Obiceiul de a avea un cuțit, fie și un brici, în mîină, și gestul de a tăia oameni, redus la simpla retezare a perilor de pe obraz ?

Desigur că numai instinctele criminale au făcut din acest asasin, care privește așa de ciudat, un bărbier curat. Sau poate dorința de a avea cîteva ceasuri pe zi mîinile libere, libere, libere mîi-

nile lui încătușate ?“ Fu doar o clipă de duioșie, căci Gurăscu își aminti că soldatul e tocmai afară, și acum e rîndul gîtului și a gușii să simtă dezmiardarea aspră a rasului. Ocnașul se apropie și Gurăscu, de teamă, fu cît p-aci să privească de-a dreptul în orbitele întunecate ale chinuitorului său. Se refugie însă în apa limpede a oglinzii, care spăla realitatea de aspectele ei tragice. Cellalt își reluă lucrul încetinit pe la gît. Răsufierea îi era grea, poate că îi tremura puțin mîna.

Și lui Gurăscu îi tremura inima. Capul acela uriaș și lat ca luna, aplecat deasupra-i, i se părea imaginea destinului său nenorocit și poate de aceea avea impresia nelămurită a unui lucru văzut și altădată. „Da' de unde ! se îmbărbătă Gurăscu : e tipul clasic al ocnașului.“ Și iată că teribilul bărbier se întrerupse iar să-și inspecteze lucrul de pînă acum. Glasul lui răsuna în odaia tăcută, adînc, și în Gurăscu sîngele se poticni din mers :

— Conașule, îi zise omul, eu te cunosc pe dumneata...

Judecătorul se strîmbă ca să zîmbească...

— Eu sînt Frînghe, conașule, m-ai uitat ?

— Frînghe ? n-am auzit.

— Frînghe din Fălticeni, pe care l-ai condamnat dumneata la 30 de ani muncă silnică... Erai la Iași...

Prin pielea-i răcită ieșea atîta frig, că Gurăscu crezu că o să se aburească oglinda și că spaima lui se va zugrăvi în flori de gheață pe luciul ei... Rămase prăbușit cu ceafa pe spătarul scaunului, cu mîinile atîrnînd inerte... Cellalt își reluă lucrul pe la beregată, încet, atent, infinit...

— Ai uitat, conașule, de bună seamă. Că pe cîți n-ai mai trimis dumneata la ocnă, așa, pe viață... Dar cum era să te uit eu pe d-ta ? O viață am și un singur judecător pînă la Dumnezeu. (Briciul înainta rar, peste țipătul ușor al fibrelor luate în răspăr...) și uite acum, acum întorsătura dracului : să ne întîlnim, tocmai aici...

Bărbierul îi puse lama în gușă.

Gurăscu își opintî într-o încercare deznădăjduită voința. Își înalță brațele cu pumnii cari atîr-

nau grei ca niște bolovani înspre pământ, pînă la gît. Și învingînd sufocația ce-i strîngea gîtlejul, se rugă, cu un tremur aproape muzical în glas :

5 — Știi ceva, nene Frînghe, nu mai da pe sub bărbie... ajunge... Că am de gînd să-mi las cioc...

OUA ROȘII

În fața grătilor cu animale, doi tineri uitară mizeria, laitmotivul de griji și ironie. Ea îi făcuse prieteni. O urau cu ușurătate.

5 Ca o cămară de palat, o cușcă în care un urs își contempla unghiile. Laba îi plăcea fetei — perniță pentru ace. Totdeodată îi admira blana de culoarea foilor de tutun. Vlad se gîndi la cafea. Pentru reabilitare fu uimit că ei îi displace duhoarea deasă a fiarelor. E ceva sănătos ca mirosul clo-

10 cotului de păcură. Acum ursul îi privea rînjind — de cîteva calde ceasuri îl stăpînea o obsesie umoristică — și de rînjet ochii erau și mai mici și urechile minuscule pe capul confortabil ca o șa.

15 Era blazat, că nu-l mai supărau muștele cît ghimpii de trandafir și nu-l tenta scaldătoarea cu apă turbure din colivie. Respira.

Trecură la altă cușcă. Sergentul grădinii, servitori și un slujbaş bine periat priveau. Mai jos,

20 la pîndă, copii și doici căutau să arunce printre drugi hrană.

Pe prăvălirea artificială de stînci, în fund, se rostogoleau, cu salturi și tumbe, maimuțe țepoase cu pielea de femei bătrîne, cu fața mărăcinată ca a grifonilor, atente, prăjite de climatul natal. Profesora observă :

25 „Vezi, fiecare mădular e neatîrnat, totuși au coerență în mișcări ; coada s-a buclat pe fier, maimuța a ancorat ; șade, și cu o mîna duce la gură mărul, mestecă de jos în sus, necon-

30 tenit ; gămăliile privirilor supraveghează pe copilul cea cu moț de beteală ; tălpile s-au povîrnit după muchia stîncilor ; mîna liberă scarpină febril

spinarea în diverse locuri și, când prinde ceva, face cum răsucești d-ta țigara. A, dar ce are ăla, e bolnav ?“

5 Vlad, tresărit în clipa când vroia să aplaude
sforțarea literară, văzu un cimpanzeu agitat, cu o
chelier de purpură la șezut. În față, exhiba, ca o
creangă de mărgean, sexul, dintre muguri tari,
albaștri. Maimuțele au obiceiuri foarte urite. În
10 tăcere deci și în haine simple mai departe. Văzură
bufnițele cu ochi lunari, nemișcate ca sfintele, în
umbră, de teama zilei. Un vultur cu gheare cenu-
șii, pleșuv, amintind de un oarecare castelan ma-
niac dintr-o carte. Impecabili corbii de un vînăt
15 înăbușit, păzitori pentru piramide și blazoane pe
străvechi porți de fier. Păuni cu fire de flori su-
mare pe creștet, și-n cozi cu lumini de vitraiuri
de catedrală.

Treceau absorbiți pe lângă chioșcurile de lemn
și sîrmă, așteptînd să vie ceva care să le placă și
20 mai mult, sugerîndu-și observații, căutînd fiecare
gîndul său la cellalt. O potecă urca [silindu-i] *
să păsească apropiat. Și amîndoi își stăpîniră por-
nirea de a se lua de mîna în fața unui țarc, opriți
de cerbi imobili din crengi pînă-n copite, și căpri-
25 oare care-și ridicară botul umed din iarbă ca să
privească lung și supus de lângă absoluții lor soți.
Dar și-amintiră că sunt doar prieteni, și asta cu
frică de a nu clinti încrederea, pe cînd îi năpădea,
ca un întuneric, tristețea din ochii căprioarelor.
30 „Gindește-te — îi sună lui Vlad foarte în adîncul
lui, într-o clipă de slăbire, glasul dintre frunze —
la captivile prefăcute în căprioare, de vrăji. De
asta sunt căprioarele triste.“ Atunci se urmări-
ciripind peste ei, două păsări libere, și îi smulseră
35 către lumină. Au găsit-o mai mult în lac decît
în aer, căci însera. Arborii tremurau palete —, in-
trară pe un drum cu plop, tăcut cum e o ruină
de obeliscuri negre. Ei însă nu trebuiau să tacă,
atît de singuri, și Vlad fu nevoit să-și audă glasul
40 printre pași, glumind asupra mizeriei și a mesei
de mîine, ea gîndindu-se la copiii meditați cu pă-

* Omisiune de tipar; corectat după textul din periodice.

rinți rău platnici. Băncile erau goale pentru ca ei
să se grăbească, și Vlad se gîndea cum să îm-
partă cu prietena sa cei patruzeci de lei — o taxă
oarecare — închiși într-un plic din portofel. Din
5 nouă lingă lac, trecînd puntea de copac artificial
cu balustradă de ramuri. Se opriră o clipă să pri-
vească apa. Un banc înzăuat ca un alai de feu-
dali trecea pe dedesubt. Un pește în odăjdii, so-
lemn ca un arhieru, o înveseli — ăstuia îi merge
10 bine! Cel din urmă trecu un paj subțiratec, și
strălucirea se duse, pe sub unde, vâl de cometă ce
se șterge filfiind. Ei respirau acum greu, poate
din pricina lemnului pe care apăsa pieptul, înce-
peau să se deslușească, de pustiu, fîntînile, se apro-
15 pia vremea prînzului. Și deodată se lărgi peste
oraș, ca un nufăr, apoi un altul, glasul clopotului
cel mai mare, făcînd roată pînă în cercul zărilor.
Peste neliniștea orașului, paze. În răstimpuri gemea
surd inima bronzului. În două zile aveau Paștile!
20 Fata evocă locuința din provincie, masa în curte,
printre fluturi, pahare și felinare mici, grămezile
de ouă roșii, lumînările culoarea mierei. Iar Vlad,
simțindu-se erou, se stăpîni, se aplecă, își culese
de jos portofelul și, bucurîndu-se prefăcut, strigă:
25 — Uite ce-am găsit!... Bani, desigur... Iată!
(din plic două hîrtii și cîțiva lei).

— O să împărțim frățește, conchise, căutînd
mulțumire în ochii fetei.

Răspunsul îl făcu să întrebe cu o privire cerul.
30 — Nu se poate! Expunerea de motive: porto-
felul sărac, apoi banii într-un plic, cum plătesc
burghezii delicați unui student pentru lecții, unei
profesoare de pian... Hotărîrea promptă, creștineas-
că: să ducă totul la un comisar, afară de cei cîțiva
35 franci, costul unui anunț în ziare... Degete mate
și reci îi luară obiectul din mîini — împotrivirea
l-ar face urît — el nu voia să fie bănuît și-i știa
viața, pe încă o zi, asigurată.

Ieșind de la comisariat, domnișoara își exaltă
40 interior cugetul limpede. Ora avea culoarea icoa-
nelor, propice magnanimității. Dar Vlad își prepara
de pe acum durerea de cap; — simulă și se plînsese.

Cu regret și grijă, ea intră singură în restaurant.

Vlad ajunse și urcă în odaia lui. Deschise ferestrele.

5 Clopotul cel mare suna, sus, tremurînd stelele.
Gîndul îi vorbea mincinos despre a doua zi. Și
veni noaptea, albă, ca un cîmp cu oseminte. Nu
putu dormi. Simți amețală. Mai tîrziu încercă în
10 adevăr o mare durere de cap și înțelese că numai
un bun codru de pîine, cu ouăle roșii ale copilăriei,
i-ar stinge-o. Pe de altă parte, îi era sufletul plin
de clopote; degete mate și reci îi luau inima din
mîini.

FLORI DE LAMPĂ

ABSENTA

Cîmpul fuse liniștit în liniile lui neclintite. Mă
gîndeam lingă banca sfărîmată pe care căutasem
în van un loc sigur: neapărat, totul trebuia dis-
trus aici, între arborii drepti cari au adăpostit ume-
zeala și umbra, și sub cerul acesta curat care curge
în buchetele lor mari. Ramurile să zacă, frunzele să
plîngă și păsări să aducă zbor întunecat și vaier
împrejur.... Și ingerul verde al fîntîinii secate pe
15 care mușchiul se usucă, ingerul să se culce și să
moară în lacrimi, ca un copil.

Prea e totul ca altădată aici.

Și nimic mai firesc ca dorul meu de nimicire,
cînd vin și chem din gînduri chipul absent, aici.

15 Cadru țeapăn, din care lipsește portretul, frîn-
ge-te, greu, peste mine...

Petic de azur în care steaua s-a șters, cufun-
dă-te în beznă și uitare. Cîrmei de viață cu pă-
mînt, crengi și aer, nesimțitor de smulgerea ce o
20 vîd în tine ca o rană!... Și numai banca îmi spune
semnul ei prăbușit. Literele drepte de anul trecut
au rămas, mărturie de moarte.

(Și trebuie să fiu ascultat pînă la urmă. Ce-mi
pasă că scrisorile nu încep așa. Dar am cerut chinul,
25 pedeapsa, urgia, vreau de acum o deznădejde zgo-
motoasă și largă. Ce bine-i că focul și salonul e
departe, și fotoliul adînc, și glasul vostru, doamnă,
aproape alb, mai mult ivoriu, care liniștește.)

30 Și m-am aruncat la marginea liniei de ar-
bori, să privesc cugetarea calmă, calmul execrabil
al zării.

Peste bălăriile spălăcite, iată, întiul fior trecu
și aduse destrămarea pufului lor argintiu în văzduh.
Funigei cutreierau întinderea ca niște legioane * de
5 fantome, din ale căror trupuri ei sunt singurele
puncte vizibile. Purtau spaima ca pe un stindard
cu ele, prin aerul pătruns de o răcoare apoasă. Și
păsări, peste văzduhurile clătinate tipînd, își tîrîră
doliul augural înspre fîntîna care se pregătea,
10 metalică, în deplasări compacte, ca o escadră în-
ceată și ostilă în fața unui port.

Deasupra-mi aerul se întrista străveziu, cum
și-ar stăpîni o privire plînsul, un obraz suferința.
Și deodată, ca un mărgăritar obosit, se turbură.
Ramurile în frig se strîng, se zbat, se leagănă, ca
15 în curtea unui ospiciu, femeile cu prunc imaginar
pe brațe.

Să vie pedeapsa acumulată în fund. Despletit,
peisajul chiuie sub vîntul năpustit, sub fulgerul
scurt. Dar sufletul meu ține. O frunză de foc creș-
20 te brusc în lume, și se adună-n virful cerului ca
într-un pahar și se topește-n el. În pădurile de sus,
fiarele se plimbă urlînd. Ochii lor clipeșc în fulge-
rări dese. Prada despletită pe pămînt, se roagă cu
zbucium.

35 Să vie odată pedeapsa acumulată în fund.

Ca o tortă de aramă cu floarea de jar, trăsne-
tul se abātu sunînd, printr-o ruptură de nori, a-
proape. Ploaia rupse întunericul și-l plesni de pie-
tre în boabe de apă, pretutîndeni. Pași fantastici
30 clipotesc în vînt. Aerul fuge de gura mea, aerul
gustos și dulce de furtună. Frunzele clănțănesc,
șiroaiele își caută albie pe lîngă trunchiuri. Pe
banca spălată, strălucesc în țesătura lemnului lite-
rele, ca o mușcătură.

35 Peisajul se strîmbă și devine oblic.

Și fug cu capul gol, printre punctele calde ale
ploii pe cari le simt prin păr.

40 Sorbind, plămîinii luptă cu vidurile ce se for-
mau în atmosferă. La poartă am întîlnit turmele
și cîinii.

* În textul de bază *lighioane* (greșeală de tipar, corec-
tată după textul din periodic).

Și după ce m-am ascuns de ai mei — căci as-
ta-mi fu prima grijă, doamnă —, mi-am schimbat
hainele și mi-am uscat pletele. În răstimp, duhul
cenușiu, care pe șirurile ploii ca pe dinții unui piep-
5 tene năpădise cuprinsul, se retrase. Pe zare se ri-
dicau storuri. Soarele trimise în toate ferestrele
privirea lui de asfințit, și nisipul aleii străluci.

Și în liniștea supranaturală, un pui de curcă,
doamnă, cu piuitul lui lichid și trist, stăruia să tăl-
10 măcească înțelegerea și sentimentul naturii, al co-
pacilor, al ierbii, al poiatei, care vuie, zvîntîndu-și
aripile, și al meu.

SANATORIU

Pe terasă, un dezarmat, cu privirile sfîrșite și obrazul mort. Peste frunte, peste pumni și șale, simte lanțuri grele și îi pare că e o plantă copleșită, căreia pămîntul îi retrace seva. Dinainte-i, munții pun corturi lingă văi și ghetarii de oțel ridică vîrfuri de corăbii în lumină. Curg peste brazi sunetele soarelui. Vede pe trepte, pînă departe, dungile pîraielor, ca filoanele de lapte din noaptea marmorei. Respirația apelor e albă ca fulguirea unei legiuni de îngeri în zbor.

Nările lui își primesc tremurul de dincolo de împrejurimi, undeva se joacă miei, sar capre sălbatice, un călător cu ghetă de munte își umflă pieptul sus pe stîncă, stăpînind prăvălirea privelis-tilor pînă în zare, o bisericuță cîntătoare ca un ceasornic, un han de lemn îmblănit cu zăpadă unde sună tacîmuri și talere și filfiiie stergare albe...

Bolnavul privește un fir de soare pe mîini*. Ochii vîd dincolo de orice și se pierd. Părul e totdeauna împrăștiat în neliniște pe tîmple. Urmărește în suflet același chip murind peste cartea deschisă sub lampă. Se adîncește în contemplarea lăuntrică obișnuită. Inima-i se topește, și cu ea tot trupul, cu gîndurile. Se depărtează, se risipește ca fumul de țigară. Nici n-a mai lăcrămat plînsul, care urecă în el din fundul vieții.

Iată, pe dealul din față a sosit, sol de la Dumnezeu, un șoim. Podoaba pietrei, trufașă. E nemîșcat și inaccesibil ca o sabie trasă.

* În textul de bază de pîini. Corectat după textul din periodice.

Bolnavul simte în el ochii păsării, culoarea înălțimei aspre. Aripă și gheare par sculptate în cremene. Simțurile lui ascuțite îl pun față în față cu freamătul ierbii unde mișună furnici sirguitoare, cu pădurile în care se precipită din vîrfuri insecte în roiuri, păsările țînesc dinspre pămînt și merg să-și ascută pliscul de coaja copacilor.

Se gîndește să arunce întunerice peste chinul vechi, peste chipul care moare în el, respirîndu-i puterile, și să urce ager cărările, deschizînd pleoupele putrede de cearcăn.

Chipul însă reamintit îl culcă în osteneala lungă, un sărut i-a topit inima, o lampă se aprinde în el, slabă, vedenia desăvîrșit se reîntoarnă... Bolnavul plînge iar, plînge fericit. Sunt fericiți bolnavii cînd plîng.

TOACA

În străveziul lui Septembrie, dimineața s-a ridicat peste grădinile lumii.

5 În sat, verdele ascunde încă locuințele. O clopotniță se înalță în aer, mult deasupra unor plop bătrâni, cu frunza rece și elastică de frăgezimea ceasului.

10 Soarele n-a insultat atmosfera. S-a îmbibat lin în ea, dinspre răsărit, așa cum se pîrguiește un fruct. Și clopotnița din miezul vaporos al fructului a început să cînte dintr-un lemn. La început lovitură rare pentru a încerca acustica dimineții, apoi, cu o hotărîre treptat mai sigură și accentuată, un cîntec de salut tineresc cîmpiei, pînă la 15 părăsirea deplină pe aripa veseliei mari, al extazului sănătos, al salturilor prin eter de bucuria aspră a vieții.

20 ...Clopotnița cîntă dintr-un lemn bătrîn, scîndură muzicală înaripată, în amețeala înălțimii, bătrînă, galbenă și lucie, desigur, și punctată pînă în miezul ei sonor de galeriile carilor. Să-i gîndim oare simțirea de a saluta, în agerimea efluviilor matinale, pădurile compacte, trezite cu pasări și rouă la viață, pădurile din cari e ruptă și ea ? 25 Atunci glasul i se alterează de nostalgie și trecutul cîntă undeva, mistic, și e ca într-o amurgire lentă și vinăță. Sau poate dascălul șubred, cu hainele roase și genunchii umflați, e meșterul iluminat și tainic, care și-a pus tot sufletul într-o scîndură ? Suflet uzat și lemn ros de cari, aceleași legi 30 fizice le dăruiesc cu virtuțile viorilor bătrîne, cu sunetul unei stele căzînd ?

Știu, dascălul e un om simplu, obosit, și are bronșită. Își face meseria, toboșar al creștinătății, cu mîinile. Mîinile au vine tari, umflate de îngroșarea singelui.

5 Dar în dimineața lui Septembrie, peste oraș și peste plop, clopotnița ascundea în cuibul ei suflul lemnului crescut din pămînt și din putregaiul care dă alt lemn și cărbuni și încheagă, cu vremea, prețioase.

10 Și tot satul din lemn, și toate grădinile ascultau, pe cînd lumina pătrundea, cu licoarea ei galbenă, pîrguirea atmosferei.

15 Iar în cîntul variat pe un singur motiv, Pămîntul însuși înainta ca o navă, fremătînd din pînza măreață a pădurilor virgine, pavoazat cu fluvii și cataracte, toate craterele munților sunînd...

Și era transparent de lumina lumilor și de soarele lăuntric al zăcămintelor de diamante.

REGRET FUGAR

Autoritatea ia măsuri contra cîntăreților ambulanti.

5 Sunt cîteva zile de cînd n-au mai urcat spre storurile cari ocrotesc somnul meu de leneș notele alterate și triste ale unei voci femeiești. Ele pătrundeau cele dintîi prin împinzirea moale a nopții în minte-mi, pînă în punctul unde mocnea conștiința. Era stridența și asprimea datorată atîtor răgușeli, 10 aceea ce înlătura cenușa repaosului și scăpăra aspru în mine lumina crudă a deșteptării. Altfel, de n-ar fi fost decît acordurile obosit-metalice ale flașnetei, acel vînt decadent și armonic m-ar fi adîncit și mai mult în dimineata trîndavă pe dulcele ritm care e al tristeții fără motiv și redusă la 15 starcea de simplă senzație.

Deci nu te voi auzi de-acum, nici vedea, femeie peticită, cu voce falsă și dureroasă, femeie a romanelor vechi, expirate din cutia zugrăvită și pusă 20 sub paza pasărei verzi, cumîntită de lăntug și de obișnuința jgheabului de sticlă cu grăunțe.

...Purta hainele mizeriei, care e uniformă în diversitatea ei și multicoloră. Fișii împrumutate din toate stofele, de toate culorile, așa cum poartă reginele în baluri și cerșetorele cînd cîntă în frig. Pe 25 figură, frumusețea apunea în nepăsarea cu care o miluise meseria și durerea. Ce-ar fi fost, femeie palidă și brună, să pui în cîntecul tău pasiune? Ai fi simțit ostilitatea cerului nostru cenușiu, de peste streășinele uliței înguste, și stupiditatea cîinilor îndirjiți pe mașina în care se răsucesc sunetele aducătoare de trecut? Ai fi chemat în suflet văzduhul 30

plăpînd? Ce zădărnicie bălăcită în literatură. Astăzi legea te gonește, ca să pricepi că e vremea cînd și cîntecele se vînd, ca tot ce se uneltește, în înjghebări menite să fie scoase numai cu toptanul. Trebuie 5 buiesc fabrici și uzine și trebuie orkestre mari. Pleacă deci cu lada ta în care stăruie trecutul, ca în niște măruntaie de metal țipînd a deznădejde și a foame și peste care papagalul secular se scarpină atît de plictisit. Du-ți pașii jalnici prin moina României 10 în care ai apărut ca o demonstrație anacronică a începuturilor rătăcitoare ale artei. Erai blazată și discretă și niciodată n-ai venit în cartier mult înainte de amiază. Vecinii toți se arătau la geam. A fost singurul ceasornic deșteptător pe care nu l-aș fi sugrumat. 15

...M-ai ascultat? Sau, galbenă, ațipești și tu lîngă păsăroiul moțaiat?

DANȚUL PE FRÎNGHIE

Dintr-un tablou de Marcel Iancu

Crepusculul e trist în piața gotică, aceeași de sute de ani.

Printre casele ascuțite, lumina, destrămarea moale, deasă, felurită, trece de la vînat înspre străveziu.

Picla pogoară ; desface în fulgi prăbușirile brute, pînă în mulțimea care se intruchipează, masă, dintr-însa, tălăzuită între zidurile în înec. Singur adevăr pe care se bizuie ochiul, gloata violentă și compactă, ca un unic girbov spate cu mii de capete, felinare în mijire bolnavă și pestriță — așteaptă. Și de sus cade vasta tăcere a minutului încremenit : prin ultramarin pasul saltimbancului supune coarda care face unghi. Trupul, o filfiire de seară, pregetă în avîntul calculat peste abisul oblic. De bună seamă, piața e grea de un mare suspin, ca un val în suire. Mîinile pipăie în văzduh valul acesta, trimis de jos, în rugăciune. Și mersul în destindări infinite înaintază. Piața, crepusculul, gloata, sufletul suferă. Sufletul, pe frînghie, lunecă.

Și iată, pe ulița lăturalnică, în aceeași liniște, un dric, din toate razele, se nălucește. Ivirea lui de argint s-a întetit. Dar e numai un falnic minut, o speranță sau o presimțire care, pe lingă chinul cel veșnic din piața gotică și seculară, descrește.

„EA“

D-rului N. Lupu

Dospesc pe străzile Bucureștilor cele dintii noroaie, pe cînd la Paris răsar, în coșuri, violetele, și la Roma primele rochii albe, iar la Petrograd, pe Neva, poate iarna se sparge în sloiuri de diamant și a pornit, frenetică, spre mare.

Iată continentul voios, globul zglobiu purtînd truda oamenilor, luxul metropolelor, zbaterea steagurilor multicolore. Prin văzduhul sorbit de miliarde de guri, deasupra valurilor și a crucilor, zi și noapte, se caută, se pipăie și se întilnesc veștile. Radiograme vislesc din aripi imateriale și porumbelii lor diafani duc cuiburilor pregătite, de metal, mesajul din lumea toată. Stăruie în răstimpuri, peste noaptea apelor, înstelarea în ritm a farurilor.

Pe transatlanticele nocturne, ca o ploaie de constelații, splendoarea balurilor cosmopolite aprinde insula-i de aur în inima întunericului, și vîntul se împărtășește din suflul muzicii de pe bord. În somnul din zori le întilnesc stolurile migratoare cari le schimbă în grădini dezmetice și stridente pogorîte pe catarte și pe funii. Și viața pulsează analoagă și aproape simultană : în cîmpuri au ieșit plugurile de lemn din Rusia și autotractoarele gigantice din America. Fumul șantierelor din Nagasaki, al turnătoriilor de la Essen, și al uzinelor de la Bilbao. Edițiile speciale, escadrelor, pavilioanele consulatelor, soneria cinematografele, erupția sondelor, activitatea băncilor, consiliile de stat, parlamentele și cele cîteva familii regale cu coroana pe izmene, pe hîrtia de scrisori și pe cap. Și vine ceasul, pretutindeni, al plimbării prin parcuri și al

ceaiului în marile restaurante unde plastronul chel-
nerilor e la fel ; și regimentele se întorc de la cîmp
pline de noroi, ca plugarii, și alt popor iese din
fabrici, plin de zgură. Se învălmășesc luminile, su-
netele, miresmele, cîntecul îndrăgostiților și al des-
fățaților, și al bețivilor.

Căci cazărmile și forturile, și temnițele, în care
gravă sună stingerea, sunt pline și mute, și păzite.
Cei ce purtau în toiu petrecerii o căutătură piz-
mașă, un braț fără greș, au fost strînși laolaltă cu
cei a căror privire era iscoditoare și îndrăzneată și
al căror cuvînt, greu, cădea în suflete pînă în fund.
Căci în tumultul marilor bulevarde, deasupra tera-
selor și a lămpilor incandescente, și vizibile numai
cercetătorului deprins, atîrnă și se leagănă, de-a
lungul trunchiului tenebros al spînzurătorii, hoitul
gigantic al „Ei“. Hoitul femeiei cumplite, cu ochi
de copil și gura bestială, cu carnea fragedă și pîn-
gărită, hoitul celei care într-o bună zi se ivește, în-
călecînd barierele, crescînd de-a lungul străzilor
unde se îngroașă o stranie suită de glotași, cărtu-
rari, soldați, derbedei, paiațe și proroci, investmîn-
tată în trențe de culoarea purpurei. Despletita cu
spini și bijuterii artificiale în păr, cu obraz de tîrfă
și croină, cu formidabil glas de înger și de slugă,
care trece aprinzîndu-și torțe din clopotnițe, mete-
reze și palate, pentru o supremă serbare în piața
publică.

De curînd, poliția tuturor neamurilor a prins-o ca
pe o prostituată, și din steagurile a treizeci de na-
țiuni i-au ghemotocit căluș pestriț, și au spînzu-
rat-o, pe furiș, noaptea, deasupra planetei. Și rit-
mul, o clipă stîmjenit, al balului unanim, s-a întetit
amețitor, vinul și singele, lacrimile și rîsul au spu-
megat în cupa ispitelor, înălțată, la toate răspi-
nițele, ca un altar. Legiuitorii au gîndit și au săpat
peste tot locul, din nou, tablele legii. Și nimeni nu
vede, mijînd în întuneric, cadentat ca o pendulă,
alb ca Drumul-Robilor, trupul „Ei“. Nimeni nu pre-
simte că, din nodurile plăpînde cari au înăbușit-o,
trupul „Ei“ se desprinde, ca dintre fulgere un
pisc ; nimeni nu se așteaptă la clipa în care, peste
ospăturile interminabile, pe marea moartă, ca o

cataractă de pestilențe și zămisliri spontane, se va
nărui. Cine oare se gîndește la fața-i vinătă și cris-
pată, la limba cinic turgescentă, deasupra baletu-
lui universal, la ochii ei care-și holbează idealurile
respinse, în viitor ; la sîni-i întărcați de materni-
tate, la pletele-i violente ce-și flutură nemărginit
amenințarea de incendiu ? Nimeni, căci ne-am aco-
perit fețele și ne-am mințit gîndurile, ca totdeauna,
în fața înevitabilului iminent.

ZVONURI

După miezul nopții Stan Gurău se furișează prin gard în curtea gospodăriei sale. Stufișul i se încurcă în oase și scapă plesnind. Stan Gurău merge
5 fără altă găteală decât nodul de cînepă de sub bărbia lui clămpănită, merge anevoie, căci la fiecare pas țurloaiete goale i se împlintă în omăt. Din cînd în cînd, șovăie în mijlocul bătăturii ca un soc desfrunzit, în vînt.

10 La peretele casei, Stan Gurău se aplecă, fără a scîrțîi, la toate ferestrele și privește prin perdele înlăuntrul luminat de opaiț. Nevastă-sa tresare în somn lîngă cellalt și alungă cu mîna vedenii urîte. Atunci, între coastele lui Stan Gurău, sub
15 coșul pieptului, o cioară trezită se zbate și țipă, și aripile i se încurcă de coaste și se fulguie. Și el o găbuiește ca într-o colivie și o prinde cu degetele, și îi răsucește gîtlejul să nu țiepe, să nu mai țiepe în zadar... Pînă nu-și ia ochii de la opaiț și de la ne-
20 vasta care tresare în somn. Apoi Stan Gurău se depărtează ca să stîmpere zbuciumul păsării și i se gudură cîinele casei pînă la spărtura din gard. Și se duce de-a lungul cătunului scîlciat de adună paiele din drum și printre oase și le petrece cu ajutorul unui fir de lună, culcuș cald să facă zburătoare care se jeluie și se izbește de zăbrelele galbene pînă aproape de zori.

SOARTA UNUIA

Focul sună în căminul ars : e ca o floare pasionată al cărui parfum se mistuie în explozii repezi. Atît. Încolo, cei patru pereți sterpi, și masa de scris
5 pe care zadarnic încearcă să pună ordine : cărțile se amestecă, se prăbușesc, închise sau rinjite, schelete sufletești. Se mai aflau pe deasupra o zaharniță goală, creioane, cerneală, pagini albe sau însemnate. Și printre toate, o lampă de petrol cu lumina
10 galbenă ca arama, și neclintită, o lampă insensibilă, mută, făcută să asiste la mari plictiseli, la deznădejdi nocturne, stinghere și manifestate prin priviri reci și țigări peste țigări și părul nițel vilvoi. Cine ar putea să spună nepotrivirea din aceste două
15 ființe de aceeași esență : lampa lugubră și focul plin de patosul unui tenor de operă ; lampa mizantropă și nordică urăște, desigur, cu o ură concentrată și ursuză, pe tovarășul petulescent dintre cărămizi. Cînd intră în această atmosferă de vrajbă,
20 Stăpînul se interpune o clipă între efluviile lor nesimțite. La început încearcă un intim fior de siguranță, asemenea jivinei întoarsă la viziune*. E o apropiere care-l face voios aceea de a se ști atît de frate cu lupul, de pildă, și departe de gîndul
25 deșert al originii sale divine. Numai amintirea că sunt alte dobitoace cari merită mai deplin comparația cu el, omul, îl readuce la melancolia lui profundă. Cîinele în lanț și calul înhamat, fără să se întrebe cum și în ce fel, recheamă în el suferința.
30 El are totuși superioritatea sinuciderii, prin care

* În textul de bază viziune. Corectat după textul din periodic.

poate scăpa de corvoada de a face cauză comună cu ciinele și calul. Și iată-l deci prăvălit cu fruntea la piciorul lămpii și torcînd firul negru al gîndului.

5 Din toate astea, cari sînt cele mai simple dintre toate, și așa de umilitor modeste și umane, ar putea ieși, își zice, o pagină de artă. Consolarea e relativă și problematică, și apoi, cînd intervine obiceiul imperios al publicării, urmată de obligația de a

10 trage cu urechea la critici: e vorba să afle dacă s-a jeluît conform regulei stabilite.

Și unele femei cari dau buzna, cu o curiozitate estetă, printre toate aceste hîrtiuțe ce le-ar interesa infinit mai mult dacă ar fi bilețele de dragoste... Pentru a sfîrși pe patul soldătesc din colț, după

15 ce au semănat pe podele pantofii scobiți și rochiile inutile.

Deznădejde crîncenă și hapsînă cînd îți oferă apoi sufletul să te consoleze. Stăpînul tocmai confundă într-al său ciutura întrebărilor neumplute. Și restul timpului trage de frînghia asta de care nu spînzură decît clipe, clipe după clipe. Și figura lui

20 își însușește o expresie superioară și magnanimă, deasupra propriei turgescențe, lîngă ființa care-și caută pretutindeni jartierele.

Singur. Au rămas lampa și tezaurul spart în roșu al focului. Stăpînul suflă și dă drumul întunericului. Un rîu sîngeros îl străbate, urcînd din gura rănită a căminului.

30 Acum începe vechea citanie în jăratec. Durează cîteva ceasuri pînă cînd cocoșii strigă afară plecarea primelor stele. Vatra e albă.

Începutul și sfîrșitul e la fel, în ficcare seară.

CRAVATA DE CÎNEPĂ

lui Jacques

În bolta seculară becul își uza bucla-i incandescentă, ca o cochetărie blondă, în golul unui craniu

5 uriaș.

Becul fusese instalat aci cu proces-verbal.

Faptul e stupid, dar adevărat.

Singur domnul cu umbrela cenușie s-a oprit să citească afișele cu un ris idiot, ca și cum ar fi zărit

10 într-un panou produsele Academiei de Belle-Arte.

(Într-adevăr, acest orașel, rezidențial, nu se administrează decît cu scandaluri și cu birfă.) În cele din urmă, domnița Silvia Logica s-a plictisit, a împins ferestrele și a început să se culce cu toată lumea, inclusiv furnizorii Curții regale. De aceea Ne-

15 prevăzutul (tatăl domniței) își dezlegă atunci ogarii, și vînătoarea cea mai îmbelșugată răsplăti cornurile cari răgușiră în cor cu broaștele din șanțul castelului, comentînd. Între timp, domnul care descifrase acest punct de istorie contemporană, tare pe

20 descoperirile sale și știindu-se într-o democrație favorabilă meritului, se îndreptă spre castelul Logicei fără să bănuiască simbolismul nerod ce s-ar putea eventual adăposti în parcul seniorial de fier vechi și monede șterse.

Chindia de os se înălța în vreme, de culoarea melcilor bătrîni.

Pe cîmpul cu crini, păstca cîrdul giștelor sacre, mînjite de polen. Talaz de lapte și argint, privilegiștea sili pe drumet să-și puie ochelarii de fum cu

30 chenar de бага și cîrlige pentru după urechi.

Castelana tocmai ieșise pe peron să primească omagiile păunilor cu cîte un japonez soare înfipit indecent la orificiu, își ninsese în plete flori de cîres.

iar în priviri sorbise apa verde a lunii din seara
 trecută —, și-n pas puse toată sensibilitatea de
 care era capabilă talpa unei descendente legitime
 a opt generații de seniori autentici. Domnul se bîl-
 5 bîi atunci, oprit în mijlocul aleii, în următorul fel :
 „Sylvia, obsesie-mi precoce, pe coala simțirii
 Reînvii ca o scriere secretă...
 Oh, mîinile, oh, palorile, oh, atitudinile
 Să te anini de zidu-mi, panoplie,
 10 Să-ți port cartea pe plajă ca cel mai frizat dintre
 cîinii tăi.
 Să fiu văzduhul care tremură cînd te pipăie și-ți
 primește răsufnul
 Cum primește țearina ploaia,
 15 Cum primesc puțurile luna,
 Cum primește pruncul dumaticatul.“

Acest ultim verset, ca și cum ar fi fost solid, i
 se opri domnului în gît —, el căscă gura de trei ori
 în continuare, dar nu emise decît rîșnitul unui gra-
 20 mofon care și-a uzat placa... O armată de oameni-
 sandviși defilă, în toate culorile, pe sub ochii lui,
 prin spațiile nedigerate de noapte, vestind publicu-
 lui insuccesul, pe cînd Logica, emoționată, ridică
 un pitic de teracotă și-și uscă lacrimile în barba
 25 lui colilie. Domnul încăleacă pe umbrela lui gris,
 salută ceremonios cu pălăria-i înaltă, privirea îi fu
 de o tristeță convenabilă, și, de n-ar fi fost echi-
 pajul bizar, am fi de părere că s-a condus ca un
 perfect gentilom în catastrofa lui sentimentală. Ri-
 30 dicat de geniile diafane ale aerului, el trecu prin
 dreptul Academiei de Belle-Arte fără să mai hoho-
 tească, și pe sub limbile rele ale târgului își notă
 numele proprietarilor cărora urma să le trimită a
 doua zi martori —, apoi merse de stinse becul, fără
 35 să mai arunce o singură privire îndărăt. Bineînțeles,
 uită să dreseze un nou proces-verbal care să-l anu-
 leze pe cel vechi și adormi cu sentimentul că a is-
 prăvit cu tineretea.

Așijderi, Logica, exasperată de celibat și de
 40 deznodămîntul elegiac al aventurii, plictisită de sim-
 bolurile cari răsar ca ciupercile pe azima și celei
 mai curate dintre imagini, încercă să se sinucidă,
 azvîrlindu-se între bătrînii crape ai eleșteului.

Aci se ivi necesarmente Hamlet, infelicele prinț
 al Danemarcei, care îi făcu tracțiuni și o sili să
 deșerte conținutul acvatic și ventrilocvent în cra-
 niul sărmanului Yorick, scos în momentul oportun
 5 de sub pelerină. O, vă amintiți, desigur, pelerina
 de pompe funebre pe care o agită vîntul în căință.
 Inecata fu trimisă cu alai la castel, unde Neprevă-
 zutul îi administră reprimanda paternă, nu fără a
 ține seama de situație, dovadă stau cuvintele isto-
 10 rice ale seniorului : „Dar mai ales, fără simboluri !
 fără simboluri, ne-am înțeles ?“ Prințesa Logica
 își făcuse un briu cu spasmul salvator din parc.

Cel mai dezolat fu prințul Hamlet, străin, pre-
 cum vedeți, de toată istoria aceasta, și mare ama-
 15 tor de psihologie minuțioasă, de stil hipersensibi-
 lizat, de anecdote cu tîlc, de povestiri de caracter,
 de controverse pe cît de savante pe atît de sub-ti-le.

I se stricase ultima-i jucărie de preț, pretextul
 sentimental al lirismului său princiar, apreciat de
 20 curte, critici și popor : craniul lui Yorick, imprac-
 ticabil de acum pentru degetele lui învățate cu
 pana de rață, floreta și cupa premiului întîi la
 concursurile literare și sportive.

Oprit în spanac pe marginea eleșteului destră-
 25 mat în nuferi, alge și mătasea-broaștei, el scrută
 balul de însănătoșire de la castel. Pulberea de puș-
 că, cercuită în putineie, bubuie, trimițînd în cer
 bucuria neputincioasă a oamenilor.

Orchestra executa un program de maeștri vechi ;
 30 o fanfară triumfală vestea sosirea oaspeților. Fie-
 căruia i se dădea la garderobă cîte un număr, adică
 un carton cifrat, adevărîntă că își lăsase acolo fe-
 trul și armura. Din cînd în cînd, servitorii schim-
 bau pe peron facilele singerii de rășină. La porți,
 35 poporul, stimulat de detectivi, behăia.

Prințul zise : „Armes Land, armes Land !“ (obiș-
 40 nuia, de la un timp, limba germană). Răsturnă,
 cu piciorul, craniul lui Yorick, se gîndi, o clipă,
 la Logica, pe care o ținuse, trușă, puțin umflată,
 în brațe, și-i gîdilase cerul gurii cu degetul său
 serenissim, ah, pletele scurse, blonde, peste brațul
 lui ca peste butucul călăului, și acea nobilă infă-

țisare jertfită —, gîndi apoi la în veci pierduta Ofelia, regret tăios și pururea viu ca o așchie sub inimă —, aruncă în sfîrșit o privire retrospectivă în propria-i viață, îmbrățișă cu o căutătură singurătatea locului, fastul serbării din fund, deșertăciunea viitorului... Și, ca și cum își lipea toate acestea pe dînsul, își strînse pelerina, oh, tragica pelerină, în jurul trupului, oh, suveran și inimitabil gest, și neavînd pentru acea noapte nici căldură, nici adăpost posibil, se transformă într-un palid felinar de alee.

Totul s-ar fi petrecut normal, chiar și petrecerea de la palatul în jurul căruia garda se îmbătase. (Garda comandată de un căpitan care repeta din cinci în cinci minute: „Ce frumoasă este Al-teța-Sa Prințesa Logica astă seară“.) Hamlet și-ar fi epuizat în liniște uleiul și feștila pînă în zori, cu acel sfîrșit* molcom care apropie în știința fericii felinarele și pisicile torcătoare. Dar lupta dintre Bine și Rău voise altfel. Prințesa Silvia-Logica perseveră în planu-i funest.

În toiul dansului, ieși din palat, pătrunse în parc.

Nu fără să tresară, o zări sensibilul prinț în sosire, și nemișcarea precipitînd danțul cuvintelor nerostite, el gîndi modificînd realitatea după legile literaturii:

„Întîlnire dintii, bancă de piatră,
Boschet nemișcat respectuos,
Aleea se pierde spre luna din capăt, spartă,
Decor cunoscut, suntem cum ațiți au mai fost...”

Vii, cît de albă vie,
Cu iubire tîrzie și cea dintii,
Lumina a încremenit, fintinile izbucnesc,
— Dacă ești tu, poate că am să iubesc.”

Dar Silvia-Logica se opri lingă felinar și se spînzură de brațul lui cu un fular de mătasă.

Hamlet trebui s-o suporte toată noaptea, atîrnată de braț — ceea ce îi pricinui o durere grozavă

* În textul de bază sfîrșit. Corectat după textul din periodic.

la umăr — bălăngănită de vînt — ceea ce îl făcea să scîrțieie amarnic, căci lemnul din care se confecționase la iuteală era de calitate inferioară — și mai ales să o privească în obrazul cu ochii holbați și limba ieșită vinată, îmbălată, ah, ce spectacol pentru nervii unui prinț. Cu revărsarea zorilor, hainele Logicei se îngreuiară de rouă. Apoi se dădu alarma, sosi procurorul, fotografu, reporterii. Primul felinar, nebănuț de nimeni, acceptă totul, pînă și anonimatul, din cavalerism. În cele din urmă se dresă proces-verbal, prințul fu liberat de sarcina-i grea. Ea fu pusă de-a dreptul în sicriu și convoiul se depărtă pe alee, spre cotitură.

Convoiul: cîteva cutii de pălărie, un peticar, buccelle, paranteze, apostrofe, o spirală lirică, lacrima rerum și trăsura Curții în crep. (Crap.)

— Slavă Domnului! își zise Hamlet, avem un proces-verbal în locul celui de la începutul întîmplărilor. Dar iată! se întoarce procurorul! Desigur, imbecilul ăsta punctual și formalist vine să stingă felinarul. Numai de n-a mîncat usturoi!

Apelul fu auzit de o brazdă de roze ce își exalără migrena într-o întetire de alb și roșu indescriptibilă.

Procurorul suflă în Hamlet, încercare, astfel, suportabilă — și lumina zilei curse singură pe nisip, printre ramuri. Se întoarce în fugă după convoi. Felinarul făcu un semn cu brațul, ca și cum ar fi vrut să-și petreacă o mîncecă, și se transformă în Hamlet: fetru, pelerină, rapieră, ținută nobilă, figură pală, a fi sau a nu fi... Dar cînd se privi în oglinda de buzunar, constată că la gît purta o cravată de cîneapă. Era ștreangul cu care se spînzurase Silvia-Logica (această nefericită) și pe care procurorul (acest imbecil) îl uitase de brațul felinarului.

Hamlet păstră cravata de cîneapă ca pe un doliu mai mult.

— Dar spuneți că Logica s-a spînzurat cu fularul de mătasă?

— Nu știu: în procesul-verbal se afirmă contrariul.

PARADISUL SUSPINELOR

PARADISUL SUSPINELOR

I

EU ȘI CELALALT

5 De doi ani nu mă mai cunosc vecinii. Pricina e că sunt mai vechi locatar decât oricare din ei, fiindcă toți cei de pe vremuri, unul câte unul, s-au perindat.

Arar mă arăt aici.

10 Curtea e aceeași, cu fântina de piatră, ca un mormînt spălat de șuvoiul de argint al răcorii.

Vița-de-vie s-a risipit pe tot zidul din fund, răsucindu-se, stearpă, în veșnicie.

15 Ușa locuinții mele are uscăciunea icoanelor. Se deschide pe scara pe care atîrnă, ca șoaptele, umbra.

Deunăzi m-a întîmpinat din ungher un păianjen subțirătec și înalt și l-am ucis pe acest paj al singurătății, de nenorociri prevestitor. Pretutindeni
20 sfîșiu soarele lui țesut din raze de păr de ursitoare ce se rup între degete, cu un trosnet abia perceptibil auzului meu indiscret. Șterg în pași urma pașilor de ieri. Praful, măcinat zi și noapte în tăcere, se reface peste aceste semne, ca zăpada. Sub toate pragurile culeg cheia încăperilor și pătrund. Molii
25 își iau zborul lor de flanelă prin amurgirea stătătoare. Îmi place aici, fiindcă timpul zace ca o așteptare pe urma unei tainice lipse. De cîteva ori pe săptămînă fac neștiut un popas în absurda fugă a clipelor de dincolo de storuri. Mersul zilei
30 n-are nici o înrîurire înlăuntrul acesta în care atîrnă ca un fulger rupt. Am încercat, din glas, rezonanța golurilor, supunîndu-mi nervii la experiența tresăririi în care credeam negreșit. Sunetul s-a poticnit însă printre obicte, ca un ghem de

hîrtie pe covoare și divanuri. Numai un căscat, spasm al urîtelui, ar fi umplut, cu ecoul său, acest vas al monotoniei, pe care mi-l pregătisem. De obicei însă, la sosire, un miorlăit metalic forfecă liniștile.

Pisica neagră, cu ochii de chilimbar, făptura esențială a nopții care e aur și abanos, pogora în salturi din muzeul cenușiu al podului, să-și resfețe de genunchii mei trupul ușure ca umbra. Dar curînd, stridența înceta, și, pitulată în mine, forma lui Mitia se pierdea în troienirea beznelor în care numai ochii săi planetari vegheau.

Astfel, străbăteam pauzele împreună, urmărind în deșerturi cernerea prafului, prinși între pietrele sterilității pînă cînd atenția răsîndită mă ridica într-un somn superficial de acute senzații interioare, iar mîna din blană își oprea dezmierdările, se scufunda... Și mă trezeam, cu mîna pe genunchi, singur. ca și cum pipăisem o nălucă.

Deșteptările acelea nu mi le-am tălmăcit nici azi, pentru că nici somnul nu era dintre cele obișnuite. Trezirea normală e ca o revenire la viață, ca o înălțare în lumină, cu ruperea din mormîntul provizoriu al repaosului. Cealaltă, dimpotrivă, era un pas brusc în adînc, o toamnă de diademă ce se scutură, o turburare a unei limpeziimi întinsă ca o panglică prin minte.

Ca un altar sta casa încuiată, propice doar stării mele supranaturale.

De îndată ce intram în lumea ei desăvârșit despărțită de totul, încordarea și ascuțirea simțurilor, deasupra încercărilor de rînd ale existenței, venea de la sine. Ciudată a doua ființă de nedescris cu posibilitățile atât de inferioare ale vocabularului și care se cerea exprimată într-un material sonor, diferit chiar de al muzicii, prea senzual, rotunjit și lipsit de plasticitate. Dificultatea de a smulge și a închea în potriviri de cuvinte, în ciuda șerpilor sintaxei, fermecați cu degete și descîntece de maestru, totuși, ceva din însușirea mea de inger, mă arunca într-un misticism nebulos de frămîntări rezolvite lăuntric în rugăciuni fantastice.

Singurătatea, ca o cutie de violoncel, geme. Printr-însa viața imperceptibilă ascunsă în lucruri se revelă: sapa carilor în lemnărie, fuga prin scînduri a gîndacilor, pînda urechelnițelor ca o cusătură de gene și, în sulita curgătoare a soarelui, trîmba de atomi; de dincolo de tavan șoarecii fugăriți de Mitia, și al căror zgomot mă neliniștise mult.

Pe pereți, portretele în ulei se înstrăinau într-o enigmă și o liniște contrarie realității defuncte a celor pe cari îi înfățișează: însingurarea lor dăinuia într-o regiune plăsmuită din prestigiile amurgului turnat în raze de orgă pe fereastră.

Ghiceam pe gurile tăcute năluca unor cuvinte. Dar snopul de conștiință care mă contopea cu ai mei se risipise și în zadar chemam, pentru identificare, amintirile, sub gîndul lor schimbat. Arbore transplantat între păsări cu alt cîntec, creștea statura lor de sfinți printre evocările mele. Calendarul răsfoit regăsește anii în mormîntul lor de nicăiri.

Îmi spun cu stăruință, iată, această femeie în crinolină este bunica pe care am cunoscut-o de-abia în bătrînețea ei cu ochelari. Ce s-au făcut acele icoane în platoșe, zaharnițele de metal suflat și romanele foileton? Slujbei mele pe lingă dînsa, de lector benevol, îi datorez predilecțiile literare de mai tîrziu. Numai cetindu-i ei, destinele eroilor hărțuiți, mi-a dat prin gînd că ai putea să le schimbi soarta și deci că aș închipui și eu asemenea lucru. Se zice că femeia cea dintîi din experiența unui bărbat se întipărește în gusturile lui pînă-ntr-atît, că fără știre el are să prefere toată viața un chip asemănător celui de care nici nu-și mai amintește. Pentru mine cărțile dintîi s-au păstrat mai frumoase și de-a-tunci trebuie să reprim în lecturi, în însemnări și în viață, o statornică înclinare către emoția primară, dar sinceră, a situațiilor de foileton.

Bunica, îmi mai spun, povestea anecdote din timpul ocupațiilor rusești. Învățase carte franceză într-unul din pensioanele pretențioase ale vremii. Tocmai de aceea, cu ajutorul bătrîneții, nu mai izbutea să urmărească singură foiletonul din gazetă. Nu izbutea să se libereze de obsesia diftongilor franțuzești în textul român, deși uneori se străduia cu

glas tare. Cuvintele se scilciau îndată într-o pă sarească ridicolă din care o remorcam pentru a prelungi şezătoarea şi comentariile pînă tîrziu noaptea.

Cîteva săptămîni pe an o însoţeam la Dunăre. Acolo îşi avea casa de zestre, cu zidul din fund surpat de un proiectil turcesc şi scara păzită de un muşuroi de ghiulele deşerte. În curtea profundă, plină de pomi roditori, cobora bunică-mea cu un cosor în mîini să tundă în jurul smochinului, zvult ca un cerb înrămurit. De dincolo de cocleala fluviului, unde tăceau dealurile, sufla răcoarea bolnavă. Amurgul înjunghiat pe apele domoale chema bivoli de pămînt şi se tira un cîntec fără loc în arşiţa de o încetineală africană.

Astfel întîrzie, din trecut, cite un zvon nedezbărat încă de emoţia care l-a însoţit odată şi coboară vremile de somn, ca un călător într-o luntre.

Crîmpeie de imagini trăite se ivesc cu atmosfera lor anumită, păstrată neatins, ca văzduhul care însoţeşte planetele, ca blănurile în pulberea polară a naftalinei, ca bijuteriile în catifeaua cutiilor vechi.

Iată-le : toată copilăria cu priveliştile familiare, cu lacrimi şi chipuri răposate, o aduceam, spre confruntare, sub cadrul oval în care se absentă, în parlori inalterabile şi nepăsătoare, portretul bunicii. Acvarium de priviri stătătoare, în care sunetele urcau lin ca măgelele, cu aer, lichide, spre nemişcarea suprafeţii. Asemenea apelor şi privirilor, sunetele iau forma vasului care le conţine.

Încercarea de a reface şi continua împreună o viaţă de amintiri da greş, la fel cu celelalte toate feţe familiare. Era neîndoiş că în toate aceste figuri trăia de acum o nouă personalitate cu care nu puteam intra în nici un fel de legături. Regăseam, printre ele, impresia de copil uitat într-o împrejurare banală, în biserica zugrăvită cu sfinţi şi mucenici. Asemenea lunaticilor, oamenii din portret urmăreau un vis neclintit care le sorbea cugetarea ca pe un şipot. Zadarnic căutam să mă interpun.

Nu mă vedeau.

Un sentiment de singurătate mă copleşi.

Atunci sosea, ca o închegare de tonuri sumbre, păşind prin dezlinarea realităţilor, cu priviri de buf-

niţă sfinţită, Mitia, cotoiul plăpînd ca o pasăre, şi-mi începea, pe genunchi, torsul orelor negre.

Mitia, ultimul martor al vremurilor, călăuză de catifca, cheie subtilă a trecutului de nocturne.

Prezenţa lui întrerupea primejdioasa plăcere a risipirii de conştiinţă.

Ca cioburile unui urcior vrăjit, simţirea se re-alcătuia în jurul conştiinţei unice, după vechea lege arhitectonică a insului pe care ni-l cunoaştem. Mitia era făcătorul de minuni în ciuda oaspeţilor stranii din perete. Mă deosebea, prin simpla lui privire, de toate cele înconjurătoare, de el însuşi, de clipele în cataractă.

Lăsasem, odată, reflexele unei după-amiezi întregi să treacă pe dinaintea fotoliului găzduitor.

O defilare cenuşie, fără muzică, aducea la urmă trofee de amurgului, cele cîteva colori, puţinul metal fluid ce precede carele de palisandru ale nopţii. Mitia îmi dormea pe genunchi. Mă cufundam.

Cine sunt şi ce fac aici ? mă întrebai în acea sală în care fiecă obiect părea că duce un secret mut şi diferit de al celui alt. Vruî să mă rup de toate acele enigme, să mă înalţ printre spectatorii ermetici din perete, dar spaima de neîzbîndă precipită criza. Cine sunt eu ? întrebarea cobora ca într-un puţ. Ciutura nu mai spărgea suprafaţa-ogîndă, să se umple de ea ca înainte. Cine sunt eu, eu Darie, eu... şi mă crispai cu deznădejde de silabele numelui deşert şi care nu mai corespundea nici unei realităţi intime. Vruî să strig, dar îmi fu teamă de zgomot, teamă să aflui că glasul putea să nu fie al nimănui, din clipa în care nu mai avea nici un sens să fie al meu. Căutăturile rătăciră în van în odaia cotropită de noapte, iar gîndul, prin fiinţa devastată, scotoci febril şi fără folos. Un neastîmpăr mă cuprindea zădărniciind orice investigaţie. De bună seamă sunt prea singur, îmi zisei, şi acest „sunt“ sună a pustiu — nimeni nu mă mai conţine pentru că nimeni nu mă mai iubeşte şi de aceea nu mă regăsesc. (Fîntîna se adînceşte, întrebarea cade fără zgomot, fără sfîrşit, cade.) Darie, ai existat chiar ieri ! apostrofiez pe acest dublu iluzoriu. Încordate, minţile zgîlfie gra-

tiile, ochii se zgiiesc, auzul nu percepe decit haosul cosmic dintr-o scoică. De amintiri smulse cu furie uitării mă agăţ, îmi lipesc faţa de ele ca orbeţii şi îmi spun : toate acestea mi s-au întâmplat mie, în
5 toate eu am fost eroul, eu, eu, eu ! Ajutor ! Gîndul mamei răsări atunci în conştiinţa istovită. Ea singură, de-ar veni, m-ar ajuta să mă recunosc. Vis necuminte, opreşte chipul de dincolo de aievea. Să mă ridic, să fug din această ruină, lăsînd-o deschisă
10 musafirilor întîmplători ai nopţii. Un bocănit, pe duşumea, la picioarele mele. Era Mitia, adormitul, care-mi căzuse, greu, de pe genunchi. Deschişi, ochii lui ; teapăn şi nemişcat, cu ceafa rigidă, cu labelle sub botul picurînd, cu privirile de gelatină. Mitia !
15 aşteptai căutătura care avea darul să mă lege de existenţă ca de o faptă mîrşavă a sufletului. Luai în braţe demonul acestei pustietăţi, semnul viu din cartea trecutului. Îl simţii sloi sub degetele-mi zgîrcite de refuzul de a pricepe.

20 De acum nimeni care să mai răspundă chemării, nici un tănuitor care să împartă cu mine sarcina suspinului apăsînd în această casă, nici o zbatere, nici un ritm de-a lungul trecerii semănată cu relicve, nici un jude, nici un gîde, nici un tovarăş.
25 Cine să-mi atîină calea înspre nimicire cînd ţintele din capul lui înţelept s-au stins ? Se întîmplase o cădere dincolo de mine, dedesubt, în tainiţele unde bîntuie liliicii orbi şi unde chemările hăuie, rătăcind, ca într-o salină. Voinţa se cătărase la început, cu scrişniri de tîrnăcop, ca un alpinist, şi acum blestema în neguri ca un rege Lear. Părăsirea freamătă ca o genună. Mă repezii, prin întuneric, spre uşa
30 închisă, mă împiedecai de obiecte, trăsei colţul unui covor peste mine, să aştept, dezmetic, zorile. Un leşin ? Cu dimineata de leşie, îmi recăpătai cum-pătul. Odaia cea mare arăta ca după o luptă.

35 Am fost jucăria nervilor mei zdruncinaţi ; acum am să-mi fac datoria. Înfăşurai pe Mitia într-un şal scump şi urcai hotărît, schingiindu-mi groaza, scara podului. Pe gura deschisă aruncaî trupul lui slab în praful de sus. Trăsei capacul. S-a sfîrşit. Oraşul dormea încă. Îmi amintii de cele întîmplate ascară,

de strania pierdere a eului meu, îmi amintii de lipsa de coeziune dintre toate amintirile şi conştiinţa de mine însumi. Cînd oare să se fi petrecut această
5 dezbinare între faptele mele şi sufletul meu, ade-vărat că s-a pierdut el, sub creşterea lor, ca o tul-pină între bălării ?

Dorul de siguranţă şi de certitudine mă împinse la această investigaţie, pe care, ca s-o întreprind cu ordine, o făcui în scris, amintindu-mi încet şi în-
10 semnînd cu răbdare pe hîrtie. Eram calm şi aproape fericit. În munca aceasta care ţinu ceasuri după ceasuri, nu simţii nici foame, nici sete, nici oboseală.

Ziua trecu, noaptea sosi iar, grea, ca un patrafir.

Cînd isprăvii de înnegrit colile pregătite în bi-
15 bliotecă, întunericul mă strîngea din toate părţile. Adun filele în buzunar. Apoi, încet, scosei din cupa lor de bronz toate lămpile demodate şi deşertai conţinutul în toate odăile, pe coridor şi pe scară. Dintr-un bidon împrăştiai pe covoare apele lucide ale benzinei, veninul fin al morţii, prin veacuri, orga-
20 nice. Şi uleiul, din candelile stinse ale iconostasului, îl revărsai. Apoi, minuţios, fără grabă, începînd cu rafturile de cărţi, încăpere cu încăpere, dădui foc.

25 Cobor treptele, însufleţind pe urma paşilor du-huri.

La ieşire am încuiat uşa.

Străbătui nesupărat curtea de cărbune şi por-
nii fără ţintă, printre două rînduri de clădiri cu ferestrele în somn. Suspinam uşurat. De-un vînt
30 umed vîjîiau stelele.

Înima împinge timpul înainte.

Apoi se chinuiră semnele roşii ale focului şi pulpana străluci ca rubinul. Fluiere şi goarne răz-
biră pînă la mine.

35 O emoţie cutreieră visul cartierului.

Focul se înteţi şi prinse deplin, ca o orchestră în avînt.

Şi privind stăruinţa lui mistuitoare, înfiptă în oasele trecutului pînă la cer şi fără greş, mă izbi
40 ca un pumn în piept conştiinţa liberată a isprăvii :

Eu, Darie, eu am făcut asta !

(Memoriile lui Darie se precizează cu viața în gând. Goluri ca între primul capitol și acesta mai sunt încă de-a lungul paginilor ce urmează. Sensibilitatea dureroasă a eroului s-a lăsat, desigur, condusă în povestire mai mult de acuitatea impresiilor conținute decât de ordinea cronologică și decât logica expunerii. I. V.)

Intîmplările somnului nu sînt fără însemnătate. Adeverul lor nu e mai puțin veridic decât al orelor de veghe. Cele două vieți, lumină și umbră, se obîrșesc în aceleași adîncuri. Imagini, senzații, emoții, somnul oferă de toate, asemenea vieții pe care ne-am deprins a o considera ca „propriu-zisă”. Realitatea lui e mai de preț, căci e mai expresivă.

Povestesc doar pentru mine, de bună seamă, dar și pentru un cititor ideal, care ar găsi că sunt un interesant caz de umanitate.

În somn m-au urmărit multă vreme încă visele din copilărie. Le acceptam cu același suflet. Înțeleg asta din intensitatea fragedă a emoției care se repeta... Voința se risipește, plîpîndă. Și sunt, deodată, pe un drum lat și pavat. O ploaie subțire albăstrește pietrele, alterează pînă la violet amurgul. Clădirile și grădinile mute de pe dreapta și de pe stînga sunt cufundate în cernerea infinită și monotonă a norului care se desface în pîlnii fine. Fug într-un ritm egal și neobosit. Fugă lină, aproape o plutire, singur, urmărit de o nevăstuică neagră care-și adaogă salturile tăcute tăcerii acelui oraș. Selipsesc zincurile lustruite de ploaie. Goana ține ceasuri, fără intîmplări, fără țintă, fără schimbare în acea teamă netălmăcită de jivina urmăritoare și de strania liniște înveșnicită sub stropi.

O zguduitoră ; alunec și cad.

Dacă nu mă trezesc, visul continuă într-altfel. Zac pe un pămînt negru și umed cu pete verzi de mușegai ca în pivniți. Lingă mine, un zid de gră-

dină cu tencuiala căzută, cărămiziu și fărîmicios. Aș vrea să mă ridic și nu pot. Văd o crăpătură între două cărămizi, duc mîna în intervalul acela și iată, se rostogolesc de acolo bani de aramă și de argint cari se multiplică și cad fără zornet cu cît scotocesc * mai mult. Sentimentul apăsător de adineauri face loc unei minunări pline de încredere. Deșteptarea mi-aduce deziluzia și regretul.

Alteori e un punct alb, imponderabil, în colț, în bezna din odaie. Îl văd cum sporește rotund, năpădind întunericul, cum se apropie ca un miez imaterial, mă copleșește, mă înăbușă. În zvîrcoliri, alung somnul și răsufliu.

Arar, acum, mă surprind aceste vedenii cari mă recheamă în anii dinții.

(Aci, din oboseală, din urît, sau din timiditate, sau dintr-un sentiment de înstrăinare față de sine însuși, textul vorbește de același erou, la a treia persoană : graiul e un hamac comod în care te întorci pe ce parte îți priește. I. V.)

Teama de vise rele nu urmărea pe Darie singură. Mai tirziu i se adaoase frica de o melodie, care însemna pentru el, fără greș, o prevestire tristă. E Trăumerei, a lui Schumann : suspin purces din adîncimi sufletești suie pe treptele doliului, se desfășoară vremelnice și curat peste simțire, ca un crin peste umbra pămîntului, și alunecă din nou în osînda pe care împletirea monotonă a isonului o eternizează.

Prin simțirea lui Darie această melodie cu influența ei denaturată și funestă circula biruitoare și implacabilă ca somnul. Cea dinții despărțire, cea dinții pierdere, regretul nestins al primei greșeli, conștiința păcatului ireparabil, muștrarea de a fi pricinuit cuiva un chin nemeritat, toate acestea îl copleșeau, cu grelele picături de amurgire sonoră

* În textul de bază socotesc. Corectat după periodic.

din *Träumerei*. Deprimarea în care scăpăta după aceasta era cuvânt destul să-i atragă toate neajunsurile. Când nu constituia, în ea însăși, o nefericire întreagă.

5 Un vis nou spori mai târziu, ca portretul unui defunct în albumul familial, repertoriul nocturn al lui Darie. Rătăcea de data aceasta, cu pași de pislă, pe covoarele ruginii ale unui imens palat cu vitraliuri vinete. Lumina care pătrundea în uriașele încăperi se descompunea funerar, ca într-un crepuscul de risipitoare toamnă, peste grupuri de doamne vîrtnice și cernite, cari în jurul meselor șopteau, nemișcat. O tăcere de seră stăpînea din prag în prag pe unde trecea Darie într-o misterioasă căutare, 10 într-o imperativă și inexorabilă căutare de care nu-și dădea seama, care nu se preciza. Printre grupurile mereu absorbite în șoapte sterile, se strecura neobservat, căci nimeni nu lua aminte la cel care încerca uneori să deslușească taina-i ermetică, din cuvintele plutind fără înțeles. Fără înțeles, precum 20 fără mireasmă sunt florile covoarelor de lînă.

O mină de gheață îi zdrobea brusc vertebrele și se trezea palid în mijlocul somnului. Îndată un țigan aurar, cu lungi plete de smoală, îi vestea sfîrșitul visului. Alteori un stol de domnișori în frac, 25 înalți cit lăstunii, cotropeau în dungi întunecate scările sufletului, asemeni bemolilor dintre clape. Darie încerca să alunge aceste viziuni. Senzația dulce că e vară și întuneric îl moleșea. Prin fereastra deschisă vioara din restaurant plînge după un lăutar spînzurat anul trecut. Tropote de cai. Un bețiv târăgănat și cîntecul lui, care îl urmează la 30 cîțiva pași pe trotuar.

— D-le Rosenthal, amator de rouă, cu pantofi de lac, pe pajiște, la ora asta ? O trompă de automobil : la o parte, la o parte. Tropicile își reiau 35 abluțiunile torențiale, argint-viu pe aripile verzi ale ferigelor uriașe. Rochii roze. Aurelia și copilul care nu mai doarme de focul bijuteriilor de stras. Maestrul Fascoli dezmiardă o elevă. O frunză traversează oglinda moartă... Și somnul și-abate ciocanul de puf. 40

III

Multă vreme tovarășele de joc, fetele, nu l-au interesat într-un fel deosebit. Pentru micul Darie nu conțineau misterul care l-a obsedat mai târziu. 5 Tot ele însă îi sugerară primele bănuieli. Odată fu lăsat singur în casă, cu două copile ale vecinului. Cea mare împlinise cincisprezece ani. Darie vroia să asculte basme sau să se joace de-a caii. Fetele, însă, îl țineau în brațe. El suporta toate săruturile, 10 mulțumit că îi lăsa, cel puțin, loc să respire. Șoaptele. Se pregătea ceva. O mină alunecă pe trupul băiatului și dibui febril frageda tulpină a bărbăției lui viitoare. S-ar fi putut, după chipul lor, ghici că se găseau, pentru prima oară în fața secretului, 15 dezamăgite. Și această dezamăgire se transformă, văzînd cu ochii, în dezgust. Realitatea banală nu corespundea plâsmuirilor indescifrabile ale închipuirilor șovăitoare. Cea mai mare își despărți grabnic degetele precaute cari se încleștaseră, ca pe o șopîrlă, pe nevinovăția lui Darie. Apoi un strop trivial de salivă manifestă ostilitatea eternă a fecioarei pentru semnul, neisprăvit, al robiei lor milenare. Fugiră. După ce plînsese, Darie cugetă asupra 20 celor întimplăte : „trebuie să fie ceva neasemănător între mine și ele“. Întru descoperirea celui ceva porni tînăra lui imaginație și forțele lui crude de explorator neorientat. 25

IV

Drum de surprinderi și mici peripeții obscene 30 cu o prietenă de-abia mai grea ca o păpușă. Drum infinit și sterp, căci stăruința lor obosi fără să afle nimic. Cei doi călători se tolăniră din nou în mușetelul alb cu mintea galbenă. Dar o presimțire de taine delicioase îl urmări pe Darie pînă în singurătate. Odată se dezbracă în neștire și-și răsfață 35 pielea pe covorul îmbibat de soare. Iscodi, cu mînă stîngace, șuvița neliniștii. O senzație nelămurită și nouă trezi euritmia, îi disciplină, metronomic, mîngierile. Bucurie vicleană, fără deznodămînt, care

li pogori în suflet o vină mai mult, sau poate cea dintâi. Darie o descoperise singur. Fu isprava cea mai însemnată a vieții lui și corespunzătoare, pe scara istoriei omenirii, cu găsirea focului.

5

V

Tatăl său, Axel, fu de tânăr ținut în pat de reumatisme. Își îndura suferințele și chinul de a se simți nefolositor în tăcere. Singura muncă îngăduită, doar traduceri pentru micul editor din localitate. La mari răstimpuri i se organiza un concert: Axel stăpânea pianul cu măiestrie. Aceasta însă nu însemna un mijloc de trai. Cu încetul rămase în casă, în locul lucrurilor vechi, un mobilier de infirmerie.

15 Mama, în schimb, alerga toată ziua, la lecții. Mai târziu, primi conducerea unei școli.

20 Serile, Axel cobora scările, dus de subsoari, iar mai apoi sprijinit singur în două bastoane, pînă la trăsura care-l transporta la club, unde juca, două-trei ceasuri, cărți. Cu asprimea crescîndă a împrejurărilor, desfătarea aceasta ajunsese o necesitate, adică un izvor de venituri de la o zi la alta. Așa era mai cu seamă în vacanțele de vară, cînd școala nu-și mai retribuia directoarea. Dacă, printr-o soartă potrivnică, tatăl pierdea într-o seară, se ridica problema capitalului trebuincios jocului din seara următoare sau pur și simplu a taxei pentru birja care să-l ducă la club, în căutarea unui prieten de vremuri bune și a unui împrumut. Îl găsea mai degrabă printre bogătașii orașului, cari își ofereau plăcerea să plătească politetea unui scăpătat. În așteptare, mama își tocea vederile peste cîte o broderie menită vînzării sau loteriei pusă la cale prin mijlocirea cîtorva caritabile doamne. S-a întîmplat, odată, spre mirarea lui Darie, să nu fie decît pîine la masă, pe cînd servitoarea a căpătat ouă răscoapte și zahăr pentru ceai.

35 Pe servitoare o chema Frosa. Un copil de tîtă pe brațe și unul în pîntece. Biblică situație, care o împiedica să-și găsească loc mai bun. De o lu-

40

bricitate pasivă, se tolănea, ziua, noaptea, în pauză, dinaintea oricui. Scofilită, străvezie și distrată, atrăgea ochările și palmele mamei lui Darie, ca un paratrăsnet fulgerele. Două femei ce se suportau reciproc, ca două surori, ca două cumnate. Erau, una pentru cealaltă, imaginea persistentă a mizeriei. Cînd Frosa deretica prin casă, stăpîna îi păzea copilul. Copil rumen și răsărit, după tipul copilului-reclamă pentru ciocolatele elvețiene, pentru paste de alimentare. Se hrănea cu orice, deși nu fusese încă înțărcat. Era gol și cîtcodată vinăt de frig, dar pururea vesel și încîntat. Contrast strident cu paliditatea icteriană a Froscei. Aceasta era regulat surprinsă, în toiul lucrului, suită pe ferestre și sîrind greu pe dușumele. Exercițiul îl repeta de cîte trei-patru ori în șir, cu recorduri, clasificate și depășite în înălțime și distanță. Erau simple tentative de avort. Mama lui Darie intervenea, cu răsunătoare palme, să împiedice crima. 20 Într-o zi, Frosa ridică pumnul. Stăpîna, urmărită, fugi în odaia de alături, în care copilul tocmai consuma ciucurul unei perdele; mașinal luă copilul în brațe, îl aplecă peste fereastră, deasupra vidului. Servitoarea dădu un țipăt și căzu în genunchi. Seara, lîngă foc, femeile au stat de vorbă iar. Mama lui Darie învăță pe Frosa să-și facă fiertură de coada-șoricelului, să ia în cursul zilei leacuri, iar la culcare chinină muriatică. Frosa totuși continua să sară și să capete palme în ora dereticatului. Curînd își scrînti un picior.

30 Axel îi zicea: Cornelia, mama Grachilor.

Căci nu mult după accident, Frosa născu doi gemeni. Grachii Froscei se făcură astfel trei. Cu toată mărimea lor neobișnuită, moașa atestă că erau numai de șapte luni. Li se prescrise o anumită temperatură în odaie și scutece de vată neîncetat primenite. În odaie nu se făcu nici un foc, iar pruncii fură înveliți în cîrpe. Mumei, de asemenea, i se prescrise repaus de o lună și interdicția de a fi doică. Era mai galbenă decît beteala de mireasă pe care o păstra lîngă icoană. Cu toate astea, a doua zi, se ridică la treabă și își alăptă, din belșug, gemenii.

40

Restriștea prin care trecea Darie i se lămuri mai târziu.

Rămase, din acea vreme, cu timiditatea inevitabilă celui ce simte că are ceva de ascuns.

5 In cele din urmă, servitoarea căzu la pat, în spital. Înaintea sfârșitului povesti vizita ingerului:

10 Greu-bolnava se lăsase în somnul cel aproape neîntrerupt. Trezirile scurte se țeseau cu vedeniile în aceeași plăpindă pinză de viață ce se duce furată de un suflu mare și cald. Apoi un vis rău se împință în nervii ei, ca un vultur, și prada, cu pleoapele închise, gîfîia istovită. Se făcea că, de pe fruntea cu părul uscat și negru, crește fără oprire un corn întunecos. Înaintarea lui umplea încăperea, o piramidă cu temelia fibroasă năbușindu-i gîndurile, sperindu-i neputința. Ar fi vrut să strige în singurătatea de flacără de lingă fereastra sub care era tras așternutul de zăcere. Un inger îi veni în ajutor și bolnava îl zări, pe scaun, la 20 căpătîi, deschizînd ochii. Era privirea unei femei străine, în haine de oraș, pe care o simți în coborîre, ca pe o atingere materială.

— Cine ești? suspină întrebarea, pe cînd cornul fantastic se destrămă și pieri.

25 — Sunt infirmiera cea nouă, sună lin răspunsul pe care bolnava îl înțelese și-l tulbură îndată, căci pe umerii străinei i se păru că vede zăpada unor aripi. Tăcu și-și strînse pleoapele, zădărnici, astfel, deosebirea visurilor de realitate, amăgire a ființei în ființă, deșertăciune care o ispitise 30 pînă atunci.

Mahalaua își împărți copiii ca un sat de pescari epavele unui naufragiu.

VI

35 În locuința școalei directoarea trebuia să adăpostească un profesor de franceză, d-l Willy, și o începătoare în învățămînt, domnișoara Lia.

40 Părul acestei fete de 20 de ani avea însușirea tulburătoare de a păstra îndelung miresmele cu care era îngrijit și a le preface, prin simpla do-

goare a vieții ei tinere, într-un fel de emanație animală proprie să o deosibească de toate celelalte fapte ale cerului și ale pămîntului. Domnișoara Lia avea atitudini modeste și o sirguintă neîntreruptă, care la ființa ei siriană lua proporțiile unei cochetării. Zelul pus în îndeletniciri atît de nepotrivite cu așteptările pe cari le trîmbița trupul, mersul și vîrsta, era pentru cei din preajmă-i cea mai sfruntată provocare. Singur Darie nu-și tălmăcea apelul insistent și mut, desfăcut din simpla trecere a domnișoarei prin încăperi. Se bucura însă de privilegiile inocenței, acela de a-și săruta profesoara și de a-i sta pe genunchi aproape de izvorul dens vegetal al părului. Apoi acela mult mai însemnat de a împărți camera de culcare cu Lia. Iar în dimineața de lene a duminicilor, de a se strecura în așternut lingă ea, într-o nemișcare plină de nedumeriri și de fericire nedescifrată.

20 Misterul cel mai desăvîrșit față de ai casei sporea încîntarea complicității lor, peste care se sfîia, ca o stea nehotărîtă, conștiința păcatului.

În casă, însă, două suflete prinseră murmurul surd al fîntîinii de sînge încuiată în statuia ei vie.

25 Tatăl lui Darie și profesorul de franceză, ca doi bondari catifelati în jurul corolei din codri, începură întrecerea, roitul multicolor, descinderile imponderabile pe marginile abisului sperios și sensibil. Plantă, la început, ermetică, domnișoara Lia își înteti mireasma și culorile, în aceste împrejurări priincioase deșertăciunii ei de femeie pîndită și disputată, cu încrucișări crîncene de voinți tăcute, de către doi bărbați.

35 Un cîntec de pasiune, cu stridente și aiurări nestăpînite, străbătea pustiuul lihnit al simțurilor, și fiecare aștepta cliva să-l reverse auzului Liei, încrezător. Axel își libera articulațiile peste furtuna de sunete a unui pian vetust.

40 D-l Willy servea melodii la tot pasul. Își ticluise, spunea tatăl lui Darie, o voce cavernoasă și o figură de spaniol de operetă. Recitase sonetul lui D'Arvers de atîtea ori, încît domnișoara Lia, cu

toată augusta-i indiferență față de poezie, îl învățase pe dinafară. Îi siluia atenția cu perorațiile lui socialiste și îi citea cronicile provinciale pe care le trimitea *Adevărului*. Nu uita să-și pună în valoare fizicul, făcând cu ușurință echilibrul la paralele. În timpul acestei operații, i se umflau vinele timplorelor, i se congestiona fața și îi cădeau ochelarii, pe cari, reîntors la verticalitate, îi bijbia pe nisip, cu ochii inexpressivi și șterși ai miofici. Momentul acesta isca bucuria rivalului. Tatăl lui Darie, care îi urmărea evoluțiile, cu țigara aprinsă și un suris ironic, nu pierdea prilejul să atragă atenția Liei asupra figurii jefuite de orice rază de inteligență, a d-lui Willy fără ochelari.

Deodată însă prestigiul lui Willy se înalță și pluti ferm în toate conștiințele. Venise într-o zi de la gară cu vreo zece volume împachetate, pe cari le desfăcu și scrisese câte o dedicație. Le distribuie în primul rând mamei lui Darie și Liei, apoi câtorva doamne din elita provinciei. Era un roman francezesc, editat la Paris, scoarțe albe, titlul roșu : *Passion*, și numele lui Willy, întreg și vizibil, pe frontispiciu. De atunci, în fiecare casă Willy avu câte o mică statuă în atitudinea deconștipant crispată a gînditorului lui Rodin. Fu citit și comentat în localuri ; în grădina publică, femeile și-l arătau pe Willy și fiecare căuta să-l țină de vorbă. În zadar tatăl lui Darie decretă, pe necitite, dar întemeiat pe cunoașterea aprofundată a rivalului, că romanul e prost și francezeasca în care e scris, aproximativă. Willy triumfa : privirile de făptură adînc impresionată, ale Liei, îl proclamau. Axel se întristă. Tristețea de altfel și tăcerea făceau parte din mijloacele lui de seducție. Prin ele își valorifica paloarea * și barba lui din alt secol, ochii de strămoș, minile picturale. S-ar fi putut apoi servi de desfătările unei convorbiri alese. Dar o știa pe Lia refractară subtilităților, cu atât deci mai inaccesibilă. Mila însă o covîrșise pe Lia pentru soarta unui om tînar încă, deosebit prin purtări și simțire de ceea ce pînă atunci cunoscuse și

* În textul de bază valoarea. Corectat după textul din periodic.

lipsit de o mîngiere binemeritată. Problema lui Axel : cum să transforme prietenia și înduioșarea fetii pentru un nefericit, în dragoste pentru un bărbat ? Cariera de romancier a lui Willy zădărnicea neîndoișos tranziția. Cu viclenia lui calmă, Axel alese o cale nouă : aceea de camarad în vîrstă, de luminător dezinteresat, de confident înțelegător. Nu-i smulse nici o mărturisire relativ la sentimentele ei pentru Willy, deși ei începuse să se înțeleagă din priviri, să-și vorbească aproape fără cuvinte.

Discret, de vreo două ori, în fața lui Darie, martor tolerat de toți, Axel își șterse lacrimi romantice cu precauții în așa fel dozate, încît să-l vadă Lia. Vanitatea ei creștea, dar Axel simțise că devenea pe nesimțite supărător. Dorința îi dase puteri noi în lupta cu boala. Încheieturile îndărăt-nice, junghiurile cari îl abăteau în nemișcare cedau eforturilor lui neliniștite de a se găsi pretutindeni și de a afla ce se petrece. Cutreiera odăile în pantofi de flanelă pentru reumatici, sprijinindu-se în bastoane și de mobilele din cale. Lia se refugia în fundul grădinii. De teama de a o lăsa singură cu celălalt, Axel își trimitea fiul să facă sub privegherea ei lecția pentru a doua zi. Darie era mîndru de această complicitate cu tatăl, de pe urma căreia trăgea folosul de a respira peste paginile cărții mai aproape de domnișoara Lia. Dar toleranța nelimitată a celor doi potrivnici față de prietenia lui cu Lia trezcea într-însul sentimentul inferiorității lui neglijabile. Imperceptibil se amesteca aci și conștiința unei dreptăți nesocotite. Își spunea, în colțul lui cel mai sperios, că dragostea lor nu era atât de nevinovată pe cît o arăta diferența de vîrstă și frăgezimea lui Darie. Duminecile lor se întetiseră. Se întîmpla ca Darie să se trezească, în zilele de lucru, cu un ceas mai devreme, pentru a-l petrece în culcușul profesoarei sale. Un desăvîrșit mister acoperea această fericire. La început, înfundîndu-și fața în perne, au chicotit școlărește de teama surprinderii. Și-au povestit în șoapte întretăiate de sărutări o mulțime de lucruri. La răstimpuri Darie era cuprins de un

ris nervos dus pînă la suferință de strădania de a și-l stăpîni. Lia îi lua capul și-l înăbușea în cămașa ei parfumată. Pe urmă, un rit se stabilî: nu mai aveau nimic a-și spune. Darie îi săruta
5 îndelung ceafa umbrită de bucle negre, gîtul și îi sugea urechile. Lia suporta înțepenită de la călcîie la bărbie această dezmierdare neobișnuită. Dacă închidea ochii, Darie știa că expresia Liei, intensă, nu e cea de totdeauna. Sfirșea prin a-l
10 ruga: „lasă-mă“. Și-i explica: „mă gîdili“. De ce oare amîndoi au tresărit groaznic și s-au depărtat unul de altul cînd li s-a părut că umblă cineva la ușă?

În fiecare seară, în iatacul lor, Lia citea scrisoarea nouă pe care Willy i-o lăsa pe masa cu oglindă. După aceea o adăoga teancului din ser-
15 tar. Într-o zi, cînd se gîndise mai mult asupra lui Willy și a Liei și a corespondenței lor, Darie luă o scrisoare și o duse tatălui. Axel vru să-l doje-
20 nească. „Du-o numaidecît înapoi“, îi zise. Dar, în loc să-i restituie scrisoarea, „dă fuga și ia mai întîi gazetele“, se răzgîndi. Darie puse scrisoarea în ser-
tar mai tîrziu. Nimeni nu cunoscuse trădarea. Axel devenea din ce în ce mai agitat, ceea ce îi grăbea
25 vădit vindecarea. Ajunse să se plimbe și o jumătate de ceas neîntrerupt. Circuitul secretului se întîrzi în cele patru suflete.

Singură mama lui Darie nu bănuia nimic, căci nu-i da nimănui prin gînd să o avertizeze.

30 El își simțea fericirea amenințată din toate părțile. Avea uneori mindria secretului său imprecis. Alteori suferea știindu-l nesocotit și iluzoriu, adică supus interpretărilor. Adesea Lia părea că-i spune: „Cu un copil ca tine totul e în-
35 găduit și fără gravitate; jocul nostru îl întrerup și-l relau și-l conduc după plac“. Aprehensiune care adîncea sub ochii lui Darie aceleași cearcăne săpate de agonia erotică sub pleoapele lui Axel.

40 Într-o după-amiază, la cafea, de față cu două bătrîne domnișoare, Axel scoase din buzunar un volum franțuzesc galben și-l întinse surizător lui Willy. Acesta, cu ochii ațintiți la volum, păli, i-l

smulse și-l trînti la pămînt, și-acoperi fața cu mîi-
nile și fugi fără să mai tragă ușa după el. Axel izbucni în hohote. Pe fereastră, autorul fu zărit străbătînd în fugă grădina, cu capul între mîini,
5 ca și cum ar fi fost lovit de insolație. Se făcu tăcere. Axel, cu o vervă triumfătoare, lămuri cum hazardul unor frunzări prin biblioteca cercului îi aduse în mîini romanul lui Willy sub iscălitura
10 însă a unui francez autentic și într-o ediție anterioară cu 20 ani. Willy nu făcuse decît să comande cîteva zeci de coperte cu un titlu nou, cu numele său deasupra, și să camufleze astfel lucra-
rea obscură și gloria unui uitat.

Willy se înapoie seara tîrziu scuturat de fri-
15 guri, plîngînd ca un copil. Fiindcă leșina din sfert în sfert de oră, ai casei trimiseră după doctor, iar doctorul după bromură. Mama lui Darie îi schimba compresele reci pe frunte. Axel îi făgăduia, în
20 clipele cînd putea să se facă înțeles, că totul are să rămînă în familie. Singură Lia nu-i dădu nici o atenție. Afecțiunea de pînă atunci se spulberă ca un fulg de pădăie.

În schimb, prietenia cu Axel deveni un acord
25 pasionat de viori chinuite. Sunete împletite în aer premerg fuziunea răsufletelor, înlănțuirea trupurilor pentru marea cascadă efemeră.

30 Și veni ceasul nocturn cînd Darie fu trezit de un suspin înăbușit dinspre patul Liei. Candelă, deasupra pernelor lui, lumina ca o mireasmă. Sări pe covor și se apropie de culcușul tovarășei sale. La vederea lui, suspinele sporiră, Lia îi făcu loc,
35 își apăsă pleoapele pe trupul mic și plînse sub dezmierdările stîngace, plîns zbuciumat, întrerupt de sughițuri, revărsat în gemete adînci, înrăit pe aceleași șoaapte: „Ce-am făcut, Doamne!“

Darie nu înțelese, dar simți că nu trebuie să în-
trebe. Simți de asemenea tristețea că sărutările și mîngîierea lui și întreg misterul care-i învăluis-
40 dimpreună luase, nu știa de ce, sfîrșit.

Axel mergea de acum pînă la club pe jos.

De ce nu mă mai iubește ? suferea Darie.

5 Poate domnișoara Lia e bolnavă. A slăbit și e mai palidă. E neliniștită și nu doarme bine, de aceea noaptea lipsește din odaie... Gîndul îl mîngîie, dar nu-l astîmpără.

De cîteva ori pîndi plecarea nocturnă a Liei, dar somnul îl biruise.

10 În sfîrșit, un trosnet îl trezește. O vede cum se ridică din pat, cum își lunecă picioarele cu vine albastre în pantofii brodați, mișcarea îi descoperă genunchii, și cum se îndreaptă în cămașă albă, cu părul în două cozi grele, spre ușă. A ieșit. Darie sare din așternut, alb ca rufa, și se avîntă în coridor la zece pași de Lia, urmărire de ingeri. Lia e numai o fluturare albă care face să pregete în-tunericul dinaintea ei ; cotește și dispare fără zgomot în camera lui Axel. Ușa întredeschisă se închide acum și se aude gîlgîitul de fier al cheii întoarsă cu precauțiune în broască. Aerul s-a răsfirat în jurul lui Darie, căci pieptul lui se luptă anevoie să respire. Un gînd i s-a spart cu împrescături roșii în creier, căci e amețit și se împleticește în noapte.

25 Și iată altă arătare lăptoasă, cu pasul lui Isus pe ape.

Traversează iluzoriu coridorul și se topește în camera lui Willy.

30 Darie e năbușit ca într-un sicriu cu garoafe.

— Stafii ?

35 Bijbiile pe perete drumul înapoi și se ghemuie în așternutul rece ca luna de la fereastră. Friguri îl zdruncină și-i clăntănesc dinții. Încet, conștiința se regăsește pe sine, și-și reia tic-tacul alenc, ca un ceasornic urnit după ani de tăcere.

40 E cu el în pat, își dă seama Darie. Brațul auriu înconjură un grumaz, și barba parfumată a lui Axel se amestecă în pletele ei cînd îi sărută urechea. Atunci Lia se crispează ca o punte și genunchii ei șlefuiți se ating de genunchii reumaticeului, tîmăduit prin nesimțirea pe care numai avîntul aprig și-o dă.

Și pe urmă ce ? Mintea își întinde tentaculele fluide să soarbă taina din realitate. Pe urmă ce ? Întrebarea mistuie nopțile lui Darie.

5 Ochii lui nu mai privesc pe Axel și pe Lia de-a dreptul. În ochi i s-ar putea ceti ceea ce știe. Privirea lui îi urmărește pieziș. La început încearcă să-și ia partea lui din Lia de altădată.

E resemnat și consimte în sinea lui la împărțală.

10 Cu inima mică, într-o dimineată de duminică se apropie de patul Liei. Dormitează ? Îl lasă lîngă dînsa. Îi face chiar loc. Darie incremenește de bucurie și de teama de a nu risipi, ca un vis, totul.

O arșită, frumusețea iubitei aproape.

15 Vremea s-a oprit cum și-a ținut Darie suflul. Clipele roiesc pe loc.

Darie riscă timid o sărutare.

20 — Pleacă de-aici, sună strident răspunsul. Nu înțelege, dar pălește. Pleacă, n-auzi ? și cu o mișcare a umărului Lia îl îmbrîncește afară din pat. Te-ai obrăznicit rău ! străpunse un ultim comentariu inima lui plină de plîns.

25 Prăbușiri lăuntrice nivelează stuful de flăcări și podurile de jar ale copilăriei, în cenușa care va năpădi totul. Surpături delicate, trosnete imperceptibile, Darie și le ascultă plecat deasupra căminului său interior. Într-un târziu, din cenușă, se aude un șuierat. Dacă ar spune mamei lui tot ? O nouă dezbatere începe, ține zile întregi. Dacă ar spune, Lia e numaidecît alungată și nu va mai fi a nimănui. Dar nici el nu-și va mai pregăti lecțiile cu dînsa. Nu va spune deci, nimănui, nimic.

Viața într-însul se dezbină.

Afară, jocurile, școala, lumca.

35 Înlăuntru, Lia cu tainele din jurul ei, mic trecut de fericiri moornite, de umilințe vii și redutabile. Aci era existența lui adevărată. Pentru a și-o trăi, Darie avea nevoie de singurătate și tăcere. Ocoli deci copilăria care-și oferea hohotele, corolare, coroanele și dobitoacele carnavalului fraged

în care nu găsea decît măști și umbre. Tot ceea ce-l înconjură erau umbre și nu le mai dădea altă luare-aminte decît aceea care se dă umbrelor.

5 Cu timpul, privirea însăși cu care întîmpina lucrurile ajunsese privirea unei umbre.

Paloarea lui atîrse ca o mână grădina, stîrse fîntînile, încetini ritmurile.

10 Apucătura de a trece printre oameni ca printre stafii ține tocmai de atunci. Relațiile cu creațiunea lăuntrică îi fură mai lesnicioase, decît cu cealaltă, care nu era decît o răsfrîngere : ceva, deci, mai depărtat și mai mincinos.

15 Curînd Lia căzu la pat. Era galbenă, buzele de cretă, ochii striveau flăcări negre, dinții părură mai mari, osul nasului își încordă uscăciunea, umbra din jurul ei pluti verzuie.

Ca dintr-o floare de carne, se respiră în odaie o mireasmă de sînge putred, ce neliniștea nările și suia pînă în creștetul capului.

20 Sticlute cu loacuri amare și bocale cu lichid colorat se rînduiau pe masă. Apă caldă se cerea de două-trei ori pe zi, cînd venea o femeie să dea îngrijiri. La plecarea ei, servitoarea deșerta bucăți mari de vată înroșită, ca păpuși neizbutite, și petece de pînă pe care tinctura de iod lăsa

25 urme de culoarea zahărului ars. În camera Liei fumega oțet de trandafiri sau hîrtie poroasă cu miros bisericesc.

30 Darie fu strămutat în odaia mamei sale, care merse să vegheze bolnava.

Febra se întetise, obrazii și buzele Liei străluceau de o viață indecentă, și delirul, în vârtejuri concentrice, adîncea desigur lucruri prea interesante ca să fie îngăduit oricui să le audă.

35 Frigurile ținură cîteva zile.

40 Într-o noapte, ca de obicei, Darie se trezi ; nu mai era singur în odaie. Glasuri lingă el se certau. La șuvița galbenă a lămpii, își zări părinții : două forme palide cărora doar sunetele le dădeau viață. Vocea lui Axel tremura : vorbele la început nu se deosebeau, luate de torentul intonației care cerea iertare.

— De ce-ai mințit ? îl întrerupsese imputarea pasionată și brutală a soției, — de ce-ai dat vina pe celălalt, lașule, nenorocitul...

5 Din vocea bărbatului se alegea, ca mai înainte, tonul de protestare formală și de juruință eternă.

— Minți ! pornea, ca un brînci, răspunsul, mi-e scîrbă de tine, scîrbă și de ea. N-a găsit altul mai întreg la care să se uite ! Am să o dau afară, se răstea femeia înăbușindu-și izbucnirile vocii ca să nu-l deștepte pe Darie, am să vă las pe drumuri și pe tine și pe ea. Don Juan ! Nici nu bănuiam că ai atîta trecere !... O iubești de mult ?

Întrebarea îl zgîlția ca pe o ușă.

15 — Îmi jertfeam tinerețea pentru tine, visele, mama, viața...

Criză de lacrimi, hohote și sughituri o abătura cu fața în așternut. Darie își oprise răsufierea și se lupta să-și ție pleoapele strîns lipoite. Acum șoapta lui Axel stăpînea liniștea, tremurînd :

20 — Mara, dragă Mara... sunt un păcătos... iartă-mă... te iubesc, ca înainte, jur...

— Pleacă de lingă mine — creștea exasperarea în furtuni năbușite — du-te !

25 — Mara, ascultă-mă, Mara — vocea lui Axel rămînea din ce în ce stăpînă și fără răspuns — nu mai plînge, Mara, mi se rupe inima... să-ți șterg lacrimile... așa... ai să-ți strici ochii... da... da... suflă-ți nasul, nu mai plînge, sunt cu tine, uite, ca înainte, îți sărut mîinile... îți sărut picioarele... îți sărut pleoapele... Mara, să te legăm... Mara ! Cîntecul grav continuă, lărgindu-se ca zumzetul unui clopot, fără cuvinte.

30 Sărutări punctau acum pauzele, lunecînd strivite ca fructele în mustul lor. Auzi truda respirărilor cu foale de mătase peste un cămin întunecat. Cite un cuvînt fosforescent ca un sfînt peste gheena, cu gemete în cari se înțelegea elasticitatea chinului și a plăcerii ; ritmul apoi recurbat pe o suprafață împletită din răchită trosnitoare și amin-tindu-i de coșul cel mare pentru rufe de afară. În rețeaua genelor a furat priveliștea de ivoriu a

40 corpurilor zbatute ca două fulgere încopciate.

O rouă fierbinte îl învăluie.

Pentru prima oară secretul i se descoperă în amănunt și pe de-a întregul. O jale de veacuri îi potopi iluziile, îi coborî închipuirile, pe când cei doi stăruiau să-și rupă, cu gesturi pasionate, cu hohote ascuțite de păsări marine, cununa lor prestigioasă, deasupra furtunii.

— Cum am să mă uit în ochii lor, plinse gîndul în Darie...

Mare îi fu a doua zi uimirea cînd văzu pe Axel liniștit și distins ca întotdeauna. Nici pe figura, cercetată pe furis, a mumii, nu descoperi vreo urmă din obsesia pe care ar fi trebuit să i-o imprime păcatul scabros al trecutei nopți. De-a-cum însă Darie le sta dinainte ca la doi îngeri cărora le-a smuls aripile...

Prestigiul albelor pene se spulberase...

Lumea întreagă, de altfel, își pierduse aripile. Lia de asemeni.

Lia, care se lasă la fel îmbrățișată și se dezvelește bărbatului și-l prinde ca un forceps, în avînturi de victimă nebună.

Gelozia își desfăcu evantaiul de imagini scriș-nite.

Gemetele de agonie captivă în inelul voinței dilatată înspre moarte, tencbroasa orchestratie a șoaptelor și a freamătului animal, dansul sucit al concordiei smulsă din vrăjmășii piezișe, toată sara-banda în hăț ținută, poate țîșni la fel de răscoli-toare și de absolută din lunara Lie, transfigurată în blestemul pletelor ei asmuțite.

Cît de sfruntat în dragoste țipă contrastele : gelozia, în oceanu-i viclean, ațîță ascuțișul ritmu-rilor lascive și frîntă e puritatea liniilor ; arată descompunerea colțuroasă a formelor, senine alt-fel ; și, sub zigzagul ofensiv al senzațiilor, crește încordarea grotască a ființei spre punctul polar al păcatului.

Cum oare vocea, supranatural de limpede a iubitei, a găsit acel accent drăcesc scîncit dintr-un gîtlej care nu, nu-nu-nu-e al său ?

Și cum, apoi, din chipul Precistei se alege masca în care frica și nesațul se schimonosesc ?

Unde sunt privirile cari pipăiau sosirea diafană a cocorilor ?

Dirz s-au rostogolit în albia lor de foc și apar două ceruri albe pentru paradisul suspinelor.

Și paloarea unui extaz ce-și ia talazul de la solduri, și cazna de a-l ghici cu puțință sub dez-mierdări străine.

Musculatură înădușite și păroase, spinări exa-gerate de fauni se boltesc asupra iubitei pălită de pătrunderi teratologice, chemată la plăcere, ca un violoncel de preț devastat de arta rudimentară a unui harap.

Minut în care Lia nu mai e Lia, cum nici o fe-meie n-ar mai răspunde cu sinceritatea numelui ei ce se scufundă sub îmbrățișare ca un mormînt în anonim. Adevărul i se impunea cu reprezen-tări infame în care Lia întîrzia tolănită în satis-facția ei de animal biruit. Nici o uimire, nici o pudoare nu o smucea de pe așternutul voluptă-ților în cari tocmai potrivnicul ei era ordonatorul. Timiditatea virginală, pe care i-o crezuse veșnică, n-a fost decît un ușor polei, sub ferma patină a iubirii. Ceea ce altădată i-ar fi speriat chiar gîn-dul, acum înfruntă în faptă împărtășită cu un com-plice : un bărbat cu sîngele îndreptat spre ea.

Sub asemenea obsesii, castitatea lui Darie ceda ca un bloc de zăpadă în care pătrunde sîngele scurs din înjunghierea pe loc a unui animal. Ta-lazul gîndurilor și al experienței impuseră iubitei noi degradări. Constatarea că viața ei e supusă aceluiași reveniri cotidiene alcătuite din aceleași arderi și evacuări îl jignează mai mult decît ero-tismul ei de universală banalitate.

Tenace supliciu, ideea că grația ei zveltă se poate cocîrja în grotescul tic al naturii și cel mai catifelat pîntec nu e decît un înveliș al infernului cloacal, pe care, fără excepție, îl purtăm cu toții. În contra acestor sabaturi mintale, Darie lupta ca un bolnav cu propriile lui halucinații. Noaptea, împotrivirea înceta și palida oaste a sucubilor ieșea din grottele tainice.

Răpit de un zburător, Darie pica în brațele Liei de odinioară, care-l adincea în pofta-i de jar.

Plăcerea își scurma drum tănuuit. Dar în locul Liei se căsca trupul Marei de care copilul căuta să se desfacă, fără ca sentimentul penibil ce-i însuflețea voința să anihileze și voluptatea păcatului mortal. Diminețile aduceau dezgustul și căința, următoarele aventurilor de sub ceilalți aștri.

Ca sfinții, fugi de oameni.

Villa, cățeaua ondulată ca Stixul, cu dinți de un alb feroce și gingiile brune, cu labele de polen și limba de un țesut de purpură vie, îi oferi prietenia ei frenetică și suflul cald ca simunul. Darie se precipită în paradisul regăsit al dobitoacelor. Jocuri și mîngîieri de tovarăși pe care nici o deosebire specifică nu-i desparte. El nu învățase încă mîndria neghioabă de a fi om. Ea nu știuse ce-i smerenia de a fi cîine. Într-o zi însă, o zări tîrîtă lamentabil pe labele dinainte, cu privirea îndobitocită, de crupa unui zăvod, ca trupul unui troian la carul de triumf al lui Agamemnon.

Un suflet și o tristețe pentru un singur animal cu două frunți.

Îi fuse dat lui Darie să reîncerce deziluzia și gelozia de nu demult. Villa se întoarse ca de obicei la joc. De ciudă, prietenul o lovi și căută mai apoi, cu o firească nevinovăție, să o violeze. Un mîrșit plin de amenințări răscoli, în rana proaspătă încă, refuzul indignat al Liei.

Femeile, cînd nu iubesc, sunt la fel de neîndurate toate, fără îndoială.

(Aci se cască din nou un mare gol în însemnările lui Darie. Mi-e greu să reconstitui amănunțit toate întîmplările din acest interval. Notițele rămase și memoria mea șovăielnică nu-mi îngăduie s-o fac decît în linii mari. De altfel, paguba poate nu e atît de însemnată de vreme ce chiar el a dat, de bunăvoie, o parte din copilăria lui, uitării. Nu tot astfel însă judecă cetitorul, care cere, la tot pasul, harta locului și a împrejurărilor. De aceea fac completări sumare, cu grija continuă de a nu altera caracterul descusut al însemnărilor și a nu da impresia unei cola-

borări pe care, hotărît, Darie ar fi respins-o.

Drepturile prieteniei sunt mărginite, ale prieteniei noastre și mai mult. Despre ea, prietenul meu a lăsat cîteva rînduri care îmi liniază un fugar portret. Ce pot înțelege, cît pot pătrunde, cu ajutorul acestuia, în dragostea ce mi-o purta? Îl intercalez aci, deși nu e locul cuvenit. Simt însă nevoia unui passeport valabil în această călătorie de-a lungul sufletului străin. Închid deci paranteza, deși cetitorul mă va regăsi mai departe în adnotările acestea din cari am durat firul Ariadnei. I.V.)

Dorința de a fi puternic, sigur și continuu. Prietenul meu: figură limpede și simetrică, ochii lui mă privesc fără uimire, expresia lui arată cunoașterea scopului de care se apropie zi cu zi. Niciodată, de bună seamă, nu s-a îndoit că e făcut pentru altceva anume decît pentru ceea ce face.

Ce timiditate și ce prejudecată păstrează neatinse lacătele ferecate peste visteria plină a sufletului? Porțile prea ermetice pot fi sparte cu pulbere. Voința e gata, întîmplarea trebuie să fie scînteia. Atunci bolțile se vor prăbuși peste zornetul comoarei întemnițate. Vreau să o arăt nevăzută, goală, fără pregătiri, ca pe un luptător în somn.

Sinceritatea în artă este un prost sfătuitor. E o socoteală a neputinței acea pornire de a obține arta prin cît mai multă sinceritate, prin sacrificarea vanității, a rușinii și a amorului propriu, pentru a cădea în cealaltă vanitate, a realizării artistice. Confesiunile sunt cea mai josnică literatură. Jurnalul în sine e o scîrnăvie a omului pentru ambiția de a fi scriitor.

E mult mai greu să minți decît să spui adevărul. Dificultățile cu cari ai de luptat sunt cu totul de altă natură. Cele puse în calea minciunii sunt adesea de neînvins.

(Nu pătrund rostul acestei însemnări. Poate cedez vanității de a mă ști amestecat

în viața ciudată a unui adolescent. Avem cu toții asemenea slăbiciuni, și cetitorul are să mă ierte.

Teatrul noilor întâmplări — dacă se pot numi astfel schimbările încete și lipsite de senzațional pe cari vremea le înlesnește, pînă și celei mai fără de interes vieți — s-a strămutat în București.

Mama lui Darie luase această inițiativă energică.

Să fi fost silită de zvonurile scandaloase cari n-au întîrziat să devasteze sufletele caste, puțin după vindecarea Liei? Concedierea lui Willy să fi stîrnut comentarii? Nîmic, totuși, în purtarea directoarei n-a îndreptățit defăimarea. Lia își relua postul și își păstră odaia pînă la sfîrșitul anului. Astfel Mara îi arăta o prietenie crescută în apropierea prilejuită de îngrijirile și veghea din timpul zăcerii. Axel continuă să meargă la club încă vreo două luni. E drept că părea un alt om, dar mulți atribuiră neastîmpărul său vindecării care îi descuia treptat încheieturile. Un prieten de altădată îi propuse în fine tovărășia pe o moșie.

Îi lăsa o cincime din venitul exploatării cu singura condiție de a se așeza la țară și a-i trimite banii la Paris. Axel își relua unica meserie pe care o cunoștea bine. Își recîștigă independența materială și vaza în lume. Prietenul său, cu ajutorul actelor de asociație abil ticluite, scăpa de neplăcerile situației de absenteist și, bizuit de acum pe un om de încredere, pleca să-și cheltuiască veniturile în cetatea în care-și cheltuisese tinerețile.

Axel se resemnă să plece. Se zice însă că avu cu Lia încă o întrevedere. În fața stăruințelor lui, în care îi oferea divorțul, plecarea la țară și căsătoria, ea rămase neînduplecată. În acea clipă Lia se gîndea mai degrabă să răscumpere mărinimia prieteniei sale față de dînsa, printr-un superior act de sa-

crificiu și generozitate, decît să-și orînduiască noua viață.

Acestea sunt zvonurile și comentariile publicului. Mara și Lia rămaseră împreună. Se îmbrăcau la fel, ca două surori tăcute. Curiozitatea lumii le izola în aceeași prietenie ermetică. Numai vacanța mare le despărți. Se știa că Lia nu se mai poate întoarce la toamnă. Paloarea și zăcerea ei chemau liniști și îngrijiri îndelungi. Trecu încă un an fără vești.

Axel nu se mai arătă multă vreme. Arar soscau din parte-i scrisori și cîte un ajutor. Aci se intercalează o notiță redactată în felul titlurilor de cinematograf. Iat-o :

UN MINUT DE ÎNTRERUPERE PENTRU A PREGĂTI CAPITOLUL DE ÎNCHEIERE. PORNIREA : CÎT MAI LITERARĂ. TITLUL : CASA DOMNITEI.

LA PERSOANA I.

Redăm aceste indicațiuni subliniate în text, pe un colț de manuscris, cu majuscule. Nu ne oprim însă de a mărturisi cetitorului fiorul care ne străbate la evocarea aceasta a sărmanului amic, oprit în munca sa de reconstruire, placă după placă, a unei personalități, ca un sobar răsufînd o clipă în fața lespezilor de teracotă.

Imaginea lui Darie, plîmbîndu-se un minut prin sinistru sa locuință, pentru a-și organiza amintirile și a le găsi din cuvinte un timbru, și o melodie, ne mișcă și azi. I.V.)

...Mi-amintesc. Ritmul unui destin sfios m-a purtat pe mine și pe ai mei, cu stăruință, printre părașini.

De-a lungul zidului bătrîn, salcîmi.

În curtea plină, altfel, de chiote, vacanța își statornicea eternitatea de soare și miresme printre corănele cari zgomolau acolo ca torentele.

Spre seară, între clădirea mîncată și împrejmuirea de iederă, se făcea răcoare ca într-un puț. Ferestrele, în cadrul lor plîpînd, căpătau adîncimi

în cari strălucea un miez inconsistent de aur. Vră-
 bii se abăteau, cu o veselie ciudată, în nisipul verii,
 dar baia lor nu ținea un minut. Singurele vietăți
 credincioase erau gușterii, cu freamătul scurt al
 5 fugii lor sub ierburi, și broaștele peronului de pia-
 tră. Un bazin spart, cu o privire de venin pe fund.
 Din rumoarea orașului nimic nu pătrundea aici.
 Poarta ferecată a casei se deschidea pe peron între
 două schelete de felinar, cu un lung sunet care
 10 întrista. O scară de lemn cu rampa de catifea, de
 demult roșie, trecută prin inele galbene, suia la
 etaj. Cea dintii încăpere, cu tavanul pictat, cu
 multe ferestre, a fost o sală de recepție. Lampa
 imperială, pe patru lanțuri, atârna din vremuri,
 15 mărturie a serbărilor cu malacoave. Dacă umblai
 pe scindurile nesigure, un zvon armonios plutea,
 ca un vis, în odaie și desăvârșea iluzia de trecut :
 în colț, pianul șchiop rânjea, din praful său, ca o
 dihanie știrbă și înfiorările lui magnetizau liniș-
 20 tea. Aici ghiceai că era locul recreației de iarnă a
 internatului. Așa spunea devastarea sărmanului
 instrument. Pe ornicul din perete încremenise un
 minutar ciung, ca brațul unei sperietori. La bă-
 taia lui, elevii formau rîndurile și porneau pe
 25 străzi, spre localul școlii. Acolo locuia Mara, di-
 rectoarea internatului. Mă despărțeam de tovarăși
 și-mi continuam singur drumul pînă la școala sta-
 tului. Astfel hotărîse directoarea, în interesul dis-
 ciplinei. Acum, aici așternuturile sunt strînse și
 30 toamna interioară întindea scheletele paturilor de
 fier, printre cari treceam, biruindu-mi frica : joc
 ațîțător și plăcut nervilor de copil. Înțelegeam de
 ce nu se poate locui între acești pereți de cetățuie,
 sub coperișul de olane căzătoare, cînd larma zbur-
 35 dalnică a copilăriei se retrăgea. Nimeni în tot car-
 tierul nu-și amintea cînd a fost clădită locuința,
 unică aproape, chiar de pe atunci, în întregul Bucu-
 rești. I se zice „Casa Domniței“, și directoarea școlii
 40 obținuse de la comună dreptul de a-și instala in-
 ternatul într-însa fără să mai caute pe ultimul pro-
 prietar, dispărut de aproape treizeci de ani. Pe
 aceste amănunte și pe denumirea vetustă a clădirii,
 închipuirea migălea povești neprecise. Răscoleam

coridoarele și ungherele și mai ales cămara în zi-
 dul căreia se închidea, ca o ușă, scara podului. În
 praful așternut se măcinau moliile moarte, cu a-
 5 ripa de bal. Sus numai birne ciuruite și enorme
 surupuri de fier mă strămutau cu gîndul într-o
 corabie de piraiți, captivi, sub vuietul de afară.
 Alteori ciocăneam pereții, în căutarea unei comori.
 Și totdeauna teama de stafii, care alarmaseră de
 cîteva ori dormitoare, îmi încorda atenția. De
 10 trosnetul lemnului bătrîn îmi tresărea singele.
 Odată, am auzit din nou pași. Îmi ațintii auzul
 cu nădejdea că va fi fost, ca de obicei, o părere.
 Nu credeam cu tot dinadinsul în stafii și nici în
 curajul lor de a vătăma pe cei în carne și oase.
 15 Arătarea domniței cu păr despletit și chip de ceară
 și ochii strălucitori, dar orbi, așa cum ne-a fost
 descrisă de slugile pensionului, singurii noștri pri-
 eteni, mă neliniști o clipă. Dar pașii răsunară din
 nou și nu era umblet lin de fantomă în bătaia lor
 20 largă. Cine ar putea să intre în acel tîrziu de după-
 masă în Casa Domniței ? Cineva, desigur, mai cu-
 noștea spărtura zidului înspre maidan, prin care
 numai trupul meu subțirătec se furișa în căutarea
 liniștii stranii, rămase, ca într-o albie de rîu, de-
 25 șartă, pe urma unui an de școală. Pasul se apro-
 pia. Fugii prin bezna unui coridor în cămară, ur-
 cai în pod și închisei, ca pe o pagină, scara, ten-
 cuită ca peretele în care intra. De acolo, la pîndă,
 cu inima zbătută. Din pod, mă puteam refugia ușor
 30 pe acoperiș, pînă la ramurile unui salcîm înfun-
 dat într-o curticică dosnică, uitată de mult și cu
 solul îngrășat de gunoaie.

Fără îndoială, trăia cineva în casă ; auzeam ușile,
 pașii, apoi, fără grabă, înaintarea lor prin cori-
 35 dor. Voi avea, oricum, vreme să fug, și așteptai,
 hărțuit groaznic de spaimă și de curiozitate. Vi-
 zita se anunța înspre cămară. Ușa, în sfîrșit, se
 deschise de perete. O femeie se opri în prag și
 privi, cu o privire de statuie, în golul dinlăuntru.
 40 N-am țipat. Recunoscusem pe domnișoara Lia.
 Aceleași decolorate panglici la pălăria de paie și
 vestmintele din mătăsă galbenă care sfida, ca o
 flămură de muzeu, timpurile. Fața, cum o știam,

frecată cu suliman roșu, din foiță ; ochii lungi, de un verde sever, în chenarul lor artificial de funingini. Vălul scurt pînă la sprincelele plăsmuite cu artă, după un model apus.

Purta pînă-n cot mănușile odinioară albe, cu degetele forfecate, și umbrela ca o floare bătrînă și evantaiul de ivory, cu petala de spumă și de atlas. Rochia lungă, ca o cortină, îi ascundea încălțăminte, ceea ce îi sporea statura și-i accentua portul măreț al capului. De aproape, i s-ar fi zărit părul îmbelșugat, unghiile de chihlimbar, dinții luminoși, gura vestedă. Oprită în fața pereților suri, între găteliile cari o copleșeau ca un amurg de culori muribunde, sub fardul țipător de pe figură și cu acel suris crispat ca o foaie moartă, — ce vedenie pentru simțirea mea dilatată parcă spre acea tragică prezență...

Și deodată, cu un glas pe care nu-l știam, plin de intensitatea unei patimi reținute, un glas așezat, printr-o depindere îndelungată, just pe tonul nostalgic de contraalto și care excludea orice gest, o auzii rostind întetît, din simpla ei înălțare :

— Ești aici?... Vino... Vino...

După o pauză, în care simții timpul și singurătatea curgînd împreună, chemarea stărui, cu o tremurare stăpînită :

— Am venit... Vino...

Priviri zădărnice.

Stăpîneau acum secretul care scăpase curiozității noastre de copii : cuvintele pe care le rostea Lia, singură prin sălile și dormitoarele internatului.

Ne-o adusese Mara, directoarea, într-o zi, în ora de repetiții. Era după o lungă, o foarte lungă absență a Liei, într-o casă albă de liniște și de îngrijiri. Scurt și poruncitor, Mara ne-a recomandat să dăm ascultare noii și totuși vechii pedagog. Locul acesta era vacant de cînd ultima titulară, o fată tînără care își scria pe catedră scrisorile de dragoste, fusese grabnic îndepărtată.

Doamna directoare rămase cîteva clipe printre noi, să consolideze ordinea și tăcerea exemplară din clasă. Dar de îndată ce părăsi încăperea, toate ca-

petele, aplecate fătarnic peste pagini, se ridicară. Era o școală de băieți și fete. De bună seamă, fetele începură să hohotească cele dintii. „Toaleta“ noii profesoare le impresiionase îndeosebi. Fiecare amănunt stîrnea, în șoapte, o mică veselie înăbușită. Lia însă nici nu lua cunoștință de existența noastră. Se plimba printre bănci, fără zgomot, cu pasul celui obișnuit să asculte la uși. Părea mai preocupată de cele ce se petrec în sălile vecine de unde se auzea o poezie, în cor. De cîte ori suia din stradă uruitul unei trăsături sau clopotul tramvaiului cu cai, se precipita la fereastră și se apleca mult afară. Aruncă o privire sub catedră. Cîteva clipe în urmă, nu-și mai luă ochii de pe dulapul cu arhiva școlii. Se învîrți prin încăpere pînă ajunse, ca din întîmplare, după dulap și încercă, neglijent, să-l deschidă. Era încuiat. Atunci, se adresă, cu glas cît putu mai dulce, unui băiețel din capul băncii...

— Spune, puiule, știi tu ce e în dulapul acesta ?

— Registre.

O privire neîncrezătoare. Dar o dată cu tăcerea se năru și restul de autoritate a d-rei Lia. Larma crescua, felurită, poznașă, din toate ungherele. Printre pașii profesoarei, se rostogoleau, tot mai îndrăzneț, ghemuri de hîrtie, sîmburi, coji de fructe. Știam mulți arta de a imita glasurile poienei, ale ogrăzii și ale pădurii. Domnișoara Lia își astupă urechile, își aținti ochii în tavan și rămase ca o stană peste care hohotul nostru crescua puhoi.

Doamna directoare se ivi în prag.

Ca în ziua cea de-apoi, se făcu o liniște mare.

— Domnișoară, poftim, te rog, în cancelarie. răspică directoarea. Și către noi : sunteți liberi zece minute.

Domnișoara Lia nu mai ținu clasă. Dar din ziua aceea o văzurăm foarte des. Personalul internatului și directoarea o îngăduiră pretutindeni. Se spunea că era de neam bun, dar scăpătat. Un tutore bătrîn îi risipise averea la cărți și acum o ajuta pe cît putea. Povestea Liei avea și alte file, șterse de vreme. Niciodată nu lăsa din mînă punga de mătase, în care, susțineau nemiloase fetele, păstra scrisori primite demult. Această părere le-o sugerase

însăși purtarea Liei : în fiecare zi, pe primul întâlnit îl întreba, cu politețea ei blândă :

— Vrei să-mi spui, te rog, dacă am primit o scrisoare ?...

5 Îi pregăteau, din vreme, câte un plic închis, cu expresii pornografice și ilustrații obscene. O curiozitate invincibilă o făcea să ia plicul, bănuitoare totuși, să se depărteze, să-l deschidă. Nu mi-o amintesc supărată. Atît numai că într-unele zile era mai tristă. Cîteodată cutreierul ei era mai agitat, iscodirea mai febrilă, vocea mai aspră. Își făcuse din internatul nostru un punct de plecare, un centru, un post de comandă. Rătăcea prin străzile dimprejur, staționa pe la colțuri, răscolind, din căutături, vehiculele. Trăgea cu urechea la spusele trecătorilor. Auzea uneori cuvinte de o deosebită și obscură însemnătate pentru dînsa, căci se întorcea cu cea mai firească incetineală posibilă și urmarea, ceasuri întregi, pe câte un trecător. Apărea, pe neașteptate, între jocurile noastre din curte.

20 — Este cineva în cancelarie ? suna blîndețea ei, crispată în viclenie...

— E el, e el ! răspundeau fetele.

25 Și Lia surîdea a îndoială. Știa prea bine ea că, de ar fi fost adevărat, fetele nu i-ar fi spus-o. Toată lumea se înțelesese în această privință. Dar fără preget mergea să bată la ușa cancelariei. În obraji și în ochi o flăcără se întetea. Și după ce-și da seama că cel așteptat nu sosise :

30 — Vă rog să mă iertați — implora Lia, cu un surîs umil — vin altă dată. Nici o stăruință nu izbutea să o reție. „Vin altă dată“, răspundea cu o bunătate îndărătnică tuturor întrebărilor. Pe urmă inspecta grabnic dormitoarele, sălile, bucătăria, podul și curtea din dosul casei. Acolo se deschidea gura unei pivnițe fără trepte și două cămăruțe dărăpănate.

35 Într-una din aceste încăperi obscure își așternu Lia culcuș. Îl închidea cu lacăt, lua cheia și ieșea pe porțiță. Dispărea uneori zile întregi. Altă dată se încuia în celula ei cîte o săptămînă și nu răspundea nimănui. În cele din urmă am fi uitat-o cu toții, și însăși Mara, dacă la răstimpuri Lia nu-i cerea bani. Mara încercase să-i dea să lucreze cu acul,

5 în zadar. Din ce în ce mai rar se ivea printre noi, în căutările ei deznădăjduite, dîrză însă în a-și ține portul mîndru și a nu-și trăda secretul. Din ce în ce mai rar, pînă uitaram de dînsa. Zilele alergau spre vacanții, ca riurile în lacuri, și treceam și prin ele. De mult nici Mara n-o mai văzuse. Deodată, șaptele cele mai ciudate pornite din odăile servitorilor și din bucătărie, și de care eram cu dîndinsul ținuți departe, ne răscoliră viața obișnuită. 10 Întreaga luare-aminte a pensionului se îndreptă din nou spre chilia din curticica uitată a casei. Cu toată tăcerea ce domnea acolo, se spunea că Lia nu-și mai duce traiul singuratic de altădată. A fost zărită ieșind noaptea, în cămașă, în curte și vorbind cu umbre cari dispăreau cînd se apropia cineva. Lia 15 însăși se făcea nevăzută. Era tîlcul povești cu stafiile, și a domniței, vechea stăpîină a casei, rătăcind prin coridoare.

20 Mult mai tîrziu mi-am dat seama cum se petrecuse schimbarea rușinoasă din viața Liei. A fost în timpul rătăcirilor ei febrile. A urmărit pe un trecător și pe altul, în absurda nădejde că pașii lui o vor duce la cel, fără încetare, căutat. Sau poate l-a luat drept acela. I-a vorbit sau l-a întrebat, cum 25 întreba pe copiii de școală. Cineva, în fine, s-a introdus în delirul ei — experiența mea ulterioară mi-a dovedit ce simplu lucru este —, și a mistificat-o. Sau, pur și simplu, a atras-o în cursă ? Lia își regăsi astfel visul și se părăsi în voia lui. Deștep-tările trebuie să fi fost dureroase și scurte. Chiar 30 dacă și-a dat seama de iluzia trivială a cărei victimă fusese, starea ei nu-i mai îngăduia nici dezamăgire, nici remușcare. Mașinal, organismul se supunea obiceiului obsedant : în fiecare seară a ieșit Lia în căutarea lui și, de la un timp, în fiecare seară l-a găsit. Mă gîndesc la tragicul avînt cu care forțase 35 realitatea ; cum transfigura pe fieștecare, cu o nestrămutată încăpăținare, în cel așteptat ; cum împăca o mulțime de realități înjosoare cu poezia tristă a vieții ei lăuntrice ; cum plămăuia o fericire dincolo de orice atingere, din materialul întâmplător al omenirii, din gesturile ei cele mai de rînd.

Iubirile multe și anonime s-au perindat în umbra și în tăcerea din acea curte neumbată. Lucrători, soldați, vagabonzi, fără nume și fără mască, au îmbrățișat și au plătit și n-au știut nici unul ce prestigiu i-a transfigurat, ce feerie i-a înălțat în

chilia prostituatei, ale cărei vorbe n-aveau, toate, un înțeles. Iar pentru noi, totul se transforma în povești cu stafii de domniță. Cu suspine, de avânt sau de plîns, de-a lungul coridoarelor, cu apariții

fantastice și triste, în zona ireală dintre vis și viață.

Veni în sfîrșit descinderea; polițiști pătrunseră în odaia Lici.

Imbulziți la ferestre, am zărit-o, ultima dată, urcînd în trăsură închisă între doi agenți. Ținea capul în sus, ca într-un triumfal supliciu de martiră și nu privea nicăieri. În acea clipă, toate faptele îi pieriseră din minte. Îndura noi chinuri pentru știuta, neuitata și unica iubire. Palidă, Mara asista fără cuvînt.

Lia fu dusă la spital, unde, vreme de trei luni, urmă regimul semenelor ei. Făcu desigur cunoștințe noi, care o atraseră în cercul lor și o ajutară, la ieșire, să-și găsească o locuință în cartierele suspecte ale orașului. Așa a fost. Mi-am lămurit peripețiile

acestea mai tîrziu.

Intimplarea deci mi-a scos-o în cale după doi ani, în acea după-masă de vacanță din Casa Domniței. Și înțelesei că domnița Lia își purta veșnic și pretutindeni obsesia, precum fetele bătrîne încearcă, în singurătate, diadema veche, purtată numai o dată, odinioară, la singurul bal.

Casa era din nou pustie. Auzii iar vîntul trecînd în ropot peste coroanele copacilor și prin gurile uscate ale podului. Coborîi cu teamă în curtea

domnică și grasă, plină de ciuperci și de somnul melcilor. Era ca un mormînt uitat, ca o fîntînă incuiată. Împinsei ușile de perete: coșuri cu fulgi, sticle goale, cioburi de oglindă. În pămîntul umed și în praful scîndurilor, urme proaspete de pași mici. Îmi sună

în minte fraza din Robinson Crusoe: „întro dimineață zării urme de pași pe nisip”. Dorul meu de așteptări ciudate se împlinea. Lia trecuse în pelerinaj pe aici.

Mă gîndii acum la Axel, la steaua lui fixă în destinul femeilor. La farmecul lui, care nu se uită. Îl asemuiau cu eroii din romane. Îl pizmuiau pentru această faimă și rîvneam să-i semăn lui și la chip și la soartă.

Toate zilele scurse s-au adunat ca într-un golf în această zi de spațuri imense.

Talângi se auzeau dogit. Vîntul le scutura pînă la pridvor sunetul, ca un parfum. Asfințitul slei cu aur cîmpurile și vibră în văzduh din antene străvezii. În tăria de singe, zborul porumbeilor roti delirul lui de zăpadă și se spulberă în cer.

Ascultai.

Prin depărtarea lucidă și pe sub pămîntul sonor, nici un uruit și nici un ropot. Axel întîrzie la arie. „Să văd apusul pe Prahova. N-am mai văzut gîrla de cînd eram copil.”

Se alcătuia un concert mistic de ape și mătase în spațiu. Un cîntec se tira jos, printre mărăcinii, glasuri de copii, un chiot urmărind pustiul, țeseau încleșcit realitatea ceasului. În lacrimi grele, talângile.

Mă hotării prin luncă, spre gîrlă. La poartă, un cioban și un ciine.

— Mușcă?

— Pe mine nu mă mușcă...

— Dar pe mine?

— De un' să știu eu ce are el de gînd? Pe mine nu mă mușcă.

...În sfîrșit, mă îndrept spre gura nevăzută a talângilor.

Doi copaci deschideau încîntarea de trunchiuri argintoase și de coroane purtate ca niște capete de arhanghel în aer. Deasupra, freamătul se rostogolea ritmic spre soare, într-o creștere care, ajunsă la margini, tresărea.

Sorbii avîntul măreț al luncii păgîne. Simțeam prisosul de viață pe care, altfel, îl mistuia orașul.

— Da'ncotro, domnu Darie? — mă opri melodia acestei întrebări lingă rădăcina fantastică a unui plop bătrîn.

În alb, Oprana se ivise, contrast de subțirime și strălucire printre buștenii reumatici cu părul verde.

— La Prahova, să văd apusul soarelui.

5 — Du-te mai bine la iazul morii, că acolo e mai frumos.

Convorbirea se împletea fatal. O pasăre se smulge filfiind dintre frunze.

— Să mergem la riu. Nu cumva ți-e teamă?

10 În drum, fata rupea ramurile atârând deasupra lor. O susțineam de mijloc, cu o falsă indiferență sportivă. Forțele mele cele nouă nu se dezlănțuiau decât în imnuri confuze și în expansiuni ne-definite. O întrebai dacă nu se simte într-adevăr deosebită ca simțire și ca gusturi de semenele ei.

15 Ea, fata cu ochii de străină, cu obrazul tras, cu gleznele turnate pentru brătară. Oprana se încinta pentru prima oară de asemenea cuvinte pe care în clipele de oglindă aproape că le gândise. Acum străbăteam ca niște pinze singurătatea și ne feream de frunzare, fiecare cu singura mină liberă. Lunca obosise, copacii scorburoși, din ce în ce, se răreau.

Cînd ajunserăm la un stejar trăsniț, arătarea neașteptată a riului ne năpădi privirea, ni se lipi de pleoape. Opriți, — auzirăm adevăratul freamăt al

25 apelor zbatute între două țărături înalte, peste secretul adîncimii lor. Larg se desfăcea un șes devastat de ape retrase. Se zăreau, dincolo, căruțe și oameni strîngînd pietriș. Arbori jalonau pe ripă cursul repede care se îmbulzea cu fior rău în copci nenumărate, căci era o apă vie și amenințătoare, vijiiind la coturi, de argint între marginile galbene și dirză în năzuința ei către mare.

Alergai sore țarm.

35 — Bagă de seamă că se surpă malul, — strigă Oprana.

Mă oprii la doi pași de prăpastie și socotii de-a lungul țărăturilor abrupte ravagiile undeii haine și stăruitoare. Rupturi se deosebeau în dantelarea pămîntului din care mușcase, cu o gură brutală, rîul.

40 Prăbușiri noi se pregăteau pe alocuri, pe unde terasă, ca un trapez așezat pe baza lui mică, își depășea reazimul sub care se însinuasă valul viclean. Și o tăcere imensă înainta, ca un ghețar, spre el, pe

strălucirea curgetului care se smucea vrăjmășește dintre blocurile împădurite cu sălcii roșii.

5 Eram luat de înaintarea aceasta a însuși neantului mut. Să privesc paralel cu rîul, în direcția lui, să-l văd cotropind fără scăpare cîmpul inundabil pe care privitorul ar căuta zadarnic un punct de sprijin unde să statornicească un sens. Mă străduii să trag margini priveliștei de pieire, și cerul, zarea, vegetația să însemne hotarele trecerii fără

10 de început și fără de sfîrșit. Dar depărtările se înecau, haotic, în culori și umbre, din totul se prelungea foșnetul aspru al rîului, ca și cum, pe oglinda-i fugară, se războiau duhuri neîmpăcate. Mîntea nu se putea reculege fiindcă nu cuprîndea ceea ce nu încăpea în suflet. Copacii, grotești și muți, așteptau în soarta obișnuită.

...Un dor de fugă dezmetică, o chemare către un tovarăș primitor și viteaz. Să mă smulg contopirii care mă amenința cu valul ei nalt și neconținut. Să ajung unde viața e veselă și mărunță, între

20 garduri, între case, în fața unui tufiș de liliac. Acolo unde răsună oamenii și ciinii, și răvășirea nopții se stăvilește cu storuri și lămpi, și lumina dinăuntru se reazimă de părul și de privirile femeii.

25 Atunci descoperii cu dragoste, între plopul alb, pe Oprana, cu obrazul și picioarele palide. Ochii ei negri pluteau în reveria feței.

— Ce faci?

30 Cu un avînt și cu o îngenunchere romantică, îi îmbrățișai genunchii, îmi afundai chipul în adîncimea pulpelor abia ocrotite de o țesătură de in.

— Te iubesc, îngînam, sărutîndu-i mîinile aspre care mă respingeau, vreau să rămîn aici... unde ești și tu! nu mai pot pleca... rămîn cu tine... Cu tine...

35 Îmi pierdeam respirația. Oprana mă sili să mă ridic, mă scutură de țărînă. Din nou, înlănțuiți, coborîm în fugă poteca. Să fugim din aceste locuri, un duh rău le locuiește! Întrerupeam fluxul cuvintelor să o sărut cu o patimă care mă cutremura întreg și pe urmă îi povesteam planurile mele subite. Gîndurile țîșneau ca liliacii într-o turlă. La marginea luncii, cîmpia ni se dezveli, cenușie, și vîntul ne izbi. Un foc se spărgea la marginea pămîntului.

40

Prin liniște, lătrau ciinii. Înaintarăm strîns spre fericirea noastră nouă. Întinderea filiiia prinsă în stele și punctul de sprijin pe care-l căutam pe Prahova se găsea, de acum, în noi.

Un uruit de roți pe drum. La cotitură se ivi docarul boieresc, cu eleganțe de insectă, pe arcuș năle, minat de însuși Axel, venit să-și culeagă fiul. Mă reped spre calul alb din exaltarea violentă a serii, cu prada în brațe :

— Vestе mare, tată : nu mai plec !

Dar vîntul îmi readuse, poate, cuvintele în față. Axel opri, cu o sfortare care îi descheiea copca mînușii de piele.

— Ați fost la Prahova ? stăpinul întrebă fără să ne privească, pentru a ne da timp să ne despărțim. Oprana cea dintîi se desprinsе de logodnic, luînd depărtarea cuviincioasă. Axel se trase în pernele băncii, pe dreapta :

— Sule, zise, și arătînd spre cal : mină tu... mi-a rupt mîinile...

Docarul se urni legănîndu-se grațios, prins cu ulubele de pieptul calului înalt.

Din zbor, Axel îi strigă fetei, salutînd-o cu degetul la pălărie :

— Miine dimineață la plevilă.

Privii înapoi : o siluetă sidefie, cu picioarele în praf, se topea în prăbușirea de stele.

Nu l-am mai revăzut pe Axel. Aflai mai apoi de criza de conștiință care l-a împins pe acest om tare pe urmele Liei, în ajutorul ei, și la devotamentul ce l-a cuprins și l-a dus pînă aproape de pierzare. Se izolase pe un tărîm deșert în Dobrogea cu iubirea lui bolnavă. Dar dezlănțuirea instinctelor era să facă din tămăduitor o biată victimă. N-am mai revăzut nici malurile Prahovei. Și printre gînduri mi se reînaltă aceeași imagină neuitată, însoțindu-mă, ca un cîntec pe un drumetș fără de scop.

...Toamna, marea moale izbea în stînci culori spălăcite de plante putrede. Tărîmul scîlciat ridica movile cît casele ascunse într-o vale și cari de trei ori pe zi fumegau în cor. Populația. Erau turci cu tur-

bane șterse și cu femei descompuse. Uncle își vopseau unghiile și gura. Dar vopseaua pălea cum păloște creasta unui hoit de cocoș ; surîsul se întindea peste dinții de iască ; gingiile sunt ca stofele vechilor tapiserii ; surîsul este dureros.

Portul adormea cîteva bărci negre. De mușchiul prins pe pîntecul lor se ciocneau, vii, cuțite multe, fine, cu dantele de argint și ochi mari ca cerceii. Ricoșau și pe deasupra lor se săgetau pentru aceeași ciocnire alte boturi căscate și rotunde ca un anus de sidef. Cînd apele sunt negre, jocul lor luminează uneori printre stele.

Cheiul. Lespezile miros a soare și a pește.

Acum cîțiva ciini hrăniți cu uleiuri și grăsimi dorm. Din lîna lor iese negură. În ape se trențuiesc rețele din caice. Zvonuri proaspete răscoliseră această singurătate.

Căci de peste Dunăre sosise domnul bătrîn cu ochelari și palton cu pelerină. Un copil care fusese la școală spunea că i-a mai văzut chipul, într-o carte de cetire. Plete tunse la hotarul obrajilor, gura seacă, privirile bune din pînjenishul ridelor. Desigur, un învățat sau un artist.

De șase luni locuiește în singura casă mare. Fiica lui — cum o socot pescarii — cîntă noaptea dintr-o cutie închisă cu trepte albe ca luna. Cîntă foarte frumos, unit și sonor, sau izolat pe un singur fir ca greierul. Și sunetele le amplifică vîntul.

Domnul bătrîn se uită nemulțumit prin golful deșert, pe zare și dincolo. Nici o corabie cu pinze și mateloți, cu mărfuri și cîntece din Trebizonda și de aiurea. O să urce îndărăt scara de var ce duce pe terasă. Îl va vedea singur la întors, amanta lui, Lia. Domnul bătrîn își periclita ultima lui dragoste. Lia îl urmase fericită și supusă în paragina pietroasă. Aci aveau să compună o viață nouă, în liniștea sărată și salubră. Cînd nu făceau plimbări îndelungi, se ascultau, în lecturi comune. Pe acoperiș trei aripi de metal se învîrteau vertiginos, și toată casa scuturată de grinzi, în furtună, era o orgă în zbor.

Locuitorii sunt dușmănoși ca în fața oricărui străini. Asta le întări singurătatea pregătită de

mai înainte. Bărbatul visa mult lângă geam, pe
genunchi cu femeia supusă, cu mâini mate și odih-
nite. Uneori urâtul îi copleșea. Ore senzuale ur-
mau orele de cetire sau de cânt, orele ocrotite de
5 covoare calde ca un miel spintecat, de mătășirii
de biserică, de dogoarea jeratecului, gurile se apă-
sau hermetic, se ofileau ca florile și, când retrăiau,
nota continuă a vântului prin horn bocea. Axel își
istovea cele din urmă puteri. Din întuneric, cămi-
10 nul îi lumina, ca o moară zdrobită. Axel se înălța
ca un trunchi de copac prinzînd în brațe seculare
stana de lumină de pe așternut. Ziua se rușinau,
ascunși ca niște păuni despodobiți. Gîndeau că
locuitorii le știu nopțile. Vrajmășia lor intensă și
15 pasivă îi înspăimînta. Pe întuneric, controlau de
zeci de ori zăvorul. Îi deștepta ploaia cînd puncta
brusc geamurile. Așa că insomnia le ațîța orgiile.
Cîteva clipe de somn, și apoi veghea le alunga
doi vampiri grei, prin bezne, din suflet. Neputința
20 îl goli ca pe un sfeșnic din care a mîncat flacăra
pînă la urmă. Începu să se tînguie, să se mînie,
să leșine, să se pedepsească. Și începu de atunci
Lia, iubindu-l, să-l bruscheze, apoi să chiuie și să
rîdă. Seara asculta hohotul și sfatul oamenilor la
25 cîrciumă. Se apropia, ascunsă. Voia să plece din
sat. Era veselă exagerat, pînă la lacrimi, cînd auzea
tamburinele. Improviza dansuri violente ca o roată
de culori în mișcare. Pianul tăcuse. Părăginit, Axel
cugeta și îl săpa vremea.

30 Într-o seară lumea discuta schimbarea de obi-
ceiuri din casa mare. Stăpînul fusese pe chei la
sosirea unei corăbii depărtate. Se întorsese înso-
țit de un matelot bronzat. Și amintirea zilei prime
din seria de mai tîrziu îl mișcă încă pe învinsul
35 Axel. A intrat după miezul nopții în odaia Liei.
Străinul plecase. Lipsea un ceasornic. Ea veghea.
Într-o cămașă galbenă, slabă, printre perne de
tron, veștedă și roșie ca o impură.

40 Axel se îndeletnici de atunci să coboare pe
chei. Pîndea, singur ca un naufragiat, sosirea co-
răbiilor. Și îi fură oaspeți de vară marinari de
toate neamurile orientului, tătari scurți și tari din
Crimeea și bărbați frumoși din Caucaz, italieni

5 violenți și murdari, și pirăți greci, mulțime îmbi-
bată de vin și de muncă. Sfiala dintre el și cuplu
se șterse, domnul bătrîn părăsi broasca ușii ca să
asculte lubric în penumbră, și cîntecele ridicară
din nou tavanurile scunde și loviră fețele locuito-
rilor.

Vara trecu peste ei, ca un steag peste cîmpuri.
Vinturi dirze asaltau aripile corăbiilor. Amețeau
în larg albatrozii. La intrarea portului se căscau
10 copci. În curînd corăbiile nu mai sosiră. În sufle-
tul lui Axel se cuibări tristețea. Așa, liliicii în-
tr-o ruină. Și femeia începu din nou să chiuie. Se
gîndea la moarte, la viața viitoare, la iad. Uneori
i se părea că duhuri rele o bat cu vergi încinse.
15 Tipa.

Un rest de rușine și multă teamă îl împiedica
pe domnul bătrîn să plătească pe cineva din sat.
Toamna îi răcorea pleoapele. Cobora neîncrezător
spre chei, scrutînd zarea, așteptat de Lia. Lia
murea ca o pasăre... Cine să-i încălzească trupul
20 ud de șopîrlă? Axel socotea (și cînd clătina capul
a îndoială, i se deplasau ochelarii): să mai vie o
corabie, una singură, cu o singură zi și noapte fru-
moasă în pinze. Lia va aștepta slabă și înaltă în
25 mătășă galbenă, ofilită și aprinsă ca o impură, prin-
tre perne de tron. Și un matelot cu umeri largi
din flanela albastră dungată cu alb și cu gura arsă
de rachiu. Să-i pună pe brațe, pe sîni și pe git
vîntăile ca niște bijuterii de tuci. Și să-i înfigă
30 în zori cuțitul în pîntecele neted, ca pe o cruce
în pămînt.

Domnul bătrîn premedita și vorbea tare făcînd
gesturi expresive.

35 Și după Axel începură să se țină, cu țipete și
pietre, copiii din sat...

(Fragmentul care urmează și care e atri-
buit Liei e scris în întregime de mina lui
Darie. Manuscrisul trădează o atenție deose-
bit de lentă, efortul meșteșugit al cuiva care
40 vrea să-și apropie felul de a vorbi al altuia
dimpreună cu gîndul și sentimentele aceluia.
Fără îndoială, e un text din care orice în-

chipuire a fost cu dinadinsul înlăturată, pen-
tru a plăsmui cu mijloacele sobre, cu grija
de precizie a biografului, un personaj care
a existat aievea. Ar fi vădit, pentru oricine
ar fi avut sub ochi documentul, că autorul
s-a întemeiat nu numai pe aducerea-aminte
și pe mărturisiri trăite, ci și pe scrisori de-ale
Liei, din cari a copiat fragmente întregi.
ceea ce iar se poate deduce din aspectul gra-
fic inegal al rîndurilor ce urmează. N-am gă-
sit urme îndestulătoare ale acestor epistole
cari ne-ar fi deslușit, pînă în amănunt, po-
vestea întrezărită a lui Darie și a Liei, a lui
Axel și a Liei, din nou a lui Darie și a Liei,
și, într-un sfîrșit, iară și iară a lui Axel și
a Liei. Scrisorile au fost, pesemne, adresate
Marei, al cărui rol de înțelegere, de dispreț,
poate și de sacrificiu, reiese cu limpezime din
toate aceste peripeții sentimentale. Au fost a-
dresate de departe, din depărtarea în care
Axel, îmbătrînit și pocăit, o dusesse pe Lia cu
hotărîrea de a-i reface viața și sănătatea su-
fletească devastată de gheara Venerei. Dar
nu pot avea siguranța absolută că au fost
scrise pentru Mara. Din toate aceste scrisori,
Darie s-a străduit și s-a priceput să facă una
singură, în care să rezume toate spovedaniile
cari îl chinuiau și pe care, din sentimente fi-
rești, nu se încumeta să și le vorbească fără
ocol, nici chiar sieși. Adevărul, astfel, lunecă
sub poleiul străvezii și aneroios al aluziilor.
Ghicim reîntîlnirea tardivă a lui Darie, che-
mat fără cruțare de steaua palidă care i-a su-
ris în cele dintîi tresăriri ale inimii. Reîntîl-
nirea lui cu imaginea emoțiunilor lui piezișe,
cu Lia trecută prin atîtea noi și aspre întîm-
plări, cari o hărăziseră cu o învățătură sim-
plă și cu deprinderi sumare în ceea ce privește
știința și surprinderea iubirii. Dar toate cele
ce au urmat aproape că nu se lasă nici bă-
nuite. Poate că o flacără a izbucnit din por-
nurile atît de deosebite ale celor doi și a mis-
tuit totul pînă la cenușă. Poate a fost numai

o dezamăgire, sau poate o remușcare, urmată
de hotărîrea de a renunța. Iar după aceasta,
viața lui s-a retras, fără putință de reîntoar-
cere, dintre viețile celorlalți, a lui Axel și a
Liei.

Rîndurile de mai departe se intitului :
„Dintr-o vestire obscură“).

...Am să aștept. Am să aștept. Am să aștept.

Astă-noapte, m-a bătut iar. Dormeam greu, ca
de obicei, istovită de truda zilei. Îngrijesc singură
de casa noastră mare, pe care o mătur, o șterg de
praf, îi frec parchetele... În care spăl vasele, după
ce am gătit și am luat și am servit masa, stăpîină și
slujnică în același timp. Dimineața fac baie copiilor
noștri adoptivi, ai mamei lor străine. După amiază
trebuie să ies cu ei în grădină și, pe cînd pieptăn
și stropesc aleile, nu-mi iau ochii de la jocurile
lor. Seara picotesc de somn peste cărțile lor de
școală și îi ajut să traducă sau să socotească, atîin-
tită la întrebările ce-mi pun. S-a întîmplat o dată
să nu aud și să nu răspund. Poate că ațipisem,
poate că eram cu gîndurile duse. Se vede că băiatul
mi-a repetat încă o dată întrebarea. Și tăcerea
mea îndărătnică, pesemne că l-a neliniștit, fiindcă
a țipat cu un tremur în glas :

— Tată, Lia nu-mi răspunde.

El citea gazetele în odaia vecină.

Am auzit foșnetul paginilor mototolite cu mi-
nie și mi-am venit în fire. Deși știam ce mă aș-
teaptă, simții cum mi se strînge inima și cum mi se
înceleștează fălcile. S-a ivit în prag, înalt și roșu
de furie stăpînită. Vîna groasă și albastră de pe
timple se umflase de parcă îi dezlipea de pe os
pielea.

Prin sticla ochelarilor privirea i se întunecase
ca ametistul. Părul lui cărunț și răvășit de ură.
Pare frumos cînd mă urăște așa. Îl zăresc, dincolo
de trăsăturile lui, pe celălalt, de mult, de departe.
Respira greu. Creștea groaza în mine, dar mi-era
frică să nu i se întîmple ceva rău. Aș fi vrut să-i
amintesc că doctorul nu-i dă voie să se supere.
Nu puteam vorbi. „De ce nu le răspunzi ?“ m-a

întrebat răgușit și tremurînd din tot trupul lui gros și mare. Tăceam. „Și mie, scrișni el, de ce nu-mi răspunzi? De ce taci?” Mă uitam la el, fără să-mi pot descleșta gura. Cred că oricare altul ar fi cetit pe fața mea efortul de a răspunde și deznădejdea că nu pot. El vedea în asta un semn de dispreț și de remanare orgolioasă. Poate chiar o dușmănie. Poate numai o încăpăținare maladivă. Mi-a spus cîndva că nebunii și în general bolnavii de nervi erau vindecați altădată cu lovituri date pînă la epuizare. Eu, care vin dintr-un sanatoriu, unde știi ce împrejurări triste m-au condus, nu se cade să am o părere în chestiile de terapeutică sufletească. El, care nu și-a pierdut niciodată vigurosul bun-simț și echilibrul, își justifică în conștiința lui izbucnirile, cu această intenție nobilă de a-mi fi de folos.

Văd că mi-am îngăduit să mă uit în sufletul lui. Dar pentru mine e sigur, e hotărît, că toată pornirea asta asupra-mi nu e decît suferință. Nu se poate ca pumnii ăștia grei, palmele astea, de mă podidește sîngele pe gură, să fie din cruzime. El e un om chinuit. Îl exasperează gemetele mele și atunci dă mai tare, dă din răspuseri, să tac. Am încercat și atunci să tac, să nu se sperie și copiii cari se ascund de groază între perdele. Fetița își acoperă fața cu mîinile, să nu vadă. Gem înăbușit ca o vită. Aud cum icnește respirația lui, ca a unui ocaș izbind cu tirnăcopul în sare. Și glasul lui îndîrjit: „Vrăjitoare blestemată! Vrăjitoare!” Și-mi caută ceafa cu degetele.

Mă face vrăjitoare, fiindcă nu țin și nu plîng în fața lui.

Tăcerea mea e un semn că nu mă doare. Mi-e trupul insensibil ca al vrăjitoarelor din trecut. O fi vrînd cu pumnul lui masiv să-mi trezească sensibilitatea, în părțile unde e amortită. Știu că în orele cînd își numără remușcările se gîndește în treacăt și la asta. Dar îi place mai mult să nu se gîndească. Cînd nu lucrează, fuge la club, între prieteni. Prietenii lui mă compătimesc. Sunt străinii din partea locului. Sunt pentru ei un exemplar ciudat de umanitate, adus tocmai de la Dunăre, o făptură aproape exotică, instinctivă, brută, în lu-

mea lor spălăcită și cumsecade. Străinii sunt buni cu mine. Dar și el e bun. Cîteodată, cînd lucrează, mă cheamă. Scurt și puțin răstit, cum îți chemi ciinele favorit. Îmi face semn să șed pe unul din blocurile de lemn cari țin loc de scaun.

— Fluieră-mi ceva, Lia*, îmi spune, fără să mă privească. Și-și vede de lucru. Îi fluier un cîntec de la noi. N-ai uitat poate că fluieratul e singurul talent, pe care mi l-a dat, nu știu cine, ca să mă pot umili. Mai ții minte? și el, adică celălalt, mă ruga, serile, pe întuneric, să-i fluier. Îi mai păstrezi prietenia ta egoistă și tenace? Dacă te întrebă de mine să nu-i spui că ți-am scris. Să nu-i spui ce mi se întîmplă. Doamne, de ce i-ai mai spune? Zece ani au trecut de atunci.

Dar îți scriam că noaptea trecută... Vine nopțile, tîrziu. Diminețile doarme, pe cînd eu am sîrșit, de mult, de îngrijit prin casă. Încep să muncesc din zori. A hotărît că munca mea grea îmi face bine și sunt aproape doi ani de cînd nu mai aducem, nici în timpul dinaintea prînzului, o femeie să ne ajute. Somnul nostru comun nu trece de două-trei ore. Cînd se întoarce de la club, mult după miezul nopții, i-aud pașii pe scară, grei. Mă trezesc, dar zac încă în perne, cu ochii închiși, și parcă trag încă, prin timp, somnul după mine. Cînd ajunge în vestibul, dorm încă, deși îmi dau seama că a venit, că sunt trează, că am să mă scol din pat, să-l ajut. Deschide ușa și răsucește de cheia luminei. Tresar, cu ochii orbi și strînși. Lumina, bruscă, îmi pălmuește retinele. El se lasă de obicei pe fotoliul de lingă ușă. Îmi mormăie un salut. Sunt încă îmbibată de somn și mă mișc precis, dar în neștire, ca o lunatică. Iau de lingă pat pantofii de casă, mă aplec la picioarele lui, îi scot ghetetele și-i pun pantofii. Nu fac asta din servilism: doctorul i-a spus să nu se aplece, să nu-i vină sîngele la cap. De atunci, îl îngrijesc eu, în fiecare noapte. Mă îngrop apoi în perne, fără o vorbă, și adorm, cum te-ai da de-a fund. Uneori, lucru acesta se

* În textul de bază *Mara*.

5 întâmplă atât de mașinal, încât dimineața nu-mi amintesc când a venit. Într-un rînd m-am trezit singură, în mijlocul odăii. Era trei după miezul nopții. Nu venise. Dar ființa mea, ca un ceasornic, marca deprinderile vieții. A fost o simplă întâmplare, întârzierea aceea neobișnuită.

10 La felul acestu de viață nu poate renunța. Poate că eu sunt de vină. Fiindcă la început nu-și petrecea în oraș toate nopțile. Își dă seama că acest
15 trai nu e îngăduit nici chiar unui om tânăr. Într-o seară se culcase devreme. Eram în odaia copiilor. Le-am stins lampa și am mai așteptat ca de obicei, la ușă, citeva clipe : nici un zgomot. M-am dus în dormitorul nostru. Citea o carte, culcat în pârul
lui cărunt, ca într-o coamă, și în perne. Cu toată diferența de vîrstă, m-a izbit, încă o dată, asemănarea de care ți-am mai vorbit.

— Ce te uiți așa lung la mine ? m-a întrebat blînd.

20 — Nu-mi dau seama, i-am răspuns. Semenii cu cineva pe care l-am cunoscut demult. (Tu știi...)

25 Dintr-o mișcare, m-am dezbrăcat de rochia de casă și mi-am petrecut cămașa de noapte. Îmi plac cămașile colorate în culori mate, de toamnă : lilas, orange, ametiste. În noaptea aceea mi-am pus
30 o cămașă de culoarea singelui închegat. Am căzut în pat. În clipa cînd dau să intru în așternut, mă deșert brusc de toate puterile, mă destind ca un joc de apă căruia i-ai închis izvorul. Sunt atât de trudită, atât de istovită, că odihna mă doare. Adorm
35 însă aproape imediat. Adorm ca și cum aș pleca, în lunecare, pe o linie orizontală. Am mai auzit că mă întrebă : „eu ți-am făcut vinățile celea ?” Mi se pare că i-am șoptit un răspuns, sau că am vrut să-i spun : „m-am lovit din nebăgare de seamă”.

Dar nu mai știu. A stins lampa și a aprins luminia albastră.

40 Foarte încet și anevoios, m-am trezit. Cu impresia că ceea ce simțeam durează de mai multă vreme. O mină îmi trecea prin păr și-mi scobora, mîngietor, pe umăr. Alta îmi dezmiarda cald pielea, pe sub cămașă. Eram lipită de el. Îmi îngîna nu-

mele cu o voce adîncă, bărbătească, îmi spunea cuvinte de dragoste și de răsfaț, și mă întreba, pe același ton, aproape muzical, de rugă și de mîngiere, dacă pot să-l mai iert pentru cruzimile lui necugetate. I-am privit fața, cu trăsăturile idealizate de o pornire lăuntrică. Și m-am pitit în îmbrățișarea lui mare. Atunci mi-a prins gura și m-a sărutat îndelung. Iar mîinile lui uriașe îmi frămîntau încet mușchii. M-a străbătut un fior uitat
10 și care s-a oprit în mine, precis, încordat ca un arc, cu un capăt simțit în călcîie, cu celălalt în creștetul capului. Corpul, ca un pod, mi se arcui, pe acest fior, peste o prăpastie, invizibilă, de așteptare. În clipa aceea, bărbatul meu mă părăsi
15 încet ; și se trase, fără un cuvînt, în culcușul lui. Mă învălui deodată un cearceaf de gheață și o spaimă. Aprind lumina cea mare. Era izolat într-o tăcere ostilă, și încruntat.

20 — De ce aprinzi ? sună vocea lui dură. Culcă-te, că ești obosită, se face ziuă.

Dar pentru întîia dată, de ani de zile, nu-l mai ascult.

— Fii bun cu mine, îl rog, ia-mă lîngă tine, lasă-mă să dorm lipită de tine...

25 Mina lui mă oprește brutal și mă aruncă în așternut. M-am ridicat, m-am înfășurat într-o manta. În toiul nopții am ieșit în culoar, apoi în grădină. M-a strigat. Porunca lui nu mă mai supune. A deschis fereastra și m-a chemat rugător, prin întuneric. Ruga lui mă ajungea ca un dezgust. Îmi simțeam tîmplele încinse, întinse, ochii arși roșii, ca și cum îmi luase foc pârul. Mi-am pus nădejdea în aerul nopții, pentru plămîni mei striviți, în spațiul pînă la stele, pentru suspinul care se rupea
35 din mine. Arborii familiari îmi sunt străini, și cerul, dintr-alte locuri. Îmi dau deodată seama de toată depărtarea și exilul în care mă aflu ; de toată singurătatea în care, cu voință, m-am adîncit. Nici un colț, aci, nu e pentru mine. Aș vrea să am aproape mormîntul mamei, care zace, undeva, dincolo de toate zările. (El a cunoscut-o, cîndva. Dar nu mai știu nimic, nu mi-a mai spus.) Chinul meu cere un pelerinaj lung, pe jos, și mă îndeamnă

gîndul să plec într-acolo, zile și nopți, pe ploaie și vînt. Mă cuprinde dorul să mîngîi piatra mută care mi-ar odihni, în sfîrșit, fruntea. Mă cuprinde un dor de nesimțire și moarte.

5 Parcul nostru sfîrșește la marginea lacului, de care-l desparte o șosea. Am ieșit prin porțița dosnică a zidului. Luna se revărsa cu putere. M-am apropiat de marginea cheiului, pînă la unda întunecată a lacului. Dintre blocuri, se ridică o umbră. Era paznicul de noapte. M-a recunoscut. Părea neliniștit. Mi-a ghicit gîndul?

10 — Vă rog să vă retrageți, doamnă : nu e voie noaptea aci.

15 De ce m-am supus poruncii lui ? Se vede că trebuie să mă supun tuturor. Nici nu-ți închipui cît mă dezmiardă gîndul că sunt cea din urmă făptură pe pămîntul acesta. Tot ceea ce mi se întîmplă, îmi spun, e drept și binemeritat. Și cît pot răbda nu mi s-a dat încă. Partea mea este cea mai rea și, pînă să o capăt, toate celelalte sunt cruțări și favoruri. E un sentiment care mă urmărește din fundul copilăriei, unde îi stă și izvorul. Mult mai tîrziu, cînd începe pentru tine povestea, și cînd mi se păruse mie că va fi, în sfîrșit, altfel, 25 știu bine care a fost părerea lui : a celui de acum zece ani. Am cetit adevărul și osînda în caietul în care își ascundea gîndurile, în grabă, în fiecare seară. (Însemnîndu-și astfel zilele, ținea să și le trăiască de două ori ?) Cu un tremur am deschis 30 caietul —, lasă-mă să-ți povestesc, fie și de o sută de ori, întîmplarea — și am găsit îndată cele ce mă privesc pe mine, iubita. Era scrisul lui, erau cuvintele lui : „Îmi displace Lia, pe de-a-ntregul... Cînd mă privește cu dragoste sunt consternat. 35 Mi-e milă, și-mi vine, totodată, să-i întorc spatele. Știu că are un suflet curat și frumos, dar pînă și gesturile și graiul ei mă dezgustă. Mă iubește și mi-o spune din toată făptura ei, care e numai un jurămint, și din toate privirile ei, care-mi dăruiesc, 40 cu dragoste și cu teamă, totul. Iar mie atingerea ei mi-e nesuferită, și o singură vorbă blindă mă doare, ca un sacrificiu. Poate că își dă uneori seama de asta de se întristează deodată, fără pricină.

Și toată ființa mea se apără, cu nu știu ce respingere, de elanul ei de iubire, de tristețea ei agresivă...”

5 Și recitîndu-mi în amintire trecutul, m-am reîntors, pe aceeași potecă, în parc. Alb de lună, bărbatul meu, cu gîtul gol, cu părul argintiu și răvășit, asculta în cadrul ferestrei.

10 La ivirea lui, din nou m-au izbit asemănările. El, cel de acum, celălalt, pe care-l știi și care e mai aproape de vîrsta mea. Eu, în cele din urmă, și trecutul nostru nedezelegat, plin de întuneric, trecut de oameni fără obîrșie. Un gînd fulgerător mi-a luminat atunci și ispitele, și impulsunile. Un gînd pe care mi-e frică să-l adîncesc și să-l aștern. Un gînd pe care îl ascund de mult între tîmplele lui cărunte și el... Și pe care trebuie să-l 15 înăbușim noi între noi, fără să ni-l spunem, și să-l trăim, scîrșnind, pînă la moarte. Numai eu și bătrînul să-l tăcem astfel, chinuindu-ne pe marginea păcatului, ca pe așternutul de pămînt din gura mormîntului.

(Aci sfîrșesc însemnările lui Darie. N-am mai găsit nimic care să salveze vreun detaliu, să lumineze sau să încheie povestea lui și a celorlalți. Întilnesc, pe alocuri, pe margini, cite un cuvînt, fără-ndoială menit să-i amintească unele fapte și să-l oblige la dezvoltări. Sunt unele pe care mi le suflă nu-mi dau seama ce tovarăș lăuntric și ce sentiment de viață visată asemenea visului de care-ți amintești într-un vis. Este poate efectul puternicei sugestii ce se degajă, pentru mine numai, din paginile prietenului care mă cheamă de dincolo de hotarul indescifrabil 25 lui dispariții. Ceea ce mai înțeleg, fără să pot argumenta neverosimilul, e că ultima locuință a lui Darie, aceea unde și-a început și terminat manuscrisul în noaptea bizar de nesfîrșită de la început, nu este decît Casa Domnișei, în care se strecura să trăiască orele de pubertate exaltată, pe urmele Liei, așteptată și reîntîlnită o singură dată, pe ur-

mele defunctei larme a roiului de pensionat peste care s-a abătut o vacanță veșnică. Prin ce subtilitate obscură, prin ce abilități masinale a izbutit să se adăpostească luni după luni, neștiut de vecinii indifferenți, în ruina încuiată a nimănui? Ghicesc încremenirea lui solitară, tovărășia cu umbra și cuvîntul, viața lui ocult organizată înspre tăcere și evocare. Înțeleg de ce urma lui palidă o șterge lumina, de ce se destramă cînd îl pipăie vîntul. De n-ar fi aceste file galbene, cu scrisul înfrigurat, împletit cu deslușirile mele, m-aș îndoi de o existență de care, de altfel, nimeni nu-și mai amîntește din cîți i-am întrebat. Privirea lor așintită în gol, cînd le vorbese de cel absent, nu regăsește nici o imagină. și apoi, un suris forțat, o ridicare din umeri, o strîngere de mîna... În zadar îmi sfîrtec memoria în căutarea preciziunilor banale, a indiciilor de pașaport, de care în cele din urmă curiozitatea noastră e setoasă. Absența lui e departe și în același timp atît de aproape, încît am impresia fizică a iminentei lui apariții. Răsfoiesc cu o supremă speranță caietul descusut pe care numele Liei aruncat de sute de ori în neștire, pe care același profil desenat cu efort, cu stîngăcie, îl întîlnesc ca o pecete a unei neistovite obsesii. Numele îl mai rostesc, nu fără un fior intim, numele, singur ecou de dincolo de zidul straniu care mă desparte de cel care s-a rătăcit și s-a pierdut atît de timpuriu, în paradisul suspinelor.

Caut o stea ochilor, un clopot visului. Fiecare stradă e o piatră de mormînt, fiecare pas o adîncire în moarte. Pînă cînd aceleași temeri vor întrista sufletele? Reazimă-ți fruntea pe mîinile efemere ale iubitelor. I.V.).

1924

LUNTRE ȘI PUNTE

Trebuie să te faci luntre și punte să scapi de sărăcie.

Mi-am pus nădejdea în Domnul-cu-Servieta. E uscățiv și înalt ca un șeic și-și poartă mărul lui Adam între două clape ale gulerului scrobît și mat. Gulerul acesta face parte dintr-o duzină de surate fibroase și albe în care anii și amidonul, clorul și atmosfera dulapului au înțesat, prin chimia lor fină, o paradoxală durabilitate. Aceeași însușire s-a propagat și asupra manșetelor cu luciul plesnit ca smalțul unor dinți în declin. Prin contagiune, întreg costumul și demipaltonul victimei noastre s-a împăcat cu timpul vrăjmaș printr-o fuziune cu dînsul. Coloarea lor primitivă se alterase, dar numai pentru a-și găsi adevărata față spălăcită și eternă. Asemenea lui Siegfried, scăldat în singele balaurului pentru a căpăta o piele invulnerabilă, stofele acelea, din chiar contactul, dus pînă la contopire, cu intemperii și sezoanele, și-au asigurat nemurirea. Firele au rînjit, periate și lucii, în lumină, dar pentru a dobîndi rezistența specială a sforii care a tăiat săpunul. Purtătorul unor asemenea vestimente nu mai are, pe bună dreptate, nici un interes să le schimbe pentru altele, pe care vremea nu le-a pregătit și trupul nu le-a integrat printr-o îndelungă osmoză. Luate, cu limbă de moarte, în groapă, ele vor opune umezelii aceea impermeabilitate care ne-a păstrat, prin milenii, augusta formă a faraonilor sau rămășițele anonime ale răposaților din subsolul sec al Chaldeeii. Cutremurele de pămînt nu m-au surprins nici-

odată în rătăcirile mele pe acele tărîmuri. Altfel, spasmul planetei care se liberează uneori de cimitire întregi, închise ca niște păcate nemărturisite într-însa, mi-ar fi îngăduit să iau cu mine, în țară, unul din acele trupuri cu ciudată mireasmă de nisip putred, de culoarea brună a tutunului caporal și de consistența fragilă a vaselor etrusce sau romane. Numai Domnul-cu-Servieta, grație vestimentelor sale gudronate de uz, mi-ar fi împlinit această veche și, poate, ciudată dorință. Trebuia oare să-i aștept decesul, pentru a-i răpi din sepultură lamentabila rămășiță înălțată în rîndul operelor de artă? Dar ce interes poate avea omul acesta, evident fără nici un păs pentru cele de după dînsul, să-și asigure înhumarea în costumul său păstrător și impermeabil? Cînd ceasul îi va fi sunat, familia, desigur, îi va îngriji haine noi, prinse în cusături de undrea grăbită, cusături ca în cearșaful plăpumilor, ori ca în pînza bagajelor, căci defecțiile sunt grăbiți ca bagajele. Și ghețe cu talpa de un lustru cernit îi vor aduce mortului ras, tuns și spălat cu oțet de cel bun. Și toate clopotnițele îi vor trimite cîte un vibrant înger din volatilizarea bronzului, să-l însoțească în trecerea-i salutată de birjari opriți pe capră, cu pălăria în mină, pe cînd mortul singur nu-și va lua de pe tîmplele scobite tichiuța de velur și fir.

Adevăr zic, chiar de pe atunci Domnul-cu-Servieta semăna uimitor cu viitorul său cadavru. Ai crede, confruntînd cele două imagini, doi frați gemeni, dintre care unul a zăcut, iar celălalt a decedat. Din fericire, aici e vorba de una și aceeași persoană. Fenomenul nu e posibil decît cînd moartea insului e iminentă, sau e un bolnav incurabil sau, în cazul cel mai fericit, căzut la pat, și la cîteva ceasuri după împărtășanie. Dar Domnul-cu-Servieta e pe picioare. Trece zilnic dinspre Banca Universală, pe cheiul Dimboviței, pe lingă anticari și apoi pe străzi dosnice spre casă. 8—12 și 3—6 sunt, invariabile, orele lui de pedestru, pe drumul dintre locuință și slujbă. Merge corect și stîns, pe lingă ziduri, nu numai din modestie, ci și din pricina bronșitei care îi zgîlție inima ca pe

o paiată în ață. De treizeci și cinci de ani e slujbaş, soț și părinte. Fără pată și prihană în toate aceste misiuni, s-a impus în cîteșitrele, printr-o tăcere posomorîtă, agravată de ochelarii lui de prezbîț, în cari doar jocul soarelui își îngăduia să aprindă, arare, grădinile suspendate ale Semîramidei. Toanele sarcastice ale întîmplării au vrut însă ca tocmai excesul de scrupul să-l abată pe acest funcționar model de la stricta lui datorie de casier. O abatere nevinovată, fără îndoială. O abatere cunoscută tuturor colegilor și șefilor săi, a căror toleranță vădește înalta încredere pusă într-un prob ca dînsul. Se știa anume că Domnul-cu-Servieta era maniac. De cîteva ori pe zi, cu o atenție istovitoare, „își făcea casa“. La fiecare nămiezi și seară, lua cu sine întreg conținutul. Dimineața ducea comoara îndărăt în casa de bani, pentru a o transporta din nou, la ora dejunului, pe scaunul din sufrageria căminului și pentru a o duce încă o dată, pentru ceasurile de seară, la Bancă. Noaptea dormea cu servieta doldora sub căpătîi. Într-adevăr, Domnul casier n-avea nici o încredere în blindajul camerelor de fier, în complexitatea cheilor cu cizeluri, în paza strașnică a birourilor, în răstimpul de repaos. Teamă bolnăvicioasă și fără leac. Împotriva obiceiului acesta nelegal, directorii și directorii generali au încercat să procedeze, cînd cu binișorul, cînd cu autoritate. Domnul-cu-Servieta a opus o intransigență de catîr și și-a înaintat demisia. De ce s-au intimidat oare d-nii directori și directori generali? I s-a răspuns că pînă la primirea sau respingerea demisiei, trebuie să rămînă la postul său, pe care urmează să-l predea cu de-ămănuntul și în regulă. Treabă de două-trei zile. În intervalul acesta casierul fusese silit să lase banii în casa lustruită ca un automobil de lux. Superiorii nădăjduiau să-l obișnuiască astfel cu regula, iar ei să-și păstreze un om deprins și folositor. Dar el rămase în pauză la birou, lingă sepulcrala casă ermetică, și ar fi stat și pînă la miezul nopții să lucreze la predarea, dintr-o trăsătură, a gestiunii sale, dacă unul din directori n-ar fi venit să-l libereze cu bani cu tot. „Un ma-

niac ! facă-și de cap ! la urma urmei, e pe răspunderea lui... Noi nu știm nimic"... Nu-i convenea, fără doar și poate, Băncii, să se lipsească de un atât de sigur și precis funcționar. Sau îl credeau, pesemne, mulțumită vechimii și situației sale în instituție, posesor al câtorva din acele taine cari confundă pe toți părtașii unei întreprinderi într-o fără de divorț complicitate. Temere neîntemeiată ; fie și nedreptățit, socotim pe omul nostru incapabil de șantaj sau delațiune. Prudența maimarilor față de subalternul lor cu pueril suflet de premiant posac și scrupulos era injurioasă. Să nu cad însă într-o pledoarie. Îmi dau bine seama că indignarea mea are un tilc. Printre cei dintâi am păcătuit cu gândul împotriva nevinovatului. Căci povestea, ropede răspîdită în tot cartierul, a casierului care, cu toleranța tacită a șefilor, duce zilnic în servietă averea momentană a unei instituții, mi-a trezit bănuiele și curiozități de detectiv. Să fie într-adevăr vorba de o simplă apucătură a unei conștiințe slăbite și fricoase — și atîta tot ? Sau cine știe ce întunecată mașinație se ascunde sub aparențele unei originale manii și ce drăcesc calcul fruntea lui smeadă adăpostea ! Poate, mi-am zis, să fie la mijloc vreo speculație fulgerătoare, bunăoară între ora dejunului și a siestei, la bursa clandestină, iar după orele opt seara la celelalte burse nocturne, știute numai de infractori și de poliție. Să fie cu puțință ? Nu știu, nu mă pricep în afaceri. Zile întregi l-am urmărit, i-am clasificat mișcările, i-am pîndit locuința, pînă m-am convins de onestitatea lui desăvîrșită. Urmăririle acestea m-au inițiat în viața lui de cămin. Tot ele mi-au înlesnit pătrunderea sufletească a personajului. Ajunsesem să ne recunoaștem fără să ne fi văzut de aproape fețele, fără a schimba nici vorbă, nici salut, fără a ne da unul altuia nici un semn. Nimic nu se schimba în înfățișarea lui la cronica mea apariție. Îl petreceam acasă, la cîțiva pași, cu seara pe urmele lui. Mă lua poate drept un spion plătit să-l supravegheze sau să-l păzească. Firea ștearsă a Domnului-cu-Servieta nu era lipsită de filozofie ; mă tolera cu nepăsare. Nu-i păsa

de temerile superiorilor și nici nu-i da prin gînd că l-ar paște vreun alt fel de pericol. Liniște neîntemeiată, cînd peste o mie de funcționari ai Băncii Universale și un întreg cartier îi cunoștea povestea. Nu o dată mi s-a părut că mai sunt muritori pe cari soarta vecinului meu îi interesează. Pasămite, pe urma pașilor săi se ațineau, neîndoielnic, și alte umbre. Iar el nici nu-și strînse, cel puțin, mai tare, servieta sub braț. Căci îl cunoșteam pînă într-atît, că un amănunt mărunț ca acesta nu mi-ar fi scăpat. Poate mulțimea competitorilor era pentru dînsul un motiv de liniște, ca pentru Turcia lui Abdul Hamid. Îi cunoșteam sunetul pașilor cum recunosc îndrăgostiții pașii iubitelor. Știam tusea care-l oprea, la răstimpuri, lîngă ziduri, și-i da, o clipă, în ochii străinilor, aspectul grotesc al necuviincioșilor. Atenția mea încordată asupra-i îmi părea că statornicește între noi legături invizibile care regizau emoțiile, impresiile și gîndurile amîndorora.

Avui această certitudine într-o seară, cînd îl pîndisem. Pe poarta cea mare de fier ieșise. Se îndreptă, de data asta, prin Smîrdan, spre pasaj, fără să mă vadă. O dată cu mine, două umbre se desprinseseră de ziduri și începură urmărirea. Pe ulița pustie se tăvălea negura și fiecare căuta să-și înăbușe mersul sonor. L-am lăsat pe el și pe urmăritori pe același trotuar. De peste drum îi cercetam pe tustrei. Mă întrebam : „Pentru mine sau pentru el să fi venit ceilalți doi ? Să mă fi trădat și pus sub observație el însuși, tăcutul și tainicul meu prieten ?“ Atîta fluidă intimitate se statornicise între noi, încît cuvîntul trădare nu mi se păru că spune mai mult decît trebuie. În această clipă, și fără nici o nevoie, omul meu traversă strada ca și cum urmărirea celorlalți l-ar fi stînjenit. Trecură și ei pe trotuarul nostru. La o nouă răspîntie, traversai singur pe trotuarul pustiu ; făceam o probă. După o clipă, Domnul-cu-Servieta își purta din nou pașii în fața alor mei, ca un semn de înțelegere, de preferință și de alianță.

Întimplare neînsemnată și cu înțeles contes-
tabil, dar care, în conștiință, mă investi cu un
drept și o datorie de protecție față de subiectul
meu.

De atunci m-am întors fără preget la pîndă,
ca la un post de onoare. Ghiceam în umbră ochii
urmăritorilor, ochi de fiară lihnită. Făgăduința
servietei înțesate le întreținea răbdarea și stăruința.
Dar m-am scrutat de la o vreme, să văd ce mă
mai duce aici și mă scoate din deprinderile mele
de a nu mă amesteca în destinele altora. Rîvna,
foarte discutabilă, de a împiedica o agresiune și
un jaf, sau poate chiar un omor, aș fi mulțumit-o
pe deplin dînd de veste, simplu, poliției. Nici
dorul de mistere și de aventuri nu-mi tălmăcea
propria-mi purtare. Pe vremea aceea nevoi stu-
pide îmi încătușau închipuirea. Iar neîndoielnica
simpatie pe care mi-o inspirase eroul mediocru și
ciudat al preocupărilor mele nu îndrituia un zel
exagerat și precar ca acesta. Vitejește afundai în-
trebarea în mine. Aflai, într-adevăr, că nu numai
grija de zilele urmăritului mă aduce regulat pe
același drum absurd în fiecare seară.

Ci soarta servietei și a conținutului ei mă in-
teresa cu deosebire. Nu-i priveam pe necunoscuți
numai ca dușmani. Se iscase între noi o oarbă ri-
valitate, o întrecere obscură și nepătrunsă.

Un fior deschide calea noii întrebări. Hotărît,
eu nu puteam săvîrși asemenea faptă, oricare ar
fi ispita.

O gelozie dîră mă îmbrînci de-a curmezișul ri-
valilor, nu cumva să smulgă ei ceea ce mi se cu-
venea mie. Era un drept întemeiat, deopotrivă,
pe aspirațiile mele înalte, zădărnici de nevoi, cît
și de simpatia mistică pe care urmăritul o sem-
nalase într-un fel atît de misterios și cu o femi-
nină discreție, tinereții mele. Cercetasem totuși
bine limita isprăvilor de cari eram în stare.

Somnul îmi tălmăcea natura preocupărilor de
atunci.

Se făcea, de pildă, că rătăcesc pe o pajistă în
întîmpinarea propriului meu chip. Înainta mai
adevărat ca într-o oglindă, trezind în mine o stranie

curiozitate, care îmi sorbea conturul și trăsăturile
recunoscute. Avea un trup mai tînăr puțin și o față
severă, dar indescifrabilă. Pe măsură ce imaginea se
apropia, o neliniște, apoi o spaimă se zvîrcolea în
mine și dam îndărăt treptat, sub teroarea dublului,
care își măsura definitiv pașii, pînă ce îmi strivea pri-
virile zgîite, cu pecetea figurii lui intense și mute.
Cu lovituri de inimă, spărgeam somnul rău.

Păzeam deci casierul și comoara, cu un pla-
tonism gelos, ca un îndrăgostit fără noroc, conso-
lat de gîndul că iubita lui nu se mărită nici cu
el, dar nici cu altul. Fapt nou: unul din cei doi
rivali părăsi teatrul luptei. Nu se mai arătă, pînă
uitasem de el.

Rămase însă celălalt, tot așa de anonim și de
amenințător în stăruința lui biruitoare.

Rămasem doi vînători, tăcuți, pe urmele vîna-
tului. Simplu ar fi fost să-l răpun —, simplu ar
fi fost să ne înțelegem...

Dar nu se împiedică o crimă printr-alta. Iar, în-
tr-altfel, prezența mea zădărnicea intențiile necu-
noscutului. De o înțelegere cu el nici nu putea fi
vorba. Firea mea pașnică striga din răspuțeri.
Omul, știu, nu-i docil un mamifer, ca și urangu-
tanul, gorila, babuinul cu șezutul albastru și cim-
panzeul cu uneltele dragostei de culoarea purpu-
rei. Dar de taina vieții, îndeobște nu mă pot atinge.
N-aș fi ucis nici un fluture. Unde mai pui prefe-
rința nedezmîntită pe care mi-o mărturisea pur-
tarea casierului? Întotdeauna se afla în față-mi,
pe trotuarul meu. Repetasem de zeci de ori ex-
periența cu traversarea străzii, și veșnic urmări-
tul trecuse de partea mea. Înalt, corect și stins;
îl văd mereu. Imagine posacă a datoriei mediocre,
a zilnicului sacrificiu mărunț, fără eroism, fără
răsunet. Imagine a vieții normale și fericite, a
ceea ce mă așteaptă, poate, dar cu prețul răbdării
și al stăruinței. Totul accept, totul, afară de o ase-
menea ursită —, se strîngea voința în mine, ca
un pumn. Frică nu-mi era. În București, poți asa-
sina în centrul orașului, fără să fii prins. E ne-
voie numai de îndrăzneală. Domnii asasini n-au
decît să încerce. Pe mine, sensibilitatea mă abate,

tără preget, de la rele. Aș fi consimțit, cel mult, să-i smulg servieta. S-o rup, apoi, la fugă. Dar cum? În prezența celui alt? Și casierul ar fi atunci arestat, familia lui ar rămâne pe drumuri.

Asta n-ar fi nimic. Aș ajuta-o eu pe sub mână...

Lipsa de ocupație mă aruncase în asemenea speculații sterpe. Ziua întreagă așteptam ora de seară a întâlnirii. I-aș spune rivalului când ar încerca să mă oprească: „prostule, hai cu mine” — și m-ar înțelege, pe când, într-un colț de stradă, strangulat de emoție, casierul s-ar prăbuși în eternitate, cu coardele inimii plesnite.

Sincopa care-l amenință, de altminteri, neîntrerupt ar netezi întâmplările. Cu totul altfel se cercetează o hoție când păgubașul trăiește. Casierul meu ar fi un simplificator genial dacă ar consimți să sucumbă înaintea oricărui atentat. Șovăielile și opririle lui, sprijinite de zid, îmi sugerează posibilitatea morții lui subite. Gîndul acesta fuse, de asemeni, subit. Mă năpădisese ca un talaz de radio, ca o veste de pretutindeni. Îngenuncheat lângă cadavru, cu mina pe pieptul său rece, aș privi de jur împrejur să nu fiu văzut. Esențialul e să rămân și cu o conștiință liberă și clară.

Celălalt va ceda. Trebuie să cedeze.

Trecu o vară, trecură primele săptămîni de aur bisericesc al toamnei.

Intr-o seară, nu mai sosi necunoscutul. Zădărnice îmi rotii privirea, pîndii prin neguri. Colțul său pe trotuar îmi păru palid, ca un loc dintr-un perete din care s-a scos un tablou. Care va să zică, îmi zisei, mareșalul Nogi avea dreptate: izbînda e a celui care ține un sfert de oră mai mult. Acu-i acu: bucuria mea străluci o dată cu feli-narele, printre sfîșierile ploii. Nu luam seama la tristețea asfalturilor ude, la înflorirea funebră a umbrelor, la trăsurile lugubru acoperite. În față-mi, la cițiva pași, mă boxa tusea bătrînului. Se oprea să-și prindă răsufletul și viața care-i pregeta pe marginea de prăpastie a buzelor. O scuturătură, și pasărea de ceață poate părăsi, pe vecie, cuibul

ei scorburos. Mă simt pășind agresiv și mai iute. Cheiul e pustiu, dulapurile anticarilor închise. Un șobolan curge de-a lungul trotuarului. Casierul își întoarce fața, palidă ca o stea, spre mine. Seară servieta, duce mina la piept, se leagănă eroic în aer. Alerg și-i ușurez, pe brațele mele, căderea pe trotuarul plin de frunze.

Nici emoție, nici impresii. Mă mișc automat sub porunci anterioare. Totul fusese prevăzut cu o minuție cinematografică în reprezentările mele din trîndavele după-amiezi de pe divan. Am în mîini servieta de piele cu miros de tutun. Departee, un ritm de lanțuri: convoiul de condamnați în drum de la tribunal spre închisoare. Apariția îmi iscă un fior de presimțire rea. Mă infund în pielă, cu prada încheștată, și lupt din răsuputeri cu pofta de a o lua la fugă. M-am depărtat la pas, cu auzul proiectat îndărăt, cu atîta violență, încît mă dureau mințile.

Așteptai zorile cu zîarele. Noapte de lună cu descărcările nervilor, cu niagara inimii și a timpelor. Tresar la orice zvon de pași, de roți, de glasuri. Număr bancnotele iar și iar, mă întrerup, le ascund cu spaimă: n-a fost nimic. Le scrutez, le compar apoi cifrele, nu cumva să fie bilete noi și în serie, caz în care pot fi ușor anulate. Cază de ceasuri. Am văzut cîndva un bătrîn maniac cum prindea musculițe imaginare la geam și le da drumul deschizînd fereastra. Reîncepea vînațoarea de șasezeci de ori pe ceas, stereotipic. Astfel m-a surprins lumina dintîi, strecurînd degete cadaverice pînă la mine, pe covor, între bilete. Nu sunt în serie! Certitudine de o clipă: reîncep. Numărătoarea întreruptă, reluată, dusă la capăt, repetată, ținu pînă în noapte. N-am mîncat nimic. Ziarul sosit cu poșta, deschis cu frica și precipitarea de a afla o osîndă, m-a întărit în ce știam că se va întîmpla: bătrînul casier, ridicat, cercetat, e deținut în infirmeria închisorii preventive. Dar ce-mi pasă de el acum! Creierul se istovise numărînd și, cu toate că închisese banii într-un sertar, el număra, virtelnită, înainte, suind himalaia fantastică a milioane, fără călăuză, fără opriri retrospective

peste aridele priveliști dinapoi. Tot astfel, în copilărie, când învățam șah : jocul mă pasionase pînă într-atît, că-l reconstituiaam în vis și-mi chinuiam somnul în partide sleitoare. Acum, somnul, ca un liliac, îmi da tircoale, și nu-l puteam abate sub căciula nopții. Tăcerea era cîteodată atît de desăvîrșită, că putea fi auzită. O fanfară trecu pe stradă și-mi trimise șerpîi exotici ai unei compoziții sonore, cari mă căzniră ca pe Laocoon, încolăciți pe viața mea jupuită, și se retraseră apoi prin geamul închis, lăsîndu-și mult timp cozile să mi se zbată în suflet, ca într-un vas cu vopsele. Între cei patru pereți mă plimbai cu o iuțeală mereu crescîndă. De la o clipă mă aflam simultan în cele patru unghiuri, deși îmi dam seama că nu puteam avea o viteză atît de absurdă. În fine, ființa mi se dilată în toată încăperea, umplînd-o ca un amurg sau ca o glorie. Zăceam pe divanul meu de premeditari. „*Il faut réagir contre la folie*“, spuse gîndul, ca un necunoscut, în franțuzește. Trebuia cu orice preț să dorm, să hotărînesc rachetele nebuniei în zona de întuneric a somnului, din care nimic nu răzbește pînă în vitrina conștiinței. Insomnua însă își aprinse în mine sărbătoarea ei uscată, lampa ei de magnezium adîncitoare de conțururi, luciditatea ei cetitoare de taine. Prezența mea se istovi trăind timpurile, silabisînd spațiul pe cristalele lui arbitrare. Încerc să mă adun, însemnînd sensurile fulgerului incremenit din mine. Dar cugetul, ca o pasăre dincolo de praful văzduhului, a trecut de cuvinte și le-a uitat. Mîinile se frămîntă, pe chip se alcătuiește, ca cercurile pe apă, slova trecătoare a spaimei. Deznădejdea șuieră, ca dintr-un horn furtuna. Vîntul se abate cu mase de aer și lichid pe rezistența mea zdruncinată, apoi, cu o năpustire de milioane de trimbiți, cu finaluri apocaliptice de clopot, cu izbiri infernale de tobă, pe cînd țiuie iureșul întregii orchestre în cari se deslușesc chemări și hohote și mă surprinde în plină stradă. Se infundă în umbrela mea deschisă și mi-o întoarce pe dos. Jobenul meu lustruit saltă de-a lungul trotuarului ca o pasăre tăiată. O ajung și o opresc cu piciorul

la poarta sinagogii unde apare Sfîntul Petru și-mi spune : „mă iertați, domnule, dar pălăria d-voastră n-a fost decapitată ritual“.

Așteptam fără izbutire, de zeci de ori, și trezirile reeditau în epigastru rezistența știută a opri-
rilelor cu ascensorul. Trebuie, trebuie să adorm, se exasperă laitmotivul în mine. Trebuie să adorm —, întreaga orchestră uraganatică îmi amplifică porunca. Și mă îndrept din pat spre sertarul cu medicamente. O tăcere lunară în odaie. Nu-mi aud pașii. Am văzut odată, între peștii roșii circulînd într-un acvarium, o asemenea desăvîrșită tăcere.

Sertarul : gama de veronal, bromură, valeriană, adalină, alonal, luminal, scopolamină, pantopon,
pînă la floarea de tei și de portocal, le cunoșteam
ineficacitatea, din încercările altor nopți, cînd le
ceream să mă sustragă exagerărilor disperării de
amor. Și rămîneam totuși pradă flăcării albe a
insomniei, ca un misionar pe care nu l-ar mistui
rugul. Întocmai ca odinioară, poțiunea, savant pre-
parată din toate elixirurile uitării, nu-și făcu efectul.

Cu capul în perne, cu ochii în gol, cu simțurile
ațintite înlăuntrul, auzeam șuvoiul singelui trecînd
cu freamăt prin scocurile vieții. Deodată, o strălu-
cire metalică din fundul unui fotoliu din dreptul
patului, mă ținti ca o privire. O fixam de cîteva
minute fără să-mi dau seama. Servieta, mai pre-
cis, lacătul nichelat al servietei, mă pîndea ca un
ochi mort. Mă adîncesc în oglinda lui minusculă,
vreau să-mi aduc aminte de tot ceea ce se leagă
de acea placă de metal magnetic. Timpul bate mai
rar, trenul său se oprește. Ochiul deschis sunt prinși,
prin căutătură, de strălucirea cea metalică și care
e ca o prezență certă în odaie. Curînd, cugetul în-
treg devine o privire prizonieră și tot atît de fixă
ca trîmba de lumină a unui proiector.

Găsisem ! Un fel de pumn fluid îmi încheșta sen-
zațiile și mi le trăgea prin ochi afară, ca pe mă-
runtaiele unui supliciat. Nu era somn, nici odihnă,
ci numai piedică pusă vârtejului de mișcare sufle-
tească scăpată înspre moarte din ritmurile ei fi-
rești. Un mijloc de evadare din realitate, un joc
de-a v-ați-ascunselea cu noaptea și cu amintirea,

dintr-o simplă rugăciune a privirilor la metalul absorbitor. Fiindcă nu-mi puteam întrema forțele cu un somn de piatră sau măcar de undă, zădărniceam risipa lor prin această licențiere a simțurilor torrențial prăvălite în abisul enigmatic al unei poșghețe de nichel. Săptămîni întregi am recurs la închirismul acesta care-mi reținea existența cum îți stăpînești respirația. Anulam, în astfel de absențe voluntare, cursuri de timpuri insuportabili, zile și nopți în care conștiința trează s-ar fi epuizat ca o lampă, puterile s-ar fi sfîrșit ca niște panglici smulse de o viteză fantastică.

Apoi existența mă constrinse la relațiile cu lumea exterioară. La început, bătaia în ușă a servitoarei etajului în care locuiam m-a zguduit ca o somație supremă de a mă preda. Față de cuvintele ei puține mă baricadam într-o tăcere gata la toate apărările. Renunțasem la hrană, dar foamea nu mă răpuse cu una, cu două, acum cînd nu mai era o tristă osîndă, ci toanele unui bogătaş.

...Să ies, să descopăr ulița, libertatea, văzduhul. cu emoția unui liberat din spital.

Raite mari la marginea orașului, pe unde nu întâlneam cunoscuți, nici întrebări. Îmi recunoșteam prietenii de altădată, la mari distanțe și în cea mai deasă gloată și, înainte de a fi fost zărit, mă și făceam nevăzut după colțuri sau în mulțime. O dată însă mă cuprinsese o amețeală, dintr-o simplă lovitură pe umăr.

— Ce-i cu tine? Vocea cunoscută a unuia dintre cei mai stăruitori și mai indiscreți persecutori mi se relevă în această interpelare familiară. Era unul din acei ce se interesează de toate amănunțele vieții tale, îți dau îndrumări și sfaturi, îți scotocesc inima și buzunările... Te întreabă încotro, cum și ce fel, te opresc din drum cu interogatorii esențiale, dar cari pot fi amîinate și se oferă la nevoie să te însoțească acasă sau la punctul de destinație, numai pentru plăcerea, poate bine intenționată, de a te mai iscodi cîte puțin.

— Ce-i cu tine? Se mai înfipse gheara lui în umărul hainei mele, — te-ai dat la fund? Cum

stai? ești tras la față și cam palid... Hai? ce duci în servietă? Un manuscris? Dă-l încoă să-l citim... Sau te-ai decis serios la avocatură? Era și timpul!

Mă străduiam să-i dau a înțelege că sunt cît se poate de ocupat și că ne-am putea întâlni altădată.

Păstram un zîmbet de plăcere crispat pe figură, pentru a nu-l jigni. Dar prietenul era un om care nu crede în graba și în datoria altora... Cu nepuțință să mă smucesc, mai ales cînd întrebarea lui îmi prilejuise o revelație și o teroare fără seamăn. De-abia mi se lămurise imprudența smintită de a ieși zilnic și pretutindeni cu servieta casierului la subțioară. Nesocotința de a nu o fi distrus îndată după săvîrșirea faptului.

— Hei, ce ești așa de aiurit? Uite la el, ce murtră face! Din ce trăiești acum?

Exasperarea îmi dădu energia să mă dezbar de individ. În definitiv, acesta nu era un fel de a acosta oamenii. Bădărănia iscoditoare are o margine, chiar și între prieteni. Ar trebui să-și dea seama, înainte de a i-o spune altii, mai puțin binevoitori ca mine. În sfîrșit, viața noastră nu e la dispoziția nimănui și, pînă una-alta, sper că-i va face destulă plăcere, și am chiar onoarea să-l informez că, deocamdată, sănătatea mea e minunată. Iar cîntea de a-l satisface cu alte amănunte — de pildă, conținutul servietei mele — mi-o rezerv pentru altădată: momentan sunt foarte grăbit și mai am și o strașnică poftă să rămîn singur, — la revedere!

Îl văzui cum, oprit, mă urmărește mult timp, cu priviri perplexe.

Către seară, îmi aduc aminte cu milă și remușcări de familia casierului. Îmi pun ochelari mari, negri și îmi ridic gulerul. Am bani într-un plic pecetluit. Pîndii un comisionar, mai la întuneric. Ce număr are?

— Dacă nu găsești pe nimeni acasă, te vei mai întoarce de cîteva ori, pînă vei încredința plicul, în care sunt acte importante, în mîini sigure... Și-i dădui locuința casierului.

Ce imprudență ! (mă depărtai grabnic). Una ca asta poate răscoli din nou întreaga afacere ! Sunt un romantic fără leac, un sentimental sortit înfrîngerii. Resorturile animalului primitiv din mine s-au frînt. Slava și biruința sunt numai pentru cei aspri și cutezători. Eu merit temnița și defăimarea !

Totuși, satisfacția că am îmbunătățit traiul unei familii năpăstuite mă urmări ca un rest de prostie infantilă în apucăturile bărbătești. Altă satisfacție, drept vorbind, nici nu aveam. Aceeași viață de cîrțiță ca și înainte. Sărăcia mi se agravase din clipa cînd devenise o necesitate și un certificat de inocență. Singurătatea mă apăsa ca o lipsă de aer.

Uneori se popula cu fantome. Serile, pe aleile neumblate de la Șosea, copacii conspirau aplecîndu-se, pe cînd freamătul li se depărta ca o veste. Rătăcirile febrile : niciodată nu păstram pasul de plimbare. Acceleram pe nesimțite umbletul pînă la fugă și mă opream, gîfîind, în cine știe ce cartier întortocheat al Bucureștilor. Într-o întîrziere de ceață, odată, două siluete se desprinseseră dintre trunchiurile dumbrăvii și trecură pe lîngă mine. Pasul nu li se auzea pe brazda moale. Glasul unuia dintre necunoscuți insinua celuilalt o frază pe care mi-o repetasem mîntal de sute de ori : „trebuie să te faci luntre și punte să scapi de sărăcie“ ! Deși nu cunoșteam vocea, siluetele nu-mi erau străine. Fără îndoială, semănau straniu cu urmăritorii de pînă mai ieri ai Domnului-cu-Servieta. Ah ! obiceiul blestemat de a purta geanta cu pricina pretutindeni. Dar nu m-au recunoscut, absorbiți de preocupările și de rătăcirile lor fără odihnă.

Dacă le-aș ști culcușul, le-aș ușura viața cu un teanc din comoara care nu-mi folosește la nimic. Să risipesc în cale-mi binele dezinteresat !

Trebuie să răscumpăr puțin din prestigiul promis de atîta sentimentalism, cu o mărturisire : niciodată nu mi-a dat prin gînd să renunț la prada mea, să o restitui, sau să mă predau, cu o spovedanie zgomotoasă, bună de povestirile rusești. Nici la fața locului n-am mai rătăcit, prevenit de lecturi, împotriva unei impulsii proprii delicvenților de rînd și eroilor de roman.

Dar izolarea mă înfiora ca noaptea veșnică. Am organizat la început între cei patru pereți și ferestra lor spălăcită un război spiritual sistematic. Mă amenințau personificări obositoare. În launtru fără dimensiuni al cugetului se desfășura filmul închipuirilor absurde. Vizite imaginare, romane polițiste în cari trăiam consolarea unei priviri de femeie sau groaza de a fi capturat. Auzeam suflul, șoaptele făpturilor din cari îmi alcătuisem o tovarășie. Intensitatea iluziei îmi smulgea replici rostite. Asemenea colocvii durau ore întregi. Din rîndurile societății mele, am distins și am reținut, în raporturi felurite cu personajul central, cîțiva eroi și eroine. Regăsite seara la întoarcere, reluam convorbiri întrerupte, situații nedescurcate. Unii dintre acești prieteni s-au bucurat de privilegiul de a ieși cu mine la plimbare. Altor le dădeam întîlnire de-a dreptul în oraș, și o porneam împreună, de la locul hotărît, pe străzi. Fecioara blondă mă aștepta, de obicei, lîngă fîntîna unei grădini publice, dimineața, la 11 ceasuri. Dar nu venea decît pe soare și, ca să fiu drept, virginitatea ei timidă îmi părea lipsită de interes. Către același punct, serile, grăbeam pasul pentru a scuti de așteptare o enigmatică și esențială ființă arămie și felină, cu gestul imperios și rapace, o melodie înșelător de calmă și de mată pentru nervii mei de rezonanță. Cîta dibăcie întrebuițam ca femeile la cari nu puteam renunța să nu se întîlnească niciodată. Lucru anevoios față de blonda fecioară, care descifra cu tristețe, pe încheietura mîinilor mele, misterioase urme de unghii exasperate. Trecătorii zîmbeau și întorceau capul după mine cînd gesticulam și-mi înduplecam tovarășii convorbirilor mele peripatetice.

Acasă, încuiam uneori ușa și pustiam în odaie, gonind vizitele ca pe niște fluturi. Îmi impuneam un subiect de meditație : timpul, spațiul, liberul arbitru. Pe nesimțite și pe cărări tainice, cădeam iarăși în centrul lumii mele neștiute... Nici scrisul nu m-a pilotat între alte larguri. Nici vizita unei femei în carne și oase, o neobosită și bizară tîrfă aflătoare în toate localurile și pe toate străzile, din zori și pînă-n miez de noapte, și pe care o

introdusei, cu sentimente sacrilege, în lumca gra-
țioasă și plâpîndă a frămîntărilor mele. Hohotul
ei aspru, rîsul trivial, apucăturile de matelot beat,
în odaia mea cu două zone suprapuse pentru ca-
litatea privirilor care le oglindesc : cameră mobi-
lată, pentru dînsa... seră suprasensibilă, pentru
mine... Tocurile ei scîlciate striviră, de la început,
cîteva flori în singele lor albastru. Gesturile ei de
cîntăreață sfîșiară reveria fecioarei de lîngă fe-
reastră. Fumul țigării otrăvi fantoma diafană a
unei prezențe neidentificate. O părere de rău mă
îngenuncha. Priveam consternat cum calcă totul
în picioarele ei materiale, cum măcelărește, sub
rotunjimile ei lăbărțate, flora, luni după luni se-
lecționată, a realităților superioare.

— Ce-i cu tine, băiete ?

Primăvara, exalări seminale, mireasmă de coji
de copac și de vînt umed. Singele se subțiază, pe
fețe lunatice apar vine albastre, ca pe tîmpla mea
slăbită, — pe batiste flori de agonie. Sezonul îna-
întase : de la ghiociei și violete, la lăcrămioare. De
la caiși și vișini, la castani. Apoi la înzăpezirea
dulceagă și epuizantă a salcîmilor.

În sfîrșit, teii toți izbucniră în conspirația unei
nopti și revoluția suprimă limitele dintre suflete
și miresme, aruncînd în lume o confuzie fără sea-
mă. Oamenii leneveau în mers, dilatați de o fe-
ricire insuportabilă. Parfumurile alterau sunetele,
culorile și peisajul, puneau mai ales surdina miș-
cării, așa cum ninsoarea vrăjește orașele, încreme-
nite, printr-însa, într-o tăcere feerică.

Astfel, amicizile albe secau peisajul industrial
ca pe o plăsmuire de hîrtie, și ochii poporului ar-
borau seceta acestei ore, prăfuită ca o mansardă.

În odaia incinsă, îmi ocroteam țeasta cu ba-
tista udă. Arșița îmi fulgeră peste pleoapele în-
vinse. Chemam toropeala resemnată a fiarelor în
cușcă. Un tablou alpin cu lacuri violete și năluciri
de ghețari pe hîrtie yelină... Reclama unei vile în
munți cu stockuri de repaos.

Nici o digresiune statornică pentru chinul meu
plutitor pe o marc roșie.

Sunt pe ultima treaptă a singurătății și răb-
darea mă bate cu vînturi de nisip. Pe ce hotar
să-mi țintuiesc voința căzătoare ? Unde să-mi caut
nădejdi și mijloace de rezistență ?

Nu mai pot luneca prin timp în carcera mea
de var. Chemările mele de greier m-au istovit.

Scăparea spre care năzuiesc există totuși și tre-
buie să conste într-o idee de ultima simplitate.
Oul lui Columb unde să-l găsesc ? Oul îmi readuse
senzația de uscăciune și de lumină stearpă. Își găsi
apoi loc nesprijinit în mijlocul îndoielilor mele și
depăși de cinci-șase ori mărimea lui naturală.

Să fug ? Unde ? și apoi ideea de fugă nu-mi
venise, așa cum nu-i vine nici iepurelui prins
noaptea pe șosea de snopul orbitor al unui far de
automobil.

Vara umplea ca un cor văzduhul. De la fereas-
tră, privirea gonea pe scuturile acoperișurilor, se
tolănea la poalele cupolelor albastre.

Vîna mea, umflată pe tîmplă, mă obseda. Șer-
puirea ei fără contur și fără sens avea totuși un
desen precis. Nu-l vedeam în oglindă ; nu-l puteam
ceti cu degetul. Dar senzația interioară îmi afir-
ma răspicat : era un profil de femeie. Cine să fie
necunoscuta reprodusă în efigie pe soclul frunții
mele ? În mai multe după-amiezi îmi explorasem
zadarnic taina. Deodată, o uimire mă înveseli.
Mă lovesc cu palma peste frunte : cum de nu mi-am
dat mai devreme seama ! Minervă, erai ? hohotesc
— Minerva ? Desenul vîinii mele congestionate
era profilul înțelepte zeițe...

Sunt însemnat cu un semn bun și soarta mi
se va îndrepta, fără greș...

...În aceeași clipă, o bătaie în ușă. Inima-mi
spori de emoție.

În cadrul ușii, în flacăra sălii prăfuite, mi se
ivi un om a cărui vedere îmi stîrni mințile ca pă-
sările speriate într-o poiată și închisei ochii orbiți
de rotilele sorilor concentrice, năvăliți în încăpere.
Vestmintele roase și lucii îi înconjurau înaltul trup,
tot atît de strîns ca bînzile unei mumii egiptene.
Între elapele gulerului țepăn și vechi, mărul lui
Adam juca suveică, în sus și în jos. Arătare us-

cată și zimțuită ca o gravură în lemn, în cadrul de colb și soare, cu ochelarii incendiați de frîngerea unei raze. Ținea o mină adusă lingă buzunar și brațul lipit de corp, ca și cum ar fi purtat o servietă imaginară. Făcu o plecăciune corectă și birocratică, o înghițitură care îi zgâlțîi gîlca grumazului ca pe un Ludion, și vocea lui sfioasă și așezată îmi articulă cîteva cuvinte. Zise, și întinse mîna...

Numai cîteva cuvinte. Înțelesul lor sosi abia după o pauză să ricoșeze pe sunetul lor călătorit. Înțelesul lor simplu se întoarse apoi ca un ecou, încă și încă, trezi amintirile în masă, desfundă tainele, incendiind ca într-o peșteră întimplările, cu o lumină sprintenă și subită.

Viețile noastre s-au fost înțeles, pe dedesubt, precum copacii se îmbrățișează prin rădăcini? Cum de n-am presimțit cele ce se întimplau, încă de pe atunci, din orele urmărilor mute, din clipele corespondențelor tacite? Și acele cuvinte, simple și timide, începură să joace în slove strîmbe tonto-roiul, în jurul meu și al vizitatorului cu mîna revendicatoare întinsă la mine. Făceau hore elastice în jurul nostru, modificîndu-și conturul, stilul și expresia. Se agățau pe funii solare, ca maimuțele în spațiu, ca rufele întinse la uscat —, ne încoronau amețitor, clădeau arcuri de triumf peste spetele noastre rigide, realcătuiind în ordinea firească sau inversă, cuvintele Domnului-cu-Servieta:

— Am venit să-mi dai partea mea!

AM VENIT SĂ-MI DAI PARTEA MEA!

CU INIMA-N CAP

Iar Laurențiu se gîndea la Diana: — și sfătuim pe cetitor să sară pasajul acesta cu italice, incoerent în aparență și a cărui explicație n-o va găsi decît în povestirea ce-i urmează.

...Iar Laurențiu se gîndea la Diana:

„Ai acceptat deci rol mediocru în existență, tu care ai vrut să plutești în slava ei.

În adumbritul sat ardelenesc, iată-te, cu mîini poruncind luminii, totuși, cu rochia limitînd aerul, cu pantofii mutilînd nisipul, cu veninul verde al ochilor mințind resemnării din suflet, atît de îndirjit.

Că pentru mine, desigur, smeritul fapt al existenței tale în orice buzunar de țară e o neliniște și o îngenunchere.

Cum pentru orice credincios, o candelă arzînd, de aur, într-un altar străbun, ce însemnătate mai are?

Cînd cine știe ce vag administrator de fonduri populare și-a însușit zestrea conștiinței tale de foc!

Diana, ce de plîns călăreț zvîrlitu-s-a pe oblîncul destinelor tale sirepe, cari pasc zadarnic acum, în simplitatea popasului consimțit!

Cîteodată, de bună seamă, revolte reci te cuprind, pe tine, asemenea unui hanger cu pietre și fulgerări, pe un ros postav de panoplie, în chip de inimă roșie, zăcînd.

Atunci viperile privirilor tale înțepenesc heraldic în sfidarea depărtărilor indescifrabile.

Atitudini, o, atitudini! Urc spre măreția voastră
oglindea realității sfruntate, cu un gest stăruitor și
cinic, și trist.

De ce ne-am întâmpinat și am trecut unul de
altul ca două steaguri în larg, care se salută cu o
rigidă curtoazie internațională?

Ridică-se cortina iar pe același act. Să bisăm,
pentru altfel de reușită. Încă o dată toată scena!
Reia părăsirea capului pe umărul meu, descuie iz-
vorul făgăduinții filtrat printre gene.

Așa! Observă acum spovedania chipului meu
—, dă-mi curaj, gândul îmi tremură, Diana! Diana!
Ia tirnăcopul voinței și sparge ireparabilul ca pe un
stei de sare! Ce peisaj polar, trecutul, între noi!
Doar câteva șuvoaie sub argint și sloiuri lucide și
poteci trosnind, stelar... să citești pași... sosesc... sar...
ială-mă! Dar vinătorul păros de-a prins în bra-
țele lui, pe cari mincile de piele de focă le exa-
gerează, și te-a răpit, albă pradă suspectă.

Blestem! Incendiu străbătut de ciori! Aud
jerba țipetelor tale, văd cuiele cizmelor lui zgiriind
lespezile iernii.

Astfel, nchotărîrea mea ne-a despărțit. Ți-amin-
tești? Pentru a doua oară un străin mi-o lua în-
inte.

(Paranteza aceasta se petrece cu capul între
mîini. Laurențiu re trăiește cu o precizie cinemato-
grafică, în fragmente esențiale, episodul fatal vie-
ții lui. La răstimpuri face incursiuni explicative.
înzorzonind cu zodii verbale întâmplările, pentru
a le prezenta ca pe niște episcopi tineri, mai lu-
minos.)

...Noapte pe cheiul Dimboviței. Din cînd în
cînd, rosteam: „Diana“, atît și nimic mai mult,
căci mergeam după rit, mină în mină. Mina ta,
stea de răcoare, senzație știută. Mă pricepeam să
mi-o trec, fără să-ți dai seama, pe inimă (fior).
Inima e învăluită într-o membrană, ca mielul crud
cînd vine pe lume. Simțeam deci o excitație ciu-
dată cînd îmi treceam, astfel, mîna ta, chiar peste
inimă. Și cu unghiile tale roșii ca ochii iepurilor
de casă mă jucam. Le împlăteam în simțirea mea,
îmi zgîndăream nervii, îi ciupeam cu îndemînări

de harpist care își încearcă instrumentul. Și cînd
singlele îmi năbusea creierul, mîna ta îl storcea ca
pe un burete de gîde. (Buretele de la 93 cu care
gidele ștergea coșnița de capete.) Diana, nume de
cristal, Diana... Chemare la vis pentru amant! Ast-
fel, împreună tremolizăm. Puneam în pronunțarea
numelui diverse inflexiuni pentru a-l ricoșa în sim-
țuri mai cu intensitate, pentru a-l învălui mai mu-
zical, pentru a-i epuiza toate ecourile pe cari le
urmăream în labirinturile mele. Ghiceam silabele
în exaltarea lor către buclele tale, în inelarea prin-
tre miresmele anotimpului, în contopirea cu nu-
anțele ceasului. Printre dezmierdările acestea vo-
cale, îți răsfațam vanitatea, ca o năclă fragilă
peste amurgurile iarmaroacelor. Culoarea de cata-
falc a riului nocturn, ecoul hamletic al pasului sub
piatra podului, veghea paznicului de noapte în
cite o poartă, apoi, deodată, surparea tuturor su-
fletelor albe din salcimi. O povară fluidă cobora
pe fibre; făcu să pregete mersul nostru împreună:
apăsare cît a umbrelor pe ape, cît a cîntecului pe
ăstri. În tine s-aprinseseră corole noi, căci mijlocul
tău de plantă se leagănă lenevit. Ezitare în cuvînt
și în avînt. Trecuse vremea silabisirilor dubioase,
Diană cu închise pleoape, pe cari se tolănea, ima-
terial, leșinul clipelor. Rămîneam, totuși, cu sece-
rișul lor vinăt în preajma noastră încîntată, o
mănoasă recoltă de virtejuri subtile. Ți-am zis:
pe linia de margine a prăpastiei, pipăind adierile
patimii, luneci, umbră de jar, lunatică Diană. Pre-
țuiești trufia pasului fără greș, căderea miraculos
eludată, dansul cu acest apaș distant și sfiit. Pe-
ricolul? E în purtarea noastră cu el ceva nobil și
ordinar totdeodată, de aceea trebuie să aducem ți-
nutei noastre, prea elegante, un corectiv.

Strădania aceasta de a lega o frază de un sens
și un sens de o realitate, ajutîndu-mă să-mi stă-
pînesc emoția, adăugai cu impecabil mondenism:
— „de aceea, cred că e oportun, Diană, să fumăm
o țigară...“

Surprinderea imperceptibilă. Diana deschise
ochii și alungă dintr-înșii vraja. Luă țigara, îmi
mulțumi și aprinse aproape fără să-i tremure mîna.

Apoi risipi fumul cu un gest care alunga din juru-i stafiile erotismului.

Atunci, dinspre Cotroceni o goarnă desfundă adâncurile, stîrni sufletul căzut într-insele, cresc
5 apoi sîfșietor și-l răstigni tragic pe crucea înșing-
gerată a nopții. Ți-am tîlmăcit goarna, ți-am zis :
acum, din toate turnurile cad, ca discuri de bronz,
orele, desprinse atît de transparent din tipsile lor,
că noi trecem prin ele, pe nesimțite, și ne asemuim
10 o clipă lui Saturn în bereta-i planetară. Eu văd,
Diana, discul orelor cari ne-au încoronat.

Zadarnic. Diana tăcea într-alt fel decît înainte.

Ce depărtare, deodată, între noi.

Te văd, te văd, foisor inaccesibil. Totuși, nu-
15 mai eu sunt cel în măsură să mă apropiu, așa cum
numai un virtuoz se putea de un Stradivarius a-
tinge, și ghicesc prea bine că tu știi aceasta. Și
nu știu nimic despre tine. M-am mulțumit pînă
acum că te cheamă Diana și imaginația mea unică
20 a dedus totul de aci. Da, în privința asta sunt ca
un zaraf care sună un taler șters de aur și-i ghi-
cește epoca emisiunii. Încep însă a mă îndoi. Cine
ești ? Mă rog, hîrțiile d-tale ? Ești placidă ? Ești
pasionată, ești senzuală, ești ? În definitiv, con-
25 tinuai cu brutalitate, trebuie să ne explicăm și să
ne apropiem... Arpegiai pe aceste cîteva fraze un
hohot forțat.

În privirea ei cetii, poate : ești un prost ! Iar
glasul, sunînd pentru prima oară în această noapte,
30 zise :

— Prefer să plec decît să mă apropiu prea mult...

Răspunsul căzuse ca un pumn de grindină în-
tr-o fereastră. Simțeam că numai o întîmplare ne-
obișnuită putea năpusti, prin stridența ei, caco-
35 foniile momentului. Mă cuprinse * o teamă de lun-
gul drum ce-l aveam de străbătut înapoi. De un
sfert de ceas nu mai întîlnisem nici un trecător,
nici un vehicul. Să exploatez, îmi zisei, singură-
tatea locului. Asta va reinvia intimitatea noastră.

* În textul de bază cuprinde. Corectat după textul din pe-
riodic.

Să nu pierd din vedere scopul meu viril. Lîmpede
îmi porunci răspunsul : să ne întoarcem.

...Înapoi, pe sub salcîmi, spre oraș. Ea își lasă
mîna să alunece pe balustrada de fier a cheiului.

5 Din nou, expedientul țigărilor. Savuram, fie-
care, fumul, cu cea mai multă artă cu putință.
Cine știe ? Ar fi fost bine să tac, să așteptăm uritul
ca pe un greiere care schimbă iritația în tristețe.

Dar în fund strălucea orașul și o părere de rău
mă cuprinse că ne întoarcem într-însul ca niște
urne deșarte, din plimbarea care ne înviase cu iz-
voare și flori. Fără preget mă întorsei către aceea
care tăcea ca un sarcofag, decis să-i smulg taina
ermetică, nestimatele vechi ce-i împodobesc moar-
15 tea. Cine ești, Diana ? Ochii noștri vegetali s-au
cunoscut și te-au trădat. Știm, de atunci, că am
privit în copilăria noastră același fluviu puternic
dintre două țări. Văd în pielea ta palidă praful
malului natal, din care ascultam urutul în larg
20 al vasului de dragaj. Ții minte, noaptea, focurile
roșii care chemau țîntarii cu valerul minuscul, și
răsfrîngerile de amurg pe valurile în cari spina-
rea bivoliilor boțea un ostrov noroios. Ziua vedeam
șlepuri coborînd, cu cereale, și steamere străine,
25 al căror pavilion se colora ca fluturii de iulie. Și
negustorii de apă suiau anevoie cu sacalele pline
spre grădini, în cari locuitorii întind lațuri pentru
sticleți. Din cafenelele joase ale portului se tirau
melodii lungi de amiază și sunete înăbușite de tam-
30 burin.

— Ce tot cînti acolo ? fu răspunsul aproape răstit
pe care regionalismul meu sentimental îl iscă...
Tăcui. Iar sufletu-mi se întoarse spre consolările
prompte.

35 — Te-am pierdut deci, unică, aleasă, incompara-
bilă, tu, care ai fi putut să fii tu. Să acceptăm de-
zastrul, să-l contemplăm ca pe un cîmp de bătă-
lie. O, tot ce zace pe el ar fi putut fi trofeu. In-
signe, mașini și caruri de asalt și pure legiuni
40 hidos mutilate. Ce de morți cu corbu-n piept. Ah,
amazoaă crudă, ai dezlănțuit toate femeile din
tine, cu ordinul întocmit ca la Pharsala, să izbeas-

că numai în figură. Unde-i însă Ducele ? Vai ! A fugit.

5 Părăsisem într-adevăr orice speranță și mă resemnam la rolul de însoțitor simplu, pentru a elabora mai târziu, în liniște, fișele nenorocirii mele. Pe vremea aceea, împinsesem autovivisecția până la sadism. „Ți-e frig ?“ O întrebai curtenitor asupra unui mic suspin reținut, de plictiseală. „Prea fumezi mult“, îi observai ca să astup prăpastia tăcerii ei aproape sfruntate.

10 Gindeam : „dar e aproape necuviincioasă. Dacă trece prin deșertul acesta o trăsură, i-aș încredința pe loc grațioasa povară“... Abia treceam pe sub primele felinare cu opaiț. Nici o nădejde să pot
15 utiliza salutul ceremonios și cvasi-funebru pe care-l studiam mintal, de câteva clipe. Rămîne să desăvirșim catastrofa cu fiecare pas laolaltă. Așa cum eram numai doi, formam totuși cortegiul.

20 Exasperarea se încheștase în gîtlejele noastre. Îi simțeam indescriptibila voce gata să irumpă.

— Nu-i așa, Palido, că ai vrea să urli, să miorlăi, să nechezi, să latrî, să faci cucurigu, toate deodată ? Să preferim însă, încordarea aceasta, cli-
25 pelor suave cînd inima plescăie de delicii, plescăie...

— Ah ! și convulsiv, mă prinse de braț.

În fața noastră un bărbat. După șapcă, după bluza verde, îl identificai lampagiu. După figura-i spină, ciupită ca un flaut, și după pipa stinsă
30 din gura-i de iască, părea un matelot. Avea ochii tineri ca bobul de smarald într-o agrafă veche. Din lemnul unui felinar se ivise, ca o driadă din copacul său : coborîse, dintr-un salt, pesemne, de pe scara rezemată pe felinar. Neașteptata lui apariție, iar nu triviala mea tiradă, a smuls acel strigăt sticlos tovarășei mele.

35 Să-l ocolim fără a-l pierde din ochi. Iată-l proptit în fața noastră. (Mă împodobeam cu un prestigiu nou de protector.) Dar omul ne ceru voie, cu un glas pe care-l despotmolea penibil din răgușeala gîtului, să-și aprindă pipa, și arată, elătî-
40 nîndu-se, felinarul palid ca un sfînt, pierdut în mari înălțimi, și scărlicica asemănătoare pentru el

cu scara lui Iacob, ori cu treptele din epilogul *Faustului* de Gounod.

— Slavă Domnului, ești un cetățean pacific, și pipa d-tale va fi o pipă aprinsă, zisei, întinzîndu-i țigara.

5 El însă mi-o refuză prea de tot camaradereste și făcu semn că năzuiește la cîntecul de zile mari de a primi focul chiar din miinile vestalei care fuma cu ciudă. Propunerea, vizibil, o măguli. „Ești un
10 idol, Diana, care acceptă orice fum“, îi zisei privind degetele complexe, cari îndesau țigara, ca pe un creion prea scurt, în pipa trecătorului. Așteptam. Deodată, omul îmbrățișă pe Diana și începu să o sărute, sonor și des, pe față, pe gură.
15 Trunchiul ei se zbătea ; un cuvînt nedeslușit îmi păru o chemare, pe nume, în ajutor.

Desigur, clipa era unică, și înainte de a o strivi ca pe o luminare aprinsă lîngă carte, în pat, să o pătrund și să o simt în întregime. Iată, acesta e
20 Avîntul care, de teama veninului tăios al ironiei, pregetă în mine pînă azi, după două luni de emoții și sterpe împărtășanii. Avîntul, Acțiunea, pe care am legat-o cobză, dar care din bruta aceea de lampagiu țîșnește, ca un dulău asmuțit din cușca lui.
25 Orgoliul Dianeii s-a frînt, ca o tulpină de soc, și plînge. N-a presimțit oare nici un mister într-însa, nu l-a înfricoșat liniștea ei felină pe bețivanul odios și admirabil, care-mi întoarce spatele și mă uită cu atîta superioritate ?

30 Trecură câteva clipe, în cari, ciudat joc al închipuirii, avui vedenia unui prinț, pe o bancă de piatră, oferind porcului, ca hrană, crînul de la butoniera de velur.

— Ah ! ajunsese pentru a doua oară la mine suspinul acela pe care, pentru o zi pregătită ca o
35 toamnă de vînătoare în fundul pădurilor, îl așteptam, ah, răsunset din iubirea ei !

40 ...Nenorocită pasiune spectaculară, amator pervers, degenerat diletant, asisti cu nervi de metal ultragiul acesta ? Răcnetul meu : „Destul“ ! Și simltan, saltul la beregată. O spaimă timpită pe față lui, care scoate limba la mine. Îl scutur ca un hingher, îl scutur ca un țircovnic funia clopotu-

lui. Aud pe Diana : „lasă-l“, și-l îmbrîncesc cu putere prin deschizătura balustradei, peste blocurile cari pogoară în rîu.

5 Se prăvăli. Apele mici îl luară. Cu privirile și auzul săgetate cu deznădejde, prin noapte, amîndoi, i-am urmărit sfîrșitul. Și acum, nu-i așa ! „Nu mă învinui, Diana. Aș fi putut preîntîmpina totul, sau, cel puțin, azvîrlirea în Dimbovița era de pri-
10 sos. Am săvîrșit fapta asta pentru tine („merci“), uite, ești atît de palidă, că deși e întuneric, te vezi lămurit, uite, rotind ochii în jur cuprinși de aceeași teamă, fii pe pace, nu ne-a văzut nimeni. Nimeni ? Ai auzit și tu un zgomot slab — fuse un pas ? Să fugim, Diana, cît mai e timp. Nu tremura, mă descurajezi, haide, vine poliția.“

15 Cursa începu, cînd mai iute, cînd mai înceată, cu opriri pentru a răsufila, cu spaime de un pas și de o umbră năzărită îndărăt. Un vînt dezlănțuit printre ramuri, sau capetele noastre trecînd pe sub ele, stîrneau vuietul. Fugeam, mîna în mîna, asemeni lui Adam și Eva, asemeni lui Cain după crimă, asemeni lui Avesalon după înfrîngere. Praful pașilor noștri se amesteca, suflul gurilor noastre se contopea înainte-ne, într-o atmosferă de fatalitate comună.

20 Incetînim. Locul era pustiu. Diana se sprijini de un arbore și-și revărsă pletele prelung în mîinile mele. O pecete de singe ne însemnase deopotrivă, și frunțile noastre se căutară sub povara unicului destin. Desigur, cu mai multă luciditate, recunoștința noastră ar fi mers chiar la sărmanul lampagiu care cobora rîul în urmă-ne, pe spate, căci cu mult îl depășisem, fugind.

30 Deasupra însă, plutea minutul cel simplu, în care ca într-o apă se rostogolesc bătaile inimii dezlănțuite, în care ca un clopot de miresme se zbat gîndurile bete, care îți culege, ca un potir, șoaptele muribunde și-ți închide pleoapele, cu un deget sfînt.

40 Binecuvîntată fie șovăirea care a pregătit acest deznodămînt unic. Nărav hamletic al analizei, fii preamărit ! Să pregetăm. Diana jucă puțin, înainte de a umple prăpastia vremelnică dintre noi.

Pe urmă vom vorbi de flori, de lună, de terase, de parcuri în care înnebunesc jocurile fîntinilor, sau nu ! nu vom vorbi nimic.

5 Mi-e sete de viața ta, mi-e foame de trufia ta ! Te voi răscoli ca o hienă, te voi legăna ca o corabie. Și vom pleca după singurătăți de-a pururi.

10 Mă aplecai, în sfîrșit, spre gura care aștepta vie ca o albină, profundă ca un fruct. Și încă, lăsaî în spațiul neînsemnat care despărțea gurile noastre o prăbușire infinită de îngeri.

Ha, ha, ha...

15 Cine a dat hohotul ăsta ? Ne-am rupt unul de altul, pămuiți în suflet de cascada trivială a risului necunoscut. Să fie Mefisto ? Îl căutai din ochi prin noaptea blestemată. Lumina unui lampion electric se abătu șuvoi asupra noastră, și se stinse. Atunci zării statura-naltă a unui domn într-un demodat *pardessus* cu pelerină. Purta o pălărie tare, o bărbuță căruntă, un surîs voluptuos și ironic.

— Tinerilor, zise el, cu o sonoră voce virilă, de mai bine de un ceas vă urmăresc. Sunt inspector de moravuri.

25 Tot singele ni se scurse în pămînt. Țineam mîna Dianei și o simții răcindu-se.

30 — Veți avea bunătatea să treceți pe la inspectorat să regulăm această chestie. Fiți încredințați că aș fi preferat să nu văd nimic. Dar sunt în razie. Urmați-mă.

Rămaserăm locului, în neputință de a face doi pași. Drumul nostru ducea, de acum, la temniță. Mîna Dianei tremura.

35 — Domnule inspector, cutezai, sub privirile lui, care ne măsurau rînd pe rînd, ați văzut cred că am fost în legitimă apărare.

40 — Legitimă apărare ? și inspectorul, după ce hohoti din nou, ca de un lucru cu totul neprevăzut, adause : hai, luați-o la picior. Îmi vei explica d-ta de ce te-ai aflat în legitimă apărare. Haide, nu te teme, nu sunt așa de rău pe cît par (și iar trînti hohotul său obraznic, în noapte). Să vedem,

doamna e de aceeași părere cu domnul în privința cazului de legitimă apărare ?

— *Parfaitement*, răspunse Diana, întorcându-și chipul supranatural de palid către inspector. Acesta o privi uimit.

— Hai, tinere, grăiește... Și nu vă agravați situația.

Povestii în câteva cuvinte cum ne-a atacat, scoțind un cuțit, lampagiul de care n-am scăpat decât zvirlindu-l în apă.

— Dacă aș fi știut că sunteți în apropiere, d-le inspector, l-am fi putut salva și, în urmă, aresta...

— Cazul de legitimă apărare, răspunse inspectorul, așa cum se prezintă lucrurile, e foarte greu de dovedit și pentru moment sunteți arestați voi doi. (Ne tutuia.) Veți sta în prevenție, până una-alta, câteva luni.

Îl izbii puternic cu pumnul în față și încercai să-l dobor. Strig Dianei : „Fugi !” și o văd, în învălmășeala luptei, cum ia avânt.

Inspectorul era foarte puternic. Dintr-un singur pumn mă amei. Apoi se năpusti, tăcut, pe urmele Dianei și o ajunse la ghereta Sf. Elefteric. Alergai acolo :

— Ai să infunzi pușcăria rău de tot, giffii inspectorul. Cu purtarea d-tale complici situația doamnei, care, pentru moment, ar trebui să se legitimizeze : mă rog, îi zise, hîrțiile d-tale ! Diana își întoarse înspre mine privirile suferinde. Îi dau mîna, cad în genunchi, i-o acopăr de sărutări... Hîrțiile d-tale ?

— Nu e nici timpul, nici locul, observă implacabilul inspector.

— E nevasta mea, bilbiii, amintindu-mi că e vorba să se legitimizeze.

O furtună se abătuse asupra noastră.

— Am să vă vin în ajutor, dacă sunteți cuminți, reluă călăul nostru... Ilaide, lăsați-l dracului de lampagiu, nu se poate ca doamna să nu aibă un act asupra-și. Mi-l va arăta, aci în gheretă. E și o bancă, pe care își va odihni nervii. Dumneata vei aștepta la intrare, adăugă el cu un ton im-

perios și împinse, cu amabilitate, pe Diana în interiorul gheretei, aprinzându-și lampionul. Rămăsei pe cheiul deșert. Un suflu lung trecea printre arbori.

Mă simțeam într-un vis nesigur și chemam somnul să-l desăvîrșească. Acum simțeam nevoie de somn ; din gheretă auzii glasul coborît al inspectorului. Ca un miez de aur, lumina lampionului zăcea înăuntrul. Era cald. Lumina se stinse deodată. O fulgerare roșie îmi trecu prin creier. Căldura se înteti nesuferit, arborii crescură uriaș, apele se umflară. Viziuni de tropice îmi asaltară mintea.

Amurgul strălucise în pădure. Toată ziua am fost urmăriți de războinicii tribului vecin. Către seară, eu și iubita mea am fost prinși și luați robi de șeful vrăjmașilor.

Am fost legați la intrarea colibeii lui, la marginea apei. Noaptea, dușmanul ieși din coliba lui, dezlegă femeia și o tirî în culcușul său de frunze. Am rămas afară cu chinul, cu gîndurile, cu neputința, cu vîntul care-mi ștergea sudoarea rece de pe frunte.

O, de-ar veni moartea, ca o izbucnire de singe sub țeastă. Diana e în patul vrăjmașului. Cu prețul acesta ni s-a dat viața. Legăturile acestea sunt de fier, carnea mă doare, nu le pot rupe. Să strig :

— Diana !...

— Uite-o aici, răspunse inspectorul, aprinzându-mi lampionul sub nas. Apoi întoarse lanterna spre dînsa : o față purpurie brutalizată de firele bărbii.

Cearcăne de plumb, profunde.

— Diană !! și căzui la picioarele ei.

— Ce noapte exagerată, rosti cantabil dușmanul —, toate simțurile se dilată... Fericire ! Cîteodată cred în tine... Auzul mi-e plin de ingeri... Disting însă vocea dumitale, doamnă... solo de heruvim.

...Iar dumitale, tinere, dă-mi voie să-ți mulțumesc și să-ți mărturisesc părerea mea că ai într-adevăr stomac. Aceasta echivalează cu un viitor strălucit. Dar ce ești d-ta de vină că m-ai luat drept un flic, drept un *mouchard*, cînd ți-am spus

că nu sunt decât un „inspector de moravuri“, adică un diletant, un observator, un artist...

— Sunteți liberi —, se depărta inspectorul.

5 Aș fi vrut, de acum, să rămân cu noi. Aș fi vrut să continui supliciul. Într-o celulă murdară, lângă un codru de pâine și un urcioc de apă, sub pinda unui ochi rotund în ușă, viața cu Diana ar fi căpătat o urmare firească. Preferam o nenorocire mereu simțită, mereu vie și nouă, ca o fiară abătută peste prada ei, libertății acesteia perplexe. 10 Mărinimia inspectorului era de un rafinament în cruzimea ei de care singur nu-și dădea seama. Și acum ce să fac cu Diana? Înaltă și tăcută, părea că un doliu o lovise, la care nu se mai gândea, dar ale cărui ravagii îi luase orice simțire și orice luare-aminte pentru viață. Din nou, în genunchi, la picioarele ei, pentru că am fost nemernic și slab și artificial în toate împrejurările. Ea se depărta 15 cîțiva pași, dezastruos de osebită și de absentă. „Diana, lasă-mă să mă tirăsc după tine... Dă-mi mîna“ (o mîna rece, fără vrere, inexpresivă...). „Mizerabilul acela!“ amenințai, și deodată se lămurii în mine ridicolul amenințării mele.

20 „Rîzi de mine, mă disprețuiești“, continuai, deși părea că nici nu-și dă seama de existența mea în preajmă-i. „Ce-ai făcut din viața noastră, Diana... Ai vrut să salvezi libertatea, onoarea noastră“ — apăsai cu amărăciune melodramatică pe cuvîntul onoare.

30 Am fost un laș și un fățarnic și un curios morbid, și acum mă scufund în ridicol ca într-o lătrină, puah! sfîrșit scîrnăv. Și tu, care taci, cu tăcerea ta suspectă. „Oprește-te!“ o zgîlții de braț și se opri fără să mă privească, fără să mă asculte. 35 „Crezi că nu te bănuie, că nu te ghicesc? Crezi că nu știu că accepți orice, că ești a orîcui, că nu poți opune împrejurărilor decât inerția asta perfidă de care cei brutali își bat joc într-o clipită? Ah, de ce mă apropii de viață ca de o grădină; în 40 loc să-mi leg nasul ca vidanjorii, pentru orice eventualitate, ha! îți plac dumitale vidanjorii, lampa- giul, inspectorul, am văzut bine.“

Diana își liberă brațul și-și continuă drumul, dreaptă, lină, plutind parcă într-o zonă proprie, liberă de grijă și de gânduri...

5 — Diana, iartă-mă... nu-mi dau seama ce spun. Sunt gelos, într-un chip abject, și tu, Diana, ești o sfîntă, bună să fii soția mea. Da, cu toate cele întimplute. Nu! Nu s-a întimplat nimic; ai să primești să fii soția mea și ai să uiți totul. Răspunde: nu-i așa că primești? Dacă nu, eu nu mai pot trăi: voi muri de rușine, de căință. Dacă nu mă 10 vrei, Diana, am să mă omor.

Ajunsesem în dreptul Cîșmigiului. Bulevardul era luminat puternic. Cîteva trăsuri coplesite, cu vizitii girbovi și cai adormiți, așteptau într-un colț. 15 Diana făcu semn. Un birjar trase lângă noi.

— N-ai nici un cuvînt pentru mine?

O clipă șovăii să sar lângă ea în trăsură, să poruncesc destinului să ne ducă într-altă parte, de-a lungul acestei nopți către zorile cari risipesc 20 visurile urite, cînd existența se reasează în liniile ei clare: la gară, la mine, la hotel poate! Diana păru că așteaptă ceva. Într-un tîrziu îmi atinse mîna. Se aplecă sub coșul trăsorii. Se întoarse însă și-mi aruncă, pe mîini, o fluturare albă. Dispăru 25 în întunericul trăsorii. Caii porniră, într-un trap înviorat de frigul nopții.

La lumina felinarului examinai suvenirul dăruit.

30 O batistă, proaspăt punctată cu sînge. Înțelesei. Între timp se depărta. În curînd, n-o mai puteam ajunge...

Și acum înțeleg, Diana, își zise Laurențiu, dormit, la capătul acestei recapitulări, scoțindu-și capul dintre mîini, cine e străinul stăpîn pe herghelia sufletelor tale... și cari pasc acum la mar- 35 ginea satului ardelenesc, în monotonie unei mediocrități consimțite...

Înțeleg că această mediocritate e ultima victorie la care trufia ta, dezamăgită, a năzuit, și cea 40 mai tristă. Ghicesc chinurile care au urmat mult timp, poate zadarnice, pînă la descoperirea primului amant, mediocrul cutezător al acelei nopți, și

lupta de voință și de vicleșug pînă la înduplocarea
lui în căsătorie.

5 Dar eu nu primesc o soartă astfel croită. Nici
nu mă plec amenințării care se poate ridica oricînd
din partea lui, cunoscătorul tainelor asupra noastră,
nici de cadavrul umflat între noi nu mă împiedic,
nici umorul teribil al întâmplărilor comune nu mă
dezarmează.

10 Ci te voi chema și din răspuțeri, Diana, mă
voi strădui pînă ce se va împlini dorința cea
deșartă.

Astfel termină Laurențiu reamintirile acelei
zile, și fața lui mistuită și încolărită capătă o ex-
presie nouă : căci, pasămite, luase o hotărîre.

1924

DIN PERIODICE

TATIANA

Divagație inspirată de romanul *Genoveva de Brabant*
sau *Triumful nevinovăției*

5 Cu alunecarea de trăsuri și omnibuze, întrecă
stradă gonește la deal spre statuia înălțată solemn
ca umbra unui păstor pe o stîncă.

Dar cîteodată e tăcere.

Atunci trotuarele au sonoritatea lespezilor de
templu.

10 Ceata de fete înainta liniștit, în pas de proce-
siune. Pelerinele uniforme și largi le încetineau
parcă și mai mult mersul. Era în amurg, luna nu
le spăla fața, și totuși chipurile străluceau de o
limpede paloare, iar apele ochilor erau adînci ca
15 pustiul marilor dormitoare. Profesoarele păseau pe
urmă cu buzele supte și cu ochelarii străvezii și
reci, lipsiți de viața privirilor. Totul era reglemen-
tar, pînă și farmecul străin al cearcănelor verzi
era același. Grupului sorbit de învălmășeala ce-
20 tății parcă-i lipsea sunetul unui clopot de școală
monastirească.

Si poate că într-un tîrg cu zidurile de var și
poduri de lemn pe rîuri în neastîmpăr — gîndii —
mai trăiește încă Tatiana. Iar gîndul acesta m-a
25 făcut s-o văd din nou, cu o zi de a ei întregă.
În odaia de culcare, largă și spoită de curînd, lu-
mina zorilor aburește geamurile înguste și voalate
de perdele albe și subțiri. Pe pereți sunt ținute
covoare groase zugrăvite în roș, verde și porto-
caliu; cîte o scenă de veche baladă: răpirea unei
30 nerăbdătoare — desigur fecioară — între glastrele
unui balcon de care s-a agățat iedera unei scări
de mătasă; se vede o mină bărbătească pe coardă

și bordurile unei pălării mari acoperind ceafa, căci capul a fost dat pe spate din sforțarea și bucuria ascensiunii; pe alt covor, un lac albastru cu maluri înflorite, cu iarba așternută pământului; într-un loc, copoiul a încremenit cu pasul curmat, cu laba sus și nările atente; iar la margine, gata să părăsească plușul moale, o becață cu aripile desfăcute și picioarele zgîrcite sub pîntec zboară de cîțiva ani de zile spre nourii cari nu se văd și cari poate că au culoarea ochilor Tatianeii.

În patul larg, pernele învoalte sug trupul fetei. Pe jos, scoarțele vîrgate duc la ușă și la spălătorul contemplat de oglinda aplecată din sus. Un vas cu apă, o carafă, pahar, ștergătoare, niște scaune, și, lingă pat, un vas ca un craniu rotund și gol albesc în umbră și completează mobilierul. Dar încă un lucru își trădează ființa: ornicul arătînd șase jumătate: sfîrșie, și o grindă de sunete limpezi ciuruiesc tăcerea. Tatiana s-a deșteptat. A deschis fereastra trezind prin scuturătură crengile teiului care o salută cu stropi de rouă. Părinții dorm. Fata, cu un șal pe umerii voinici, iese în sală, înăbușind în palmă clinchetul legăturii de chei. Soarele e mai cald și plăcardează dușumelele vechi; afară arborii strălucesc ca niște palete. Și acum, casa întreagă răsună de glasul Tatianeii, slugile aleargă precipitat, în curte Azor iese măreț din cușcă scuturîndu-și lanțul cu zgomot, porumbcii rotesc văzduhul ca niște evantalii luate de vînt; în ograda din dosul casei s-au trezit păsările pentru rugăciunea de dimineață. Tatiana pare Jana d'Arc în ajunul unei bătălii; coboară din tindă cu șorțul plin de boabe de lumină. Ajunge la păsări. O clipă, mîna sa moale, mare, frîmîntă voluptuos porumbul și, gonind un cocoș năuc, cu aripile ca două frînturi de curecubeu, seamănă străluciri pe pămîntul umed. Un norod de înaripate țopăie ciugulind în jurul ei. Dar neastîmpărul muncii o zorește. Și cînd Tatiana străbate din nou grădina, albinele zboară vibrînd, ca niște jucării plăsmuite din raze. Servitoarea tunde pomii. Scîncește porțița: precupeți. Tatiana țîrguie. Apoi, pe ferestrele deschise, slugile așază așter-

nuturi, perne umflate — cozonac... Sosesc clipe de scurtă odihnă; fata și-a uns cu miere o felie de piine și acum visează sub umbrar într-un jîlt: ochii ei sunt violeți ca umbrele de amiază. Își aduce aminte că în curînd mobilele vor trebui scoase în curte, așternuturile bătute, aruncate în căruțe, și totul pornit la moșie. Vor avea mulți invitați. E vorba să se mărite...

S-au deșteptat de-a binelea vecinii. Lumina se scurge printre frunzele de viță și cade jos în picături largi și tremurătoare. Havuzul țîșnește sprinten și se înmlădie coloritor ca o împanglicare de flăcări. În nemișcarea ceasului zece, rozele ard, crinii par tăiați în sîdef. Deasupra fetei atîrnă struguri blonzi și străvezii; ea culege la răstimp cite un bob și se gîndește: va merge la biserică, va intra pe ușă, matroanele se vor întoarce și vor zîmbi familiar, — dar azi se va duce la cealaltă biserică: dincolo, la preotul cel nou, i-a fost teamă — de ce? — cînd la spovedanie barba lui neagră a gîdilat-o pe grumaz... Tatiana se ridică deodată.

Și în lumina de aramă a neașteptatului asfințit, chipul cu care mă familiarizasem visînd, păli, obrazul și buzele i se subțiaseră, și ochii cei mari fură calcinați de vraja vițioasă a cearcănelor verzi. În locul costumului de lină, Tatiana purta o pelearină largă, ce-i armoniza mersul. Tumultul de oraș mare se tălăzui între zidurile străzilor sonore... Urmărisem, fără să știu, ceata cvasisacerdotală a fetelor de mai înainte. Luna le-nvăluia acum în limpezimea ei banală și vestalele flăcării enigmatice, pe care fiecare o poartă în ochi, păreau mai frumoase ca oricînd. Mă căiam. Le stînjeneam cu apropierea mea — ce caută un bărbat lingă dinsele? Și simțeam o pornire politicoasă de a-mi cere scuze pentru visele mele reacționare.

POVESTE DINTR-O CARTE DE CITIRE

De la o vreme, vizitatorii o vedeau pe plaja Carmen Sylvei sau prin aleea de ploi ce dădea în terasa de deasupra mării —, fină și palidă prostituată, care nu rezistase un an de zile vieții de

Pretutindenii o urmărea mila burgheză a trecătorilor. Căci era mică și cuminte și avea înfățișarea tristă a unei tinere captive.

Cînd a început să șovăie în mers și să se reazime de zidurile străzii, dimineața, la spartul festinelor, ca să tușească și să geamă, a scris cîteva rînduri mamei de lîngă care — firește — fugise.

Și mamă-sa a părăsit în grabă orașelul de cretă din provincie, a alergat, aducînd cu dînsa bani, cuverturi și flanele.

A trimis-o doctorul la mare.

Acum, sub fruntea-i netedă de brună, cugetul mistuie un singur gînd : să se întrezeze. Și pentru asta va fi rece și înțeleaptă, va dormi singură, mult, pînă la ceasul coborîrii pe plajă.

...Pantoful alb și subțire îngropa în nisip un pas anevoios.

De obicei se izola pe o stîncă în delirul vînturilor.

Poalele mantalei galbene, încheiată la toți nasturii, pluteau pe adieri repezi. Și adierile parcă se aureau. De departe părea o sirenă rătăcită, stăpînind jocul mării lingușitoare. Cîțiva artritici bătrîni, văzînd-o, se aventurau greoi spre ea, sprijinindu-și mersul în baston. Înaintau în linie dreaptă,

ca și cum voiau să însemne o coardă fină pentru curba orizontului. Iar ea, de teamă ca obișnuința sau banul să n-o atragă, își istovea privirea pe cîte o pînză ce trecea, diafană ca un gaz în aurul largului. Poate că nu pricepea nimic din frumusețea priveliștei ; la fel cu tovarășul ei, un cîine bolnav care-și opintea întruna grumazul slăbit, vroidnd parcă să-și oprească sufletul ce sta să-i scape.

Somnul o cuprindea după dejun și murea pentru cîteva ceasuri.

Se deștepta înputernicită. Și cobora din nou pe țărături, cu șaluri groase pe umerii plăpînzi, căci vîntul sufla mai îndîrjit, învîrtejind în văzduh puncte dese și saline de umezeală.

Asfințitul ofilea grădina orelor în zare ; din cînd în cînd, trecea o boare rece cum e fiorul morții. Soarele cobora încet ca o nacelă obosită. Vîntul lenevit se pleca pe luciul apelor enervate și ea lua aminte la jocul coloritor al mozaicului mării.

Mai departe lumea se retrăgea spre vilele albe, resfirate pe coaste ca niște altare vechi de-a lungul unui drum. Și la urmă, desprinzîndu-se din noaptea șalurilor negre, pantofii albi, rătăcitori de plajă, păreau niște alegoni întîrziați.

*

Dar odată, pe înserate, pe terasa înaltă din fața mării, ploua o atmosferă de roze. Cuprinsul era verde-închis, ca o catifea veche, și șoaptele ce se ridicau din jurul meselor dezmiardau ca un sărut imaterial.

Valurile lascive se alipeau de stîncile țărmului.

Bolnava neliniștită și vioaie ședea pe o bancă. Privirile se aninau de luminile depărtate ale Constantei ; se simțea pornită să se culce în nisipul moale ca o blană și să-și îngroape în el brațele goale.

Plopii, mai sus, se încovoiau ascultători și molișiți, căci cerul era tot mai cald și vîntul înnebunit se tăvălea pe suprafața apelor.

Un pas înăbușit ca de covoarele unui alcov. Peste speteaza băncii se apleacă un domn cu pălăria în mână.

5 O clipă se rostogoliră pe mătasa liniștei sunetele unui motor și undeva un automobil fu smuls greoi nemișcării.

Ea nu prea înțelegea, — uitase. Vedeă doar gestul și surisul necunoscutului arătînd înspre Constanța.

10 În același timp mașina aluneca pe terasă, cu ochii orbitori ca de himeră; se opri; se auziră glasuri de argint și hohote tinere.

*

15 Viteza îi risipea șuvițele revărsate pe perinele trăsuri. Și cerul părea ochilor ei, largi și ațintiți, un catafalc pătat de crizanteme.

DOI

În grădina cu bănci verzi și lacuri gătite cu stele și cu panglici de lumini de felinare cîntă muzica într-un chioșc pitit pe insula de castani.

5 Lucrul acesta farmecă pe îndrăgostiți, căci au venit dinadins ca să viseze, și muzica ascunsă împreună taină locului. Iar un poet care șovăie pe alee, cu mîinile în pustiu buzunarelor, se plinge de dureri de cap și-și ascute zadarnic auzul spre

10 grîndina cisternelor de sticlă.

Liniștiți, cu același pas de plimbare duminecă, de ducere la vizită sau la înmormîntarea unei rude... S-au îndreptat spre aceeași bancă, pe care soțul a șters-o mai întîi cu batista. (Ea și-a burdufit sîinii grei într-un pieptar strîmt și și-a pictat

15 pe gît negii unui vechi colier de mărgean. Și-a făcut buzele, ochii și obraji de patruzeci de ani, grași)... El joacă în nisip vîrfurile unui baston scurt, mai subțire însă ca degetele sale.

20 S-au așezat pe bancă, pentru că și ei veniseră să viseze cu *dinadinsul*.

Mîinile lor s-au dibuit cu nedibăcie și privirile li s-au căutat cu greutate. Au oftat împreună și au privit luna plutitoare pe vîrfuri de plopi și pe

25 riuri de muzică militară; cînd au vrut să-și surîdă, gura lor a fost sarbădă și moartă ca în fața unui bine-merci.

Atunci s-au îndîrjit, s-au strîns unul lingă altul de s-au alipit, și-au dat s-asculte. Au dat s-asculte prelung ca niște puncte de suspensiune puse

30

de banalitatea poezilor după versul care scrie că
moare un corn, undeva, departe. Dar gândul lor
curgea în albia de rufe de acasă și se colbăia în
sertarele cu registre de la minister. Noaptea fre-
5 dona prin flori și pomi. Veniseră să viseze, ca
de demult. Și priviră cu necaz la îndrăgostiții ce
treceau pe aleele pline de poezia umbrelor. Vremea
trecea leneșă, greoaie ca somnul unei negrese. Și
ei, încet, încet, își întoarseră spatele, fiecare plecat
10 pe câte un colț de spetează de la capătul băncii.
Și spate în spate, tăcură prelung ca de obicei.

SOCIALISTA

...Luna care filozofează la fereastră.

Fluturii de noapte ca niște frunze uscate se bat
de iconița linsă de anemia candeliei. Vântul adie
5 prin geamul spart și zvintă trupurile goale de pe
cele două paturi alipite. Sunt cinci la număr, bă-
ieți și fete, cari și-au făcut rugăciunea în cor, s-au
bătut ca să-și facă loc dezveliți și să doarmă cu
spatele atins de perețele răcoros. Și-s risipiți pe
10 suprafața cenușie, în neregulă, ca niște gunoaie
de vrabie pe un coperiș calcinat de lumină.

Mama doarme între ei cu cămașa mototolită
mai sus de genunchii ce-i strâng miinile încheștate.
Spatele se încovoia ușor, urmînd tensiunea bra-
15 țelor.

Tăcerea rîșnește între tavan și dușumele.

De pe scînduri s-a ridicat bărbatul, sugrumat
de căldura nesomnului. A băut apă din carafa de
pe fereastră, a tușit și s-a culcat la loc. Fluturii
20 pilpăie în valul respirațiilor. El tușește, oftează
și se ridică. Nevasta doarme ca mai nainte, între
copii, cu genunchii goi și pumnii striviți între ei.

Cînd a deșteptat-o, ea a oftat și s-a tîrșit mai
25 lingă el. Nu se întoarce, nu-l privește... Acuma
cască... Dorm copiii? Și-a tras cămașa sus de tot,
instinctiv, și d-abia mai luptă cu somnul.

Groparul îngroapă zgomotele-n așternuturi :
urcă.

Iși afundă gura în sînii ci arămii, moi ca niște poame putrede, ca să nu-l audă copiii. Se înghesuie ca să nu-i lovească.

5 Cu dosul palmei ea și-a șters fruntea spălată de nădușeală și suflă greu sub povară. Și iat-o în sfîrșit că se trezește și întinde mina întregă, iar cu arătătorul atent șterge pe cearșaf o ploșniță iscoditoare. Rîciie urma cu unghia.

Un copil plinge prin somn.

10

PESTE UN AN-

Fereastra odăii dă într-o stradă murdară și îngustă ca un canal. Dar și odaia e murdară și îngustă ca un closet. Într-un colț s-au ghemuit doi-trei copii strențeroși și stau neclintîți, cu fața la

15 părete, ascultînd. Afară e viscol.

Pe un pat, dezbrăcată și slabă, cu obrajii adînciți și pleoapele strînse, o femeie se zvîrcolește cu genunchii ridicați ca două suluri de hîrtie naște.

20 Moașa, liniștită și blazată, șade pe un scaun. Bărbatul, cu tîmplele albite, așteaptă și veghează ca nu cumva copiii să privească înapoi, se gîndește, face socoteli, își mușcă buzele, și se întrebă : n-o ieși mort ?

25 Tăcere... Se aude gîfîitul unui ceasornic vechi.

Deodată, femeia întinde ceafa, strînge sprîncenele, desface genunchii și țipă îngrozitor : un țipăt comprimat ca un fluier de tren.

30 Copiii au tresărit și s-au întors, moașa s-a ridicat oftînd, tatăl s-a repezit și i-a îmbrîncit furios spre părete.

CONVALESCENȚĂ

Albia cu apă albastră aștepta în odaia de alături.

5 Vremea, prin țevi ascuțite de aur, revărsa bucurie în casă și-i învia trăsăturile întinse de boală ca niște gumelastice. Virgule lucioase cădeau pe fruntea tare și pe tîmplele uscate. Ședea pe saltea cu spatele adus, cu gleznele, oțele de pușcă, în pantofi largi, iar mamă-sa, vrednică și încrunțată, îi trăgea peste cap cămașa. Coastele apărură ca un împletit de doage de lemn, cu șanțuri de umbră între ele. Cînd se privi, strînse din umeri și surîse în fundul orbitelor și din buze, în vreme ce mîinile-i atîrnau între genunchi ca niște mănuși goale

15 de unde a fugit aerul prin turtire.

Dibui primul pas pe covor.

20 Crezu că și-a purtat singur spinarea lungă cu vertebrele pronunțate, pe cari își vine să-i numeri, ca pe un răboj, cei douăzeci de ani bolnavi. Ajuns lîngă jeț, scăpă bastonul și, proptit la subțiori de palmele mamei sale, se așeză. Și, clipă cu clipă, se încovoie nesimțit, ca o păpușă mare de cîlți.

Iată și bunica intrînd pe ușă, încetă și discretă ca orice servitoare bătrînă. El ar vrea să se ducă lîngă fereastra mare și joasă, să zîmbească unui smochin prietenos din capătul cărării, dar îi dă zor

25 mama să se dezbrace, că se răcește apa.
Fu deci gol de tot și-și acoperi sexul cu mîinile pînă ce Marta și Magdalena îl așezară în albic. Bunica îi inundă neconținut spetele. E leneș, vrea să se întindă, să-nchidă ochii, să alunece departe, lîns călduț de văturele. Simți pe mamă-sa cu un săpun

care-i înspuma părul cu un freamăt cunoscut. Bunică urma să-l ude ușor. Ziua se luminează mai tare — parcă o perdea fu trasă — lărgind încăperea albă ; geamurile străluciră, smochinul se gudură la soare, ciinele clincheti scuturându-și lanțul. Copiii vecinului năvăliră în grădină, prăvălindu-se lângă piticii bărboși de Suedia. De bună seamă că alții stârneau lumină și praf în drum, căci se auzeau țipind.

Și-i veni să plingă, fiindcă-și amintise de zilele când nu putea să se scalde decât ajutat de mamă și de bunică și când se temea ca săpunul să nu-i dea în ochi. Iată că fața-i bolnavă se acoperi de linioare și paranteze, genele i se umplură de diamante prin cari privirea vedea lucrurile mai frumos. Și acum, lacrimile-i tăcute cădeau de-a dreptul în apă, dese și dureroase, pe cind mîna aspră a mamei îl aplecase de ceafă și celelalte cinci degete îi frământau părul...

POETUL

Aprinsese lumina cît un deget de mînușă, se așeză la masă, cu coala albă dinainte și cu frîntura de creion în gură.

Nu mîncase nimic. (Dar asta nu e ceva nou.)

Îl durea capul, visa o supă și o femeie caldă, și un pat cu cearceafuri noi. Dar trebuia să scrie cu orice preț o poezie pentru *Flacăra*, ca să-i dea zece lei. Își aminti de Locusteanu, și așternu o înjurătură pe hîrtie, continuînd apoi să-și sugă creionul-hrană, creionul-țigară.

Deschise fereastra și privi spre cer.

Luna bucălată și rotundă cu un bonet alb pe țeastă părea o cvadragenară blajină care-și primește amantul cu un surîs. În fața veșniciei iubitei, Poetul simți foamea mai crudă și dorul mai nepotolit ; și calculînd distanța din ochi, exclamă (teatral) : „O, imposibilul hymen !“

O durere-l duse la masă (birou și lavoar). Dintr-un sertar scoase un injector și o sticlă cu leac pentru o boală veche, banală și îndelungată. Pe stradă fluiera un vardist. O cișmea, cu robinetul uitat deschis, la vecin, poetiza liniștea. Un fluture nocturn intră pe geam și pudră aerul zburînd.

Și lumînarea, cu limba roșie, agoniza brobonată de stearină, parodie intim-prietenosă a părții bolnave.

ARMONICA

A fost...

O casă cu mobile vechi și dăreticate la vreme...
 Stăpinei, după datina strămoșească, i se zicea „ta-
 5 ță“ și de cînd auzea mereu această strigare, aproape
 că-și uitase de adevăratul nume. Fetele erau cinci
 și insufleteite de cea mai filială iubire pentru bă-
 trîna care le ocrotea, oarecum din dragoste și oa-
 recum din interes. Luni seara aveau voie să-și pri-
 10 mească amantii la ceai, în salon. Se dăntuiau, se fă-
 cea muzică în două voci, dar niciodată nu s-a auzit
 la pian *Trovatore*, ca-n poeziile lui Macedonski.
 Certuri, deloc. Și dacă vreo altercație se ivea între
 15 tată și fată, fata nu leșina de inimă rea. Ziua, glu-
 me și risete pe aceleași motive : 1) mai anțart, un
 preot naiv și tînăr, mutat de curînd în parohie, in-
 trase de zîntăi cu Boboteaza în casa lor ; și ceva
 mai tîrziu 2) Elvira, cea mai mică și mai zăpăcită
 20 — cu puțină cultură fetele ar fi calificat-o de ori-
 ginală — disperată că nu găsise mușteriu, se cătără
 pe genunchii statuii lui Rosetti, de unde o culese
 extazul unui sergent.

Era și instruită. Știa să întrebuințeze cuvintele ;
 are talent în chipul următor : amantul ei se numea
 25 Roberto, italian cu privirea ca păcura, cîntăreț din
 armonică. Și în serile de repaos, cînd flacăra lămpii,
 ca un petic de lună, tremura deasupra mesii, iar
 fetele și apașii tăceau, cu sufletul greu, italianul
 umfla burduful, crispa degetele-i uscate pe fildesul
 30 clapelor și inunda încăperea cu armonii tinguitoare.

Iară tată, tinerii și convivele, ca niște cutii de
 rezonanță, înapoiau, după ce melodia expira, cîte

un suspin de jale nestăpînită... Elvira pirona asu-
 pra lui Roberto ochi-i somnoroși de creolă.

Are talent !

Tăcere... Nemișcare. Cloșca cu puii de aur.

5 Fotografiile din părete, militari (majoritate), ci-
 villi și clerici, parcă priveau.

Gelozia însă ciupi inima tuturor. Și de la o
 vreme fiecare practicantă, după ce încercase zadar-
 nic să înduplece fidelitatea cîntărețului, începu să-și
 10 sîcîie amantul. Curînd, curînd, toți junii cu fular
 propriu și șapcă moale se căpătuiră cu armonice de
 gură. Seara, dacă treceai printre casele galbene și
 strîmbe ca niște dinți stricați, cu puțină fantezie te
 15 puteai crede în Neupoli. Părea că legioane de pisici
 se abătuseră asupra mahalalei.

Străzile vuiiau. Era o discordanță tipătoare care
 gonea spațiile și întărita isteriile. Bagheta lui Dinicu
 plană în văzduh. Țățele neliniștite nu-și mai gă-
 seau locul pe taburel.

20
 *
 Întîmplarea însă împacă lucrurile, restabili ega-
 litatea și puse capăt urgiei. Căci unele se gîndeau
 la blestemul părintelui cu Boboteaza.

Tot luni seara : vin, cîntece, sindrofie... Unul
 25 lingă altul, Elvira și Roberto se priveau languros,
 Mioara făcea pasiențe, Rona scria unei prietene din
 spital, Lenuța fredona... „valse brune“.

Cam tîrziu : două fete picoteau. Singură tată,
 cu părul negru și lins adus pe lingă ochii cerniți,
 30 părea dusă pe gînduri. Cu coatele pe masă, sorbea
 din paharul cu vin, înrourindu-și puful buzei. Sub
 bluza veche, sinii grei, ca niște saci cu lest, se aflau
 într-un continuu flux-reflux. Țigara-i se stinge
 sfîrîind în fundul cestii cu nămol de cafea. Și cu
 35 privirea depărtată și istovită, păstrînd în colțul gu-
 rii un surîs fin ca o coadă de sprînceană, exclamă,
 clătînînd din cap :

— Am fost frumoasă ! știam și franțuzește...

40 Fetele nu luară seama. Doar ochii țafei se piro-
 niră obstinat pe gura italianului. O apăsare pe pi-
 cior îl făcu să ia aminte la bătrînă : sînul uriaș se

opinti sub haină într-un suspin cu înțelesuri. Elvira simți o arsură, ca de sărut, pe mucoasa inimii. Celelalte, curioase, înălțară frunțile. Atenție ! Fiecare simțea o mică mulțumire și dorea izbînda proxenetei. Roberto gîndea : n-are haine, n-are ghete, n-are tutun.

Se sculă... întinse mîna.

Țața zîmbi oblic și strînse dulce din gene...

În clipa asta, țin mînte toate fetele și pot fi măturie la nevoie, Elvira a țipat și a căzut...

Au părăsit-o sub copaci, pe o bancă, în Cișmîgiu : vîntul pianota pe frunze. Iar lacul, între malurile-i negre, părea ochiul de țiplă al unui cuptor vulcanic în care ard făurindu-se stelele cerului.

Elvira avea temperatură.

DE PROFUNDIS

(Insemnări găsite într-unul din tranșeele ce vor înlesni mai tîrziu dresarea sistematică a regiunilor brăzdate de sapele armatelor din 1915.)

5

Azi-dimineată, cînd mi-am tras cizmele pentru ca să le curăț de humă și de rîmele ce se subtilizaseră în ele, am constatat cît de mult priește regimul subpămîntean plantațiilor de regimente și batalioane sădite în calea tunurilor vrăjmașe. Pe genunchii mei umezi ca niște rădăcini crescuseră două gutui galbene și mari, moi și aburitoare, semn că devenisem, în sfîrșit, fructifer și eu, în ciuda tovarășilor de cînaclu din vremurile sterile ale păcii. Desigur, un surplus de sevă, filtrat în vinele noastre prin contactul palidelor tălpi cu sînul matern al solului, favoriza această subită eflorescență de mucegai pe pielea unui camarad, de ciuperce prin urechile și nările altuia, de gutui pe genunchii mei..., și cum șed acum în capul oaselor, cu pantalonii lăsați spre glezne, picioarele mele sunt două linii frîn-te, și au căpățiile îngropate, ca două tulpine seci și noduroase de viță de vie, încovoiate sub un mușuroi ce le apără de gerul iernii. În poza asta mă puteți găsi totdeauna în zori ; și dacă prietenul meu, Marcel Iancu, m-ar vizita, ar creiona un desen destul de interesant, atît de concentrată mi-e expresia sprîncenelor ; ele alcătuiesc acolada ce înfățișează

aripile în zbor ale unei păsări siluetate; și în hru-
ba-mi cvasicirculară, cum stau cu spatele boltit,
semăn mult cu Diogene în bolobocul său cavernos.
Ca și dinsul, pentru câteva clipe, nu port pantaloni.
5 Imi ating cu un deget prudent umflăturile încheie-
turilor; și, privind la urma albă ce se lărgeste o
clipă și apoi se restrânge, ca și dinsul, cuget.

Din vreme-n vreme (vorba vine, intervalele sunt
foarte dese...) țîșnește din vreo cută a rufăriei mele
10 saltul curb al cîte unui bob de mei. Da, da, teoria ge-
nerației spontanee e adevărată. Asta e concluzia fe-
cundelor mele contemplații din zori de ziuă, cînd
îmi îmbib pașii cu aer de pivniță. Boabele de mei
au apărut așa deodată și s-au înmulțit vertiginos, în
15 toată oștirea. La cea mai mică atingere pe coafura
cuiva, ele țîșnesc nenumărate, și cad în gol, ca niște
broaște — o, hiperbola asta! — ce sar în apă, cînd
vreun pas inoportun răscolește țărml.

...Vreun recrutar sau voluntar sosește: în mai pu-
20 țin de cinci minute, pot verifica asupra-i teoria rea-
bilitată a generației spontanee. Dacă voi scăpa cu
viață, de bună seamă că voi face vilvă. Deocamdată
să-mi opresc bulbul acesta care în alte împrejurări
s-ar putea numi cap și care suferă — admirabilul!
25 — de heliotropism. Aerul curat și lumina plouă cu
gloanțe.

E stupid să pușcășești atîta! Două-trei ore pe
zi trebuie să te rezimi de cîte un parapet și să faci
30 exerciții de tragere la țintă. Ținta e vie. Ea se nu-
mește „armata dușmană” și e la o distanță de 300
de metri. Din cînd în cînd, cade cîte unul, așa ca să
se odihnească, ca să procure subiect literatorilor:
mama de acasă, copiii, soția sau iubita așteptătoare.

35 Dar plictiseala cea mare e cînd trebuie să fii de
față la o îngropăciune. Cîte un ofițer tînăr sau bă-
trîn — asta depinde de gradul răposatului — se urcă
pe movila de pămînt de lîngă mă-nțelegi, și țîne
un panegiric. Oamenii ăștia ne vorbesc neîncetat
40 de patrie și datorie.

Pe locotenentul meu, foarte june, mereu con-
gestionat, îl sugrumă gulerul înalt al îngîmfării. Lo-
cuieste într-un tub de fontă, e elocvent și foarte

deștept. În interesul disciplinei de fier, și-a osîndit
ordonanța, vinovată de nu știu ce delict, să-i sape
în fiecare dimineață cîte o miniatură de latrină, — o
latrină personală. Un fel, dintre atîtea, de a-ți ma-
5 nifesta nețîrmurita dragoste de pămînt; să-ngrăși
cu fecalele tale ogorul străinilor! Pildă extraregu-
lamentară, abnegație nouă, realistă!

Am făcut o plimbare, pe soare, pe o potecă mas-
cată de un crîng, printre hoituri de cai, de boi și de
10 oameni. Buna-cuviință mă silește să pun la sfîrșitul
acestei enumerațiuni numele speței din care fac
parte. Puțintică politică și reverie acolo unde n-auzi
decît porunci și totul e livid și rece ca un vis urît!
15 Mă gîndeam deci, cu o dulceagă înduioșare, la iu-
bita mea dintr-un oraș de la frontiera invadată, o
domnișoară cu trăsături pure și cu ochelari rigizi
pe nasul doct și alb, ceea ce-i dădea o înfățișare și
mai doctă cînd ne aplecam pe opera filozofului
20 Lao-Tsi (Tao-te-King).

Și deodată:

„Rappelez-vous l'objet que nous vîmes, mon âme,
Ce beau matin d'été si doux:
Au détour d'un sentier une charogne infâme
25 Sur un lit semé de cailloux,
Les jambes en l'air, comme une femme lubrique“*

Vai, asexuată intelectuală, năvălitorii au respec-
tat oare întîrzia ta virginitate? Ochelarii tăi rigizi
i-au oprit — sau tu ți-ai adus aminte, încet, că ești
30 femeie, ca semenele tale disprețuite? Iată, te vîd,
ca pe acest indecent „tes jambes en l'air“.

Și le întrevîd fine, prin tensiunea ciorapilor.

* „Ți-aduci aminte, scumpo, ce ochii ne văzură
În vara-aceea-n zori plecînd:
Un stîrv la cotitura cărării, în coptură
Pe-un pat de bolovani zăcînd.
Cu coapsele în aer, ca o femeie-n desfrîinare...”

(Charles Baudelaire, *Une charogne*
— Un stîrv, în ediția bilingvă *Les*
fleurs du mal — *Florile răului*.
E.P.L.U., București, 1968. Traducere
de Șerban Bascovici.)

Cum vei roși cînd mă voi întoarce, — poate-ai murit, păcat, un prilej minunat de observație pierdut !
Și-n schimb, un prilej de poezie :

- 35 „Et pourtant vous serez semblable à cette ordure.
A cette horrible infection,
Etoile de mes yeux, soleil de ma nature,
Vous, mon ange et ma passion !” *

- 5 Și deranjînd niște corbi înfipti în coca dospită
a unui pîntec-cozonac, m-am așezat pe un bolovan
din apropiere și — coatele pe genunchi, fruntea între
mîini — am meditat pînă cînd zbîrnie, în întu-
neric, un tambur întăritat.

* „Și totuși, tu, asemeni cu-această scîrnăvie,
Ca stîrvul hîd vei fi cîndva,
Stea ochilor mei, soare, lucindu-mi numai mie,
Tu, inger și iubirea mea.”

(Charles Baudelaire, op. cit.).

DE PROFUNDIS

Alte note

- 5 De sub pămînt simțim seva primăverii urcînd
în rădăcini uriașe de arbori cruțați. Satul lîngă care
locuim e părăsit de mult. Casele albe au rămas
pustii, ziduri izolate arată ca niște dinți crenelu-
rile brodate de bombardamente. Acoperișuri ple-
toase de tufă zac decapitate pe cîte o movilă, iar
cînd vîntul suflă, moara singuratică se exasperă
10 și cheamă.

Corbii s-au rărit.

- 15 De teama obuzelor cari roiesc pretutindeni ca
niște cărăbuși plictisiți, nu ne mai părăsim mor-
mintele noastre anticipate. Doar caii sunt scoși
cîteva ore pe zi și lăsați pe cîmpie, și nimănui nu-i
priește pînă-ntr-atît viața de biurocrat a război-
nicului din 1915.

- 20 S-au lenevit de îngrășare și goarneau nu le mai
înfioară coama și urechile erectile... Rezultatele re-
gimului se cam asemuiesc la cai și oameni. Noi
însă nu ne-am îngrășat. Din cei ce ne vom în-
toarce acasă, mulți arătăm încheieturi răsucite de
reumatisme, ca niște rufe umede și stoarse. Și,
în șale, purtăm resorturile în spirală ale unui lum-
25 bago incurabil.

- 30 Dar ne-am vindecat de unele achiziții obliga-
torii de învățămînt primar. De-acum, ofițerii știu
că-și îmbărbătează mai mult soldatul cu o țigară,
cu o cămașă curată, decît cu vocabulele ce-i alcă-
tuiesc repertoriul educativ. Ca și pe cai, trompetele
ne agasează ori ne lasă reci, cum ne lasă reci pri-
veliștea pîlîiilor de gramofon într-un oraș de pro-
vincie. Insignele și steagurile sunt de prisos cu de-

săvârşire ; filfiirea lor coloritoare dă de veste duşmanului. Stegarul însă le strânge cu grijă, ca şi cum ar fi păstrătorul unor făşii de curcubeu.

Iată că şi luptele încetează. Ce mai aşteptăm ?

5 Cu venirea primăverii, prin trupurile noastre mucozitate mai trece un fior pe care-l tălmăceşte frenetic şi sonor nechezatul cailor de-afară. Odinioară treceam prin sate şi oraşe prietene ori duşmane, săream uluci şi forţam uşi, pe când Ei poate treceau frontiera prin alte puncte şi se răzbunau. 10 Şi sunt foarte calm când mă gândesc la siluirile reciproce — nu-i oare cel mai firesc mijloc pentru asigurarea păcii între popoare încrucişarea lor ? Războiul — cel mai minunat prilej. Mîine vom 15 avea o generaţie franco-germană ori germano-rusă — ce vis frumos ! — care nu va fi purtată în războaie.

Deci regret lunile trecute, când după marşuri şi lupte deschise, muşcam din sînul unei femei învinse, cum muşcă pămîntul cei răniţi de moarte, 20 şi când prada se zbătea ca zguduită de tetanos.

Şi cum stau pe un bolovan de glod înţelenit în fibre de rădăcini, văd ochii bărbaţilor flămînzi strălucind ca nişte flori de funingine în penumbră. În 25 tinericul ne-a înfrumuseţat tututor ochii. Cearcăne violete ne îmbolnăvesc poetic pleoapele şi pupilele s-au lărgit ca şi cum ni le-am hrăni cu beladonă. Suntem trupe de prima linie şi când tăcem simţim care e gîndul nostru intens şi anxios. 30 Şi în somn, când întredeschidem genele, coifurile de fier iau rotunjimi poleite de şolduri, şi-n leşii semiobscurităţii, steguleţele par pinze muiate în sînge virginal.

Escadronul nostru e poate uitat. Fiecare sentinţă, fiecare unitate covîrşită de singurătate îşi 35 închipuie, în război, că e uitată. Şi unde ne-ar fi mînat plictiseala sau deznădejdea dacă nu descopeream împrejurarea de roman banal pe care o voi povesti, fără, fără literatură.

40 Puţin din tonul 1830 :

... Micul voluntar D. Pe faţa lui se curbaseră cele mai elegante şi mai delicioase cearcăne. Nouă ne explicase cu uşurinţă glasul său clar şi făptura-

fină şi străvezie : era bolnav de piept. Bineînţeles că la ordonarea mobilizării — motivul e vechi — nu putea el singur să rămînă în oraşul părăsit de oamenii valizi.

5 Îl crezusem. Ne plăceau gesturile şi mişcărilor sale, talia subţire. Cînd se încingea cu centironul, părea că pune mîna pe o zgardă luxoasă pentru un ogar nordic şi zvelt. Umbla cu puşca sau cu sabia, minuţios, ca şi cum ar fi fost vorba de pile şi foarfece pentru unghii. Chioiul şi-l aşeza cam bruse 10 pe capul cu plete tunse. Şi atunci, privirea lui căuta în faţă o oglindă absentă. Şi era spîn. Nu se împrietenise cu nimeni dintre noi. Ne răzbunam cu ironii tainice asupra raporturilor nenaturale de prea dulce prietenie între voluntar şi căpitanul C. (vă 15 spun : asta e o întîmplare mai autentică decît un roman de senzaţie — ce-mi pasă dacă discreţia mă obligă să fiu misterios în numiri, ca într-un roman de senzaţie !)

20 Cît timp a plîns D. moartea vitejească a ofiţerului, glumele noastre conţineau. Durerea lui excesivă — în campanie te obişnuieşti cu moartea rudelor sau a prietenilor — ne confirmase bănuielile. Şi într-o seară de melancolie enervată, pe 25 cînd stam mai mulţi trîniţi într-un şanţ cu noroi şi iarbă proaspătă, simţeam cum ne gîndim împreună la voluntarul inconsolabil.

Ziua, fumînd, ori jucînd cărţi, ne disputam pe tăcute şi cu nepăsare locul de lîngă D., în jurul 30 tobei rotunde. Cînd cineva-şi trecea braţul prieteneşte pe după talia lui, priveam aiurea. În orele de puşcăşire, cei doi vecini ai săi, rezemaţi de malul pămîntos, uitau să încarce şi să mai tragă. Amabilităţile înfloreau, ca-n preajma unei cochete : se 35 ofereau ţigări, după încetarea focului i se aducea apă ca să-şi spele mîinile mici şi faţa înnegrită.

La întorsul lung în tranşee, pe înserate, ne înlăturam, căci fiecare căuta să-i ţină singur tovărăşie. Şi apoi gîndeam la fel : De bună seamă, 40 aveam de-a face cu o femeie exaltată care-şi urmase logodnicul, ori amantul, pe cîmpul de război.

5 Și odată furăm deșteptați pe la miezul nopții de un ordin. Sergentul-major alcătui patrula. Trebuia să trezim și pe D., să-l luăm cu noi. Un soldat îl apucă de braț, și ochii noștri văzură cum i se infundau lenevos degetele în carnea moale. În aceeași clipă alte patru-cinci mâini se întinseră asupra adormitului: „aide, scoală, vino cu noi!” Mai mulți camarazi ridică creștetele. Înțeleg că e vorba de o recunoaștere, și înțelegem că sunt neliniștiți, că sunt geloși. Iată că unul exclamă: „lăsați-l, săracul, e obosit și bolnav”. Dar se răsteste la ei sergentul, iar somnoroșul D. sare hotărât în picioare.

15 „La femme est faite pour le délassement du guerrier.”*

În noaptea aceea, când ne-am depărtat în cîmp, D. fu trîntită lingă o movilă de către cineva din patrulă. Nimeni nu se împotrivi —, furăm pe dată complici. Și acum, din subiectul acesta povestit fără emoțiune, cine vrea să facă literatură?

* Citat din memorie după Nietzsche. Textul exact este: Bărbatul trebuie crescut pentru război, femeia pentru ostenirea războinicului — orice altceva este o nebunie” (Friederich Nietzsche. *Așa grăit-a Zarathustra*, Editura, București, 1991. Traducere de Victoria Ana Tăușan).

CHRONIQUE VILLAGEOISE

Cinci dimineața. Observ că aseară am făcut către sfîrșitul însemnării mele literatură, și încă din cea mai proastă.

5 Literatura mă persecută. Îmi e iremediabil anti-patică.

Vreau ca jurnalul acesta să fie ferit de literatură.

10 M-am sculat de dimineață ca să văd răsăritul soarelui... (Această mărturisire nu sună a început de compoziție literară? Nu! — pentru că intenția mea sinceră și blamabilă a fost să văd răsăritul soarelui. Dar cauza? n-am mărturisit-o: niște purici, stelnițe, sau alt gen de asemenea insecte. Dacă, providențial, aș scri o poemă lirico-descriptivă prea frumoasă, Poezia ar datora recunoștință puricilor. Asta e o constatare cu o mărgea de filozofie într-însa.)

20 În sfîrșit, pe cînd mă îmbrăcam tremurînd — frigul a început și mi-s extremitățile înghețate — soarele, grăbindu-se mai mult decît mine, și-a zbir-lit capul de după deal, ca un copil ce privește pe deasupra ulucilor într-o grădină cu fructe.

25 Am pierdut un prilej de contemplație. Descrierea unui răsărit sau unui apus e primul subiect al începătorilor.

Prilej mereu reînnoit de însemnări mi-literare.

Doamna Mironescu — gazda — s-a deșteptat de mult.

30 O văd în curtea ei pătată de nori și soare tinăr de zece minute. Dă de mîncare păsărilor cari ridică spre zeița lor domestică imnul lor cotidian

de slavă și recunoștință. Cineva strangulează po-
poare de cocoși, căci din patru puncte cardinale
se infig în auz strigăte gîuite și pierdute de dez-
nădejde.

Cînd strigă un cocoș, cineva îi smulge întins
gumelasticele limbei din larynx ; și el întinde capul
cu ochii pe jumătate întinși, după trăsătură.

Biserița de departe e muzicală cu clopotul ei
vibrant și intim ca un ceasornic de perete. Are
sonorități de salon.

Totuși, pe acest sat planează duhul lui Coșbuc :
copiii doamnei Mironescu (Sică și Aurel) îmi aduc
o vacă în ogradă, căci la mine e mai multă iarbă.
Ugerele sunt fragede și pline și botul se rumenește
în rouă. Să umbli toată viața cu nările în umezeală,
— iată de ce guturaiul ierbivorelor e veșnic. Lune-
cînd botul în pămînt cu noroi sau cu praf de lu-
mină, ochii adînci ai dobitocului privesc totdeauna
spre cer. Asta e poczia atenuată de urmele ce scapă
cu zgomot flasc dintre spatele ascuțit.

Și acum toată figurantura : cîinii la gardurile
împletite, mugetele, ca răcnite de guri de pivniță,
în parlamentare intergospodărească ; pe drum, ca-
rele idilice cu vite de var murdar ; femei cu noroi
crăpat pe călcîie și țărani neprimeniți sub briul
de sînge vechi —, astea într-o lumină de Norve-
gia. Și între pomi, fardat ușor în violet, satul de
cărți de joc, ciugulit la interval de cumpenele puțu-
rilor ; căci cumpenele sunt gîturi de păsări enorme,
sau de girafe, ce se apleacă încet, scîrțîind (popo-
ranism ! ah !)

... Ce citesc astăzi ?

Nenumărate pietricele rotunde se freacă în pal-
me invizibile și imită minunat cîntecul sterp al
vrăbiilor — zgomotul scrișnește într-adevăr din
ramuri.

Trece moș Vasile Ivașcu, îmi aduce poame și
mă va întreba desigur despre războiul european. —
Ei, asta-i acum !

Am neglijat : guiță un porc. Persistă ! Mi-a-
mintesc de definiția unui profesor : „porcul e un
animal care mănîncă de toate“.

Profesorul meu nu generaliza niciodată.

ANUL PATIMILOR

Departa, la orașul plin de oști, mă gîndesc, la
noaptea care-i înghite turnuri și coperișuri, la
parcurile suflînd ca o turmă de fiare, la pasul pa-
trulei dușmane pe asfaltul știut.

La casele cu storul tras, mă gîndesc, la lampa
robiei aprinsă-n năuntru, la frunțile lor gîndind
la un loc, la tatăl, cel mai cuminte și mîhnit din-
tre toți.

Ușa e încuiată, și nici o bătaie de-acum nu
sperie ora tîrzie, și-n toate casele, ca și la voi, e
un ceas tîrziu, o lampă arzînd și, pentru același
gînd, o liturghie.

Ca o mină bună spălînd fruntea de griji, fie
Pacea cu voi, mame și frați.

Ca o slavă din cărți vechi, ca o nebunie cu-
minte, fie liniște în sufletul tatălui, în ceasul cel
tăinuit, în liturghia lămpilor.

Mîntuirea o chemați de sus, și Dumnezeu a
trimis pe fii, în patimi, ai Țării.

Și nimeni azi, răstignit prin El, n-a fost, cu stele
de sînge în palme, în picioare și-n coapsă, cu spini
pe cap și cu storsul buretelui în gura albă.

Ci-n fiecare zi, Fiul Omului moare în Fiii noștri
căzuți ;

Ei au gura în suris căci au mușcat fructul acru
al durerii ;

Și cununa din foi, care e darul mîinilor ce nu
luptă ;

Și patul din crengi, din care li se face o cruce ;
și urma de sărut roșu pe piept, care le împietrește
o liniște atît de ciudată, pe chipuri.

CARELE

Simți șovăirea primăverii aci.

Drumurile sunt desfundate și duc încet în tristețea depărtării peste pînze rari de apă, cari strălucesc ca niște lacrimi mari.

Și carele se chinuie amarnic.

Să fi pornit de veacuri oare să-și îndeplinească osînda, de năzuiesc așa de anevoios spre zidirea mută pe care noaptea o înalță în fund ?

Carele trase de boi se chinuie ca niște dricuri. Sufletul pe ele apasă greu.

Boii se leagănă-n jug de o parte și de alta a drumului.

Păcatul apasă și îngroapă roțile. Roțile gem. Vitele suflă și plîng întinderea, ochii lor tremură.

Cîțiva oameni sar lîngă juguri și strigă, pe cînd se întunecă tot mai mult.

Desigur, se vor chinui așa mereu, și pedeapsa lor e veșnică.

Lumini au înflorit departe, ca să arate că sunt foarte departe, și stele curate au scripuit sus, ca să arate că sunt foarte sus.

În prăpastia drumului desfundat, carele cu boi se chinuie domol și adaugă suferința.

Chinul omului se smulge, pleacă în nesfîrșit.

Și simți șovăirea primăverii aci.

CASA ALBĂ

Casa din care stăpîna lipsește a rămas în plin cîmp în paza păsărilor de curte. Ele-și duc din loc în loc petele albe sau colorate la două palme de pămînt, căci nu sunt mai înalte decît iarba, care le depășește și le îmbrățișează ca o carte întredeschisă.

Pridvorul are scînduri albe și sonore. Ziua din el se umple de răcoare și de umbră străbătînd prin iedera de pe stîlpi și vița sălbatică.

Uși încuiate, ferestre închise, perdele albe ca în școlile de fete, ca în spitalele de copii.

Soarele se întetește în grădina patrată, peste pomii sădiți la depărtări măsurate, peste păsările cari și-au risipit paza de jur împrejurul locuinței, și vezi cite una ațintită înspre zări, cu vis în ochiul spălăcit, pentru ca mai deplin să asculte zvonurile cîmpiei.

Stăpîna casei încă nu s-a întors. Viața pe care a lăsat-o dăinuie în numele ei între laturile gardului pătrat, dăinuie cu ferestre, cu storuri, cu pridvor, cu păsări, cu lumini, cu umbră.

Stăpîna casei s-a dus să cumpere, poate, ceva. E veselă sau e mîhnită, sufletul ei se împarte în potrivnice năzuinți, cari își caută, prin chin, împăcarea, pe cînd crește în gîndul ei învățătura că timpul se sfîrșește în zadar și lung ca un valer.

Dar viața ei e casa de var, cu iedera, cu fintîna, păsări și soare. Stăpîna ce lipsește și-a părăsit taina pe care o dibuia fără să o vadă.

Un stol de vrăbii se abate în cerdacul unde se găsește mei, și vin așa de sus, încît se crede că le-a trimis Dumnezeu.

PORUMBARUL

Vrei poate un porumbar înalt ca un trup, din
care să plece porumbeii în buchete? Când ai să-i
privești, am să-ți văd lumina ochilor și are să fie
5 două pete de culoare mai mult în aerul albastru
ca o panglică pe care o purtai anul trecut.

Vrei să mergem lângă fântina de metal verde
vechi? Apa are să curgă, sunt sigur că o să-ți placă
șuvoiul spart pe lespezi și risipit printre pietriș.

10 Vrei poate să odihnești pe banca de piatră?
De ce nu-ți mai chinuiești puțin picioarele mici și
nu mai asuzi în rochia ta?

SALCIA

Salcia tremură peste apa încropită.

5 Tremură ca o fată uitată de dragoste și care a
venit să moară aci —, peste apele moarte unde
împărătesc broaște.

Și florii o scutură când ices bivoli din baltă și-și
freacă de coaja ei spinarea scortoasă.

Salcia are în trunchiul ei, puse demult, o
icoană ștearsă și o cruce.

BIVOL

Pe netedul drumului dogit, copita lor pipăie, și le tremură genunchii, fiindcă pasul lor păstrează deprinderea pământului nesigur și fugace al celui
5 dinții început.

O agonie neîncetată le gâfle plămînii, și ochii de întuneric răsfrîng din orice rază durerea unui suvenir atît de vechi că s-a uitat. Atît de vechi că mintea lor inertă păstrează doar simțirea ei prin
10 chin. Și totdeauna au o lacrimă în privire, grea.

Și nicăieri nu-și presimt ei moartea mai plăcut decît în mocirla fecundată de soare a fluviului. Nicăieri spinările lor de tuci nu se contopesc mai
15 fericit ca în bruma amurgului și a bălții.

Soarele vaporos și haotic apune peste noroaiele roșii. E o clipă din zămislirea nesigură a lumii
20 dinții: un suflet se trage din pămînt și urcă malul, tirîndu-și pulpana de lut ud, smulgîndu-și trup puternic din diformitatea primitivă. Bivolul privește jalnic zările, ca în minutul cînd verva
25 greoaie a naturii l-a înfăptuit. E ceasul lui, e ceasul ales al simțirilor confuze, al amintirii ce se precizează, neînțeleasă, în tristeță. Planeta se afundă în umbre, sunt cîmpii acvatice și întunecoase,
30 sub declinul soarelui pătimaș. Cirezile stăpînesc prin smircuri și vor stărui cu puterea celui dinții gest al vieții în căptușeala elementară a naturii.

În chip de bivoli, timpurile s-au ridicat de atunci și au pornit încoace, dureros, pentru că fiecare
30 rupere din repaos este chin...

GREȘALA LUI AMEDEU CU ANNE-MARIE

Începusem să-l cunosc cînd, ca miezul de banană, ai strălucit între două stînci, adormită. Atîta
5 vreme depărtat de lume, începusem să-i uit făpturile și să nu le mai dau lor nici o însemnătate. Întrebările îmi clădiseră trepte pînă aproape de El, și de sub El tot ce vedeam era foarte mic, și
10 nimic cu neputință. Linia zărilor, bolta, pata blănoasă a lunii și pumnul de stele zvirlit pe mătăsării erau un cadru foarte simplu și mă învățau cum trebuie să fie cugetul omului, viața lui, și cum orice ciudățenie de amănunt este cuprinsă în
15 limpezime și măreție. M-am apropiat deci fără mirare și emoție de tine, Sirenă, și poate că nu vroiam nici să te privesc, căci amiaza urca și arcul meu nu culcase încă nici o vietate. Nu știu de ce
20 crezui că ești și tu o naufragiată de pe pachetbotul care într-o noapte de pămîntească spaimă s-a cufundat, ca o gură într-un sîn, în ape. Înebunire pentru cei de pe bord, dezbrăcați și buimaci chemînd nădejdea. Pe cînd dacă acel căpitan alb, sculptat la postul său, ar fi privit înecul de la
25 o depărtare de unde frămîntarea și chinul călătorilor se șterge, corabia tragică, lovită aspru de valuri, s-ar fi părut că piere foarte lîn în respirarea mării, un bloc de fier și lemn mai mult pe funduri. Căci bărcile febrile, cari sar ca broaștele de pe nufăr și pipăie pe talazuri calea către uscat, sunt doar pentru ochii unui observator apropiat
30 groaznice, și numai intrucît acesta nu se dezbară de străvechea minciună: că omul e măsura tuturor lucrurilor.

Te-am deșteptat — pescărușii ciugulitori de
hoituri nu te înspumaseră cu aripile lor —, ți-am
făcut semn să mă urmezi spre pădurea cu vinat
dulce, și foarte nefolositor a fost că te-ai înfă-
șurat mai strâns în văluri, să nu ți se mai vadă
carnea. Și mi-ai spus că te cheamă Anne-Marie.

A doua zi izbucnise soarele când te-am găsit,
goală ca o larvă, pe plajă, cu glezmele goale în
sare și pescuind stridii. Valvele apucate cu degete
moi în cari se îngropau zimții le deschideai și li-
peai gingiile de acea pulpă vie, smulșă cu nesat
sidedului. Am băgat de seamă la genunchii ro-
tunzi ca pietricțele de prund, cari se întepeneau
de câte ori rupeai prada, și ochii tari cercetând
bancul. Și rideai. Deasupra era faleza de pe care
mă rugam.

Pașii tăi care se apropiară goi și tainici — îi
așteptam.

Lângă mine, trupul tău de vespă, lângă brațele
mele înălțate încordat, lianele brațelor tale; pă-
reai plămădirea biblică din coasta mea, ca să simt
orgoliul omului. Ți-am zis psalmii mei, și ruga în
doi era mai arzătoare. Dar gândul te întreba, rătă-
cit de azur, ca un cerb care dă tiroale locuințelor
din codri; știi tu cui ne rugăm? Crezi că e cel
chemat și prezent în biserici și cel din cartea de
percepte și aștepți de la mine cuvântul ori privi-
rea care liniștește și leagănă extazul isteriei?

Și pentru că nu știi ceea ce sunt pe cale să
știu, de ce n-aș fi eu profetul veacului nou? În
norul zării, când e multă lumină, se vede granitul
altor insule — de bună seamă că într-o zi vom
trece printre popoare fără credință, ori cu templele
mucegăite de arama idolilor. Dar pînă atunci, dacă
aș încerca să stîrlesc, cu zgomot de icoane sparte
în praf, în tine, credința veche, să dobor pe Iehova,
ca pe o pasăre împaiată dintr-o firidă, te-ai înspăi-
mînta și ai fugi, și poate că de acum n-aș mai
putea trăi singur.

Să te atrag deci și să te stăpînesc, și în preajma
mea, în noaptea caldă sub lună, să vorbim îndel-
lung și întrebam.

Și pentru o vreme, în locul divinității mizera-
bile răsrîntă din tine, de ce n-aș fi cu Puternicul
și Prorocul?

Gîndurile mele cădeau cu înduplecare și aprin-
deau, în ochii cari mă ascultau, diamante. Dar
odată te-ai agălat de mine ca de o cruce, și un
pîtec moale îmi acoperi coapsele — trebuie, mi-am
zis slăbind sub pletele tale, trebuie să devii soție
liniștită și mamă, ca să mai poți înțelege. Și apoi:
un copil crescut în religia mea?

Astfel mi-am mințit slăbiciunea.

Și de-abia mai regret zilele cînd nu-mi împăr-
tășisem puterea și singurătatea cu o muiere. Ea îmi
aprinde mîna, noaptea, cînd pașii trosnesc pe
vreascurile pădurii, să ascultăm freamătul umbre-
lor și suflul jivinelor, acolo unde urcă prin parfu-
muri flori grele, acrima crupelor în rut.

Și în creierul meu covîrșit, suie cu singele ace-
eași pornire din vremea cînd rătăceam stingher.
Dar avîntul și evlavie se preschimbă și sfîrșesc
în palmele moi cari așteaptă, neîndurat așteaptă,
cu dezmiardarea lor așezată pe creștetul supus.

GLASURILE VIETII

Toată noaptea duhurile, bune sau rele, au cutreierat, căci pe la ferestre, după perdele, se perindă vag ultimele rochii.

5 Și deodată, ca dintr-un mormint, din patul alb te deștepți.

Răsună în tine zguduirea pământului : un vehicul greu s-a urnit pe caldarîm, cel dintîi.

10 Și la geamuri înzorierea se spălăcește.

E ca o toamnă în care albuiesc funigeli.

E ca o cămară uitată, în casa de la moșie, unde s-au strîns, pentru perne și saltele, fulgii care tresar, puzderie, din coșuri, cînd împingi ușa.

15 Alte roți : se deșteaptă orașul. E încă foarte devreme, numeri scurt pe bătaia unui orologiu. Ca în fața unei revelații, ascuți viața, o ascuți.

20 Se adăogă o voce, pași —, s-a schimbat sergentul de noapte. Și de-abia te dumirești că în arborii din curte și de pe stradă au ciripit, de un ceas, vrăbiile.

Iei aminte acum la cîntecul cocoșilor și simți că e atît de veșnic, încît l-ai auzit fără să știi, țîșnind din toate cutele nopții.

25 S-a contopit în tine cu prima impresie izbită de pojghița somnului.

Din curțile întunecate, strigătele lor roșii au pornit, legînd firele ființei, întrerupte, închegînd, într-o mișcare de sunet, spațiul desfăcut în bezne, și inert.

30 Cocoșii : puncte de veghe în moartea emisferei, și de raliere.

Pentru arborii cu păsări, pentru iarba cu viețări, pentru pămîntul plin de corturi și de dormitoare.

5 Faruri sonore și minuscule ale existenței naufragiate în somn, cuvîntul vostru înmîit scapără pe tăcerile planetei ; din grădini în grădini, pînă la barieră și către el, răspunsul cocoșului rustic, din ogradă.

10 Și de aci, din fermă în fermă, satele se leagă și comunică pînă într-altă margine de altă cetate.

Și astfel, sub stele, peste cîmpuri, ape și păduri în cari cîntă cocoșul sălbatec, cîntecul lor se oprește cu țipăt de valul oceanului.

15 Și pămîntul prin văzduhurile surde se rostogolește tăcut.

Auzi, Sabaoth, echipajul lor, semnalînd o constelație în zare, o cometă în zenit, un meteor, sau etapa unui nou răsărit de-a curmezișul călătoriei dezlănțuite către ziua de apoi ?

20 Presimte cineva în ei pe trîmbițașii judecății din urmă ?

25 Undeva, desigur, în penumbrele vegetale de la ecuator, lîngă o cataractă, pe vîrf, ascultă Cocosul Alb, căpitan trufaș, semnalele ostașilor înaripați ce duc corabia cu prora de gheață, prin golul roșu al lumilor.

(Ceilalți, din jumătatea însorită, așteaptă ora schimbului, cu nepăsare.)

30 Cocoși eterni, veți suna din gîtlej și aripi, destul de tare, lîngă mormîntul meu preacreștin ? În pieptul vostru cu platoșă de aur cîntă aspru melodia vieții.

Căci pe urmă de-abia vin clopotele, uzinele, roțile, oamenii...

PREUMBLARE

Ce subțiri se țes ramurile pe adîncul cerului. În parcul comunal numai trunchiuri tăcute și bănci putrezesc.

5 Caută.

Aci, sub zăpadă, sunt frunze și o carte lăsată dinadins. Știu bine că cineva, dinadins, a uitat astătoamnă o carte, aci.

10 Vîno unde încep potecile. Gardianul aprinde felinarele. În zidul din fund găsim o porțiță. O cunosc. Dincolo de ea e cîmpia de la marginea orașului. Îți speli privirea în mai mult spațiu.

15 O stea palidă se limpezește în apa văzduhului. Ca un cimitir se prăvale iarna prin care răzbesc mărăcini.

Vîno. Uită manifestele de înfrățire și îndemnul să te cufunzi în viața veacului. Am să te învăț cît suntem de singuri și cum crește restrîcerea din noi.

În zări, iată, se ivesc beznele.

SFÎRȘIT DE VACANȚĂ

D-nei Smaranda Florescu

5 Ieri au sosit, în trăsura grea și-nnorioată, doi copii de școală. Sunt mai mari, mai negri de cum au plecat, o știu, deși nu-i cunoșteam. Sunt poate prietenii mei, i-am văzut de demult, și le-am uitat de nume și de chip, de cînd eram laolaltă închiși de după același zid.

10 Strîng pleoapele; să-mi aduc aminte. Cei doi frați întorși în trăsura grea de țară, și cari privesc cu ochi proaspeți orașul, și li s-au ars obrajii, și le-au crăpat buzele de ger, merg să-și regăsească tovarășii, dormitorul, cărțile, poveștile. La fel se întîmpla și altădată cînd îi așteptam pe tovarășii mei, 15 cari erau alții, desigur, și erau totuși atît de duios aceiași. Aveau asupra noastră, copii de oraș, o definitivă superioritate, ei cari plecau în fiecă ajun de sărbători, în trăsuri încăpătoare și ferecate, către vreun sat de lîngă cîte o mică gară.

20 Era în noi toți o nostalgie de cîmpuri, de zări, de păduri, și de aceea îi însoțea închipuirea noastră nelămurit melancolică și geloasă.

25 Aveau cai, și le știau porecla și apucăturile. Trăiau aproape de păsările curții și de dobitoacele casei, de vite și de turme, și le cunoșteau năravul și îngrijirea... Dulăi fioroși păzeau cu veriga de-a lungul unei sirme. Cîini ciobănești umpleau cerul nopții cu alarma lor, și ageri își sfîrșeau pe poleiuri urmărirea lupilor fugăriți. Jivine rele ocoleau locașul 30 de vacanță, căci se zvonea despre urme de urși, ori de o scroafă mistreată, cu ceata ei de pui colțoși. Hoți atacau tîrziu hambarele, pîndari trimeteau pocnete în noapte, logofeți cu ceas și chimir călăreau buiestrași

hăt-in-cîmpuri, pe margini de zare. Fete în strai colorat și flăcăi, apoi circiumari și hanuri unde se în-
tîmplau înjunghieri și răpiri. Și totdeauna, în va-
canță, sosea pe lume un minz nou, sau un vițel cu
5 abur în bot. Așa băsmeau la focul ofticos al dormi-
toarelor cei ce se întorceau din răgazul din sat, nouă,
celor ce nu cunoșteam nici cîmpul, nici cerul, nici
animalele cari ispiteau vîrsta noastră prietenă decît
din spusele lor.

10 Și acum, cînd alții povestesc la fel, m-aș duce
lingă fețele lor luminate, în micul cerc atent și mi-
nurat. Dar s-ar face tăcere la ivirea mea.

ÎN TRENUL 121

Umbra îndărătnică a unei dimineți de iarnă în-
tre catifelele vagonului. În tavan, văpaia plăpîndă,
ca o buclă uitată într-o biblie neagră. Cei doi frați,
5 față în față, mă obsedează. Sunt la fel de mari, în
vestminte străine încheiate strîns, de călătorie.
Și-au atîrnat scurteicile îmblănite și le văd gîturile
ocrotite de lînuri, pieptarele din păr de cămilă ivin-
du-se de sub mînele hainei peste încheieturile
10 pumnilor, împodobiți cu brățări de piele pentru că-
meșile de aur ale ceasornicelor.

Ghetrele lor înalte sunt tot atît de fine ca și
pielăria colorată ca o floare, a valizelor. Două vo-
lume, puse la îndemină, amintesc ațipirea sub lună
15 a unor pleoape, cele mai grele, într-o țară din Sud.
Cei doi frați poartă pe brațul voinic o fișie de do-
liu, și pe umerii largi un gît strujit și două capete
albe, fără sex. Părul lucios, dat pe spate, precizează
perfecțiunea sferică a țestelor mici. Trăsăturile de-
20 curg, conform unei geometrii stricte, una dintr-alta,
către un ansamblu comparat de tinereță inexpressi-
vă. Dacă îi scrutez, descopăr deosebiri — frații de-
sigur nu sunt gemeni. Dar ceea ce îi confundă și îi
amestecă fără cruțare e atonia indescritibilă a pri-
virii lor care nu privește, e simetria fără viață a
25 efigiei lor de monedă sau mai curînd de vitrină. În-
cerc să-mi reprezint chipul unuia îmbătrînit cu
douăzeci de ani. Singe pe opacul scleroticiei, scobi-
turi în tîmple, cuperoză pe obraji, osînză sub băr-
30 bie, o îndestulare scîrbită în colțul buzelor. Dar ce-
lălalt va fi la fel.

Călătoresc, fără îndoială, către moșia moștenită pe care o exploatează amândoi. Nu schimbă cuvinte, ca oamenii cari pornesc la o corvoadă cunoscută, fără incidente și fără surprindere. Nu se uită pe ferastră la priveliștea indiferentă ca apa dintr-un lighean.

Mișcările sunt conținute și depline ca ale unui jucător de biliard. O, fraților, să nu fiți decît niște meșteri în ale biliardului ? Cum leagă trenul capul vostru prețios și fără grijă !

Superbă e liniștea fapturii voastre bune de prăsilă. Dar puneți oare patimă în asta ? Nimic nu se răsucește și nu roade în mărul vieții, nerușinat ?

Vreau pentru arătarea lor amorfă aspra inconștientă a vinătorului, vreau cruzimea disprețuitoare a boierului, pofta de stăpînire și priapismul leneșului puternic, sau cel puțin setea de bani, darul beției, ori un viciu viclean, autoflagelația, scatofagismul, necromania, homosexualitatea, orice, în afara gimnasticii saloniere a biliardului, în afara moșiei statuare a capetelor păpușărești din tren.

Fraților, îi interpelez mintal, în inspirație bruscă, și-mi înfig căutăturile în ei, poate alta e taina vieții voastre, învelită în piei de șopîrlă și sobol, căptușită cu aur și platină, stropită cu apă de păr, descîntată cu valsuri pe cuvinte... Un cataclism sentimental, desigur, le-a strivit sub greutatea renunțării corola suavă a simțirii, și numai tinerețea lor supraviețuiește, ca o fațadă, în care s-au stins ferestrele.

De aceea privirea lor nu mai visează, nici nu se uită, de aceea stau neclintite firele de păr peste fruntea netedă ca gheața. Cei doi frați iubeau, negreșit, aceeași femeie, și din dragostea lor au făcut un rug și o flacără, și au risipit pe urmă cenușa în vînt. De atunci se întorc mereu în părăginitele grădini strămășești cari le-au turnat în suflete marea lor tăcere, și laolaltă rătăcesc pe năpăditele cărări, drepti și mindri încă, pe sub frunzarele unde, singur, aiurează cucul...

— Aveți un chibrit, vă rog ?

Surprins, îmi caut amnarul, scapăr și aprind corectei figuri țigara :

— Mersi...

Deodată mă cuprinde regretul că pierd cel mai bun prilej de-a intra în vorbă. Mă precipit :

— Aveți poate o țigară ?

— Mă rog !

Conversația cădea iremediabil. Cu încăpăținare, continuai :

— Mă iertați, d-le, aș vrea să știu dacă volumul legat de lingă d-voastră nu e cumva un exemplar din *Les Regrets*, ediția unică, numerotată și intruvabilă a lui Van Rauck, Amsterdam, 1672.

— Vă înșelați, domnule : e noul *Indicator de căi ferate și maritime*, București, 1921...

ZVONURI

Souvenirs de voyage — nimic mai mult decît, din goana trenului, stîlpîi cari se culcă, de telegraf, cu încetînitorul de cinema. Şi cantoniera, faţă as-
5 pră, cu steagul înfăşurat, cu genunchii de bronz, la bariera bălţată, cantoniera, — idolul acestor ţinu-
turi, pe care, un minut, în altarul sufletului, îl slă-
vesc.

Pe malul Dunării albastre, faţă cu Bulgaria, în
10 praful farmaceutic al drumului, bivoli mari ca băr-
cile, şi ţăranii cu brîul roşu pe cămaşi, şi soarele cu
spîte care duce toate această privelişte la păscut...

În pustiul palatului moldovenesc, după ceasul al
12-lea, bătrîna prinţesă împăiată se iveşte tuturor
15 oglinzilor în podoabele ei demodate. Paşii subţiri de
sub malacov o poartă, cu pene, perle şi mătăsurî, în
ritmul unor acorduri imaginare pe sub candelabrele
de bronz în cari timpul nou a cuibărit becuri elec-
trice. Astfel, după fiecă utrenie, copleşită în argint
20 şi bijuterii ca un ospăţ, evoluează cu opriri de păun.
să recheme balurile cu ofiţeri ruşi şi consuli stră-
ini, de altădată.

Într-o noapte, a intrat pe uşă gîtuitorul adus de
nora pizmaşă şi de urîtă baştină, ţiitoarea tînă-
25 rului principe degenerat. Şi a pus capăt. Continuarea
în *Curierul judiciar* şi la ceaiul doamnei Carapano.

Printre sulîţele grădinii de iarnă, valsul orches-
trei militare, în ce adîncă unire cu vîntul, cu mi-

reasma, cu sezonul, cu lumina la marile ferestre
ale palatului, întetită.

Iubesc muzica de alamă a balurilor colorate ca
o pădure exotică, consimt serbărilor necunoscute,
5 pentru afirmaţia lor paradoxală, pentru conţinu-
tul lor de fericire certă şi ostentativă.

Planul îi izbutise. Sluga lăhuzi în aceeaşi noapte
şi oră cu stăpîna, tînăra şi nobila Zenaïda. Şi e
în acest eveniment un fenomen bizar de autosuges-
10 tie pe care-l recomandăm cu stăruinţă psihiatrilor
şi apostolilor voinţei. Servitoarea îşi urmă hipno-
tic gîndul pe care de mii de ori, cu minuţiozităţi
de film, şi-l reprezentase. Coborî din mansardă cu
fătul gol sub cămaşă, pătrunse în ietacul Zenaïdei
15 adormite şi schimbă pruncul. Săvîrşind fapta, nu
reflectase decît: „cel puţin de l-ar creşte în idei
democrate“. Întoarsă apoi anevoie în mansardă
cu odrasla de stăpîn în braţe, se culcă deasupra-i
şi o înăbuşi.

20 Accidentul fu atribuit febrei puerperale.

Încolo lucrurile se petrecură normal din lipsa
oricărui denunţ şi din lipsa unui rege Solomon cu
demonstraţii înţelepte.

25 Eu singur cunosc taina servitoarei, dar nu vreau
s-o spun.

Bivolul se legănă pînă-n centrul oraşului, cocoli
peluza înflorită şi, pe sub portalul Operei, pătrunse
în sala de spectacol pustie. Înaintă printre cele două
rînduri de scaune pluşate, în acea tăcere care e
30 altfel decît în catedrale şi piramide, şi către scena
goală se opri şi întrebător mugî.

Un zvon armonios răspunse din instrumentele
lăsate în orchestră...

*

35 Copilăria mea, — începui, fără să observ întune-
carea chipurilor din jur şi acel fel de atenţiune
sub care, cu puţină luare-aminte, ghiceşti constrîn-
gere şi politeţă, — copilăria mea e povestea portre-
tului în ulei al străbunicului. Fără îndoială că
40 aceasta e amintirea de căpetenie, dimpreună cu o

anumită clipă cînd, într-o sală deșartă, plină cu soare și de ceva praf, mi-am dat seama deodată că intrasem în lunga vacanță de vară. A ! dar asta n-are nici o importanță pe lângă portretul în ulei al străbunicului meu, căzut din cadrul daurit și uitat într-un colț, simplă pînă țintuită pe patru speteze subțiri —, ce neglijență !

Era o pată palidă și triunghiulară, pe un fond negru lins, și priviri reci de un verde coclit și un guler înalt pînă peste bărbie, ținut, după moda timpului, într-o înfășurare de mătăasă de care gîtul părea mai lung.

Pe zidul suvenirului stăpînește azi acel portret, ca într-un fund de biserică un sfînt care transpare de sub cojirea pricinuită de umezeală ; stăpînește poate tocmai pentru că l-au părăsit răzimat în ungherul chiar al camerei mele de joc. Acolo, printre paiațele cîrne și urșii de pluș, printre soldații de plumb, caii de lemn și velocipeda cu trei roate, pata lui isoscelă și gălbuie, ca o faclă în noapte, vă dați seama cît era de severă ? Ai casei au încercat să creceze între mine și El o atmosferă sentimentală : „ia uite cum sameni tabloului“, îmi ziceau : „ai să fii leit el“. Și s'pro a mă convinge, însuși tata poza, alăturat, pentru a-mi înlesni verificările pe această scară genealogică. Toate acestea nu m-au determinat să nu mă joc, ca pînă atunci, cu spatele la portret, din teama de a nu-i întîlni privirile reci, intense și invariabil suverane.

Dar în toate robiile, în cele mai depline, în cele mai consimțite, mocnește un gînd de revoltă. Al meu se încinse în tăcere, miji și prinse flacăra și creșcu deodată incendiar, cînd sub coiful argintiu și cuirasa de carton presat, și cu sabia goală în mînă, am dat buzna în portret și i-am spart ochii. Fu primul meu gest de independență, și cine știe dacă-l regret chiar azi. Am petrecut deci o adevărată după-amiază de liberă joacă, o după-amiază frenetică, revoluționară, în care căpătase un ascendent vertiginos asupra ursului de pluș, al armatei de plumb, al cavaleriei și al paiațelor sulemenite și țepăn servile în a mă desfăta. De atunci însă portretul se răzbună și persistă în col-

țul sufletește din care simt punctarea privirii lui verzi ca vasul de bronz vechi al fîntîinii de orișunde — toate fîntîinile adevărate au un vas pe umeri de îngeri, totul în bronz vechi. Iar portretul faimos ¹ — pe care mi l-a făcut Marcel Iancu în 1922 — seamănă straniu ca tonalitate și expresie cu defunctul chip pictat acum mai bine de un secol, cu toate deosebirile de procedeu și de temperament dintre celebrul pictor și meșterul necunoscut. Din locul lui mă privește și îmi impune o personalitate, de aceea: o să-l înlătur sau îl voi dărui lui N. D. Cocea, care mi-l cere. Bine ar fi fost totuși să-i pot sparge ochii, gestul ar însemna liberarea față de respectul lucrului de artă, — ce victorie vreți mai echivalentă cu a săbiei de lemn de demult ? Iar despre viața sărmanului străbunic, aflați că a fost romantică, fiindcă a murit tînar și fiindcă a suferit la urmă de o boală a măduvei. Desigur, anii cei lungi în fotoliul cu roate și cochetăria nedezmînițită a fularului de mătăasă i-au dat acea paloare și acea privire de încordare disprețuitoare și de reținere mîndră în fața serții...

Cele două fulgere mari peste beznele sonore și-au cusut membrana de sîdef, ca două filfiri de flutur, pe trupul îngust, de lemn vechi, al vasului-fantomă. Virtej. Ivire. Simți mireasma electricității în larg. Un val blestemat se boți în noapte, crispîndu-și parapetul sub pasul acelei prore putrede ca o moară și-ntraripată de cel mai supranatural azur ce s-ar fi nălucit ochilor tăi, obsedați totuși de arhangheli.

Ne înspăimîntară de răsfrîngerea acelei clipe în noi. Binoclul tău, cioburi pe covertă. Matelotul din vigie incremenise și gîndi : semn rău, vom avea furtună. Numai stația de fără fir înregistra intraductibile senzații pe nervii metalici, sensibili ca ghitarele. Iar în depărtările cari se deschideau lunatec, vasul-fantomă se cătără ca un nod de pă-

¹ Vezi în Baudelaire, prefața la *Petites Poèmes en Prose*, accepțiunea cuvîntului (n.a.).

ianjen în propria-i pînă polară și cu întetirea cursei crescînd aripi și se slei în lumină, ori în tensiunea ochilor noștri zgîiți.

5 — A fost, da, chiar el, vasul din poveștile corăbierilor.

— A fost, da, chiar el, vasul simbolurilor sublime și nule...

10 — A fost, da, chiar el, vasul lui Edgar Poe, vasul evocat de orchestre, vasul sticlelor astupate cu smoală și cu sfîșietoare rînduri de adio în burtă, vasul nostalgic, vasul lugubru, lebăda, caii albi de la Rosmersholm.

15 Și ne-am întors, printre emigranții clasei a treia, risipiți în somn ca excrementele, spre cabinele noastre de lux, cari închid o atmosferă de plus și Cotty, în văzduhul sărat al largului.

Și noaptea aceea n-a fost prima noastră noapte, pentru ochii fulgerați, pentru mințile chemate de imposibila transbordare.

20

Puse peceti pe ultimele dorinți, în liniștea odăii cunoscute și care nu era decît prelungirea vieții lui. Se apropiiau astfel de miezul nopții, ora trenului gătit cu arme și flori. Dincolo de ușă simți veghea șoptitoare a alor săi. Rîndui încă o dată totu pe masă, ca pentru o lungă absență sau poate pentru totdeauna, și puse scrisorile în cari închisesese cuvintele de bun rămas, în văzul celui ce va pătrunde întîiul acolo. Apoi luă lampa și trecu la ei, deodată. „V-am adus, le zise, încă o lumină, poate aveți nevoie de ea, eu trebuie să mă duc“. 30 Ținea lampa ca pe un șoim, pe pumn. Înaintă, o puse pe masa din mijloc, cu acea sigurantă care îi încremenea pe ai săi, ca în fața unui șef ierarhic. 35 Și din pragul ușii, cu vocea netedă, „rămîneți sănătoși, le zise, poate ne mai vedem“.

40 Pasul se depărtă ferm și grabnic, bătîndu-și loviturile surde în ascultarea care nu putea pricepe și deci nu va presimți secretul duios al plicurilor de afaceri lăsate în grija celor rămași, de mintea lui limpede și prevăzătoare, atîta tot.

TIMP

În fundul gîndurilor — stătătoare — privirea femeii, albastru închegat.

5 În grădinile părăsite, în bazinele ploilor, în mătăsuri vechi, broaștele îngînă amintirea cucului, în cumpănire magnetică pe somnul vertical al apelor.

10 Aerul e încins și dens pe unde are să filfie plecarea berzelor. Aici și rugina și fiorul lînced al sevei izbucnește încă în vîltori de iunie. Nici un mormînt nu se vede, deși aștept ca un cioclu pe bancă, între musculițe de aur, și scriu în nisip numele, cu semne mari, sortite vîntului și frunzelor și umbrelor. Pe toată întinderea, sufletul a- 15 lungă pe bazine un alfabet de a și o. Simplu efect optic, acest urît mut al grădinii, care, cu litere de gumă, cască vărateg, poate fiindcă citesc prea de sus, și numai dintr-o latură, gura flexibilă a fin-tînilor.

ALILUIA

(A se ceta cu peria de dinți)

I

5 Invoalata doamnă purta pelerina nopții de cu-
loarea aripilor de liliac. O persecutam circular în
jurul cimitirului cu zidul scund, cimitirul din Dră-
gănești, pe lângă care se afundă un drum, ca un
tren care s-ar îndrepta spre adâncul cu stele, cu
10 stele astfel dispuse încât cuvântul *niciodată* se poate
ceta pe ele.

Aventură — ciudată aventură. Stelele se an-
grenau ca dinții unei mașini agricole peste acope-
rișuri albastre ca zincul — în vale căpițele de fin
din cari un bot de căprioară a smuls mănunchiuri.

15 I-am zis atunci doamnei care înainta pe par-
chetul lucitor al lunii :

„Să dezmiardăm trifoiul fraged cu lapte suspen-
dat, să ne ascundem trupurile în carimbul cizmei
de marochin fermecate, să ne înălțăm în tramvaiul
20 cu cai, să jumulim cîntecul cucului în cutii de
lemn, să facem muntelui Ararat un cucui...”

Dar fiindcă nu primeam nici un răspuns și pă-
șeam în fluturarea amplexelor văluri —, „cum te
numești”, o întrebai instalat în fața ei în barca de
25 beton dresat, barcă fără lopeți, ca un sat fără ciini.

Mi-a zis : „Tu nu ești poet, nici tuberculos, nici
măcar *poet-tuberculos* și eu numai pe el îl vreau.
Adio.”

30 Pe băncile școalei nu avui mai mult succes.
Rămăsei cu băncile goale pușcă.

Statuia ecvestră a lui Mihai Viteazul îmi arată
cu gestul de bronz direcția idealului național în
care să caut de acum apariția ei hidraulică, voca-

bularul ei insensibil, umbrela ei rotativă, poetul
ei tuberculos.

5 Imposibil să-i ciocănesc șoldurile cu mâna, să-i
identific surîsul, a cărui claviatură așteaptă dege-
tele lunii, și nici să urmez linia diamantină pe care
patina ei mi-o scapă printre pașii pierduți:

Păsări au coborât desfăcute sărutări pe aceste
urme efemere. Suita mea a tras în ele și a făcut
10 focul și friptura. Toți poartă haine de piele unse
cu ulei de focă. Pe aci contrabanda de blănuri este
aprig supravegheată de cazaci sovietici. Au sur-
prins între altele o ladă cu *Je sais tout*, revistă
mondială ilustrată. În același moment trecu însuși
15 adresantul. Era exploratorul Amundsen, pedestru,
purfînd la subsuoară steagul menit să fie împlîntat
pe pol. „E jidovul rătăcitor”, strigă unul din suită.
Gîrbov și obosit, nu vedea pe nimeni și se încuraja
pe sine mestecînd un cîntec de drum lung. Un cîn-
tec suspect. Cîntec din România-Mare. *La Moară*
20 *la hîrța...* Întîlnirea m-a viu impresionat.

Doamna împodobește în treacăt cu clopoței unei
voioșii subite coarnele primitive ale unui ren. Su-
rîde unui vînător negru pe amurgul roșu. Își pierde
în urmă tot misterul, dar își lipește urechea de
25 prora stîncoasă a Scandinaviei, să-mi asculte prin
subteran magnet bătaia inimii.

„Doamnă, i-am zis, vreau ca povestea noastră
să se numească — sincopa ; romanul nostru n-are
să înceapă *niciodată*. Escapada mea s-ar sfîrși sub
30 tălpile d-tale gîdiloase. Sărutul meu ar lipi timbre
jubiliare pe unghiile incandescente.”

La intrarea în peșteră am zărit monumente me-
galitice. Eram în Bretania lui Felix le Dantec —,
asociația de idei o recunoscurăm facilă. Pamfle-
35 tarul Argezi surîdea cîncește — ați observat cite
surîsuri absurde se interpun fericirii noastre. În
cele din urmă, brutalitatea mea dezlănțuită de în-
căpăținarea imposibilului îi-a strigat : „Afară ! Afa-
ră !” Și ai dispărut din înălțarea mea și noaptea
40 mi-a rămas curată, ca o boltă de cristal vînat în
care zboară în creștere mistică o bufniță de aur.

Atunci propusei și timpul poveștii noastre :

Contraalto ? Întîmplarea s-a petrecut pe vîrfurile unei fete.

II

5 Ciorapii de mătase i-a uitat pe bemolii pianului, iar numele și l-a scris cu roșul de buze pe lemnul buricului. Poartă la gît lemn sfînt de la Ierusalim, unde are rude. Inventează vorbe fără înțeles, pe care și le murmură sieși sau mi le picură cu pe un venin de sunete, la ureche, în clipa de dragoste.

10 Pianul e negru, afară ninge. Fulgii pasionați. Bal de zurgălăi.

Așa a fost ucis bătrînul rege Hamlet de soția care i-a distilat esența de năpîrcă în tubul acustic. 15 De ce mă persecută gîndul acesta ? Fu întîia noastră noapte.

Casa e veche, panoplia e roasă de molii, iataganul, cucerit de tatăl ei, căpitanul, la 77, a rugînit, cămașa roșie a bunicului ei, garibaldianul, se decolorează, pavăza purtată în cruciade de strămoșul ei...

20 Îi plac violoniștii în carne și batistă și maeștrii vechi. Întinde picioarele goale pe castelele de cărți de joc și se joacă cu rotulele genunchilor. 25 Detestă supapele.

Afirmă că *Tatăl nostru* nu e decît o poveste de aventuri și totdeodată cel mai complet roman care s-a scris vreodată. Neagă stilul, stiletul și stilograful, ca amănunte ale unei epoci perimate.

30 De-a lungul șinelor tramvaiului electric pornește seara la vînătoare, decimînd pînii de ninsoare cu snopul de lumină al farului de automobil. E la volan.

35 Convorbirile noastre le-am conservat în mărul lui Adam fiert. Menajul durează de șapte mii de ani, și în ciuda rugăciunilor, nu avem nici un copil. Cîinii de vînătoare îi înlocuiesc prea bine în orele de *jet d'eau* și de imobilitate sub palmierii artificiali. De jur împrejurul Escorialului care ne 40 adăpostește, văduvele pescarilor presară zilnic ce-

nușă și sare, pentru a zădărnici vegetația și a ne sili să plecăm.

Din naltul ferestrei le privim cu indiferență.

Da, cu indiferență.

5 Corpurile lor răspindesc un miros de cotoi văpsit.

III

Citim în *Monitorul oficial* :

10 Glasul ei mă subjugă îndeosebi prin lenta presiune a prevestirilor lui, atenuate cu depărtări unde clocesc ecouri.

Are să-mi pună otravă în cafea, căci imaginația ei a ostenit premeditînd, și poate ura ei nu-mi hărăzește o soartă mai puțin banală.

15 Ordin a dat roabelor să umble desculțe, ceea ce îmi pare semnul unui doliu anticipat, al unei văduvii subconștiente.

Căzuse odată pe gînduri, cu ochii la porumbarul nebun care jonglează cu zborurile.

20 Prins-am brusc mîna ei și i-am privit sub frunte. A tresărit, a țipat și a fugit.

Am pus porumbarul în cămașa de forță majoră.

III - bis

25 Am tăcînit aceste cuvinte prietenilor mei din lumea întreagă, pe aparatul Morse, ca o chemare în ajutor. Prietenii mei au toți aceeași sinecură : de a neglija lucrurile în farurile diverselor coaste și de a face farse vapoarelor în primejdie de naufragiu, prin semnalizări intenționat greșite. Am primit o mulțime de reclamațiuni în această chestie.

30 Atît de intensă și strindbergiană e reciprocă noastră aversiune, încît ne refugiem unul în podul cu atlasuri vechi și cu vechi instrumente de optică și de geografie, cellalt în pivnița boltită, plină cu doage uscate, cu lanțuri și instrumente de tortură. 35 În pivniță e umezeală. Are să capete reumatisme.

Dar n-ar vica ca prin aceasta forma genunchilor și a gleznelor ei să fie vătămată.

Primăvara a spart sloiurile peste cari se fugăriră îngeri cu săbii de Harap Alb. Era o desmormintare veselă. Ea și-a pus, pentru solemnitatea întoarcerii cocorilor, ochii cei mai albaștri, picioarele cele mai albe și și-a limpezit glasul pe primii ghiocci. Popa veni din sat cu sfeștanie. Hergelii scormoniră cîmpia și asurziră soarele. Ea își umplu

baia cu agheasmă. În curte, ȋiganii cositoareau vasele de aramă. Ea se tolănea pe pămîntul ud în boschete și lăsa melcii viscoși să-i lunece de-a lungul trupului. Semăna kilometri verzi cu note muzicale și se întorcea seara în sufragerie, unde ardea anevoie un foc mare. Căuta desigur o aventură primăvăratică în pădure : poveștile cu haiduci ale copilăriei. În fundul pădurii trăiește un morar bătrîn care macină coaja copacilor pentru clienții iluzorii. Ne-am dus să-l vedem. E morar ca toți morarii, dar n-aude, n-a vede.

Pe iubita mea o cheamă Aliluia. Pe tatăl ei l-a chemat *Ali*, deși era ture, iar pe mama ei *Luia*. De aceea fructul nunții lor a căpătat numele de *Aliluia*. Numele acesta e comod, căci își găsește aplicația în toate împrejurările. De pildă : *Aliluia*.

În fond, e fată bună și aș trăi cu ea pînă la adînci bătrînețe.

IV

Dar poetul tuberculos pe care-l păstra, încă dinaintea căsniciei, în garderobul rochiilor demodate ?

Sfîrșise prin a se îngrășa din pricina atmosferei de naftalină pe care o respirase cîteva milenii și a cozilor de evantai de baga ce constituiseră o viață întreagă unicu-i și strictul regim. Deplorabil. Cîte zile, atîtea cafele cu lapte, Amin.

VICTORIA SĂLBATICĂ

1

Eroul acestor texte se numește Dorimedont. Pseudonim ridicul contractat în paginile unei reviste boulevardiere, la care colaborase în tinerețea dintîi. Pentru Dorimedont viața nu e decît un șir lung de tinereți. De atunci încercările toate de a scăpa de un nume care i se potrivea ca o tinichea de coadă — două-trei volume de poezii, un raft de nuvele istorice și de romane psihologice și sociale — au fost cu dinadinsul zadarnice. Pentru familie și prieteni, pentru femei și pentru public, Ion Pîrvu, ilustru pe țarmurile Dîmboviței și ale Danubiului, a rămas Dorimedont, sau, scurt, Dori. Avea o slujbă la ministerul artelor, era membru în comitetele cîtorva tovărășii profesionale, scriitor oarecum cettit și cîștigător credincios a două-trei premii anuale de proză și poezie.

În culmea carierii, reușise să-și cumpere o vilă, în rate, într-un cartier nou și pitoresc. Întreprins de o societate de construcții, în rămășițele unui parc de la marginea orașului.

Nedumerirea lui începe tocmai de aci. I se împlinise visul de a trăi sprijinit de cîteva balcoane, prelungit de cîteva poteci de nisip, pînă la zidul împrejmuitoar, pînă la plopii cristalini de lingă poarta de tablă, pe care înscrisese cu răsfat : *cave canem*. Ștrul, o jumătate-lup, isteț și năprasnic, pe care cele două brazde cu gazon și un șirag de brazi pitici dintr-o curte avară nu fac decît să-l întărețe, îndreptățește acest avertisment individualist de stăpîn neprimitor al proprietății sacre și inviolabile.

Dorimedont trăsesse un cerc sever în jurul liniștii sale în care mai adăpostea o soție, o soră a soției și, cum văzurăm, și pe recenta noastră cunoștință, Ștrul. Nimeni nu putea străbate, nevestit, în singurătatea lor confortabilă și civilizată, căci Dorimedont, om sîrguitor și priceput, știa să-și valorifice munca. Nici zgomotele nu prea răzbeau în acest loc îmblănit de teii cruțați de planul de parcelare. Numai undele subtile ale lui Herz veneau să trezească strunele unui radio pe care-l chinuia Dina, cumnata, în sufragerie. Între soneriile telefonului însă, o foaie de hîrtie sugativă paraliza stridența chemărilor inoportune. Iar patefonul nu era îngăduit decît în lipsa lui Dorimedont de acasă. De vizite îi ferea depărtarea. Jeannot, singur, se încumeta de cîteva ori pe săptămînă să deschidă poarta și să urce dimpreună cu Ștrul, ținut prieteneste de zgardă, treptele micului lor peron. Era colegul și poate pretendentul Dinei. Îl primea în salonaș. Adesea, Dorimedont se minuna de această prietenie între două vlăstare ale aceleiași generații sportive. „Noi am fost mai sedentari, dar mai nervoși, explică el soției sale. Astfel de amicitii se sfîrșeau mult mai repede, pe cît mi-amintesc. Generația e sau mai frigidă, sau mai fătarnică, adăugă... n-am eu timp să aprofundez asemenea mistere...”

Dorimedont avea treizeci și opt de ani. Dina, douăzeci și unu, Jeannot, douăzeci și doi, Florance, soția, treizeci și cinci.

Cu toate măsurile lui de izolare, Dorimedont e azi nedumerit și nervos. La masa de lucru, strică pagini albe cu desene și linieri inepte. Peretele de la spatele lui filtrează, destul de limpede, sunetele unui pian. El știe că dincolo de acest perete e un culoar și apoi cîmpul, și alt, nimic. În vilele din vecinătate nu e nici un fel de instrument muzical, iar pianul casei stă încuiat și mut. Sunetele totuși trec prin zid și îl ajung, îi pipăie auzul cu o stăruință aproape materială. Își dă bine seama că e o părere, căci a verificat și melodia și știe astfel că nimeni nu o poate cunoaște la noi. E reîntîmplarea minuțioasă a unei senzații adevărate, din trecut. La Paris, cu cinci ani în urmă, fusese vecin de odaie

cu un muzicant rus din Simbirsk. Îi despărțea un perete destul de gros — casa era de construcție veche —, însă notele artistului sunau deslășit, cu aceeași idealizare pe care o capătă pianul cînd e auzit prin mijlocirea depărtării, sau a unei plăci, sau a unui obstacol, și ades această muzică îi turbura gîndurile. Încercase să se sustragă obsesiei cuceritoare a sunetului. Îl cunoștea pe siberian, dar din convorbirile avute nu ajunsese să-l prețuiască, ci numai să-l stimeze. Muzicantul era un explorator al necunoscutului artei sale, de care căuta să se apropie prin mijloace noi. Se lăuda că le-a și găsit, iar ca dovadă i-a cîntat lui Dorimedont compozițiile pentru pian. Nu l-a înțeles însă, și chiar i s-a părut că ar putea și el crea în muzică în felul acesta, trecînd doar cu palmele și cotul peste clape, de-a valma.

O ultimă lucrare, neisprăvită și nefixată, i s-a impus însă, prin puterea repetiției. Dorimedont o auzea zilnic prin perete.

Pe încetul, acordurile împrăștiate și potrivnice s-au așezat în mintea lui în alcătuiți arhitectonice, după o lege necunoscută și clară. Rolul difuz al sunetelor și vasta lor dezarmonie i se lămurii că urmează o linie ascunsă, asemenea direcțiunii Nord-Sud a marelui magnet subteran. Deosebi chiar o melodie plutind ca tipătul pescărușului peste furtună. Un puhoi pogora într-însul, și în retragerea lui răscolea fundurile sufletului. La început, poemul stăruia cu alterări iscusite într-un imn banal de orchestră municipală. Exaltarea se obîrșea vulgară din această bucurie de sărbătoare publică, fără pitoresc, fără exotism, efect de restriște stîrnit de mizeria inspirației și de cea mai geometrică platitudine. Totul se destrăma într-un clipocit cacofonic de copil lăsat să căznească nebanește instrumentul. Pe urmă, valurile sonore se căutau din nou, șerpuii fluizi se încolăceau în noduri vibrante, albia se refăcea sub motivul de ieftină bucurie al fanfarei reamîntite. Puteri dîrze se liberău în acorduri întunecate. Fîntini explodau pe rînd în coroane sonore. Copci aprofundau pîlnia lor vertiginoasă, elanuri agresive sparg frontul lor răgușit de cerbicia metalică a laitmotivului, o coală dezmetică se reali-

zează, în sfârșit, în cavalcade planetare, într-un tangaj cosmic, pe talazurile eternității, pînă cînd accasta apocaliptică năvală se rezolvă în distrugeri totale de catapetesme luminoase, în prăbușiri de blocuri clintite din bolta lor milenară, în zornet de fulgere descătuseate din vechea lor peșteră: cîntecul s-a ales, în zbor planat, din arpejul de fanfară purificat, ca o statuie liberată din stîncă, aur trudnic extras din minereu. Un țipăt final de lișită în ton minor...

Bucata se numea *Victoria sălbatică*, și de cîte ori o ascultase, Dorimedont a simțit în adîncul său forțe, vitejii neîntrebuîțate, răzvrătiri în așteptarea unui semnal, pe cînd voința lui, atît de cumpănită, se destrona de hotărîri infernale.

I-a fost de atunci, compoziția rusului, descîntec și rugăciune. În virtutea ei, cu cele mai ferme bucurii, călcă peste cele dintîi porunci de nicăierea. Un îndemn de acțiune și înfruntare, în ciuda lucidității lui ordonatoare, îl purta pe căile absurdului, plin de o vrajă muzicală care îl înzestră cu apucături eroice.

Dorimedont începuse să observe că nimic nu-i mai scapă, și tot ceea ce i se păruse himeric se transformă în îndepliniri aievea, pentru că învățase, în sfârșit, să nesocotească și să cuteze. Poate că povestea lui s-ar fi împodobit cu isprăvi minunate dacă Dorimedont ar fi știut și ce trebuie să vrea, și ce nu. *Victoria sălbatică* nu cuprindea sfaturi practice precise, ci se lăsa interpretată de fiecare ascultător pe măsura puterilor și a idealurilor lui. Posedatul se dezbară de obiceiurile lui cele mai stăpîne. A fost, de pildă, în viața sa un timp pe care și l-a pierdut numai cu dragostile. Își împărțise toată patima și puterea între femei, iar luarea-aminte i-era ținută de socoteala migăloasă a întîlnirilor, a minciunilor și a mîngîierilor repartizate cu dărnicie în cele patru puncte ale orașului. Crezuse că poate fi astfel mai liber cu gîndul, fiindcă în sensibilitatea lui devastată de o idilă tragică nu se mai statornicea obsesia unei singure femei, cînd atîtea imagini se certau într-însul pentru întîietate. S-a întîmplat mai rău decît așa. Fiecare ființă dezmiardată i-a impus

cazul ei deosebit, enigmă sau șaradă, o adunare de întrebări felurite cari îl solicitau pînă la istovire. Senzualitatea și simțirea nu se uneau la fel în fiecare, deci și purtarea lui Dorimedont trebuia să difere. Studiase fiecare temperament prin plăcere. Trupul de aramă nu se aseamănă cu trupul de sidex nici în figuri, nici în suspine.

Una e avîntul Dianei, și alta valul Venerei. Un rit deosebit sărutul, îmbrățișarea și leșinul fiecăreia. Iar gîndul pe care ți-l dăruie e și-el altfel, căci asemănătoare e doar aparența identică a firelor de iarbă pe oceanul cîmpiei. Viața în ele se alege fir de fir. Dorimedont alerga de la un loc la altul al haremului său risipit, cu un modic la vizite. Era nenorocit în diversă lui fericire. Succesele-i amoroase, din ce în ce, semănau cu biruințele lui Pyrus. Cu neputință să se sustragă prăzilor cari ofereau de pretutindeni trofeul zîmbetului lor imperios. Reclama e sufletul dragostei, ca în negustorie. Mulțumită formeii sale, ticluită din exagerări, întreținută de nevoia de anecdotă și foileton a lumii, Dori se simțea înecîns și cotrobăit de priviri cari dezmiardaseră toate închipuirile despre dînsul, pînă în clipa întîlnirii lui aievea. Fiecareia se istovi să-i întipărească o amintire de flacără. Virtejul acesta îi smucea zilele și nopțile cu o viteză din care nu se mai putea reculege nici în zorile de nesomn pe așternutul meru altul, lîngă o răsufare necunoscută. Căci legea voluptății îi porunceă să vegheze cel din urmă, lîngă tovarășa răpusă de roata senzațiilor și legănată de priceperea lui în dezmiardare. Astfel se simțea el sfîrșindu-se, ceas de nisip care nu se mai umple, căci totul, chiar și diversitatea, devenea monotonie. Încercă, într-un tîrziu, tezaurul public al unei curtezane cu surisul de portret celebru și care l-a găzduit cu o politeță de-abia profesională, într-un rînd. Plăcerea mecanizată, de care uitase în lungă și migăloasă lui carieră sentimentală, îl recrea. Deschise ochii în paradisul regăsit. Femeia nu-i cerea nici cuvinte, nici duioșie. Iar plata era un gest secret pierdut în schema jocului, ca un fior în perdele. Dori se dădu nepăsării cordiale a acestei femei, și se întoarse la ea și stăruia cu atîta recu-

noștință, încît poleiul dintre cele două ființe se topi și singele lor fraterniză într-un ritm același. „Cînd mai vii ?” îl întrebă ea, într-o încheștare de bun rămas anevoios, lîngă ușa. Privind-o, își dăte seama cu o uimire încîntată că și de data asta avea în fața-i o făptură vie, caldă și chinuită, ca toate făpturile din pădurea neliniștită a omenirii. Păși într-o poveste nouă, în micul apartament de hotel, printre prea multe flacoane cu miresme, unde Gysèle citea romane de senzație cu coperta roșie și unde orarul era încărcat și migălos ca indicatorul oficial al mersului trenurilor. Se măsură cu sentimentul echivoc de măgulire și umilință de a fi amant de inimă. Virtejul însă îl năpustea cu hotărîre pe marile distanțe ale Parisului, între regrete și compătimiri sau, supt de poște neașteptate, printre chipurile muzeului său viu. Dori își explica pornirile care-l goneau de pretutindeni prin gîndirea încărcată de dorință a iubitelor sale. Credea că se află oricînd în stare de comunicație mintală cu ele. N-avusese vreme să studieze mijlocul de a întrerupe, prin voință, fiorul telepatic, care-l ajungea ca un *lazzo*. Gysèle suferi de dorul lui. Cînd el reapărea, învins în apeliurile ei de insomnie, palid de sacrificii și cuceriri, găsea în perini o lamentabilă curtezană sensibilizată de așteptări fără ecou. Glorioasa cu brățări la gleznă se frămînta într-un hohot de plîns. Lacrimile ei erau tot atît de sărate ca și ale unei doamne adultere ori ale unei fecioare din lumea mare. Căpătase toate slăbiciunile unei femei virtuoză : scria scrisori de învinuire tristă sau de blesteme, punea întrebări, cerea socoteală de timpul lui liber, făcea scene de gelozie, simula resemnarea : „nu mă mai iubești ! mai bine spune-mi“.

35 E prizonier între coloanele femeilor surpate pe inima lui. Îi trebuie vigoarea lui Samson să dărîme templul iubirii sau să-l susție. Cu fiece șuviță de păr lăsată în paginile unui album, coama lui s-a risipit, și nu-i rămîn puteri nici pentru fugă. Nopțile îl înspăimîntă și nu le mai poate trece singur. Cu beznele, alunecau în tăcerea somnului trupuri goale. Se tolăneau prin unghere, pe covoare, în jurul patului în care se odîhnea. Nu le vede, nu

vrea să le vadă, dar le simte trăind. Respirația lor adie cu parfum de colonie și lavandă prin odaie. Parfumul îl dezgustă pînă la greață, pieptul îi gîfîie. Trupurile sunt din ce în ce mai multe. 5 Zac în toată odaia, se înghesuie, ca într-un lazaret. Se încarcă unele peste altele, ca în groapa comună. Intens, mirosul de lavandă și sudoare. De mulțimea lor goală, întunericul pălește, iar valul cadaveric și despletit a crescut pînă la înălțimea patului. 10 Arcuite, le simte, două din ele, că se vor rostogoli chihotînd în așternut. Dori se opinteste în spaimă și, învingîndu-și gîtlejul îndărătnic, dă un răcnet de moarte. E treaz. Ferestrele larg deschise în vară, peste un scuar, lasă lumina unui felinar electric. 15 Un glas din stradă întreabă :

— Cine-a strigat ? Parc-a fost omorît cineva !

Trecători întîrziți s-au oprit sub ziduri. Pe culoarele etajului său răsună pași în covorul care le-a pus căluș. Dori se infundă în perini de rușine. 20 Dimineața, în oglindă, își cercetează pleoapele palide și umflate, ochiul tulbure.

Nu mai merge. Un dor de odihnă și libertate protestează cu hotărîre : Așa nu mai merge ! Bate cu pumnul în masă, pentru a îndupleca și convinge onor auditoriul. Într-adevăr, în fața tribunei improvizate ascultă, mișei și nehotărîți, o mie de Dori. Și, de mînele lor inerte, se zbate cu despletiri de sâlcii plîngătoare mulțimea sculpturală a ispitelor alarmate. Exasperat, Dori se plimbă la 25 tribună, ca și cum ar fi fost singur în odaie. Ce e de făcut ? Atunci din încăperea vecină se strecură la dînsul, în procesiune dezordonată de flăcări albe, *Victoria sălbatică*. Rusul își dresa iar pianul nă-răvaș.

35 Hipnotic, împachetă și fugi la gară.

Osiile ritmice ale trenului au umplut cîmpurile cu accentele liberate din mansardă, zi și noapte, în drumul spre țară.

Să nu te fi înțeles, maeste Ygor ? Stolul tău de
 5 păsări metalice și de păsări umbre îmi cotropesc
 grădina din spatele casei, și toată noaptea ramurile
 10 tipă sub ghearele lor înstelate. Trimisu-le-ai de pe
 țărnițele de diamant ale lui Ienisei de vuie atât de
 prădalnic și de plătînde, cu asprul lor cîntec răz-
 15 bit de nostalgii ? Plin sunt de sunete ca un urcior de
 undă și întuneric, dar cum și unde să mă revărs cu
 prisosul meu de puteri topite în melodie ? Poate că
 nu e decît o vestire de primăvară, — iată o tălmă-
 20 cire poetică, simplă. Cred în puterea tămăduitoare
 a unei metafore, a unui aforism, a unei strofe. Li-
 teratura se înscăunează tot mai demn pe tronul lu-
 mii și leacurile sunt înlocuite, din ce în ce, prin cu-
 vinte. De aceea socot că invazia ta sonoră la mine în
 creier și în casă ține locul unei flori, a celei dintîi
 25 flori care a violat așternutul feciorelnic al zăpezilor,
 și mai ține locul primului lăstun pe care l-ai fi tri-
 mis să-mi bată în geam.

Știu însă că pe țărnițele lucide ale lui Ienisei
 niciodată nu coboară lăstunii, iar noaptea din brazi
 și din pini apasă încă asupra nămeților, cu toate că
 30 viforosul fluviu și-a sfărîmat coșciugul său de
 gheață.

Mi-ai povestit cîndva, la Paris, sub jocul pe cer
 al reclamelor luminoase, dezghețul năprasnic al lui
 Ienisei în zbaterea răzvrătită sub titanii de stîncă
 35 încoronați cu luceferi și sori. Atunci e carnavalul
 vîltoarelor, cavalcada vînturilor, hohotul gerului de
 sloiuri ce se sparg într-o moarte voioasă, pe cînd
 naintarea de apă tună și bubuie înspre soarele des-
 pîcat și urlă astfel, încît oceanul buimăcit își retrage
 40 în derută arhanghelii de cristal și corăbiile-fanto-
 me.

Siberia răsună de această nuntă cu tuncete de șam-
 panie polară, și în noaptea descrierilor tale, mește-
 45 re Ygor, în pianul tău cu coadă s-a întrupat una
 din acele șopîrle preistorice, al cărei glas zadarnic se
 încearcă să-l imite claxoanele cirezilor de automo-

bile aglomerate la peronul vreunui bal al Societății
 Națiunilor.

Hotelul nostru cu cinci etaje a vibrat pînă în zori,
 5 bîntuit de armonii apocaliptice, și pașnicul cartier
 n-a adormit decît tîrziu, cutreierat ca și mine de sen-
 zații de naufragiu, trezite în gînd tocmai din epoca
 lecturilor cu Robinson Crusoe.

Val, de atunci, — gem sub mîinile tale minioase
 de Neptun, stăpîn al uraganurilor muzicale.

— Ce-ai devenit ? Presa mondială nu te-a con-
 10 sacrat, orchestrele ți-au tăgăduit imperiul, desigur că
 prin fugă, altfel nu-mi închipui tam-tam, trombon
 sau violină care să fi înfruntat, o clipă, urgia ba-
 ghetei tale de foc.

Sau să fi preferat puterilor derizorii ale acestor
 15 unelte cîntecul total și scurt pe care îl iscă glonte
 năpăstuit ca un meteor prin constelațiunile verzi ale
 capului, *cette boîte à musique* ? Atunci mesajul de
 azi îmi vine de dincolo de mormînt, de pe cine știe
 20 ce țărnițe pe care le-ai răscolit, trecător nocturn
 printr-un sat cu prea mulți cîini. E un sfîrșit acesta.
 Intoxicat de respirație și voință, apropierea ta era
 ca adăpostul unui copac electricizat sub furtună. Pa-
 25 loșul abătut de sus ar trece azi și prin scrumul meu,
 cel adăpostit. Lamentabil sfîrșit totuși. Eu însumi, în
 slăbiciunea mea nemernică, nu-l accept fără răzvră-
 tire.

Ce poate oare, maeste Ygor, o cetate cu milioa-
 30 nele ei de lămpi și de robi față de cruzimea ochilor
 tăi asiatici, înțesați de fulgerile albastre ale dezghe-
 țului pe Ienisei, a ochilor tăi oblici, striviți între bo-
 lovanul frunții fără de sprîncene și pomeții abrupti
 sub pielea lor palidă ?

Risul tău, răsturnat, de femeie desfătăată, glasul
 35 de păzitor de herghelii și stomacul tău care se mul-
 țumea cu zahăr și ceai trei zile în șir, colții și mă-
 secele bolșevicului, cu lama în dinți, din placardele
 de contra-propagandă, și tonul acela hotărîtor, care
 40 părea că zice : „plătesc !“ în discuțiile de artă, și
 talpa ta nr. 46, să te fi trădat toate acestea ?

În nopțile din urmă vîntul a suflat în hornurile
 caselor ca într-un nai. Un zvon minios, dincolo de
 ferestre, sinistru ca vîntul la teatru.

Ai observat ce bine joacă vîntul la teatru ? În ultimul act al pieselor mele acest personaj nu lipsește niciodată. E de un efect sigur și distins, care subliniază situațiile, întetește conflictul, clarifică și

facilitează deznodămîntul, contribuind, negreșit, cu adaosul său de poezie, cu fiorul său de mătăasă vie, la efectul estetic.

Vîntul, totdeauna l-am aplaudat la alții, de aceea mi-a dobîndit și el triumfuri mie. Îmi place să lucrez în atmosfera pe care o pricinuieste trecerea lui pe uliți, după ce s-a pieptănat în păduri și s-a jucat cu lupii learcă și a făcut să fileze stelele clătinate.

Am încercat.

Pagini albe, cuvinte împrăștiate, ca inscripțiile pe un mormînt șters. Eroii mei înțepenesc asemeni strigoilor de ceară și catifea, mutre celebre din muzeele de iarmaroc.

Sunt o vastă respirație între stele și pietre, sunt străbătut de tot fiorul și freamătul anotimpului nou. Soarele, într-o dimineată, s-a ivit cu spițe proaspete într-un văzduh în care s-ar fi văzut și chiotul, săgetat din deal în deal, al vreunui precupeț.

În penumbra sălii de baie lucește nichelul și porțelanul, în murmurul maur al robinetului deschis. Mireasma de vegetal crud și de pămînt umed, adieri palustre și sărate — Dunărea și marea nu sunt prea departe, — au încins orașul în care roți, cai, motoare și oameni se avîntă în lumină cu aviditatea unei căderi prin spațiu.

Femei și-au descuiat sîngele și i-au dat foc în culori bete, și acum rugurile lor necugetate gonesc prin amurgul fanatizat.

Mi-amintesc climatele filtrate prin inima dezmetică : zăpezi și valuri de șofran, plete și caravane, și îndeosebi acel pas năpustit prin toate împotrivrile afrodisiace ale lumii.

Ce mi-a rămas de cînd cu *Victoria sălbatică* prin care am pus stăpînire, ca Sfîntul Ignățiu, pe mine însumi ? Un telefon, un radio, cîteva lespezi de ceramică și mozaic, o casă, covoare de Persia, o nevastă, un Ford și un cîine-lup.

De ce m-am mînjit pisicește de toate polenurile femeii dacă pornirea nu mi-a fost îndeajuns găzdu-

ită și setea mea țipă încă după fîntina neîntîlnită prin păienjenish potecilor ce mă ademenesc ?

Să caut încă.

Aproape sau departe așteaptă așteptarea și simt, uneori, că pot merge drept la țintă cu ochii închiși.

Îmi bate în tîmple o chemare străveche, darabana unui trib exasperat de întîrzierea serilor roșii.

Să fie într-un bordel, să fie într-o grădină ora întîlnirii fără de care viața s-a istovit posac ? Mă tem să-mi joc la întîmplare ultimele daruri, căci steaua nerăbdătoare se poate opri pe cel mai întîmplător acoperiș.

Fiece pasăre își strigă dragostea și fiecă jivină tuturor celorlalte păsări și jivine... Numai noi ne dihuim la lumina ofticoasă a balurilor, pe cînd cerbul din codru trimite chemarea lui gravă să umple întunericul sexual.

La fel vreau să-mi fie auzită vocoa : afișe mari pe vespasienele metropolelor, oameni-sandviș, cu proclamația mea pătimașă, litere plimbate pe cer din ordinul agenției Morse, manifeste plutind din faruri pe mări să dea de veste că, la București, Dorimedont Pîrvu, în etate de treizeci și șapte de ani, așteaptă femeia pe măsură : iubirea nouă pe măsura jertfei lui eterne. Aviz ! Aviz ! Amazoanelor !

— De ce lucrezi pe întuneric ?

Cuvintele îi luminară în aceeași clipă în care, peste pleoape, i se așternea o noapte fragedă. Sunetul limpede și atingerea proaspătă se contopiră în el, cu imaginea unui clopotel de argint cu clinchetul însuși — elemente inseparabile a căror unire are întotdeauna deplinul nostru consimțămînt estetic...

INSOMNII

In sezonul ferestrelor deschise, oraşul, noaptea, e numai o tabără în care râsuflul adormiţilor se amestecă. Spre nord, cetatea Bucureştilor e în plină creştere. Linii largi, trase de municipiu, pe hartă şi pe sol, i-au fixat dezvoltarea ca într-o lege fiziologică subordonată tipului specific. Capitala va creşte asemenea celorlalte capitale. Îşi păstrează numai pitorescul şi personalitatea, lucru îngăduit, în cele din urmă, fiecărui ins. Sunt pe aci ziduri neterminate, clădiri roşii, provizoriu acoperite cu scinduri, vile clare cu afişe de închiriat.

Nimic nu scamănă mai desăvârşit cu o cetate moartă decât o cetate nouă. Salahorii dorm sub schele de stejar, ca supravieţuitorii unui cataclism, şi cîntă, dis-de-dimineată, dintr-un valet de fier — chemare în ajutor sau rugăciune, mulţumire şi afirmaţie de viaţă.

Temelii începute şi pivniţe căscate închipuie galerii pentru căutarea trecutului. Tencuiala proaspătă de pe o arhitectură încă umedă e, desigur, încercarea de restaurare a unui stil dispărut.

O locuinţă se înalţă, asimetric, spre îndeplinirea ei. Cucuvăile şi liliacii au luat-o drept păra-gină, şi şi-au ales într-însa cuib nocturn.

Sacadat şi strident, tipătul păsării urmărite. Elegiac, apelul bărbatului, stăruitor şi persuasiv în tragica lui melancolie — cum se şi cuvine. Cucuveaua, zburătoare veche, păstrează în iubirile ei tradiţii defuncte de romantism întristat. Pînă ce le alungă stingerea, fără semnal, a stelcilor, cu paliditatea lor de strigoi, la stolul, apropiat, al zori-

lor. Şi chiotul, săgetat prin răcoare, al precupeţilor, şi larma de papagali a lăptăreselor.

...Dar mult înainte de acestea, s-a depărtat, pe soseaua fără praf, turma de oi. E vremea cînd cio-banii trec dinspre munte spre cîmpul sărat al Dobrogei. Popasul de noapte le-a fost pe un maidan parcelat de o societate de construcţiuni. Zodiile le-au recunoscut: sunt aceleaşi, şi ele, şi oile, şi cio-banii, şi măgarul, şi cîinii, de cîteva mii de ani. Spre frigul dinţii, oile au prins a tuşi sec cu botul în iarbă. Zvon delicat de sanatoriu fin, în Alpii tuberculozei. Mai tîrziu, sau, pentru noi, mai de-vreme, o mişcare lină de trezire a înfiorat turma, presimţită. Tălângile şi clopotele preistorice au prins să sune.

Fără îndoială, în acest freacă sonor de metal concav şi ruginit trebuie căutată origina doinei. Zîmbetul acela multiplu îngînă din toate părţile doina, la nesfîrşit. Distinct însă şi fără greş se precizează motivul ei minor, se împleteşte într-o vrajă confuză variaţiile ei nesfîrşite. Fluierul, îţi dai seama, a trebuit să reproducă şi să fixeze această armonie, discretă şi amplă, de care, prin veacuri, auzul şi sufletul era plin.

Cintec fără limite şi cu legi trase din singurătate, apă de sunete pentru ţărnul zărilor, pentru fundul împietrit cu stele al cerului şi pentru fundamentul de rouă al şesului. Greierii l-au învăţat, nu pe de-a-ntregul, şi-l reduce la două simple note, pe scripca lor neisprăvită. Streşinile îl ştiu şi ele pe ploaie şi pe furtună.

Tunetul participă cîteodată, din orchestră, cînd vîntul şi pădurile îşi dau concursul, sub accente finale de fulger. Carpaţii sunt atunci o margine de rezonanţă, Dunărea o rampă frămîntată. În gînd, spaţiul se limitează astfel, cu imagini, infinitul e mutilat ca pe un crochiu ingineresc.

O înviore vesteste aurora. Copacii încep a scrişi de agitaţia exagerată a vrăbiilor. Fenomenul cu degete trandafirii, deşi le-a fost tălmăcit de la Homer încoace, le surprinde, la fiecare douăzeci şi patru de ore, ca un fapt încă neîntîmplat. Comentariu dezordonat, dezbaterei zburlete şi anarhice.

Unele cad în extaz mistic și delirează citeva minute. Un automobil cu tineri palizi și fete veștede. Lamentabile pe două voci, în tinjalea răsăritului, în căința nemărturisită a chefului răscumpărat prin
5 nostalgie... *Morgenro-ot... Morgenro-ot* — sughiț și modulațiune. Întețire apoi treptată de lumină.

O pagină diafană de soare se încheagă în metal arzător. Arșița ne-a copleșit brusc, ca și cum ză-
rile, cerul și pământul au luat foc. Arde văzduhul
10 pînă în umbra boschetelor. Zina arșiței — o fată pe care am cunoscut-o — goală ca o paparudă, cu o rochie de rafie, cu dinți albi într-un hohot de ris, cu buzele și unghiile minjite de mure, cu piele
15 ca paiul, cu pletele prăfuite, s-a refugiat, printre trestii, în albia noroioasă a unui pîrîu uscat. Acolo, va sorbi puțină răcoare în trup, prin tălpile-i avide.

E neîndoiș că un bici de foc ne încearcă. Să ne căutăm alte paradisuri. Țara se deșartă de fii, ca o pădure incendiată de jivine. Poporul s-a re-
20 fugiat pe marginile ei de stînci, la munte sau la mare. Statul e desființat, guvernul e absent, popo-
rul, în pielea goală, trăiește, ciudat, fără ele. Trei luni de utopie deplină. Dacă n-ar contrasta cu soa-
rele vehement, am înălța în văzduh steagul negru
25 al anarhiei. Că n-a mai rămas printre mausoleele încinse ale orașelor decît sergentul de stradă —, pe lîngă negustorul de limonadă —, în ținută de vară. Nici nu e nevoie de mai mult.

AL DOILEA

Un vînt înfiora săleciile și apele. Așezată pe trunchiul răsturnat, Clara juca o ramură mlădie pe suprafața verde. Boarea se întetî asupra părului
5 furat în aerul de umbră și de aur. Obrazul străluci mai palid și punctul lichid al ochiului mai negru.

— La ce te gîndești ?

Un tînar puternic îi sta în față. Era îmbrăcat
10 în haine de vară, cu grumazul gol în gulerul răsfrînt, cu pletele căzînd în lumina ceasului. Așteptă parcă răspunsul care întîrziea pe buzele fetei și se împrăstie vag, tulburător, în căutătura ei infinită. El căută să citească ceva, dar era prea puțin făcut
15 pentru astfel de descifrări. Toată ființa îi fu atrasă de asfințitul care resfiră glorios în aer. Își umflă pieptul și spetele uriașe, într-un suflu de fericire și desfidere, ca și cum avea să susție pe umeri tot
20 aurul văzduhului. Viața de lîngă el era însă o presimțire, un fior, o pată ca o lespede de omăt rămasă pe brazda verde a primăverii. În singurătatea arborilor nemișcați peste cari soarele aluneca, în dumbrava țarmărită de eleșteul vechi, între ză-
rile pustii, era stăpînul suprem al întîmplărilor și
25 păzitorul tînarului trup de lîngă el. Atît și nimic mai mult.

— La ce gîndești, Clara ? La un la fel sfîrșit de zi cînd celălalt, cel dintîi, plecase ; sunt de
30 atunci doi ani. Cel dintîi ! Clara fu surprinsă și jignită de acest fel de a gîndi care implica situații și fapte ce nu sunt încă, și nu trebuie să fie. Privi la însoțitorul turburat și reținut. Cît e de respec-

tuos, cugetă Clara pe cînd un chin îi strînse inima. Dacă ar ști adevărul, toată dragostea asta poetică, stăpînită, s-ar preface în dezgust și ură. Ar pleca, fără să-i spună un cuvînt, fără să-i pese. O durere neînchipuită i se implintă în minte, îi uscă gîtlejul, îi răscoli sîngele. Regretul îi altera trăsăturile pe cari o rază pogorî jalnic. Singură însă în sufletul ei tortura acestor gînduri simple și tragice : nu mai sunt ca înainte ; nu mai sunt dintre cele pe cari tinerii le aleg pentru logodna lor... O clipă vru să se revolte contra nedreptății. Fața i se crispase ca o frunză desprinsă. Nu mai pot fi decît amanta lui, și a celorlalți, îi zise cugetul neînduplecat. El s-ar număra al doilea... și s-ar duce. Pe urmă, al treilea, al patrulea, la nesfîrșit, ca orice ființă fără părinți și fără mindrie. Clara își apăsă pumnii pe gură. Dacă ar ști !

Și o cuprinse un dor de osîndă, de lacrimi, de destăinuire. Trebuie să curme mineiuna dintre dinșii. Poate că va găsi în el un ajutor și un prieten. E poate omul superior care înțelege și iartă și îi va călăuzi pașii. Se hotărî brusc.

— Ștefane !

— ? ?

— De ce ai tăcut ? Vorbeam despre căsătorie.

Ștefan căută să-și amintească.

— A... da ! prejudecățile sociale. Dar ce importanță au toate astea ?

Pe dinsul tema convorbirii îl preocupa foarte puțin și discuțiile îl atrăgeau mediocru. Dar Clara urmă cu liniște :

— Ce importanță are ? Iată : tu, de pildă, ai lua o fată care a greșit ?

Vocă era cît pe aci s-o trădeze, gîtuită. Tînărul se opri în fața ei, mirat. Desigur, găsea subiectul foarte necuvenit și întrebarea fără nici un rost.

— De ce nu răspunzi ?

— Fiindcă... de, firește că aș lua-o... Cum îți vine să mă întrebi astfel de lucruri. Ajunge să o iubesc. Hai să mergem.

— Mai stăm, sunt obosită. Ascultă, Ștefan, zise Clara, care lunecă pe iarbă, făcînd semn tovarășu-

lui să ia loc pe trunchiul doborît — tu crezi prin urmare că și pe mine mă mai poate lua cineva, dacă mă iubește... atitudinea ei era provocatoare și umilă.

În același timp, tînărul sări în picioare :

— Ce tot spui ?

— Nu păli așa. Am pus o ipoteză. Șezi.

Își ascunse capul între brațe și-și sîngeră unghiile în scoarța buturugii :

— Nu socoți tu că totuși e ceva necinstit în situația de care vorbeam, și ceva drept în prejudecata socială ? Căci iubirea voastră începe în presupunerea că domnișoarele sunt fete, și e surprinsă în toiul ei cînd aflați contrariul.

Ștefan se ridică din nou, decis să schimbe vorba și să plece. Dar la vederea chipului devastat al Clarei, ceva îl țintui locului și-l făcu să strîngă mîinile mici cari i se ofereau.

— Clara, dar ce ai ?

Clara, cu părul răsturnat pe genunchii lui, plîngea din tot corpul, cu hohote cari păreau ale unui ris dezmetic, cu gemetele unui greu rănit, cu sughițuri cinice, cu scîncete de copil.

— Clara, Clara !

Ștefan strînse la piept trupul cel zbuciumat și încercă să-și treacă batista peste fața ei, udă de lacrimi și care se ascundea. Înțelese totul și o dezamăgire înghețată îi alerga prin vine. Dar era dedat îngrijirilor cerute de criza zguduitoare care-i cuprinsese prietena și îngăima stingaci cuvinte de mîngiere :

— Clara, liniștește-te ! Clara, sunt aici... nu-i nimic... nu știu nimic, sunt cu tine... Clara... copil scump...

Și pe încetul, corpul dezmiertat se liniști. Un suspin ușor, sacadat și melodios arăta că fata treccea printr-o suferință, plină de nădejdea alinării și, printre lacrimi, ochii ei triști căutară privirea prietenului :

— Mă disprețuiești ?

El îi mîngiea părul și-i sărută tîmplele. Întrebarea îl deșteptă deodată. Ținîndu-i capul între

mîini, cercîind să-și ascundă curiozitatea în accente de duioșie, îi zise :

— Cine a fost ?

Ea nu răspunse.

— E de mult ?

— Îi șopti :

— Acum doi ani !

— Și de atunci — vocea făcu o pauză și scăzu

— de atunci, nimeni ?

Clara suspină zdrobită :

— Nimeni !

În același timp căută să i se desfacă din brațe, trezită.

El simți mișcarea ce avea să smulgă de lîngă dînsul căldura cu care se obișnuise și-l întrema, ca o consolare. O reținu și întrebă iute, ca și cum n-ar fi vrut să lase timp tăcerii care năvălea între ei, să-i despartă :

— Și-l mai iubești ?

— Nu !

Soarele murise. Un întuneric roșiatic și parfumat îl copleșea, sufluri calde veneau dinspre trestii. În riul negru al părului, fața ei căpătă frumusețea ciudată și mortuară pe care noaptea și răcoarea o împrumută femeilor. Un ultim suspin îi tremură buzele moi și umflate, și capul îi căzu pe umărul lui Ștefan. În ochii acestuia zări dorința, dar crezu că citește iubirea și iertarea. O îmbrățișă cu gîndul la necunoscutul ce mult mai înainte îi avusese iubita, de care nu-l mai îndepărta de acum nici un scrupul. În lirismul momentului, un vis îi luă în lumea lui albă și-i răpi.

Și la urmă se ridică. Femeia zăcea, cu pletele coperind un mușuroi înverzit, inertă. Vocea lui lină o rugă să rămînă cîteva clipe așa, fără să se uite. Și Clara îl văzu, în picioare, dregîndu-și hainele cu un gest mașinal și odios, plimbat în jurul mijlocului, prin rufărie, și pe față cu o expresie ce nu era nici dispreț, cum se temuse, nici iubire, cum sperase, și nici chiar satisfacție ; ci o nepăsare obișnuită, o placiditate calmă în cununa trivială a lumii. Omul era cu gîndul aiurea.

Și cum își isprăvea mișcările obișnuite, cu fruntea întoarsă spre depărtările înecate în umbră, cu ghetetele îngropate în iarbă, Clara, la picioarele lui, avu viziunea adevărată a celui de al doilea — a celui care e-n trecere, lăsînd uși deschise pe lîngă patul ei desfăcut !

DUȘMANII

Acestui om nu i-ai smuls tu iubita. El te privește totuși pieziș. Îndreaptă asupra-ți o undă de ură, pe care o simți, deodată, pînă în cuibul sensibil în care senzațiile capătă un înțeles. Și-ți tresare în sine, de un avertisment fizic, ființa, așa cum ea se întoarce, la o adiere, și află geamul deschis.

Privirea lui e o pată vie de otravă, gîndul lui stă de veghe ca o ursită rea, cuvîntul lui nerostit e un blestem și risul, o capcană vădită. Viața îi luncă pe lingă a ta ca un riu pe sub rîpă și-ți lei grabnic pasul de pe tărîmul acesta trădător. E un străin care se topește în tine, păstrîndu-se întreg și vătămător prin tot singele. Cu o subită luare-aminte îți surprinde visul, se năpustește în porțile tale zăvoirite, pogoară fulgerînd în adîncul fîntînilor, vîntuie și-ți scutură arborii și grădinile. Nimic totuși neobișnuit nu se petrece în aparenta rînduială a străzii cu trecători, a încăperii cu lume. Cînd apropierea negîndită s-a întîmplat, fiorul purces a și răzbit prin tine cu ascuțimile-i de pumnal, cu spiralele de reptilă și, aproape în aceeași clipă, sufletul, jignit de agresiune, a făcut față, ca un cruciat smuls somnului, cu răputeri, credință și armură. Izbire mistică a două esențe — cruntă, în văzduh, răsplată a două paloșe de foc —, victorie spontană a năvălîtului. Și o pauză întezită în care v-ați măsurat intențiile, v-ați scrutat la nesfîrșit viețile. Știi atunci dacă urmează să te retragi cu ochiul ațîntit la salutul care te paște, sau dacă trebuie să disprețuiești și să ridici din umeri. Ai recunoscut pe cel implacabil, pe cel croit de cine știe cînd, să te subjuge,

să te înlănțuie, să treacă prin tine ca printr-un frunziș fără rost, sau ai identificat pe micul agresor pizmaș, pe apașul mișel, flămînd de o pradă ușoară.

Ce rugăciune te poate izbăvi, sau ce descîntec, la revelarea acestei ierarhii care îți destăinuie prezența celor îmbibați de forțe destructive împotrivă-ți, celor investiți cu porunci asupra-ți dacă li te împotrivesți? Și nici nu știi deosebi iureșul veninului de insinuarea copleșitoare a balsamului... La fel de umilit și de unul și de altul, te streкори ca un ciine bătut. Și-ți cauți în fond vina, care-ți ia armele și tăria. Și te întrebi de cînd porți în tine această de veacuri înfrîngere pe care o eludezi fugînd spre mormînt? Pe care o înfrunți numai spălîndu-ți fruntea cu o stea ce nu se găsește...

...Unul și-a întîlnit vrăjmașul într-o femeie și în iubirea din ochii ei. Războiul lor a fost îndelunga dezmiardare a brațelor și încîntarea vrăjitoarească a glasului ei ales din șoaptă și din cîntec. Și suflul lui zbătut nu s-a putut desprinde din încheștarea lină și absurdă. Totuși, cînd soarta îl întîmpinase prin statura ei de coloană necrescută, fiorul clipei l-a prevestit.

Altul și-a descoperit necruțătorul stăpîn în tîrziu unei prietenii care-i pregătise cătușele. Soarta nu fusese deslușită la întîlnirea lor. Ci a crescut cu ei dimpreună...

Dar dușmanii de rînd, cei mărunți și triști, ai tuturor? Dușmănia lor n-are aproape nici o semnificație.

Sunt dintre cei meniți la rîndul lor să suporte, scrișnind. Retina lor îți mistuie zadarnic imaginea, într-o vrajă fără efect. Și mina pe care le-o întinzi și-o scaldă, imună ca un Siegfried, în stringerea lor viscoasă de impotență și de histerie. Dinții sufletului lor sunt fără tăiș.

Pe toate treptele, în jurul vostru, de pază, ingerii.

VAMPIRUL

lui Tita Bobeș

5 Accepta, zilnic, tot. Nu refuza niciodată, un dar, un compliment, o jertfă. Și chiar dacă îi aduceam, cu preț de trudă și tinereță pierdută, sațiul și în-destularea, totul ținea numai câteva clipe. Nu-mi mulțumea, nici nu-și manifesta nemulțumirea. Sta-rea ei firească era de neconținută exigență. Fără ex-
10 presie, fără gesturi, fără cuvinte. Un ordin rece și precis cerind, neîntrerupt, sacrificii. Îi închinaseam viața, puterile și gândurile, clipă cu clipă. Viața mea vie și pofta ei de gheață se luaseră la întrecere. Sin-gele meu, și spiritul se preschimbeau în bani, și ba-
15 nii în daruri. În fiecă zi, de două, de trei, de câte ori era nevoie, pe zi. Fiecare sfârșit, un început. Și, la răstimpuri, seria suferințelor mărunte culmina în câte un calvar ivit, subit, la răspîntii. Îl suiam ca un martir, sau o tîram ca pe o cruce. Din întregul ei aspect frigid și mîndru, același ordin, nici măcar
20 îndărătnic. Ci numai peremptoriu, ca semnul unui înger : dă-mi ! Și dădeam.

25 Dacă am avut momente de revoltă ? Tot ce se poate. Dar dumneata, care m-ascuți, n-ai cunoscut-o. Oh, linia ei lină de melodie, numai un flaut nocturn ți-ar putea-o descrie. Și culoarea ei de soare
30 vechi, tonurile tropicale ale suprafetelor ei lucioase și mute. Fruntea ei brună, mică și stupidă, și tăce-
rile ei hermetice, de creolă suverană și absurdă. Charles Baudelaire ar fi văzut în ea o nouă Jeanne Duval, cu mlădierile ei de jivină, cu salturile ei
supranaturale — fiindcă cel ce mă osîndește nu-
știe mersul. Un freamăt de întuneric prin codri, o
lunecare de planetă, o amintire de baluri și serbări

de odinioară, toate acestea se mlădiau în trecerea-i
radioasă de zeiță. Ți-am vorbit adineaori de Jeanne
Duval, dar am uitat de Diana, vînătorița. Asemeni
acesteia trecea, și asemeni unei amazoane cu her-
ghelia ei de cai sălbatici.

Am petrecut împreună neuitate ore, de vertigiu
și de leagăn, pe drumuri lungi de lună, sau sub ful-
guirea zorilor cu soare nou și roșu în pieptul pus-
tietății.

10 Lumina se răsfața în corpul ei de jăratec, bezna
se prosterna în fața ochilor ei de pară.

Mințile, răsufletul și năzuința tuturor anilor mi le
dădeam pradă avîntului ei fără seamăn. Prețul, fără
15 îndoială, era mai prejos de nebunia obținută. Dar
mă exaspera răceala calculată a celor mai extraor-
dinare ale ei elanuri. Mă chinuia tăcerea ei intere-
sată, minciuna ei impudică și superioară. Contras-
tul gusturilor ei vulgare și rafinate, intransigența ei
amatoare de chintesențe...

20 Brusc se oprea, zdrobind fără milă iluzia unei
voluptăți care părea cîștigată : — Nu mai vreau,
părea că spune.

Se pornea o cinică tocmeală. O înduplecam une-
ori. De obicei însă mă tîram zadarnic, ca o reptilă,
25 în jurul nemișcării ei splendide și neîndurate. Cu-
vinte de rugă îmi veneau pe buze. Sau vorbe de
ocară, în gînd : Vampir ! Tîrfă !

De prisos. Am vrut adesea să-i privesc în suflet,
să o desfac ca pe o păpușă mare, ca pe o mașină
30 infernală.

Fără spor, înlăturai învelișul ei de strălucire, să
contemplu ca într-un templu măruntaiele ei banale
și indiferente.

35 „Dă-mi, dă-mi, dă-mi ! Vreau, vreau, vreau !“
citeam ca un augur într-o pasăre spintecată.

Iadul meu mai era și un iad de vanitate. Cînd ne
vedeau împreună, prietenilor le străluceau privirile
și surîsul lor spunea : „cît e de nobilă, de pură și
frumoasă ! Mon cher ! Complimentele mele !“

40 Frumusețea ei se complăcea numai la un peron
de marmură. Pentru frumusețea ei îmi închiriasem
un palat.

Ultimul ban s-a dus pe o carte de joc, într-o noapte de febră și de luptă cu destinul. Mă aștepta la ieșire, elegantă, tăcută, nepăsătoare. Ochii ei luminau fațadele, asfaltul, dezmiardau insistent trecătorii. Și deodată se opri. Înțelesei : „Vreau“ !

— „Vreau, dar de data asta e mai serios. Uite, îmi trebuie pe mîine două cauciucuri noi...”

Ce s-a petrecut în mine ?

A doua zi o lăsaî acasă și mă dusei la prietenul meu F., din diplomatie. Era unul din curtezanii ei cei mai asidui. Mă pizmuia de mult pentru fericirea noastră...

— Am venit să-ți vînd pe Diana, îi spusei, fără preambul.

— Ce, ești nebun ? se zgîi la mine... Pe Diana ? S-o vinzi ? Mie ?

— M-a costat o avere. Ți-o dau pe șaizeci de mii de lei, și în rate, în cîte rate vrei. Numai ia-o mai iute, că m-a nimicît.

F. nu se lăsă mult rugat.

Diana l-a urmat, fără un regret, fără o lacrimă. Își dădea oare seama că sunt ruinat, că nu mai reprezint pentru ea nimic ? Sau mă disprețuia pentru tîrgul făcut ? M-a chinuit, o vreme, îndoiala.

Lui F. i-a fost piază-rea. Și-a vîndut casele și garajul. În restriște, fu nevoit să o adăpostească sub un coviltir de mușama. Mai tîrziu, a vîndut-o și el altuia. (Mie mi-a mai rămas dator cîteva rate. Dar nu mai am nici o pretenție.)

Ea mai trecu, o vreme, din mîină în mîină...

De curînd, am zărit-o într-o stație. Scîlciată, plină de noroi, lamentabilă. De rușine, am luat alta. A ajuns mașină pe piață, cu taximetru de clasa II-a.

Sic transit...

POSTUME

FELUL DE A FI

5 ...Nu înțeleg de ce sunt reținut aici. Pretextul pe
care mi-l servesc doamnele infirmiere — al sănă-
tății mele — e o minciună, pentru că nu văd de ce
s-ar interesa cineva de cum îmi merge. N-am pe
nimeni. Și mai ales nu mă doare nimic. În toată
această împrejurare se simte mina meșterului telal
care mă urmărește. Am mai spus-o, iar acum o re-
pet în scris, cu speranța că rîndurile mele vor da
10 alarma.

În starea mea, cel mai dăunător lucru e tăcerea.
Locuiam într-o cameră mobilată dintr-un cartier
mărginaș. Liniștea lui provincială era întreruptă, la
diferite ore din zi, de diferite obiceiuri, toate cu
15 glasul lor care îi întăreau monotonia. Le cunoșteam,
nu-mi scăpa unul. Sărac lipit și studios, nevoia mă
țintuia din zori și pînă noaptea la masa mea de lu-
cru. Astfel că viața cartierului îmi devenise fami-
liară ca o romanță de prea multe ori auzită. Avea
20 și refrenuri melancolice această romanță. Zilnic, de
pildă, pe la amiază, strigătul, mereu același, al meș-
terului telal : „Haine vechi“ ! Un strigăt uzat, mono-
cord, mereu același, ca behăitul milenar al turme-
lor. Mai era, în asfințit, flașneta cu sunetul ei pur-
tător de amintiri. M-am gândit adesea, de ce nu se
25 însoțesc niciodată meșterul telal și flașneta. S-ar
împerechea minunat de bine cumpărătorul de boar-
fe vechi cu negustorul de melodii uitate. Dar fapt
este că ei veneau deosebit. Poate că de aici mi s-au
30 tras neajunsurile.

Pe meșterul telal îl întâlnesc ades prin apropiere.
Un bărbat scund și rotunjour, roșcat și cu mersul de

răușcă. Purta pe antebraț semnul distinctiv al profesiei: o bucată de satin negru în care își învelea cumpărăturile. În ce mă privește, n-aveam ce-i vinde. Posedam două costume multicolor purtate, unul cenușiu și de toate zilele, altul, din șeviot bleumarine, destinat serilor și duminicilor. În zadar își umfla vocea meșterul telal când mă vedea: „Haine vechi!“ Refrenul lui nu mă privește. N-am haine de vânzare, meștere telal, în zadar mă privești chiorș, în zadar zîmbești în barba rară și țepoasă. Nu mă vei avea. Între noi doi nu există târguială cu puțință.

N-am înțeles de ce i se spune, în mahala, meșter, când meseria lui, care nu-mi place mult, nu comportă nici o măiestrie. De bună seamă că titlul acesta era un semn de respect, dacă nu și de teamă adusă unor însușiri deosebite ale telalului, însușiri pe care cei ce nu-l cunoșteau de aproape nu aveau cum le bănuî.

În acea dimineață tîrzie, l-am chemat totuși pe meșterul telal. Nu mîncasem de două zile nimic și mai nimic de vreo săptămînă. În asemenea condițiuni, cum să nu ridicî steagul alb sub forma unor boarfe uzate, oferite meșterului spre cumpărare. Le cerceta pe rînd, cu luare-aminte, ridicîndu-le și în zare și privind prin țesutul lor rîrit ca printr-o sită. Oferite sub ochii lui verzi-galbeni, se tolăneau pe un fotoliu peticit amîndouă costumele mele: cel de toate zilele, cenușiu ca și ele, și cel de zile mari, bleumarine, culoarea compromisurilor vestimentare. Că îl promisem pe meșterul telal în izmene, dată fiind ora, locul și anii mei tineri. Aveam ciudata impresie că hainele mele, ambele, sunt ca două ființe leșinate de foame și aflate sub privirile atotștiutoare ale unui doftor. Mi se părea că fiecare din ele seamănă în chip ciudat, ca și cum ar înfățișa ființa mea dezumflată. Așa cum seamănă pielea de șarpe cu șarpele care a năpîrlit-o.

— Cit ? întrebă meșterul.

— Nu vînd decît un costum, răspunsei.

— Cit ? stăruî meșterul.

— Cit dai ?

Scoate un portofel jupuit și-mi numără în palmă zece monede mari de aur. La văzul unei sume atît de însemnate, eu avui o tresărire, iar meșterul un suris.

— Pe care-l iai ? întrebai nițel aiurit.

— Pe care-l dai ! răspunse, enigmatic, meșterul. Mărinimia lui absurdă și umilitoare mă răscolea.

— Ia-l pe cel mai uzat, îndrăznii eu, pe cel de toate zilele.

— Fie ! Cu o ridicare din umeri, meșterul telal împături hainele mele zilnice, le înveli în bucata de satin de care nu se despărțea niciodată, mă salută nepăsător, aproape plictisit, și ieși pe ușă.

Mă repezii la hainele mele de sărbătoare ca la niște trofee, le îmbrăcai fulgerător, și peste un sfert de oră dejunam la un restaurant de lux, cu vin, cafea filtru și coniac pe săturate.

— Meștere telal, dă-mi înapoi costumul cel de toate zilele ! Îl urmăream de vreo cinci minute și-i vorbeam și parcă nu mă auzea, în strada plină de soarele nămiezii.

— Meștere telal, îți ofer un costum nou, tot atît de cenușiu ca și al meu, un costum nou cumpărat de altfel din banii duminale, în schimbul costumului meu răpănos și fără căutare. Meștere telal, de cînd m-am despărțit de hainele mele uzate, parcă nu mai sunt eu. Mi-am pierdut felul de a fi. Nu mai îmi încap în piele. Prietenii nu mă mai cunosc, femeile mă ocolesc, și eu însumi îmi dau seama că m-am schimbat și am devenit un ins nesuferit și plin de importanță. Dimineața și seara, cînd mă uit în oglindă, zăresc în ochii mei o privire care nu e a mea, în surîsul meu, o nerușinare plină de satisfacție, și în toată făptura mea, o trufie și un triumf care alcătuiesc o adevărată jignire adusă modestiei mele de odinioară. Nimic mai nepotrivit, meștere, decît mersul meu țanțoș și voios prin lumea noastră necăjită.

— Meștere telal, fie-ți milă !

În dreptul casei mele, meșterul se opri.

— Fie ! suspină el, ca să nu zici că sunt om rău. Poate că îți convine așa : îți restitui costumul

cel de toate zilele, în schimbul celui de sărbătoare, pe care îl porți.

De bucurie, i-aș fi sărutat mîna. Îl poftii în casă. Mă dezbrăcai într-o clipă. Meșterul desfăcu
5 bucata de satin negru, în care, ca printr-un făcut, se aflau împăturite hainele mele de toate zilele, mi le așternu pe pat cu mișcări domoale, împături în locul lor hainele mele de sărbătoare și ieși domol, așa cum intrase. Mi se păru, în trecerea lui, că
10 zîmbește, ca pentru sine.

— Meștere telal, m-ai păcălit. Dă-mi înapoi hainele de sărbătoare și-ți voi da, în schimb, altele la fel, dar noi, trainice. Sau ia-ți costumul vechi înapoi. Că mi-am pierdut felul de a fi, și m-am
15 regăsit posomorît și viclean, lingușitor, slugarnic și fricos, și viața mi se pare ca o zi ploioasă de toamnă prin care oamenii trec, reci și triști ca niște fantome; fă să fiu iar stăpîn pe amîndouă rîndurile mele de vestimente, ca să scap de poso-
20 moreala care m-a copleșit de cînd am îmbrăcat din nou costumul cel de toate zilele. Desfă tîrgul blestemat care ne leagă și spune-mi cîte zile trebuie să muncesc și ce munci să îndeplinesc ca să-ți res-
titui aurul tău care-mi lipsește și care s-a topit
25 în lacrimi.

În lumina de amiază a camerei mele, meșterul mă asculta privind pe fereastră afară. Părea că de mii de ori mai auzise același cîntec. Se întoarse în sfîrșit spre mine blînd :

— Cum să-ți restitui costumul de sărbătoare, dacă l-am vîndut ? Și ce vrei să fac cu hainele tale de toate zilele, dacă nu mai sunt bune de ni-
30 mic ? Ia uită-te numai nițel.

Și, punînd mîna pe mine, meșterul telal începu să mă dezbrace fără efortări, ca și cum m-ar fi scos
35 dintr-o țesătură de păianjen. Și cu degetele lui ascuțite și încovoiate, începu să destrame hainele mele ținute în bătaia soarelui și le destrămă încet, ușor, pînă plutiră ca niște funigei în spațiul străzii.
40 Rămăsei în fața lui buimac și rușinos, izmenin-
du-mă pe lingă perete și gol pușcă, mai urgisit și mai calic decît fusesem vreodată în tînăra și revin-
novata mea existență.

— Ce mă fac acum ? întrebai eu.

Deznădejdea din glasul meu păru că-l înduio-
șează pe meșterul telal. Se îndreptă spre ușă, se
5 opri în prag, măsură cu o privire pacostea care mă strivise și, zvîrlindu-mi bucata de satin profe-
sională, îmi zise :

— Poftim ! N-am altceva. A ta să fie ! Și ieși.

Mă repezii și de data asta ca un viteaz asupra
bucății de satin, mă înfășurai într-însa ca într-o
10 flamură de bucurie și mi se păru că sunt drapat ca într-o togă romană, că nicicînd nu mi-a stat
mai bine un vestmînt decît cernita și soioasa țesă-
tură. Și în această ținută din alte vremi, pentru că
15 nu mai eram stăpîn pe pașii mei, am dat buzna în strada plină de lume, și nu mă dumiream de
ce rîd unii și de ce mă compătimesc alții. În jurul
meu s-a adunat o mare mulțime, care m-a cuprins,
m-a înghesuit, m-a dus și s-a rotit cu mine prin-
20 tre urale, printre hohote și îndemnuri de tot felul,
pînă ce am amețit, pînă ce mi-am pierdut cunoș-
tința...

Și acum, în această cameră albă în care sunt
păzit, mi-am amintit de toate acestea. Și știu bine
că, pentru doamnele infirmiere și pentru paznicii
25 de aici, doctorul cel mare și roșcat, care se face a
lecui bolnavii, e meșterul telal.

M-am trezit în această cameră, în care tot ce
mă înconjoară e alb : pereții, tavanul, patul, infir-
mieriile, paznicii și zăbrelele. Fiindcă nu lipsește
30 amănuntul acesta trădător : zăbrelele lustruite dar
trainice, pe care nici Hercules nu le-ar putea
clinti.

E liniște în curte și pe culoarele luminoase și
lungi. Zîlnic, către ora prînzului, de-a lungul cu-
35 loarului liniștea se tulbură de un zvon de pași
mulți, cu opri și porniri la răstimpuri. E medicul-
șef al spitalului, e profesorul-temnicer care, în-
soțit de un grup de bărbați și de femei în alb, își
face vizita obișnuită. Se oprește și la mine în prag
40 cu ai lui, mă cercetează cu ochii galbeni și pare
că nu-și dă seama de groaza care mă face să mă
îngrop adînc îndărăt în perne. Surîde și dă din cap :

— Ah, da, e tinărul studios care și-a vîndut două costume uzate... și care a luat apoi mantaua inocenței, plimbîndu-se în pielea goală pe marile bulevarde. Tinere, ferește-te de cumpărătorii de haine vechi și de negustorii de melodii răsuflate !

Infirmerii și mediciniștii fac haz și se minunează de spiritul și memoria domnului profesor. Dar eu mă minunez de ignoranța și de imbecilitatea domnilor și doamnelor de la facultatea de medicină, fiindcă eu știu cine e în realitate acest erudit profesor. Numai eu știu cine este. L-am recunoscut, cu toate că se ascunde sub halatul alb, sub înfățișarea de savant neglijent, cu barba roșie și neagră, cu ochii galbeni și cu mersul de rățușcă. Și o să-i vin de hac, într-o zi. Las' pe mine !

SUS PE LUCIUL DUNĂRII

I

Răducan era un flăcău spătos, subțire în șolduri, mlădios, avea sprîncene grouse, îmbinate, și ochi albaștri, de un albastru foarte deschis, aproape alb. Adesea ochii albaștri sunt străvezii și poți citi în ei ce e în inimă, ca într-o carte. Dar în ochi ca ai lui Răducan nu poți citi niciodată nimic. Sunt mereu ageri, privesc țință, pătrunzător, la ceva din afară.

De obicei, Răducan umbla desculț, în nădragi de dimic strînși pe glezne, și încins cu un brîu lat ; vara numai în cămașă, primăvara și toamna cu pieptar de miel și mereu cu o căciulă mare turtită pe frunte. Se uita la tine pe sub căciulă și pe sub sprîncene, cu ochii aceia străpungători. Iarna toți oamenii din sat trăgeau pe mînci cojoace ; Răducan n-avea cojoc ; avea o giubea lungă, neagră. Dar fiind tinăr de tot, nu-i era frig ; opincile din piele de mistreț cu părul în afară și le punea tîrziu de tot, cînd de mult începuse a se lăsa dimineata brumă pe cîmp.

Pînă la nouăsprezece ani, cînd se întîmplă răsturnarea și tulburarea cea mare în viața sa, era tăcut, și unii îl credeau cam greu de cap. Vesel era, zdravăn era, dar nu se gîndea la nimic, asculta de ce zicea mă-sa și alți oameni mai bătrîni și făcea și el ce făceau alții. Îi era frică de cuvîntul maică-sii, de al oamenilor în etate, de al gospodarilor și de-al popii. Iar ca el erau mulți în sat. Oricum l-ai fi întors, orice l-ai fi întrebat, în ce făcea și în ce spunea, era un flăcău ca oricare altul.

Cînd era mic și umbla într-un cămeșoi, alt strai neavînd, iar frații lui erau unii de trei și doi ani, altul abia născut, în zilele acelea veni zapciul și luă din sat oameni cu vitele cele mai tari să ducă zaharea la cetatea cea mare a turcilor, dincolo de Dunăre, Nicopoia : grîu, butoaie de unt și de miere, și sare, și lemne, sute și sute de care la vale printre dealuri, și apoi peste cîmpie, spre Dunăre departe, departe. Tîrziu de tot, cei mai mulți se întoarseră fără vite ; vitele muriseră de ostencală. Oamenii povesteau că pe unii din ei îi opriseră turcii și-i puneau să tragă cu spinarea pe Dunăre la deal șăicile grele spre Fetislam și Rușava, și mai sus, unde curge Dunărea prin rîpele munților. Printre aceia rămăsese și tatăl lui Răducan. Îl așteptară ai lui pînă toamna, apoi toată iarna, apoi un an, doi, trei. Dar el nu se mai întoarse. Nevastă-sa rămase cu copiii, Răducan fiind cel mai mare. Și fiindcă omul pierise cînd copiii erau încă mici de tot, satul se obișnuise să-i spună lui Răducan, al Stanei. Iar la tatăl lui Răducan nu se mai gîndi decît văduva. El era mort ; era în pacea și tihna pămîntului. Cei vii se gîndeau la ale lor. Ajunseseră la greu ; viața li se întunecase ; numai Răducan și alții ca el, tineri și fără minte, cîntau din frunză și rîdeau. Dar și lui Răducan i se făcu frică într-o zi, cînd îi trimise boierul vorbă să vie la curte.

— Nu te du ! Nu te du, că te pierd și pe tine, țipa maică-sa Stana. Fugi în codru ; fugi, că și tat'tu dac-ar fi fugit ar fi trăit și acum.

Răducan însă ședea în bordei, cu coatele pe genunchi, și tăcea, tulburat. Odată izbucni :

— Ce-o să-mi facă ? Cu nimic nu i-am greșit.

— Da Stan, și Zamfir, și Preda, și Mutul, și Roman bătrînul, cu ce i-au greșit ? țipa maică-sa. Se făcuse pămîntie la față și se izbea cu palmele peste obrajii uscați. Răducan nu se mișca. Peste două zile însă veniră arnăuți călări, îl chemară afară, îl luară între ei și-l duseră.

În mijlocul lor, desculț și cu căciula infundată pe frunte, cu capul între umerii ridicați, deși din

fire era ager și sprinten, umbla stîngaci, încurcat, și se uita pe furiș, cu sfială, la călăreți.

Depart, pe un deal, se zărea cula înaltă, albă în lumina soarelui acelei zile de toamnă cu cer senin și vînt rece a anului 1779. Răducan și cu arnăuții intrară pe sub poarta boltită și se opriră cu ochii la un armăsar murg, care se învîrtea în ogradă.

Sforăia și spumega rozîndu-și zăbala și-și rostogolea ochii tivîți cu vinișoare însîngerate. Își încorda gîtul încovoiat scuturînd din cap, iar coada lungă și stufoasă îi filfia. Umbla ca pe arcuiri, juca pe picioarele-i subțiri ca o dîntuitoare. La fiecare izbitură a copitelor mici și tari, izbucneau norișori de praf din lutul bătătorit al curții. Călărețul înfrîna calul, îl astîmpăra, și din cînd în cînd îl atîngea ușor cu pîntenii ; ațîțat, minios, înfocat, armăsarul se rotea prin curte, gata să izbucnească peste zidul de pietre spoite cu var.

În mijlocul cercurilor pe care le făcea calul, stătea un bărbat de vreo treizeci și cinci de ani, cu fața osoasă și arsă de soare, cu sprincene stufoase și ochii pătrunzători, care în clipa aceasta străluceau de plăcere. Rîdea : dinții albi îi răsăreau în barba tăiată scurt. Plesni din palme și strigă :

— Aferim ! Aferim, Iordachi ! Să-mi trăiești ! Mi se bucură inima cînd îl văd, și o mie de taleri nu e mult. Al dracului să fii, numai tu ești în stare să-mi găsești asemenea giuvaer.

— Armăsar de prin Misir, cucoane, zise călărețul rîzînd și el. Dădu pîtenii și trase frîul la piept. Calul se ridică în două picioare, arătîndu-și burta cu păr lîns și lucios.

— Misirliu, cucoane, repetă Iordachi ; ce, puțin lucru e ? Mă-sa umbla prin pustiu, prin Țara Arapilor, și-a rămas grea dintr-o furtună a pustiei ; pe asta nu l-a făcut un armăsar cu o iapă, ci vîntul ! Marfă de preț, bey-mu,

a neguțătorilor
din coadele mărilor.

— Stai, zise boierul. Stai, că nu mai poci răbda ; să-l încalec oleacă, să-l văd cum mă poartă.

Iordachi descălecă, armăsarul se smuci, dînd capul pe spate.

— Săriți, bre, strigă Iordachi. Trei arnăuți din cci vreo zece cari stăteau sub scară se repeziră și-l ajutară să ție calul. Iordachi suflă și-și șterse fața de sudoare :

— E mai ușor să te ducă peste cîmpuri decît să-l stăpînești într-o curte.

Cu dosul palmei, își netezea mustățile cărunte și ridea șiret. Boierul își trase din briu un bici cu minerul gros și scurt, de fildeș, și cureaua lată de o jumătate de palmă și lungă ca un șarpe. Își suflecă mincile anteriorului vișiniu, căptușit și tivit cu blană neagră de vidră, și se apropie de cal.

Un arnăut îi ținu piciorul, altul îl apucă de subțiori și-l ridică în sus, apoi amîndoi săriră în lături. Calul se învîrtea în loc, scurmînd pămîntul cu copitele și ridicînd un nor de praf. Boierul ridea și striga :

— Păzea ! Păzea !

Și începu să joace calul în buiestru așa cum făcuse Iordachi, dar cu mișcări scurte, nemiloase. Își arăta mereu dinții și spunea :

— Ha ! Ha ! Așa ! Așa !

În toată curtea era o tăcere deplină.

Nu se auzea decît sforăitul calului și ciocănitul uscat al copitelor. Sus, în pridvorul culei pătrate și înalte, sub acoperișul de șindrilă, se arătară cîteva țigănci cu tulpanuri galbene și roșii ca niște lalele.

Din casele scunde ale slugilor, se iviră copii în cămăși murdare, prea scurte, vîdînd burți umflate, grămădiți pe scara de sub ușa culei. Arnăuții priveau cu jînd și-și răsuceau mustățile cu mîini tremurătoare : era un cal cum se vede o dată într-o

viață de om. Iar călărețul era mindru : mîna cu biciul și-o pusese în șoldul încins cu un briu sclipitor din șal de India, gîtul îi era gol ; purta pe cap un turban din același șal ca și briul, asemenea coadei de păun ; șalvarii ca piersica erau băgați în cizme noi de saftian roșu întunecat, cu pînteni de argint. Și călărețul și calul se roteau sub soarele înalt, pe întinderea de lut a curții, presărată cu paie și bălegar. Deodată armăsarul începu iar

să sforăie, caii nechezară în grajdurile lungi din fund, de lingă șirul nesfîrșit de hambare. Niște găini zburătăciră speriate, amestecate cu porumbei ce se înălțară dintre ele, sus în văzduhul albastru. Iar călărețul își mîna calul în buiestru, tot mai repede, strigînd de plăcere :

— Ha ! Ha ! Așa ! Așa !

Răducan, zdrențuros, în picioare lingă arnăuți, îl privea cu jînd, cu o sclipire ciudată în ochi. Ținea căciula în mîini și stătea cam aplecat din umeri. Nu s-ar fi cuvenit să ridice ochii la stăpîn, dar nu se putea împiedica. Un arnăut se întoarse spre el, văzu focul din privirile flăcăului și-l întrebă batjocoritor în șoaptă :

— Te-ai vrea-n locul lui, ai ?

Răducan nu răspunse, dar clătină din cap în semn că da, ar vrea, și șuieră ușor și prelung printre dinți. Arnăutul dădu din umeri cu dispreț și se uită mai departe la cal. Buzele flăcăului se întredeschiseră într-un zîmbet încordat, căci armăsarul abia mai putea fi înfrînat. Dar deodată zîmbetul lui Răducan pieri, și peste față îi trecu o umbră de suferință. Călărețul părea îmbătat ; striga tot mai repede, tot mai tare :

— A ! A ! A !

Înfișe pîntenii în pîntecele armăsarului ; trăgea cu cruzime de friu, sfîșiind cu zăbala gura spumegîndă. Fără veste, ridică biciușca, o făcu să șuier, arse cu sete șalele calului, o dată. Turbat de minie, dobitocul se zbătea în două picioare ; apoi deodată începu să sară chinuit, să azvîrle, să se cutremure. Călărețul se ținu o clipă în șa, apoi se rostogoli de-a berbeleacul, cu capul în jos, se izbi de pămînt și rămase nemișcat.

Calul izbucnise de sub el ; gonî vijelios prin curte, cu scările goale bălăbănindu-le pe lingă el, apoi se potoli și se opri suflînd greu, loarcă de sudoare. La început împietriți, arnăuții se repeziră la stăpînul lor, dar acesta se ridicase iute, încovoiat de șale. Turbanul îi căzuse, astfel că i se vedea țeasta înflorită și ceafa cu o zbîrcitură de-a curmezișul. Se scutură gemînd, apoi păru că se trezește. Era galben ca ceara ; ochii îi scînteiau. Se năpusti la unul

din arnăuți și-i smulse din brîu un pistol lung. Trase cocoșul și se îndreptă spre cal. Iordachi îl apucă de braț cu amîndouă mîinile.

— Cucoane ! Măria-ta ! O mie de galbeni !

5 Boierul îi aruncă o asemenea privire, încît Iordachi se dădu un pas îndărăt. Stăpînul se apropie de murgul care gîfîia și-l privea speriat cu ochii lui mari, umezi. Întinse brațul și apăsă pe trăgaci. Coșul tăcări, dar pistolul nu luă foc. Urmă o clipă
10 de tăcere adîncă, în care se auzi numai un glas de femeie certăreată, undeva departe, îndărătul hambarelor. Boierul răsuflă adînc, privi pistolul, îl azvîrli pe jos și se întoarse spre culă. Părea că nu vede împrejur nimic și pe nimeni. Dinspre grajduri,
15 răsăriră argați care luară calul și-l duseră. Unul culese turbanul de șal și gîrbaciul și veni alergînd. Boierul se oprise în pragul scării. Se întoarse și-i privi pe cei de față : Iordachi, arnăuții, Răducan ;
20 întinse mîna în neștire și apucă gîrbaciul din mîinile slugii, iar privirea i se opri asupra flăcăului celui zdrențaros. Îl întrebă cu glas tare :

— Tu ești Răducan al Stanei ?

Flăcăul răspunse sfios :

— Eu, cucoane Andronic.

25 Un mușchi zvîcni pe obrazul boierului : biciul suieră prin aer cu un pocnet uscat și-l plesni pe flăcău peste obraz. Flăcăul tresări și vîrî capul între umeri. Se făcu palid ca un mort. Se uita la pieptul stăpînului. Pe obraz i se ivise o dungă roșie.

30 — Măria-ta să-mi spui, mișelule, zise liniștit stăpînul. Măria-ta, nu cucoane...

Flăcăul își linse buzele uscate și nu zise nimic.

35 — Așadar ai catadicsit să vii la curte, Răducane. Dar pînă acum de ce n-ai venit ? Ori nu ți-i drag de ochii mei ?

Arnăuții rîdeau. Răducan se șterse cu mîna peste locul lovit și zise răgușit :

— Apăi măria-ta ești mereu pe la alte moșii... Și mă chema la curte jupîn Iordachi...

40 — Iordachi e aici în locul meu, Răducane. E ca și cum eu însumi aș fi față. De ce nu vii decît adus cu sila între neferi ?

Răducan tăcea cu ochii în pămînt. Stăpînul răcni deodată :

— De ce nu vii ? Ai ? De ce ?

5 Și a început să injure și să lovească cu șfichiul biciului, de-l făcu să se împleticească îndărăt. Celălalt vorbi cu glas năbușit :

— De ce să vii, măria-ta ? Nimeni nu mai vine... Toată iarna ne-am rugat să ne iei argați ; ne-ai cerut pămîntul. Toată iarna am venit, ți-am cerșit,
10 ne-am milogit, să ne dai o para, două. Au murit copii prin sat de foame, prin februarie ; n-au avut oamenii cu ce-i scoate din iarnă, vitele ni-s leșinate ; nici birul nu l-am dat... Arză-l-ar focul, pămîntul, ce-am pus an n-a răsărit... De frica lui jupîn
15 Iordachi și-a zapciului, uităm drumul satului, cucoane Andronic, măria-ta. Ce să mai venim la curte ? Ni-i inima amară ca fierea și pelinul.

20 — Vindeți voi pămîntul, zise boierul cu ochii țintă la el, și zîmbi subțire, rece : v-aștept c-un sac, Răducane, de parale duralii...

Răducan rămase neclintit, cu fruntea plecată. Apoi vorbi aproape în șoaptă, fără să ridice fața.

25 — Nu-l dăm, cucoane, măria-ta... Îl avem moșie de la Matei-Voievod, că s-au luptat în războaiele din vechime bătrînii noștri sub porunca lui și i-a răsplătit.

Stăpînul grăi cu dulceață :

— O să-l dați, Răducane... O să-l dați... Vinde-mi pămîntul, Răducane.

30 — Ne-ai tiranisit, măria-ta, șopti flăcăul, ne-ai scos sufletul ? L-ai bătut pe Stan, pe Zamfir, și pe Preda, și pe Mutul, și pe Roman bătrînul, carele a și murit din bătaie...

35 — Ține-ți gura, rumâne ! strigă amenințător Iordachi, trăgînd în același timp cu ochiul la boier.

Acesta nu-l luă în seamă. Zîmbea cu o blîndețe ciudată, tulbure, ca și cum s-ar fi uitat dintr-o turlă înaltă la o vîetate măruntă de pe jos. Iar Răducan, palid, cu obrazul vîrgat de lovitură de adineaori,
40 mormăia întruna :

— ...Cu asemenea faceri de bine te-ai milostivit asupra noastră, măria ta, iar noi suntem țărani proști, ce știm noi...

Flăcăul, deși voinic, se strinsese în sine, părea mai scund, se umilise, cu ceafa încovoiată și cu capul între umeri, dar parcă era gata să sară încotrova, să se repeadă, să fugă; arnăuții îl pindeau din ochi. Boierul răsuflă greu. Rămăsese la fel de galben de la căzătura de pe cal. Zimbea cu un fel de bunăvoință; ochii îi luceau. Iarăși îi tresări un mușchi, pe față. Înălță gîrbaciul și iar îl lovi pe Răducan peste cap: o dată, încă o dată, și încă o dată. Jart! Jart! plesnea cureaua lată, care la fiecare lovitură se înfășura ca un șarpe în jurul celui bătut. Acesta ridică mîinile și coatele ca să se ferească. Încercă să se dea îndărăt, arnăuții îl îmbrînceiră înainte. Sări într-o parte, se izbi de ei și acolo. Îl înconjurară, și-l împingeau sub biciul stăpînului. Acesta izbea neobosit, ca la tăiat lemne; zimbetul îi împietrise pe față strîmb și semănînd cu o schimă de durere; broboanele de sudoare îi curgeau de pe țeasta rasă, pe frunte, pe tîmple. Și lovea mereu. Jart, jart, jart!

Cel lovit se scutura sub pocnetul biciului greu. Deodată ridică fruntea și primi cureaua peste ochi. Orbit de durere, strigă:

— Nu mai da, boierule!

Altă lovitură îl atinse peste gură. Scurpă sînge. Iordachi îl izbi cu pumnul peste ureche. Îl trîntiră jos și începură să-l izbească în coaste și în cap cu picioarele. El încerca mereu să se ridice, se zbătea. Îl trînteau iar în brînci. Boierul se dăduse îndărăt un pas, tipă mai ascuțit decît îi era glasul:

— Mocește-l!

Unul dintre arnăuți trase hangerul din teacă, apoi altul, iar un al treilea se aplecă și-l apucă de pîr pe omul de la pămînt, ca să-l singereze la gît.

— Toacă-l mărunț! tipă stăpînul. Îi cursese scui-pat în barbă.

Iordachi, schimbat și el la față, răcni:

— Ho, bre, ho! Apoi înfrigurat: Măria-ta, mai bine să-l zvîrlim în drum, să le spuie și celorlalți, să știe de ce l-ai pedepsit...

În vremea asta îi apuca de umeri pe arnăuți și-i smucea îndărăt; ei se împotriveau năîng, cu ochii tulburați de patima uciderii. Boierul stătu o clipă

în cumpănă, apoi întoarse spatele și intră pe poarta culei, în umbra rece dinăuntru. Iordachi îl urmă. Unul din arnăuți mai izbi cu piciorul în cel întins la pămînt și se depărtară și ei, cu toții. Locul acela al curții rămase pustiu. Veniră dinspre casele de chirpici ale slugilor copii cu cămăși prea scurte. Smiorcăiau din nas. Unul mai mic puse mîna pe trupul nemîșcat. Altul începu să plîngă, și deodată fugiră înspăimîntați. Găini umblară prîmprejur ciugulind în paie de pe jos. Apoi, într-un tîrziu, doi țigani zdrențăroși se apropiară dinspre garduri, îl luară de umeri și de picioare și plecară cu el. Ieșiră pe poarta boltită a curții și coborîră spre sat. De parte de culă, îl aruncară pe drumul lung de lut bătut, brăzdat de gropi și urme de copite. Își șterseră mîinile de nădragi și se-ntoarseră îndărăt, spre curtea cu acoperișuri lungi de paie, deasupra căroara se înălța cula, turn fără ferestre, cu crăpături înguste pentru țevile armelor, și în vîrf cu căciulă țuguiață de șindrîlă. Cula singură stăpînea o vale pustie și frunze, șuvoi, uscate, într-un cer albastru de secetă. Cel zvîrlit în drum se mișcă într-un tîrziu și ridică puțin capul. Ochii stinși căpătară viață și prinseră în luminile lor turnul acela alb și singuratic, apoi se făcură iarăși lucioși, pleoapele se închiseră, și capul o clipă ridicat căzu cu obrazul la pămînt, scurgîndu-și încet sîngele în lutul uscat care-l sorbea numaidecît.

La amiază trecură jos, pe drumul din vale, scîrîînd încet, patru care încărcate cu copăcei proaspăt tăiați. Erau ca niște arici uriași, cafenii, cu toate țepile lăsate pe spate. Ajunseră în dreptul culei, cînd ieșiră pe sub poartă, în cap cu Iordachi, cițiva neferi călări ce coborîră în trap mare, trecură pe lingă trupul întins al celui bătut și se opriră abia lingă care. Iordachi întrebă cu glas mare: *

Țăranii se apropiară și-și scoaseră căciulile. Unul răspunse:

— Ia, ne-am tăiat și noi nuielele pentru garduri, jupîne...

* Probabil, o replică omisă.

Iordachi dădu călcâie calului și se repezi la om gata să-l răstoarne. Țăranul, speriat, se lipi de căruță, lingă roată. Iordachi îl înghesui acolo cu pieptul calului. Zise :

— Mie arhon Iordachi să-mi spui, netrebnice, nu jupine...

Se-ntoarse către ceilalți :

— Va să zică, lemnul pe-acilea n-are stăpîn ? E-al lui Dumnezeu, ai ? Sau o fi cumva al vostru ?

— Cel ce vorbise întâi amuțise, înspăimîntat. Ceilalți îl priviră. Unul din ei vorbi cu glas jalnic :

— Măria-ta, lasă-ne-n pace, că l-am tăiat din răchiți... Uită-te și dumneata ; e vreun lemn din pădurea boierului ? Dacă o fi, să ne faci ce vrei...

— Căi jucau și sforăiau. Arnăuții, cu mîinile-n șold, se uitau de sus din șa, nepăsători. În miezul văzduhului acelei zile reci de primăvară timpurie, se roteau doi ulii care zăriseră pe costise un trup ce părea neînsuflețit. Plutind pe rîuri de aer, îl cercetau din înălțime cu ochii lor de chihlimbar. Iordachi avea și el niște ochi cu ape gălbui, ochi rotunzi și pătrunzători. Se uită la clăile cu nuiele și crengi din care. Se uită și la boii ce suflau aburi. Boi destul de buni. Numai că li se vedeau coastele. Păscuți în primăvară, aveau să se îngrășe iar și aveau să-i poată vinde pe bani buni.

— Ujite ce e, măi creștinilor, grăi Iordachi cu bunăvoință. Eu sunt doar ispravnicul mării sale boierului, și fiind măria-sa la curte, nu poci eu judeca... Mie, adăugă el cu o umbră de veselie, pare-mi-se că lemnele acestea sunt trunchi de arini din pădurea mării-sale...

Arnăuții rideau. Țăranii se uitară unul la altul. Le erau fețele smochinite, obrații scobiți, ochii duși în fundul capului. Unul din ei îngăimă :

— Lasă-ne... Ți-om da ce-avem, și lasă-ne...

Iordachi șovăi o clipă, apoi zise tare :

— Ei, ce ? Vi-s boii obosiți ? Or să se odihnească la curte... Îi băgăm în grajd și le dăm nutreț...

Țăranul care vorbise se schimbă la față. Căzu în genunchi și strigă gîtuit :

— Fie-ți milă. Lasă-ni-i ! Mai bine ne omori !

— Ce ! zise Iordachi. Ce, sunt obosiți ? Nu-i pînă la curte așa mare diastimă de loc ; dacă-s cinci sute de pași, mare lucru.

Ceilalți țărani nu căzuseră în genunchi. Unul oftă greu și se întoarse la boi. Ceilalți îl urmară. Cel ce-nngenunchease se ridică și porni și el, încovoiat, să-și mîne boii. Carele se urniră anevoie pe drumul de deal, împresurate de călăreții cu turbane vârgate și giubele de aba albă. Scîrțîind, trecură pe lingă Răducan al Stanei, întins în marginea drumului, nemișcat. Arnăuții nu-i aruncară nici o privire. Iordachi își răsucea mustața și-i urmărea pe țărani cu coada ochiului. Iar țăranii se uitară la trupul culcat cu fața la pămînt, dar tăcură. În curînd îi înghiți poarta boltită.

Trecură coasuri. Se sfîrșea după-amiaza și se răspîndea pe cer o înserare viorie. Se făcea frig. Ulii se roteau mereu în văzduhul pustiu.

Unul săgetă la vale, pînă aproape de pămînt, deasupra lui Răducan, dar numaidecît se arcui spre înălțimi și plecă, filfiind din aripile largi. Peste cîteva clipe, al doilea uliu, care rămăsese răstignit sus de tot, vislă o dată din aripi și pieri încet în depărtare.

Răducan se mișcase deodată. Apoi rămase o vreme ca mort. În sfîrșit, întinse o mînă și pipăi împrejur țărîna. Sleit de această osteneală, rămase iar îndelung amorțit. Deschise ochii împăienjeniți și, tremurînd de slăbiciune, se propti cu mîinile în pămîntul rece. Încet, încet, anevoie, cu mare trudă, se ridică pe brînci. Stătu așa, cu capul spînzurînd. Sufla greu. Apoi ridică un genunchi. Sprijinindu-se pe el cu amîndouă mîinile, se încordă din răsputeri și se înălță în picioare. Încovoiat, cu capul în pămînt, făcu un pas. Apoi încă un pas. Se opri, și se întoarse din tot trupul, cu gîtul țeapăn, ca un lup, spre cula ce se ștergea în umbra viorie a serii. Ochii îi sticleau și ardeau printre șuvițele de păr ce-i atîrnau peste sprîncene, lipite și incleiate în cheaguri de sînge.

Peste cîteva clipe porni la drum, devale, către sat. Mergea încet, parcă ar fi stat pe gînduri ; se clătina uneori și șovăia, ca un om beat. Împrejuru-i se iscuscră șoaapte ; vînt rece bătea peste cîmp. Veneau cine știe de unde suflări de peste cele din urmă zăpezi, miros de pămînt ud și de moină. Răducan își șterse de sînge gura, cu dosul mîinii, și scuipă. Răsuflă adînc, și-l străpunseră junghiuri. Gemu. Își dete la o parte părul din ochi și-și frecă fața cu palma, deși-l dureau și-l ardeau urmele biciului. Și merse înainte, încet.

Se lăsa întunericul. Cu ochii tulburi, Răducan zărea în depărtare, între umeri de dealuri și perii negre de pădure, cocioabe acoperite cu stuf. Voia să ajungă acolo, voia să ajungă acasă. Dar picioarele îi erau ca de cocă. Se împiedică de un bolovan de lut uscat și căzu în brînci. Rămase așa o vreme, neînstare să se mai ridice. Apoi se înalță iarăși, cu nesfîrșită osteneală, sprijinindu-se pe un genunchi. Scrișnea din dinți, încordîndu-și cele din urmă puteri. Izbuti, în sfîrșit, și se ținu pe picioare. Porni mai departe.

Pe la începutul nopții, o umbră șovăitoare, lătrată de ciini cu urlete de spaimă sub stelele reci, se opri în fața unui bordei, se încovoie și, coborînd treptele, se cufundă în pămînt. Răzbătu stins dinăuntru un țipăt, apoi glasuri înăbușite. Deodată, o mogîldeată ajunse la un gard și strigă subțire în urletele turbate ale ciinilor.

— Nene Mitule ! Nene Mitule !

De sub streășina casei, speriat, veni răspuns :

— Care ești, mă ? Ce e ?

— Nene Mitule !

35 Omul veni la gard și se uită peste împletitura de nuițe :

— Tu ești, Folteo ?

— Nene Mitule ! gîfii copilul, vino iute.

— Ce e, mă ?

— L-au fărîmat pe nenea !

40 Omul tresări :

— Ce, mă ? Pe cine, mă ?

— L-au bătut și l-au omorît pe nenea.

Celălalt nu mai răspunse. Deschise porțița, ieși în drum și porni iute spre bordei. Foltea abia se ținea după el, smiorcăindu-și lacrimile care-i alunecau pe nas.

5 Intrară în bordei. Ardea opaiț cu o flacăară cît unghia. Pe laviță ședeau frații lui Răducan, băieți și fete, în întunericul din afara cercului de lumină al opaițului, și se uitau cu ochii mari la Răducan, întins pe trei scînduri. Zăcea cu gura deschisă, suflînd hîrîit din plămîni. Noul-venit se aplecă asupra lui, își scoase căciula și și-o strînse la piept. Avea obraji rotunzi, ochii rotunzi, capul rotund.

ras. Întrebă în șoaptă :

— Răducane...

15 Ochii celui bătut, ațintiți în tavanul de stuf, alunecară încet spre el.

— Răducane... ce-a avut cu tine ?

Răducan clipi din ochi și nu răspunse. Foltea, cu mîinile-ntre genunchi, roșu la față și cu ochii-n lacrimi, mic și bondoc, amuțise îngrozit.

20 — Răducane... ce-a vrut ?

— Tot aia, gemu Răducan.

Nenea Mitu se așeză, își puse o mînă în palma celeilalte și se întunecă la față. Mormăi :

25 — Păi... nu se poate... nu-i dăm pămîntul...

Și adăugă după o vreme :

— Mai bine murim...

Foltea sări deodată și o zbughi afară în noapte. Umblă din casă în casă, trezind oamenii. Ieșeau, 30 îmbrăcîndu-și pingecele negre, veneau să se-nghe-suie în bordei. Stăteau și se uitau la Răducan. Unul îi aduse niște piei de oaie să le pună sub el, să zacă mai ușor.

— Tot aia a vrut și cu el ? întrebau ei : iar nenea Mitu răspundea :

— Tot aia.

Oamenii tăceau și se uitau la Răducan cu o îngrijorare ciudată, nu ca la un străin, ci de par- 40 c-ar fi fost, fiecare din ei, Răducan însuși și-ar fi căutat să-și cunoască trăsăturile obrazului lor sub cojile negre de sînge care acopereau fața celui bătut.

Dis-de-dimineață, nevestele celor care fuseseră închiși veniră la curte. Erau îmbrobodite în năframe negre, strînse în jurul fețelor uscate, brăzdate, arse de soare pînă ajunseseră ca lutul. Aveau ochii roșii de plîns și gurile strîmbate de durere. Numai una era tînără de tot; ochii îi ardeau, fără lacrimi, și chipul fraged îi era împietrit. Aceasta era fata unuia din cei închiși și venise cu măicăsa. Femeile încercară să intre pe poartă, dar argații le opriră.

— Ce vreți? întrebă unul din ei.

— Vrem să vorbim cu boierul, răspunse fata. Oamenii o priviră mirați și batjocoritori. Unul spuse:

— Nu s-a sculat.

Ele se așezară pe pămînt în tăcere la piciorul zidului și așteptară. Soarele se ridică în văzduhul curat și străluci asupra văilor umezite de brumă, asupra dealurilor cu păduri atinse de toamnă. În ograda largă țigăncile hrăneau păsările, apoi văcarii scoaseră vitele din grajduri și le făcură să se perinde în șirag pe poartă, mugind și izbîndu-și soldurile cu coadele ca să gonească tăunii. Mugelele lor se depărtară și iar se auzi un cîrîit de găini, glasuri amestecate, trapul unui cal. Un arnăut veni la poartă și le făcu semn femeilor să vie după el. Intrară cu sfială și zăriră pe boier sus în cerdac. Deodată, vreo două, trei izbucniră în plîns și toate începură să se roage:

— Boierule, fie-ți milă de noi! Dă-le drumul! Îndură-te de noi și de copiii noștri! Fie-ți milă, măria-ta, sloboade-i, că rămînem pe lume fără reazem și fără putere! Aibi milă!

El le privea de sus, de sub arcele de zidărie. Era galben și umflat de somn, dar ochii îi erau trezi și iscoditori. Vorbi scurt:

— Voi n-aveți înțelegere! Eu de ce să am? V-am cerut să-mi vindeți pămînturile. V-am poftit cinstit, cu bani. Sunteți căpăținoși, bărbații voștri și cu voi, și cu neamurile voastre. Apăi lasă, că și eu sunt căpăținos.

Femeile amuțiră o clipă. Apoi începură iarăși, ca și cum sau n-ar fi spus el nimic, sau ele n-ar fi auzit:

— Aibi milă, măria-ta, nu ne lăsa copiii fără părinte! Nimic n-a greșit față de tine omul meu, măria-ta! Îndură-te de noi!

Aveau glasurile jalnice, frînte, și fețe ostentive și schimonosite de mîhnire, numai fata care venise cu ele se jeluia cu un sunet limpede și chipu-i palid era curat și neted. Boierul o privi cu luare-amînte și i se aprinseră ochii:

— Tu a cui ești?

Fata amuți. Măicăsa țipă:

— E fie-mea, tată-său e Gheorghe Lupul. Sloboade-l, măria-ta, aibi milă de niște oameni sărmani!

Fata țipă și ea:

— Aibi milă de noi, boierule!

El îi cercetă privirea străină, chipul închis, trupul înalt și virfurile sînilor, care se vedeau prin cămașă. Ea îi simțea privirea pipăitoare, dar striga mai departe, nestrămutată:

— Dă-i taichii drumul, măria-ta!

Boierul însă rise la ea cu nerușinare, fără să spună ceva; dar zări cu coada ochiului brațul gros al nevestii-sii, ca fildeşul, mîna cu degete ca fusele, încărcate cu inele grele. Deodată se schimbă la față și se răsti răgușit:

— Dacă tu ești a Lupului, frații tăi sunt Mișail și Bucur. De ce n-au venit ei și trimit muieri în loc?

Fata nu-i răspunse. Îi cerea cu încăpăținare:

— Dă-i drumul taichii, măria-ta!

Dar mama țipă:

— Li-i frică de tine, măria-ta, să nu-i fărîmi ca pe Răducanu Stanei, boierule!

La vorbele acestea, fata amuți și-l privi țintă cu ochii ei arzători. Boierului Andronic îi fulgeră prin mînte: „Parc-ar fi nebună”. Lîngă el, nevăstăsa murmură:

— Frumoasă fată...

Boierul Andronic știa că nevăstăsa pîndește răspunsul, cercetătoare și bănuitoare, cu tot zîm-

betul ei liniștit, care făcea gropițe în obraji ca fildesul. De aceea răspunse gros :

— Putori !...

Se întoarse, bătu din palme și-i strigă țigăncii :

— Spune-i lui Iordachi să le dea afară.

O luă de braț pe nevastă-sa, care părea că a uitat de bănuială :

— Hai, Șerbano !

Și intră în odaie cu ea, mergînd încet, căci cucoana Șerbana era însărcinată și se făcuse greoaie.

Cînd îi pieri capul de sub bolta înaltă, țărăncile izbucniră în țipete sfișietoare. Dar se iviră arnăuții, care le goniră în brînci. Ele se așezară iarăși afară, la piciorul zidului, așteptînd. Cînd boierul ieși călare cu cîinii după el, femeile alergară după el și i se agățară de scări țipînd și rugîndu-se. El dădu pîteni și se depărtă. După-amiază se întoarse. Cei ce-l urmau aveau iepuri și prepelețe în desagii murdari de sînge. Femeile așteptau. Cînd îl zăriră pe boier, izbucniră iarăși :

— Fie-ți milă de noi ! Dă-le drumul ! Veniră și a doua zi, dar boierul nu mai ieși. A treia zi, arnăuții le goniră de la poartă. Ele se așezară mai departe în drum. Spre după-amiază, una mai bătrînă țipă :

— Păgînule ! Dă-le drumul...

Mai tîrziu, alta începu să-l blesteme, apoi încă una, apoi toate. Țipau și blestemau. Iar fata Lupului, soră cu Misail și cu Bucur, luă în pumni țărînă, se ridică în picioare și presără țărînă printre degete în vînt :

— Așa să ți se risipească neamul în nouăzeci și nouă de zări, inimă de păgîn ! Spurcatule ! Colțatule ! Necuratule !

Atrași de zgomot, arnăuții, argații, țigăncile ieșiseră să asculte. Unii rîdeau. Dar femeile urmară să blesteme, și risetele încetară. Slugile începură să-și facă cruci. Boierul se arătă sus sub bolțile culei. Apoi, lingă el, se arătă sus, sub bolțile culei, cucoana Șerbana. Ajungea pînă la ei glasul depărtat al fetei, limpede :

— ...cap de viclean ! Cap de lup ! Cap de șarpe ! Inghiți-te ar cățelele ! Ajungere-ai în coadele șerpilor, în crăcile racilor, în țepile aricilor, în fundul mărilor !

Cucoana Șerbana își frîngea mîinile, șoptind :

— Auzi-o ce zice ! Auzi-o, auzi, nebuna !

Boierul ridea galben :

— Au învățat-o bine babele, drăcoai !

Acolo, departe, fata se înroșise în obraji.

Blestema mereu, pe nerăsuflete :

— ...Crește-ți-ar bube pe inimă ! Face-ți-ar muieră copil fără cap și cu pielea de sălămîzdră !

Sus în culă, cucoana Șerbana se cutremură și gemu îngălbenindu-se :

— Dă-le drumul țărănilor, Andronichi !

Mut și încruntat, el coborî scările și ieși afară pe poartă cu biciul în mînă și cu Iordachi după el. Răcni către fată :

— Îți pun eu mîna-n păr odată și te dau pe seama neferilor, să văd, tu ce copii ai să feți ?

Femeile își ridicară poalele și fugiră. Fata însă se mai opri o dată și păru a murmura un blestem tainic ; apoi se depărtă, încet, cu mers logănat. Boierul spuse pe grecește lui Iordachi.

— Ia-i pe vreo patru palicari mai țepeni și hai jos în beci.

Știa ce urmează. Dar era obișnuit. Îi cercetă pe arnăuți, cîntărindu-i din ochi, apoi le făcu semn :

— Tu, Panaioti, și tu, și tu, și Vangheli. Haideți, bre !

După plecarea lor, în curte se lăsă tăcere. Argații își căutară de treabă prin grajduri, cît mai departe de culă. Țigăncile se infundară în bucătării și adunară păsările ca să le bage în cotețe ; altele se duseră să mulgă vacile. Nimeni nu voia să fie în preajma zidurilor prin care răzbăteau de dedesubt sunete înăbușite, de auzul căroră fugeau cu toții. Mai tîrziu, boierul se urcă sus, vinăt la față de minie, urmat de Iordachi și neferii săi, nădușiți, și cu priviri rătăcite. Iordachi murmură :

— Eu socot că dacă pîn-acum nu li s-a muiat ceafa, îi omorîm, măria-ta, și tot nu izbîndim...

Boierul Andronic nu răspunse. Dar cînd se lăsă noaptea, o slujnică veni și-i bătu lui Iordachi în ușă, să-și lase ciubucul și să vie sus. Iordachi urcă scara ce trecea prin odăi luminate slab de sfeșnice de alamă; scoarțele atîrnate pe pereți, cu frunze, ramuri și păsări ciudate pe întinderi de un albastriu adînc, întunecau încăperile albe, vîruițe; scaunele, mesele, scrinurile erau din lemn vechi negru de vreme, ca tuciul; din icoanele mari, bătute în argint, îl priveau, cu ochi îngălbeniți, sfinți căroră vîrsta vopselii le făcuse chipuri de întuneric.

Iordachi intră și se îndoi, cu mîinile pe piept. Cucoana Șerbana îl privi nemișcată și se înveli în broboada ei de mătase de Veneția, albă cu ape trandafirii. Avea ochii roșii și părea bolnavă. Ședea în jilt și-l umplea cu șoldurile ce-i crescuseră de cînd era grea. Boierul era în halat și-n papuci, cu o tichie vișinie pe cap. Nu vorbea cu nevastă-sa și n-o privea.

— Iordachi, zise el; mîine te duci în sat.

Și începu să deslușească anume ce avea să le spuie țaranilor.

— Pînă una-alta, spunea el. Iar Iordachi dădea din cap, mironos, cu o lucire vicleană și veselă în ochi:

— Pînă una-alta, măria-ta.

Boierul începu să ridă:

— Lipsește din fața mea, vulpe bătrînă!

Astfel că a doua zi, dimineața, pe o vreme frumoasă de toamnă, cu nori puțini risipiți pe cer, cînd înverzea iarbă proaspătă pe cîmpuri și mirosuri slabe de primăvară veneau dinspre pădurile veștede, ieșiră de sub poarta culei cîțiva arnăuți călări. În cap călărea Iordachi. Se uita împrejur, cu mîna stîngă pe coapsă. Tropotind agale, caii intrară în viroage, încetinindu-și mersul în locurile mai a-nevoioase. Călăreții se legănau în sa după pasul lor și schimbînd din cînd în cînd cite o vorbă în graiul lor din Epir, din părțile dinspre Ischiuder. Cînd ajunseră în vale, zăriră satul de bordeie risipite, cite-o casă la cinci sute de pași de cealaltă, cu aco-perișul de stuf și cu vite mărunte și slabe pripo-nite lîngă vreun puț. Copii în cămăși păzeau gîștele

lîngă băltoace. Cînd se iviră călăreții, copiii fugiră înspăimîntați, pitindu-se după tufișuri, și priviră de după garduri de răchită. Iordachi rîse, se-ntoarse în sa:

— Li-e frică și-n somn de voi, deliilor!

Arnăuții tăceau, mîndri și întunecați.

În mijlocul satului, între cîteva case, se înălța o turlă de scînduri deasupra bisericii și în fața ei forfotea mulțime deasă de oameni. Pe toate ulițele se îndreptau într-acolo bărbați și femei. Iordachi rîse aspru:

— Panaioti! Ia uită-te la mușuroiul de furnici cum mișună și se frămîntă...

Apoi dădu pînteni și porniră cu toții în trap mare la vale. În fața lor, se goleau ulițele; oamenii se lipeau de garduri, dar nu-și scoteau căciulile din cap. Femeile intrau în casă fără să se uite peste umăr. După trecerea arnăuților, ieșeau iarăși și porneau cu toții după ei. Gloata adunată în fața bisericii aștepta în tăcere. Iordachi se întunecă la față și începu să-și răsucescă mînios mustața căruntă. Se opri o clipă în gura uliței pe care venise; arnăuții se îngîmădiră îndărătul lui și pe lîngă el. Iordachi se uită la țărani, repede. Îl priveau fără un cuvînt: bărbați cu chipuri osoase, înnegrite de soarele cumplitei veri de secetă abia trecute, femei cu broboadele trase peste față, bătrîni zdrențeroși rezemați în toiage. Iordachi îi recunoștea pe rînd; îl știa pe Dobrin și pe Badea și pe Misail al Lupului. Pe toți, unul lîngă altul; îl priveau fără să clipească din ochii negri, sau cenușii, sau căprii, duși în fundul capului în umbra de sub sprîncene, ochi în care el nu putea citi nimic. Deodată îl văzu, subțire-n șolduri și spătos, pe Răducan al Stanei. Avea pete vinete pe obraz și era palid. Iordachi dădu pînteni și-și atinse calul cu sfîrcul gîrbaciului. Calul înaintă cu pieptul în mulțime și o sparse. Oamenii se feriră iute, dar se îngîmădiră iar la un pas mai încolo.

— Bună ziua, oameni buni, zise tare Iordachi. Gloata murmură și fremătă nedeslușit, întunecată. Înaltă și sprîncenată, sora lui Misail, care bleste-

mase atât de cumplit, strigă de departe, din rîndurile cele din urmă :

— Bună să-ți fie ziua cum ți-e inima !

Iordachi se făcu că n-a auzit. Se uită la Răducan și-l văzu în straie curate, ca de sărbătoare. Îi întrebă rîzînd :

— Ce-i cu tine, Răducane, de te-ai făcut așa marghiol ?

Flăcăul plecă genele și răspunse cu ochii în pămînt :

— Așa mă port eu, jupîn Iordachi.

— Văz că ți-ai dat și cu sulimanuri pe obraz...

Rizînd, se uită împrejur. Chipurile oamenilor erau împietrite. Răducan mormăi :

— Alca-s din milostenia boierului și a dumi-tale...

Iordachi se încruntă :

— Și ce ? Nu ești mulțumit ?

Răducan nu răspunse. Iordachi se gîndea : „Ce e cu ei, ce se boldesc așa cu ochii la mine și tac ?” O clipă îi trecu prin minte că poate are ceva pe obraz, apoi își luă seama. Ce mulți erau ! Se adunase tot satul ; se înghesuiau împrejurul lui și al neferilor, se lipeau de cai. „Ce vor ?” se întrebă Iordachi. Poate că nu voiau nimic. Dar începu să-i mijească în creieri un gînd nou, nedeshușit. Nici el nu-și dădea bine cu socoteala ce anume : mai mult simțea o îngrijorare tulbure care-i strîngea inima.

„Și nu vorbeau !” Răducan tăcea, și tăceau toți.

Sus, deasupra lor, trecu un cîrd de rațe sălbatice sfîrîind grăbit din aripi și scoțînd țipete ascuțite, care se pierdură spre miazăzi. Iordachi se scutură din vraja aceea a tăcerii și se uită ascuțit împrejur.

Sub piciorul lui era un bătrîn cu căciula cîrpită și ochii lăcrimoși ; lîngă pieptul calului, Misail, fiul celui închis, și Bucur, al doilea fiu, amîndoi cu capete mici și uscățive pe gîturi groase și umeri zdra-veni. Se uitau țintă la Iordachi, apoi schimbă o privire fugară între ei. „Ce vor ?” se întrebă Iordachi, cu simțămîntul chinuitor că știe ce vor, dar nu-și poate limpezi gîndul. Dincoace, în dreapta, erau niște muieri plinse și bărbați cu obraji țepoși, înnegriți de barbă. Se uitau la el și parcă aș-

teptau ceva. Îl priveau ca pe o ființă străină, ciudată. Un slăbănog cu ochi albaștri, umezi, clipea arare, ațîntîndu-l neștrămutat. Iordachi era amețit. Dimineața asta de toamnă era ca oricare alta. Satul prăpădit, umilit, biserica de cărămizi cu turlă de scînduri, cumpelele puțurilor — toate erau la fel ca mai înainte. Ce se schimbase ? Se uită împrejur. El și cu arnăuții săi erau înconjurați din toate părțile de trupurile înghesuite ale calicilor. Iordachi trase cu ochiul la oamenii săi. Păreau neliniștiți. Nici cailor nu le plăcea strînsoarea și apăsarea gloatei. Înălțau capetele și roteau ochii sperioși, sforăind. Deodată în capul lui Iordachi se făcu lumină. Simți deodată cum îl trece un rînd de sudori reci. „Dacă-și pierde firea vreun pîrlît, să vîre cuțitul în burta unui cal, sau să mă apuce de picior și să mă tragă din șa, se pornesc pe noi cu toții...” Un fir de sudoare îi curse pe șira spinării. „Sfîntă Fecioară din Arvanitohori, ajută-mă ! Aghia Panaghia, scapă-l pe robul tău !” O străfulgerare de semetie, cea din urmă : „Dacă erau oameni de-ai noștri din Arvanitohori, de mult eram tocat în bucăți... Aștia sunt blajini, proști”. Dar nu mai era vreme de pierdut : dacă mai pierdea o clipă...

Ridică mina cu gîrbaciul și o flutură, apoi rosti tare, stăpînindu-se să nu-i tremure glasul :

— Oameni buni ! M-a trimis mîria-sa boierul, stăpînul vostru, să vă spun că acelor ce-au fost prinși la tăiat lemne din pădurea boierească...

— N-au tăiat ! Au fost la răchiți ! țipară cîteva femei, iar Răducan al Stanei strigă :

— Dați-le drumul !

Izbucni zarvă, țipete învălmășite :

— Dați-le drumul ! Fie-vă milă ! Dați-le drumul !

Fata înaltă și sprîncenată care-l înfruntase la început slobozi glas ascuțit :

— Dă-i drumul taichii, Iudă, păgîne !

Slăbănogul cu ochi albaștri răcni :

— Măria-ta, arhon Iordachi, aibi milă, dă-le drumul !

— Li se va da drumul, plătind ei cinci taleri gloabă de fieştecare, încheie Iordachi şi întoarse calul. Pe cînd ieşea din înghesuială, bărbaţi şi femei se ţineau de scările şei tipînd sfişietor :

— N-avem de unde ! N-avem nimic ! Iartă-i de gloabă !

— Ce vă pasă vouă de ei ? zbieră Iordachi.

— Ni-s rude ! Sunt fraţii noştri ! E omul meu ! N-avem ! strigau oamenii. Iordachi, ajuns mai la lărgime, îi arse cu gîrbaciul, dete pinteni şi izbucni în uliţa goală. Arnăuţii folosiră şi ei biciul şi ieşiră, izbind în dreapta şi-n stînga.

— Fug ! strigă Răducan al-Stanei, palid ca un mort, dar cu ochii scînteietori. Oamenii cumînţi ai satului îl înconjurară, potolindu-l şi mustărindu-l :

— Ce vrei să faci ? Te pui cu stăpînul ?

— Nu mi-i stăpîn ! răcni Răducan împroşcînd scuipat. Nu-mi trebuie stăpîn !

Cu asemenea glas vorbise, frînt şi cutremurător, încît se făcu împrejurul tăcere şi chiar cei mai depărtaţi îl auziră şi amuţiră. Toată zvircoolirea gloatei se rupse şi împietri. Lîngă Răducan venea Mitu, vorbindu-i cu sfială :

— Taci, băiete, că ne bagi în primejdie...

Din ceasul acela, femeile ale căror bărbaţi fuseseră închişi, fiii, fraţii, rudele îşi scotociră zdrenţele, scuturînd pe rogojină cîteva leţcăi, părălute de aramă. Nevasta lui Gheorghe Lupu veni la Stana, mama Răducanului, şi o găsi aşezată pe o buturugă şi cu furca-n brîu, în faţa bordeiului. Se aşeză lîngă ea şi privi firul care se profira printre degetele zbîrcite ale Stanei. Apoi îi spuse pentru ce venise. Stana se ridică gemînd, căci o dureau încheieturile.

— O să se facă frig devreme, mai curînd ca anţart, Răducane !

Răducan venea cu caii de căpăstru. Asta era averea lui : o pereche de cai frumoşi, cu gîturi lucioase, încordate şi capetele mici. Îi aducea de la adăpat. Maică-sa îl chemă şi intrară cu el, cu femeia în bordei.

— Vitează-i Vlada ta, spunea Stana ; mi-au spus muierile cum i-a vorbit tiranului. Bărbată copilă, da !

Răducan scoase un cuţitaş din brîu, ridică scîndura laviţei dintr-un colţ, dădu la o parte cocenii de porumb şi paie şi începu să scobească în pereţele de lut. Scoase o ulcică, i-o dădu maică-sii, dar aceasta o deşertă pe ţol. Stana numără banii şi-i întinse pe toţi nevestei Lupului.

— Ți-i dau, Stano, zise aceasta plîngînd şi sărutînd-o, cum mi-oi vedea omul întors, ne facem luntre şi punte şi ți-i dăm.

Stana strîngea din buzele încreţite ca nişte băieri de pungă şi se lăsă sărutată. Apoi deodată întrebă :

— Se mplinesc ai cinci galbeni ?

Femeia începu să plîngă. Stana o apucă de umeri :

— Nu-ţi ajunge, ai ?

— Nu, răspunse cealaltă cu glasul gîtuit de plîns.

Acuma o apucă în braţe Stana, o sărută :

— Hai, ogoaie-te, că mîine-l vezi întors. Hai cu mine la frate-miu Mitu, să-i cerem. Hai !

Răducan se uită la ulcica goală, o puse la loc, împinse cu piciorul paiele şi cocenii, se ridică şi ieşi şi el. Se opri o clipă în pragul bordeiului. Din pricină că se aplecase, îi venise ameţală şi i se întinsese o piclă neagră în faţa ochilor. Răsuflă adînc şi se aşeză pe buturuga pe care stătuse maică-sa. Şezu acolo multă vreme, fără să ia aminte la ce se întîmpla împrejurul. Fraţii lui se jucau cu cîinii. Foltea veni şi se propti în faţa lui, cu mîinile în şolduri. Răducan, aşezat pe butuc, era mai înalt decît el în picioare. Foltea îl cercetă îndelung. Răducan nu-l vedea. Foltea zise :

— Neică.

Răducan înălţă faţa.

— Neică. Îţi zice Vlada să vii, că are să-ţi spuie ceva.

Răducan se făcu roşu la faţă. Întrebă scurt, răguşit :

— Unde-i ?

— La pădure, cu vacile.

Răducan se ridică și plecă. Foltea se întoarse spre ceilalți și începu să țipe la doi băieți mai mari ca el și care trăgeau de un ciine :

5 — Lasă-l pe Vasile, măi ! Lasă-l, că-i al meu !

Și se repezi să-l slobozească din strînsoarea lor pe Vasile, un dulău negru cu ochi ca chihlimbarul.

10 Răducan umbla peste cîmp și se apropia de pădure. Vitele rătăceau printre tufărișuri, cu coar-nele în pămînt, și mai departe, în marginea pădurii, stătea în picioare o fată subțire și înaltă, Vlada, fata Lupului, sora lui Misail și a lui Bucur. Răducan n-o văzuse de cînd fusese chemat la curte.

15 Acum se grăbea, îi bătea inima și răsuflarea îi era anevoioasă. Ar fi vrut să meargă mai repede, dar nu izbutea.

Încă n-avea puteri. Era miniat de slăbiciunea sa ; strîngea din masele și-i jucau mușchii falcilor pe sub piele. Ajunse la ea. O apucă de mînă și o privi cu ochii lui străpungători, albaștri-alburii. Ea îi înfruntă privirea și murmură :

— Cum de-ai răbdat, vai, Răducane, cum ?

25 Răducan se așază pe pămînt, pe niște frunze uscate, lingă o tulpină înaltă de strigoaie. Dădu din umeri, rise scurt și vorbi :

— Are boierul un bidiviu pe care noaptea-l visez... Vorba aceea :

Zboară pe pămînt

30 Ca fulgerul în vînt.

Iar stăpînu-său nu-i în stare nici să se ție în șa netrîntit...

35 Vlada se așezase lingă el. Smulse un fir de iarbă veștedă și-l frămîntă între degete ; apoi vorbi cu amărăciune :

— Dar pe ceafa noastră știe să se ție călare...

40 Se uită de aproape la fața lui Răducanu, zgîriată și vîrgată de lovituri, apoi dintr-o dată gura începu să-i tremure, ochii i se înnegriseră și izbucni în plîns. Se trînti cu capul pe genunchii lui Răducan, cu fața în jos ; plîngea amarnic, frecîndu-și obrații fragezi de inima aspră a imineilor lui Răducan și gemea :

— Cum te-a batjocorit, vai, vai, Răducane, ce ți-a făcut, ticălosul și grozavul ! Cum de-ai răbdat, Răducane, dragul meu...

5 Răducan tăcea, cu falcile încleștate ; într-un tîrziu vorbi anevoie :

— Frumos cal. Nu i-am văzut pereche. I-aș pune friul în cap și m-aș așterne cîmpului...

10 Ea însă urma să plîngă amar. Răducan o mîngîia pe cap în neștire. Într-un tîrziu ea se alină, se ridică și își culese cu vîrf degetului lacrimile din colțul ochilor. Oftă și-și rezemă tîmpla de umărul lui. Întrebă :

— Și-acum, ce-o să facem ?

Răducan nu răspunse. Vlada întrebă iar :

15 — Tu ce-ai să faci ?

— La asta mă gîndesc de cînd... La asta mă gîndesc.

Zăbovi o clipă, apoi încheie :

— Dar nu știu.

20 O mîngîia pe cap în neștire și se uita la o șopîrlă roșcată, care țîșnea printre frunze, se oprea, se uita cu vioiciune împrejur, apoi săgeta ceva departe.

25 — Încă nu știu ce-o să fac, Vlădițo. Încă nu știu.

Șopîrla pierise. Răducan mormăi ca în vis :

— Mi-i dor de un loc unde să nu mai am stăpîni.

Vlada ridică ochii și-l privi cu luare-aminte.

30 — Unde n-o să mai ai stăpîn ?

Se înnegura iar ; o cuprinse mîhnirea :

— Tiutinderea ai stăpîn... N-ai unde fugi.

35 Iarăși foșni iarba. Cu zvîcnituri repezite, șopîrla trecu prin fața lor. Se opri și-l ținti pe Răducan dintr-o parte, cu un ochi ca o boabă de piatră neagră, lustruită.

— O să căutăm, Vlădiță. O să căutăm pîn-om găsi, zise Răducan, și îi cuprinse umerii cu brațul. Acolo o să ne trăim traiul împreună.

40 — Taci, zise Vlada. Nu mai vorbi așa, în vînt, că iar o să plîng...

— Bine, murmură el. Tac.

Stătură multă vreme îmbrățișați, în tăcere, ascultînd cum foșnește pădurea, cum trosnesc ușor, înăbușit, crengile, și cum sfirîie pe sub frunze mersul gîngăniilor. O jivină nevăzută trecu repede prin frunzișuri moarte. O pasăre galbenă și neagră alunecă pe deasupra lor și pieri între foile galbene ce mai rămăseseră pe arțari. Vlada ridică ochii și întrebă :

— Ce fuse ?

— Sturz, mormăi Răducan.

— N-au plecat ? întrebă ea.

— Cînd începe gerul, răspunse Răducan. Se duc și ei spre Dunăre.

CABANA DRAGOSTEI UITATE

Plictisit, călătorul își lasă cartea desfăcută pe canapeaua vagonului. În jumătatea de compartiment decolorat și stătut, plutea un miros de praf și de umezeală. Peretele atît de apropiat parcă îi împiedica răsufllarea și i-o umplea cu firicelele nevăzute ale prafului de care catifeaua lui veche era îmbibată. Ploaia și negura se înteteau în lacrimile șovăitoare ale ferestrei. Nimic nu i se părea mai coplesitor decît un drum lung în tren de persoane pe vreme rea. Dar luase trenul de persoane pentru că e mai puțin supravegheat decît rapidul. Numai călătorii fără bilet preferă trenurile rapide. Cu el era altceva. Convoiul suia leneș o coastă părăginită, care părea că duce la capătul lumii. S-a pus în mișcare, cîndva și nu se va mai opri din mersul lui plictisit decît acolo unde începe pustiu și uitarea, sub un cer de plumb, într-un veșnic amurg. Călătorul vede în gînd ținta vremelnică a călătoriei sale. Nimic nu s-a mai schimbat în acel ținut depărtat, afară doar de viața care e și mai puțină decît înainte. Un orașel pe jumătate ruinat, rămas așa de la celălalt război, obosit de lipsuri și de resemnare, locuit de oameni maturi și de bătrîni, pentru că tineretul pleacă la învățătură mai înaltă sau la oaste și nu se mai întoarce, iar fetele tricotează și așteaptă scrisori cari nu mai vin. O casă cu pridvor cojit și olane întunecate, deasupra unui chelar cu porți de șipci împletite, îl va adăposti cîteva zile. Un unchi gîrbovit și o mătușă la fel nu-și vor putea stăpîni uimirea și teama cînd se vor pomeni cu el acolo.

Duioasă scenă și de neînălțurat. Niciodată nu și-ar mai fi amintit de ei și de casa lor dacă nu l-ar fi încolțit împrejurările. Își rezimă capul de capitonajul ros și gras al pernelor. Umezeala care pătrunde prin fereastră întreține duhul sarbăd și vechi al încăperii. Pe alocuri catifeaua e ruptă în dreptunghiuri regulate, tăiate pesemne cu o lamă de ras sau cu un brici, și dedesubt rinjea lăta și umplutura de cîlți, semn sigur că jefuitorii călătoriseră nu de mult pe aici. Murdăria subtilă și stăruitoare a trenului îl năpădește cu un amestec de funingine și de aburi răciți, la care se adaugă același praf intrat în țesătură, se lipește de nări, de colțul ochilor, de păr și de unghii și e de neînvins, ca timpul cu care se însoțește. Aerul i se pare des ca un căluș. Nimic de făcut. Ar fi vrut să-și călăuzească gândurile prin alte icoane, dar închipuirea lui e robită de realitatea posomorită. Un cîntec melancolic de fierărie ruginită, cu ritmul greu și zguduit, cu accente de deznădejde din loc în loc, îl târăște, ca un marș de alămuri, pînă în veșnicie.

I se pare straniu că în starea în care se găsește își mai îngăduie să fie nemulțumit de aceste lungi clipe de odihnă și de siguranță, cînd dincolo de ele nu știe ce-l mai așteaptă. De-ar putea să se prelungească la nesfîrșit această călătorie aproape fără scop, să-i fie trenul acesta din alt veac un popas mișcător prin frămîntarea zilelor de primejdie. El singur și-a ales trenul ca mijloc de fugă și ascunziș, el a făcut această descoperire, simplă ca a oului lui Columb, a trenului în care te sui ca să nu mai cobori decît ca să iei altul și în care, chiar de te-ar căuta toată lumea, nimeni nu te mai găsește. Dar cine să te caute într-un tren personal, într-un vagon de clasa a doua? Îl apucă un căscat nervos, o plictiseală plină de răzvrătire; felul acesta de viață durează desigur de prea de mult, și au fost totuși vremuri cînd totul depindea numai de el, cînd cu o simplă hotărîre schimba, o dată cu decorul, și starea lui sufletească.

O plimbare în automobil la șosea, o raită prin grădinile de argint și cristal ale marilor restau-

rante, un popas într-o sală de concert sau într-un salon de atlas cu foșnet de rochii de femeie, toate îi stăteau odinioară la îndemînă și-i par acum atît de îndepărtate, dispărute într-un trecut fără întoarcere. Gîndul i se scufundă, nostalgic, în contemplarea acestor imagini. Desigur nervii lui sunt prea încordați de o atenție neîntreruptă. Așa e felul lui de viață, în care mereu se întîmplă cite ceva. Dar mai e și ploaia care s-a abătut de citeva zile, stăruitoare și egală, și a înfășurat acest sfîrșit de vară în falduri pretimpurii de ceață. Încă o dată îl încearcă sentimentul că, în cele din urmă, totul e de prisos. Și dacă ar fi prins, totul se va sfîrși în repaosul destinului împlinit. I se pare nesocotit ceea ce face, existența pe care singur și-a hotărît-o, fuga neconținută de colo pînă colo, ca a unui lup încercuit. E mereu în așteptare —, chiar acum, dintr-o clipă într-alta, știe că va fi din nou nevoit să facă față, să treacă printr-o încercare de nimica toată, dar în care își poate pierde libertatea. Cunoaște această renunțare, care nu e decît o mască a vechiului dor, dorul de moarte al sufletelor cînd obosesc. O cunoaște și se joacă cu ea, ca un înotător pe furtună care știe cînd să se lase și cînd să străpungă mînia talazului. Amintirea pericolului iminent l-a trezit deodată ca și cum s-ar fi aprins în fundul ființei lui un semnal roșu, numai de el știut. Acum, n-au decît să vină. E păcat că nu vin mai repede. Închide ochii, respiră regulat și adînc. E întuneric. E singur. Pînă la venirea lor nu se va mai gîndi la nimic, a rupt legăturile cu lumea, a trecut peste ea un burete de umbră. Ritmul uriaș al trenului îl leagă însă de pămînt, de trecerea timpului, îl leagă pe un cîntec de metal. Își dă seama că mersul încetinește ca și cum s-ar pregăti ceva, s-ar lua măsuri tainice al căror rost nu-l știe nimeni alt decît întunericul. Un fluierat de locomotivă îl străbate pînă în plutirea lui voluptoasă, îl face să tresară, îl cheamă înapoi. Deschide ochii. În compartiment s-au aprins luminile. Trenul a intrat în tunel. E ridicul că a tresărit pentru atîta lucru. Își apăsă

capul în perne ca și cum ar fi vrut să-l înfunde în ele, se întoarse iar la plutirea lui legănată, pe când în minte i se năzare convoiul lung deșirându-se cu încovoieri imense prin întunericul îngust al tunelului. Și tactul gigantic al fierului măsoară adâncimea timpului. De câteva clipe auzul călătorului e aștitit însă la un zgomot de portiere trase de perete și închise din nou, undeva chiar pe culoarul vagonului în care se află el. Zgomotul se repetă la răstimpuri rare și, cu o încetineală care i se pare călătorului aproape dureroasă, se apropie. E neîndoios că se apropie. Sunt aceiași oameni cari se perindă prin toate compartimentele. Acum sunt în compartimentul vecin. E tăcere. O tăcere scandată de ritmul prelung al roților. Portiera compartimentului vecin s-a deschis și s-a închis din nou, cu o rostogolire mecanică urmată de un pleasnăt sec. Sunt ei, veșnicii necunoscuți, mereu așteptații, vrăjmașii de totdeauna, nepăsători și neîndurați ca niște mașini de tocat destinele, atât sunt de inconștienți de menirea lor reglementată pe gesturi mereu repetate. N-a mai rămas nici un minut, nu mai sunt decât doi pași. Acum, cu aceeași rostogolire s-a deschis portiera compartimentului în care se află el. Au venit. Îi privește în liniște prin sticla ochelarilor. Sunt ei, conductorul trenului și un ofițer de jandarmi în uniformă. Un salut automat cu mâna dusă repede la chipiu și au rămas într-o atitudine indiferentă și corectă, de o corectitudine aproape militară.

— Controlul pentru identitate, bilete și bagaje — rostește profesional controlorul. Cu toate că inima îi bate mai repede, călătorul și-a dus mâna la buzunarul de la piept și a întins calm ofițerului un mic teanc cu documentele cerute. Își amintește, cu dinadinsul, că acest control nu e anume pentru el, cu toate că e urmărit de peste tot ca un gangster de mare clasă. De când cu războiul, trenurile și gările sunt de aproape supravegheate. Aruncă o privire nepăsătoare asupra celor doi pașnici zbiri, vădit lipsiți de orice bănuială. Controlorul își poartă într-un veston de lustrin obo-

sit făptura rumenă și grasulie. Și-a deschiat cu discreție o copcă la guler, să-și ușureze respirația și duhnește a rachiu și a usturoi. Ofițerul de jandarmi e tânăr și plimbă o uniformă nouă în ținută de campanie, pavoazat de curele în plăci de piele strălucitoare, centiron lat cu diagonală, un toc pentru pistol, un port-hart la sold, mai inutil decât orice, și e încălțat cu cizme-bocanci de culoare „natur“, adevărat monument al meșteșugului cizmăresc, cu o talpă împătrită care-l izolează de pământul bătătorit de restul muritorilor. E un tânăr falnic și de o statură războinică, potrivită cu timpul și portul. Toate aceste amănunte, îmbrățișate dintr-o privire, n-au izbutit să-l liniștească de-a binelea și-și simte, cu necaz, cum îi bate inima repezit, pe când ofițerul, la lumina lanternei pe care controlorul a apropiat-o mașinal, răsfoiește și scrutează hîrtiile.

„Ce-ar fi să mi se înfunde tocmai acum“ — se întreabă călătorul și face eforturi înăuntrul lui ca pentru a tăia orice putință de comunicare, pe cale de sugestie, cu ofițerul.

— Domnul Iuliu Costin din București, dictează el cu o voce de tenor răgușit controlorului, care notează cu creion chimic pe o hîrtie îngustă proptită pe manșeta de celuloid.

„E ceva nou — gîndește falsul Iuliu Costin, dînd din cap, cu politetă, ca și cum ar fi răspuns la interogator — trec pe listă pe toți călătorii.“

Și ofițerul continuă să-și facă datoria, după rit. Privirile lui se perindă, de două-trei ori, de pe fotografia lipită pe carnetul de identitate pe figura călătorului, verificînd asemănarea. Călătorul se înțepeni într-o nemișcare ca la fotograf. Nu e la înția încercare de acest fel, dar de fiecare dată găsește că formalitatea durează nesuferit de lung.

— Arme aveți? întreabă ofițerul arătînd spre bagaje.

— Să deschid? întreabă supus călătorul.

— Mulțumesc!

S-a terminat. Cu un salut scurt la chipiu, cei doi funcționari dau să iasă din compartiment. Ofițerul se și află pe culoar.

5 — Domnule șef — se adresează Costin controlorului — ești bun să-mi lași nițel gazeta dumitale ? și îi designează un capăt de ziar care îi depășește buzunarul vestonului. Vă aștept la întoarcere.

10 — Poftiți ! răspunse amabil controlorul, e de astăzi. Și dispăru.

Cu toate că era setos de vești, Iuliu Costin desfăcu ziarul cu o încetincală voită. Își impusese să se poarte ca unul care s-ar afla sub privirile unui observator nevăzut. Trenul a ieșit din tunel, fluieră și-și ia vînt, amurgul spălăcit năvălește prin ferestrele aburite, lampa se stinge. De la cea dintîi ochire pe pagina dinlăuntrul gazetei, Costin își descoperă propriul său portret, la loc de cînte, printre anunțurile mortuare și reportajele mărunte. Inima îi zvieni. Un suris de sfidare fricoasă și de satisfacție, un suris de vanitate și de om încolțit, îi înflori gura. S-a pus un premiu pe capul lui, ca pentru hoți și tilhari — constată Costin — e un semn că au disperat de a putea pune mina pe mine. 25 Portretul e vechi de cîțiva ani ; poliția și dușmanii sunt totdeauna în urmă cu portretele. Se adîncea cu bunăvoință în cercetarea imaginii lui de odinioară. „Nu e rău“, își zise. E înfățișat cu părul sîrmos, creț și răvășit, un păr incendiar, cu vilvătăi agresive deasupra frunții goale, masivă și cucuiată, despre care-și amintește că un admirator scrisese că e calcinată de soarele aspru al gîndirii și bătută de intemperiiile patimilor. De sub sprîncenele stufoase și îmbinate țînesc priviri de pirat. 35 Trăsăturile sunt subțiri și regulate, gura, cărnoasă, e lacomă și disprețuitoare. Un oarecare cabotinism, propriu oamenilor politici, se străvede în acea imagine, plină de voința de a sugera, ca într-o explozie de personalitate, hotărîrea, curajul și clarviziunea.

40 „Sunt zece ani de atunci — gîndește Iuliu Costin, rușinat și îngăduitor față de junele romantic din portret. Dar pot ei să publice mult și bine această

fotografie : cu cît se vor folosi mai mult de ea, cu atît îmi vor pierde urma.“

Intr-adevăr, răzvrătitul zbîrlit din gazetă nu mai există. Azi e un bărbat de vreo patruzece și cinci de ani, căruia vîrsta i-a rotunjit trăsăturile colțuroase de odinioară. Pletele anarhice de atunci au fost canalizate, ca șuvoaiele unui rîu de munte, și acum se împart îmblînzite, pe dreapta și pe stînga unei cărări fără greș.

10 Nevoia, efortul și o pomadă viscoasă, suav parfumată, pe care i-a sfătuit-o șeful jazului de la „Paradisul regăsit“, un senegalez, mult mai încîrlițat și mai sîrmos decît prietenul său alb, au săvîrșit această minune. Nici sprîncenele îmbinate ale piratului nu mai sunt aceleași. Stîrpite fără milă pe mica platformă de joncțiune dintre ochi, deasupra nasului, au fost reduse prin smulgere, pe tot restul parcursului, la două arcuri subțiri pe care foarfeca, *pincetta* și creionul le întrețin cu grija unui meșter-grădinar pentru ghirlandele dintr-o grădină franceză. Sunt două sprîncene curate, senine, ideale ca ale gentilomilor din miniaturile de altădată și cari transformă întreaga fizionomie a lui Iuliu Costin, o înalță și o rafinează. Dar foarte greu de întreținut în noul lor destin. Cu o îndărătnicie elementară, ele tind să-și recucerească domeniul firesc, peste care, la cea mai trecătoare neglijență, azvîrlă cîte un fir revendicator și înăsprit, ca un cîrcel de plantă agățătoare. Posesorul lor e deci nevoit, ca o cochetă migăloasă, să le jertfească, zilnic, un minut-două din ticăita lui existență. Mai trece cu același prilej, prin părul castaniu întunecat, un pieptene muiat într-o soluție de apă oxigenată, ceea ce dă citorva șuvițe o nuanță metalică mai deschisă, ca să se depărteze și mai mult de înfățișarea hirsută și combativă sub care îl caută toată lumea. Mult i-au dat de lucru ochii și privirile. Ca să nu-l trădeze, i-a adăpostit sub ochelari monumentali de baga, cu ramele picziș 35 înălțate spre tîmple, cu sticlele de o nuanță ușor albastră, care îmblînzește căutătura lui prea directă și de culoare chihlibarului brun. O mustață blondă, tunsă à la Charlot, îi îndulcește surîsul,

șterge amintirea rictusului de tragedie pe care-l afișase pe vremuri. La început, aceste artificii și îngrijirile necesare îl umileau ca o treabă nedemnă de un bărbat. I se păreau o ușurință și o lășitate. Dar s-a obișnuit când și-a dat seama cât îi sunt de folos, cum s-a obișnuit să falsifice acte de identitate, semnături, ștampile și fotografii cu fel de fel de sigilii, ceea ce, la început, i se părea înjositor, iar la urmă ajunsese o deprindere necesară.

Obosit de oboseala evocărilor, Costin lăsă din nou capul în perne. Negurile, dincolo de ferestre, alcătuiau un haos în care nimic nu mai trăia deslușit, totul era prielnic neînțelegerii și pierderii de sine. Își izgoni gândurile și amintirile și, legănat de cîntecul osiilor, ațipi. Avea un fel al lui de a-și răsfăța somnul, se deprinsese să cheme în minte imagini depărtate și curate, peisagii marine sau de munte, grădini cu flori, cu fîntîni și podețe de mesteacăn, un caleidoscop copilăresc, din care, ca să nu se turbure, excludea orice făptură omenească: bărbați, femei și chiar copii. De câteva clipe, după o goană întetită pe o pantă în declin, trenul păru că obosește. Încetini treptat și se opri. Trezit, Costin ieși pe culoar și se apropie de ușa care da pe scara vagonului. Fu nevoit să ferească un rînd de valize de piele și de cutii de pălării, de mărimi felurite, unele demodate și cari împiedicau trecerea. La o fereastră, zări din spate o doamnă în manta de ploaie, prinsă în talie și cu gluga lăsată — desigur posesoarea bagajului pestrîț și cam multșor pentru acest tren de me-leaguri mărginașe. Ploaia se oprise, dar atmosfera era saturată de aburi. Dinspre apus, soarele izbucni printr-o spărtură a norilor și se răspîndi în trimbe lince de aurii peste o gară mică și pierdută la poale de deal: o clădire obișnuită de țiglă și cărămizi roșii, cu peronul de piatră prelungit în pietriș înspre ieșirea laterală unde așteptau câteva briști și căruțe. Tirgoveți și țărani se grăbeau cu saci și coșuri de-a lungul convoiului. În mijlocul peronului, șeful gării, spătos și aprins la față, se sfătuia cu ofițerul de jandarmi și controlorul, coboriți să-l întâmpine. Zărind pe

doamna din fereastra vagonului, se înclină, descoperindu-se.

— N-a venit încă —, i se adresă el fără să se apropie. Aveți bagaj mult? Și la un semn din partea doamnei, adăugă: — lăsați că vă trimit un om. Nu vă grăbiți. Aveți timp: s-a defectat ceva.

Din cadrul ușii, Costin cuprindea întreaga scenă, gara și o parte a cîmpului ondulat, prin care o șosea îngustă suia șerpuiind spre dealurile apropiate. O trăsură cu trei cai sosea în galop. Picioarele cailor se împleticeau vertiginos la fața solului, dar nu se zărea nici un nor de praf. Vizitiul dădea bice și, proptit în capra trăsurii, cu hăturile strînse într-o mînă, căuta să stăpînească, fără să micșoreze iuțeala, rostogolirea dezlănțuită pe povirnișurile șoseluite înspre gară. Cîteodată se părea că roțile din față se izbesc de copitele cailor și, împiedicîndu-i, atelajul se va prăvăli în prăpăstiile line de pe margini. Peste un minut, toți cei de față, adunați în partea descoperită a peronului, urmăreau spectacolul cu spaimă amestecată cu veselie. Doamna de la fereastră se înclinase, cu bustul pe jumătate ieșit peste pervaz, cu gîtul lungit, cu respirația oprită.

Hohotînd de ris, șeful de gară o luă de mărturie: — Iar a băut! și adăogă: într-o zi o să-și frîngă gîtul.

— Nici o grijă, spuse ofițerul de jandarmi, știe Ilie ce face.

— De la o vreme întîrzie regulat, răspunse doamna din fereastră, nu mai vrea să știe de nimeni și nimic... ca de altfel toată lumea.

Acest comentariu iritat fusese rostit pe un ton de minie și de răsfăț, iar glasul de cristal ciobit i se păru lui Costin că nu-l aude pentru înția oară. Se întoarse. Un profil în tremurarea luminoasă a asfințitului. O recunoscuse numaidecît. Se retrase ușor pe platforma vagonului, să nu fie recunoscut la rîndul său. I se părea de mirare că, pribegind prin aceste locuri, nu-și amintise numaidecît de ea. Fusese aproape o întreagă poveste, și strîns legată de drumurile, arborii, apele și casele de aci. Trecutul se suprapunea deodată clipei de față, alungînd-o,

ca într-o gigantică schimbare de decor. Chiar în această gară din apropierea casei ei părintești, Stela Manu îl condusesese odată, când, subțirateci și palizi amândoi, și tremurînd, și-au făcut singura făgăduință îngăduită : a nu uita niciodată. Costin surise în amintirea acestui „niciodată“. Mai promise, după multă vreme de tăcere, o scrisoare pasionată și tristă, la care n-a răspuns. Anii lungi de luptă între temniți și camere mobilate, urmați, tîrziu, de anii scurți de fericire fără tihnă ai căsătoriei lui cu o femeie care a fost femeia vieții lui, au trecut peste amintirile fugare ale tinereții. Și chiar acum, aceste amintiri sunt turburate de împrejurările mereu neobișnuite în cari e prins ca într-o copcă fără sfîrșit, ca într-o spirală de infern. A călătorit ore întregi în același tren cu această femeie care l-ar fi putut trăda, fără voia ei. Ar fi fost destul să-i rostească numele, din nebagare de seamă, și să o audă cineva. Numai întîmplarea, care l-a ocrotit de atîtea ori, l-a făcut să treacă pe lângă nenoroc fără să-l întîlnească. Nimic nu era mai firesc decît întîlnirea lor, nas în nas, în colivile în cari se aflau prinși împreună cu sute de alți călători. Dădu să se ascundă în compartimentul lui, dar cum să încalece peste șirul de valize înapoi și să mai treacă nebagat în seamă pe la spatele ei ? Nici să se furișeze în alt vagon nu era mai cuminte, pentru că pretutindeni îl așteaptă vechiul său inamic, neprevăzutul. Putea să se mai întîlnească cine știe cu cine. Se gîndi să meargă mai bine drept la ea și să o prevină. Dar nu-i mai cunoaște nici gîndurile, nici sentimentele. Chiar dacă n-ar socoti-o în stare să-l denunțe cu dinadinsul, ar putea-o face din ușurință, între prieteni sau la urechea soțului ori a amantului. Simplă indiscreție femeiască : — „Închipuie-ți, dragă, l-am întîlnit în tren pe X : trebuie să se fi ascuns undeva pe aici...“ Fără îndoială, nu trebuie să lase nimic la voia întîmplării. Era mai cuminte să rămînă pe loc, mai ales că Stela Manu se înclinase atît de mult peste fereastra largă a vagonului încît părea că are de gînd să se arunce în gol. Urmărea cu încordare goana disperată a

trăsorii coborîtoare spre gară și toată lumea de pe peron se uita în aceeași direcție. De cîteva ori se păru că trăsura, caii și vizitiul vor alcătui un singur ghem uriaș și se vor repezi de-a rostogolul, sărînd din coastă în coastă, pînă în marginea gării, unde se va opri, deslușindu-se ca prin minune, printre celelalte briști și căruțe, într-o trăsură cu vizitiu pe capră și trei cai bine hrăniți, așteptînd în liniște, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Dar vizitiul, frînt în două între capră și tăblia de piele neagră din față, manevrînd cu o iscusință supraomenească biciul și hăturile, ținea cumpăna între galop și catastrofă, înclinat, uneori parcă numai pe două roți laterale, pe marginea din afară a curbelor.

— E nebun ! se auzi, în tăcerea dramatică. Trăsura coti pe ultima pantă a serpentinei și mersul se liniști, fără încetinire, într-un galop ritmic și armonios care aduna drumul sub copitele cailor. Peste cîteva clipe, atelajul, intrat în cîmpie, se apropia, pe șoseaua sonoră, de gară și opri în ovațiile celor de față.

— Bravo, Ilie !

— Nu vreau să-l văd ! izbucni, pe un ton spart, vocea stăpînii. Nu vreau să-l văd pe bețivanul acesta, repetă ea, roșie și încruntată, scotocind nervos în poșetă. Dintr-un *porte-cigarettes* verde, de piele, aproape că smulse o țigară și privi cercetător jur-împrejur. Privirile ei întîlniră ochelarii lui Costin :

— Aveți, vă rog, un foc ? și fără să aștepte răspunsul se apropie de el, printre valize, oprindu-i-se în față, cu un aer agresiv, ca și cum ar fi fost cel vinovat de isprăvile vizitiului. Cu o strîngere de inimă, Costin îi oferi bricheta aprinsă.

— Mulțumesc ! Doamna trase adînc un fum, fu cît p-aci să-i întoarcă spatele și să se întoarcă la locul ei, dar, ca și cum i s-ar fi făcut un semn, îl mai privi o dată și rămase cu ochii țintă la el, cău-tînd ceva dincolo de înfățișarea lui.

— Te rog, Stela, nici un cuvînt — îi șopti el, între rugă și poruncă, rotînd o privire neliniștită în jurul lui. Stela Manu îi întinse o mină șovăitoare :

— Înțeleg, îi răspunse ea uimită și fără să-și poată lua ochii de la el.

Călătorul răsuflă ușurat. De-abia acum îi sărută mina.

— Mă numesc Iuliu Costin pentru toată lumea, îi zise și adăugă : mărturisesc că nu mă așteptam...

— Mă bucur că te văd, domnule Costin, îl întrerupse Stela, pe un ton firesc și voios, care sărea cu grație peste anii de uitare și peste obstacolul surprinderii —, ce mai faci ?

Atîta dezinvoltură, în loc să-l ajute, l-ar fi incurcat de-a binelea, pentru că el era dintre oamenii cari foarte ușor se simt vinovați cu ceva în orice împrejurare — ceea ce Costin numea : conștiința păcatului originar. Dar, în aceeași clipă, un lucrător sui pe scara vagonului și spuse că e trimis de șeful de gară să ia bagajul. Stela Manu îi arătă valizele înșiruite pe culoar, ca un tablou de vinătoare și, regăsindu-și tonul răstit de adineauri :

— Spune-i lui Ilie să nu dea ochii cu mine azi ! Facă ce-o ști, cu gălesc cine să mine cail !

Această pauză îi îngădui falsului Costin să se reculeagă. Părise mai mult speriat decît emoționat de revederea cu Stela Manu : greșeală de neiertat, pentru că totdeauna o femeie se așază pe sine înaintea împrejurărilor. Lucrătorul se depărtase cu un rînd de geamantane. Stela Manu se întoarce spre Costin. Flăcările de minie din priviri i se stinseseră. Acum aștepta cele citeva cuvinte la care avea dreptul și pe cari Costin nu era în stare să le găsească. Ești totdeauna vinovat față de-o femeie pe care n-ai iubit-o îndeajuns și care, cît a ținut dragostea, n-a apucat să te părăsească ea întâi. Costin se simțea paralizat de o vină pe cît de uriașă, pe atît de vagă. Stela de altădată se afla în fața lui, mai severă decît pe atunci, mai stăpîină pe sine și mai ales cu o înfățișare de nelămurită singurătate și răspundere.

„E văduvă“, socoti Costin, cu toate că în ținuta ei nu descoperi nici urmă de doliu. Tăcerea se prelungise prea mult. Costin surise. Trebuia să ne întâlnim odată și odată, spunea surisul acesta simplu și luminat de o bucurie tristă în fața vieții.

— M-am schimbat mult ? întrebă Stela, jenată de privirea și de tăcerea lui.

— Ești o femeie tinăără și frumoasă, care mi-aduce aminte de o fată, răspunse Costin și fu numai-decît mulțumit de formula lui.

Stela surise a îndoială.

— Tu te-ai schimbat, aproape să nu te mai recunosc. Te-ai îngrășat, dar nu e vorba de vîrstă... Îl privi mai cu atenție : poate ochelarii, mustața... Parcă ți s-au modificat unele trăsături. Hm ! dar ce vînt te aduce pe meleagurile noastre ?

— Sunt urmărit, mărturisi Costin, și fug din loc în loc.

— Veșnica poveste ! își aminti Stela cu bunăvoință. Și încotro, dacă-mi dai voie ? Costin îi arătă vestul spre care se îngustau șerpuind liniile de fier și îi numi orașelul de munte unde mai avea o casă veche și doi unchi bătrîni.

— Nici să nu te gîndești — îl sfătui Stela ; de o săptămînă orașul e plin. Mai toate casele sunt rechiziționate de trupe și poliție. S-a organizat un centru de putere cari bat toate potecile din împrejurimi. Nici n-ai să apuci să intri și ai să fii prins. Mai bine coboară aci și întoarce-te...

— Ușor de zis, surise Costin : ia te uită !

Ieșită ca din pămînt, o patrulă mixtă se ivise pe peron.

— Zece ore de așteptare, în asemenea tovarășie ; unde mai pui că un călător care a venit pînă aci și coboară numai ca să aștepte trenul de întoarcere nu are nici un rost. Mă duc înainte, ho-tări Costin.

— Dar e o nebunie ! stăruî Stela.

— Decît să fiu prins aici și numaidecît, mai bine dincolo și mai tîrziu : în materie de arestare, politica cea mai bună e să cîștigi timp. Vorbesc din experiență.

Glasul suav și glumeț îi aminti Stelei de tonul lui Șaliapin în aria *Der Kaiser und der Floh*. Glas de tribun și de amant, care trecea în auzul ei ecouri depărtate. Privi în jurul ei ca un animal încolțit care caută o scăpare. Amurgul de metal plătînd se întetise peste mica gară. Răsunau osiile de fier sub ciocane grăbite. Cineva strigă : suntem gata ! Dar cîntecul ciocanelor continua.

— Am o idee ! izbucni Stela : coborîm împreună... ești doar o veche cunoștință a mea, ai venit să-mi cumperi pădurea... cum ai spus că te cheamă ? a, da, Costin — ce nume —, te pot găzdui o zi, cel mult două, pentru că s-au instalat și la noi. Căștigăm timp, după propria-ți rețetă. Pe urmă — om vedea. Ochii îi scînteiau, vocea îi vibra.

Costin fu mișcat, dar nu surprins de această propunere. Era obișnuit cu eroismul femeilor, mult mai adinec și mai durabil în unele privințe, decît al bărbaților. Bărbații au eroismul războinicului. Femeile îl au pe al martirului. Îi mulțumi Stelei din toată inima, dar nu-i primi ajutorul. I-ar fi primejduit libertatea, bunurile și chiar viața. Nu-și putea îngădui acest lucru. Dar Stela insistă :

— Trebuie ! îi porunci ea. Nimeni nu bănuiește. Nu e nici o primejdie pentru mine, e numai o datorie. E foarte puțin. Haide, îl îndemnă. Și, fără să-i mai dea răgaz, spuse hamalului improvizat, care tocmai se întorsese, să coboare și bagajul din compartiment, al călătorului, și să-l ducă la trăsură. Liniștit și simplu, ordinul fu adus la îndeplinire. Cînd doamna Manu însoțită de Iuliu Costin se îndreptă spre ieșire, șeful de gară, urmat de un am ploaiat, de controlorul și de ofițerul de jandarmi din tren, îi tălară omagial drumul. În pietrișul blond, pantofii strălucitori ai șefului păreau să fi fost ceruții pentru această ceremonie anume. Cu o firească maiestrate în mișcări, Stela Manu se opri, îi întinse mîna și-i salută pe ceilalți numai cu un gest din cap, ca și cum ar fi alcătuit o mulțime fără nume, căreia îi mai dăruia și un suris strălucitor, astfel calculat încît să-i pună în valoare perfecțiunea dinților.

Iuliu Costin avea impresia că e însoțitorul unei mici suverane a unei miniaturi de stat de prin Germania trecutului veac. Cu toate că atenția lui stă la pîndă, se simți la adăpostul doamnei Manu în oarecare siguranță. Domnea între mîria-sa și supușii ei un amestec de familiaritate provincială și de respect reciproc.

„Ce vor fi gîndind, se întrebă el totuși, ce vor fi gîndind acești funcționari, că-mi întrerup deodată

călătoria ca să urmez pe o doamnă din partea locului ? Mie unuia mi s-ar părea foarte suspectă o asemenea întîmplare“.

Ca și cum ar fi putut să risipească orice bănuială, Costin deveni solemn și țeapăn ca un mandarin. Dar ei nu-i dădeau nici o atenție. Era pornit să exagereze puterea de pătrundere și simțul datoriei la acești funcționari pașnici și plictisiți.

Stela Manu făcu prezentările în treacăt :

— Închipuie-ți că domnul Costin tocmai venea la Frăsinet să vadă pădurea și am călătorit împreună fără să știm unul de altul și ne-am găsit de-abia în apropiere de gară.

După aceste lămuriri date cu o naturalețe desăvîrșită, Stela Manu își luă bun rămas și sui scara trăsorii cu un pas mlădios și ager care îi dezveli pulpele armonios subțiate. Costin o urmă.

Era un atelaj de țară, încăpător și încă trainic. Fraful anilor suflase adînc o culoare cretoasă în burduful lăsat și creț, în apărătorile obosite, cu luciul plesnit, în spițele roților de cauciuc crăpat, în hamurile peticite și pînă pe ochierele cailor. Vizitiul își trăsese adînc peste urechi o căciulă veste-dă și mîncată, își înfundase capul în gît și gîtul în umeri, dar ciocanul nevăzut pe care-l aștepta să i se abată pe creștet și să-l bată cu trup cu tot în capra trăsorii rămase suspendat în aer. Doamna Manu îi aruncă o singură privire minioasă, care îi arătă că răfuiala e lăsată pentru mai tîrziu. Și Ilie, binecuvîntînd în sinea lui pe străinul trimis de Dumnezeu să-l scape de urgie, scutură hățurile și, printre briști și poștalioane cari se grăbeau încărcate cu o lume pestriță, porni.

Pînă la Frăsinet aveau mai bine de un ceas de drum. Suiau în trap domol panta lină pe care se desfășurase mai adineaori scoborîrea dramatică a lui Ilie. Dealurile unduiau pînă departe fără să ascundă zările în care se revărsa, într-o uriașă izbucnire de flăcări, ultima clipă a asfințitului însîngerat.

O liniște grea se lăsa din aripa de plumb ce cuprinsese răsăritul. Căii înaintau în aerul limpezit de ploi, în cîntecul melancolic al roților. De mult Costin nu se simțise atît de liber și de împăcat.

Nimic și nimeni nu-l mai amenința aici. O liniște grea dar binefăcătoare se lăsa din...*

Călătorii tăceau. Își dădeau seama că amîndoi adînceau același gînd în fața celui asfințit care le tălmăcea înțelesul reîntîlnirii lor. Era ciudată și tristă întîmplarea care-i alătura, în trăsura de odinioară, pe vechiul drum de țară, și-i făcea să re-trăiască trecerea fantomatică a timpurilor. Nici o speranță, nici o dorință nu mai plutea la capătul acestei călătorii, și aci era toată deosebirea. Cu optsprezece ani mai înainte, aceeași trăsură îl așteptase în gara în care coborise cu pasul voios al celui ce tînse, cu întreaga lui tinerețe, să poposească mai repede aci. Pe peron îi urase bun sosît un Ilie care-l aștepta cercetînd vagoanele rezimat în bici și era mai înalt și mai zvelt decît cel de azi, dar în trăsura oprită la capătul drumului dinspre gară descoperise cu plăcută surprindere pe Stela Manu, în rochie înflorată și cu picioarele goale în espadrile de in, o arătare de primăvară, o făgăduință vie de tinerețe veșnică și poate și de fericire —, o vede încă, parcă ar fi fost ieri. Inima îi tresărise. Era un semn de deosebită cinste în această întîmpinare, mai ales că el nu fusese invitat decît de tatăl Stelei, care-l chema la el în fiecare vară să discute politică și să-și dea iluzia că ia parte la treburile publice sprijinînd, din mijloacele lui, destul de modeste pentru astfel de apucături, gruparea turbulentă condusă de tînărul său oaspe. Astfel, în agitația premeditată a cîtorva săptămîni de vară se amestecau la Frăsinet două cercuri de invitați: ai bătrînului Manu sau Mano, cum îi plăcea lui să se iscălească și ai Stelei care în sezonul acela se logodise cu un văr de a doua sau a treia spiță, mai vîrstnic, dar bogat și care, spre satisfacția intimă a tatălui și a fetei, purta același nume ca și ei.

Sufletește, această logodnă se justifica printr-o poveste de amor copilăresc: la 18 ani, cînd Anibal plecase la școala de cadeți în Germania etc., etc. Eterna complicație a „cusinajelor“ depărtate.

* Fraza este neterminată.

În felul acesta, praful și rugina, mucegaiul și bălăria care amenințau să transforme pe încetul domeniul rîdus și vila de la Frăsinet într-o paragină, aveau să fie înlăturate, fără schimbări aparente, cu discreția cuvenită unei afaceri de familie. Bătrînul Manu, bietul conu Mișu, spera să-și îngăduie mai departe plăcerea costisitoare de a se înconjura în vacanții cu oameni pe cari îi socotea interesanți și să sicie prin ei generațiile de politicieni ce nu ținuseră pe vremuri seama de talentele lui politice. Fără îndoială că ginerele, pe care Manu îl stăpînea cu mintea și cu vîrsta, va ține seama de cerințele acestea. Costin îl cunoștea destul de bine, dar nu-l putea suferi. Antipatia lui începea chiar de la numele de botez al logodnicului, pe care-l chema Anibal, și se întindea peste întreaga lui ființă de yunker care-și făcuse școala în Germania, la „husarii morții“. Un fost ofițer înalt și blond, cu genele de păpușă și trăsăturile schimonosite în sfortarea de susținere a unui monoclu nestatornic, cu figura zvîcnită de ticuri contractate prin imitație și cu surîsul obraznic și dezgustat. Era cu zece ani mai în etate decît Costin și-l privea cu o politețe care ascundea nu numai aversiune, dar și dispreț. Costin își amintea cu mulțumire că aceasta fusese starea de lucruri dintre ei chiar de la început, cînd n-avusese cu Anibal Manu nimic de împărțit, deoarece Stela nu căpătase încă însemnătatea strălucitoare la care ajunsese pe nesimțite, an după an.

Cînd Costin își dăduse seama că nu mai avea față de Stela nepăsarea prietenească și cordială de mai înainte, era prea tîrziu. Pretențiile yunkerului fuseseră în mod tăcut și principal satisfăcute și cîteva luni mai devreme, în ajunul Paștilor, Costin luase parte, la Frăsinet, la logodna oficială a tînrilor Manu și se înapoiase la București furios pe sine însuși, dar nu de o furie de pretendent nefericit, pentru că niciodată n-ar fi consimțit să se însoare cu Stela Manu, ceea ce ar fi însemnat pentru el renunțarea la libertate și la carieră. Ci furios pe slăbiciunea și melancolia care-l cuprinsese și pe strîngerea de inimă de care suferea cu o putere de parcă i-ar fi fost stoarsă de un pumn gingaș și ne-

cruțător. Ajunsese la București abătut și pornit să se țină departe de lume. Se întorsese la Frăsinet cu desăvîrșire uituc și sănătos și, pe negîndite, dînd de Stela Manu care îl aștepta în trăsura, inima îi făcuse același semn tainic, care era de plăcere și de alarmă totodată.

...O mină plăpîndă îi cuprinse brațul și-l readuse, lin, prin optsprezece ani de despărțire, îndărăt în clipa de față. Stela Manu își înclinase ușor către el figura ei mai palidă decît cea din amintire. De aproape, Costin descoperi veștejirea, abia simțită, a timpelor și a pleoapelor, ca o atingere trecătoare de lumină.

Trăsura de altădată aluneca în liniște, cu ei, pe drumul trecutului mort. Și, ca și cum ar fi vrut să-i vorbească de o taină a lor comună, Stela se apropie mai tare și, cu teamă, îl întrebă :

— Spune-mi, cum mă găsești ? am îmbătrînit mult ?

Nu, nu îmbătrînise deloc, era numai alta decît cea de demult, dar tot tinără și frumoasă —, Costin nu mințea spunîndu-i acest lucru. Și îi mai spuse că de-abia acum avea în fața lui pe Stela Manu ca femeie ; el nu cunoscuse decît o fată pătimașă, fantastică, de care viața l-a despărțit mai 'nainte de a fi putut să o vadă altfel. Stela îi sorbea fiecare cuvînt, să ghicească anume cît a mai rămas în amintirea lui Costin din ceea ce a fost povestea lor și ce au însemnat în viața lui toate cele trecute. Se aflară deodată amîndoi ca într-un sanctuar unde odihnesc relicve și în care se vorbește cu glas încet și rar, pentru că vorbele spun prea puțin din lumea de gînduri chemată la clipa de față.

— Te-am cunoscut prea puțin, cu toate că mi-ai dat tot, spuse, în sfîrșit, Costin, ca și cum ar fi capitulat și ar fi mărturisit totul, la stăruința privirilor ei negre, ațintite întrebător asupra-i. Dragostea noastră, urmă el, nu ne-a dat vreme să găscem în tine femeia care ai devenit mai pe urmă. Erai a mea, mi-ai dat ce se cuvenea să dai celui alt și totuși nu m-am despărțit decît de o fecioară nebună... N-am apucat să cunosc pe femeia pe care o trezisem

în tine... Pe care o făcusem din tine. Pe asta n-a avut-o decît el. Stela Manu surise :

— Fii pe pace, îi zise, dacă asta te-a interesat vreodată, află atunci că el n-a avut nimic...

Costin o privi întrebător.

— Nimic ! întări ea pe un ton care arăta că e hotărîtă să pună capăt destăinuirilor.

Dintr-o dată Costin avu în minte tabloul confuz al unei vieți tragice și nimicite. Ar fi vrut să întrebe mai mult, dar tonul Stelei și tăcerea ei încruntată nu i-o îngăduiau. Se mai și temea să descopere ceea ce începuse să ghicească : răspunderea lui în existența lui Anibal și a Stelei. Mai bine ar fi să nu stîrneasă, tocmai acum, praful trecutului.

— M-am tot întrebat, spuse deodată Stela cu ochii ațintiți în adîncurile nedesluite ale timpului, dacă s-a petrecut ceva între voi doi. Costin nu răspunse. Îl izbea neplăcut expresia de „voi doi“, prin care se vedea cuprins, în gîndurile Stelei, alături de Anibal Manu, trăind dimpreună cu el în imaginația aceleiași femei. Această conviețuire cu demențul tragic și îngîmfat pe care-l văzuse totdeauna în Anibal Manu i se părea nesuferită chiar și astăzi. Chemîndu-l pentru prima oară de la revederea lor pe numele lui mic, Stela insistă :

— Spune-mi, Vlad, ce-a fost între voi ?

Costin ocoli răspunsul :

— Ce te face să crezi că a fost ceva ?

— Totul. Și mai ales, accidentul lui... cînd s-a întors din pădure cu mîna sîrtecă și obrazul ciuruit.

— Simplu accident. Anibal era un maniac. Îl preocupau armele.

Nu era prea multă siguranță în vorbele lui Costin.

— O idee de maniac, reluă el : să încarci pînă la refuz un pistol de panoplie, ruginit, și să tragi cu el în ciori, în pădure.

— Nu ți se pare prea ciudată această idee, tocmai din partea unui maniac în materie de arme ?

Costin se apără tot printr-o întrebare :

— Atunci, care e părerea ta ?

— În toată vila nu se găseau alte arme decît vechiturile din panoplie, cornul de pulbere și ali-

cele. Anibal a luat un pistol, l-a încărcat la maximum — trebuie să fi fost în culmea mâinii — și a plecat în pădure. Cioara pe care a vrut să o împuște ai fost tu. Din fericire, pistolul a explodat în mâna lui. I-am găsit rămășițele lângă cabana noastră. A doua zi, tu ai plecat. Ții minte însă — adăogă ea cu mindrie — că te-am condus totuși la gară...

Costin asculta dus pe gânduri. Stela realcătuia destul de asemănător întâmplarea uitată. Anibal îl pîndise într-adevăr la ieșirea din cabana în care Costin își petrecuse singur toată acea dimineață. Stela se dusesse după vagi cumpărături în tirgul apropiat. Anibal socotise să-i surprindă pe amîndoi în acea cabană ascunsă în hățiș, și loc al dragostei lor ascunse. Era de mirare cum de aflase. Nimeni la vilă nu mai știa de existența acestei cabane, menită să fie pavilion de vînătoare și din care Stela își făcuse un fel de atelier de pictură, în mijlocul naturii, și mai degrabă un refugiu secret în singurătate și lectură. Un raft, un divan, citeva scoarțe și rogojini subțiri alcătuiseră, în inima pădurii, che-
narul de umbră și verdeată pentru întîlnirile lor. Costin se întrebese în acea împrejurare cu ce drept, la urma urmei, Anibal își îngăduia să tragă cu pistolul în el. Un logodnic nu e încă un soț, nu e nici măcar un amant. Costin o știa mai bine decît oricine, pentru că fusese cel dintîi amant al Stelei, și chiar foarte de curînd : în chiar acele prime zile ale logodnei. Trecuse prin cîteva clipe foarte grele cînd, la ieșirea din cabană, l-a văzut pe Anibal ivindu-se dintre copaci, cu figura lui de păpușă stîl-cită, galbenă de furie și de hotărîre, cu fălcile în-cleștate și cu genele lui lungi și aduse, printre cari sticleau, fără expresie, privirile lui albastre, moarte. Fără să scoată o vorbă, țintindu-l cu ochi de strigoi, întinsese mîna și pistolul înainte, cu o miș-care țeapănă de manechin, și a tras. Detunătura, precedată de flacără, fusese atît de groaznică și fu-mul atît de gros și des, încît Costin a fost foarte mirat regăsindu-se pe sine drept și tefăr și mai ales calm, că nu avusese timp să se înspăimînte în fața acestei catastrofe. Dinaintea lui, printre nourași subțiri cari răspindeau un miros de salpetru, văzu

pe Anibal, dezarmat, ținîndu-se cu mîna stîngă de dreapta, plină de sînge și pleoștită în aer ca o ra-mură plouată. Se rezimase de un copac și era mai galben decît o frunză de toamnă. Figura i se schi-monosise, iar pleoapele cu genele lungi, proaspăt pîrlite, i se închiseseră de o suferință cumplită. Se lăsă pe genunchi, să nu cadă. Costin nu-l găsea mai simpatic nici în această împrejurare în care își da seama că scăpase ca prin urechile acului, dar, după o clipă de șovăială, se repezi spre el și-l ajunse la timp, cînd tocmai se clătina.

— Sunteți rănit ? îl întrebă, sprijinindu-l. Gla-sul lui și nu stupiditatea întrebării părea să aibă un efect anume asupra lui Anibal. Deschise ochii și, cu o tresărire de energie, se desprinsese de sprijinul lui Costin și se întări pe picioare. Durerea îl stră-fulgeră din nou, ținea în sus mîna rănită, din care țîșnea în lumină sîngele.

— Mulțumesc, gemu el, printre dinții încheș-
tați. Ar fi vrut să adauge încă ceva, dar numai buzele i se mișcară, fără sunet.

Costin, între acestea, îi înfășură gîtul pumnului în batista pe care și-o trăsese de la piept, i-l înfășură strîns. Celălalt se lăsă în voia lui. De strînsoa-rea puternică a legăturii, degetele lungi se zgîrci-seră în aer, livide ca de mort, dar țîșnirea singelui încetă. Costin trase și batista lui Anibal din buzunarul de sus al vestonului, dădu fuga să o înmoaie în riul din spatele cabanei și se întoarse să-i pan-seze rana. Batista se înroși imediat. Cînd îi propuse însă să-l însoțească pînă la vilă, rănitul se îndreptă, se înțepeni, îi aruncă o privire sticloasă, care pe Costin îl țintui pe loc, și o porni singur printre ar-bori, cu mîinile împreunate a rugăciune, cu pașii desfăcuți, ca un om beat. Costin nu găsisese cu cale să stăruie în propunerea lui de a-l însoți, nici să-l urmărească. Nu din pricina primejdiei prin care trecuse și de care nici nu avusese timp să-și dea seama, cu atît mai mult cu cît nu obișnuia să-și re-trăiască în gînd emoțiile neplăcute. Dar nu-i mai păsă de soarta lui Anibal, și la gîndul că acest yun-ker rece și tăcut ca un ogar încercase să-l ucidă cu un pistol turcesc, amănunt care i se adeverea

de-abia acum și care, nu prea știa bine de ce, stîrnea în el o mînie ciudată, ca și cum singur acesta constituia întregul delict, trezi în el toată antipatia ce dintru început îl însuflețise față de Anibal.

5 Nimic nu avea însemnătate sub fruntea lui îngustă și încăpățînată, nici, mai ales, viața lui Costin și a Stelei, două vieți omenеști pe cari un yunker logodit și infuriat se credea îndreptățit să le suprimе cu un pistol ruginit și cu vergea. Vechimea pistolului îi amintea de epoca fanarioților și-i apărea ca un simbol al privilegiilor nobiliare. Acum va avea cel puțin răgazul să mediteze cîteva luni, cu laba în tifon, asupra marginilor puterilor și îndreptățirilor sale.

15 Nu asta îl preocupa însă mai mult pe Costin, ci urmările cu puțință ale întîmplării. Un scandal putea să abată cursul întregii lui existențe, și totul depindea numai de ce va spune și va face Anibal. Se așeză pe pragul cabanei să-și adune gîndurile.

20 Se ridică și se plimbă cu înfrigurare prin poiana din jur. Nu mai auzea nici cîntecul mierlelor, nici zborul prigoriilor, nici freamătul apelor. În sfîrșit, de peste vîrfurile pădurii, îl ajunse, de la vilă, chemarea depărtată a gongului de amiază. Ține minte că o luase atunci la fugă înspre vilă, nu atît ca să nu întîrzie la masă, ci ca să afle sentința destinului.

Intrînd pe porțiță, întîlni pe Ilie care tocmai își deschidea porțile, boscorodindu-și revolta că e nevoit să coboare de pe capră și să facă singur această treabă nedemnă de un vizitiu. O brișcă ușoară cu un cal era oprită la cîteva pași.

— Încotro ? întrebă Costin.

— După doctor, la oraș. Domnul Anibal a avut un accident. I-a explodat pistolul și i-o rupt mîna.

— Domnișoara Stela s-a întors ?

— Întors, răspunse Ilie, e la dumnealui în odaie și-l îngrijește.

Costin străbătu curtea și intră în vilă. Din sufragerie venea zvon voios de glasuri și vîsărie, ca în toate amiezile. Accidentul domnului Anibal nu vătămase pofta de mîncare a nimănui, în toată casa. Temerile lui Costin se risipiră, gentilomul n-avu-

sese încotro și trebuise să se poarte ca un gentilom, adică să tacă și să ia asupra-și toată pățania, iar răfuială o amîna pentru mai tîrziu sau pentru niciodată. Un asasinat, în asemenea condiții, nu se mai repetă. Pînă atunci, Stela, ca o vestală, schimba comprese pe fruntea logodnicului, iar Costin avea răgaz să ia măsuri. Deocamdată își amintise, cu o senzație de gol în desertul stomacului, că nu mîncase nimic de dis-de-dimineață. Glasul Stelei îl smulse din contemplarea filmului lăuntric :

— Tot nu vrei să-mi spui ? stăruie ea : După optsprezece ani am dreptul să întreb. Vreau să știu ce s-a petrecut între voi. Din nou nesuferitul „voi“ îl făcu să protesteze în sinea lui împotriva promiscuității care-l învelea, de ani și ani, pe el și pe Anibal, ca într-un alcov în inima aceleiași femei.

— Nimic în afară de ceea ce ți-o fi povestit el.

— Nu e un răspuns, îi impută Stela, iar Anibal nu mi-a spus nimic.

— Pentru că n-avea nimic de povestit, întări Costin. Ții mult să se fi întîmplat ceva romantic ? Îmi pare rău că nu-ți pot fi pe plac. Am auzit o detunătură lingă cabană, am ieșit și l-am găsit pe Anibal rezimat de un copac și cu mîna roșie de singe. L-am ajutat să se panseze și după aceea a plecat. Nici nu mi-a mulțumit.

Stela ascultă această scurtă evocare cu ochii măriți, cu respirația oprită, cu o bucurie răspîndită pe față.

— În schimo îți mulțumesc eu ! exclamă ea. Acum știu tot. E așa cum mi-am închipuit. Te-ai purtat mai mult decît frumos.

Din privirile și tonul ei Costin înțelese că e obiectul unei vechi și tăcute admirații. Cine știe ce eroism îi atribuie, gîndi el și nu fu deloc la largul lui amintindu-și temerile lui meschine de atunci, de precauțiile lui rușinoase și, mai ales, de plecarea precipitată, mai degrabă de fuga lui de a doua zi.

— Te-ai mai gîndit la mine din cînd în cînd ? Nu-mi răspunde, urmă Stela, mi-e groază de sentimentalismul politico al bărbaților. Era firesc să mă uiți, nici n-ai răspuns la singura mea scrisoare, singura pe care ți-am trimis-o, fiindcă de scris ți-am

scris nenumărate. Cred că sertarul meu e încă plin de scrisori netrimise.

— Nu le vedea nimeni ? întrebă Costin încurcat de întorsătura pe care convorbirea lor o luase. Stela surise :

— Fii pe pace. Anibal nu mă spiona. Știa tot.

— I-ai spus ?

— Firește. Cred că prin asta i-am și grăbit boala, dar n-aveam încotro. I-am spus că n-am încetat și nu voi înceta să mă gândesc la tine, să-ți scriu și să nu-ți trimit scrisorile, afară de una, pe care o cunoști. E singurul lucru pe care i l-am ascuns, dar nu de teamă și nici fiindcă aș fi fost o mincinoasă. O să-ți se pară curios, dar a fost pentru mine o chestiune de amor-propriu. Mă temeam că n-ai să-mi răspunzi, și de ce mi-era frică n-am scăpat : nici un cuvânt, nici un semn. În cavalerismul lui, Anibal imi oferise să-ți scriu, să plec chiar la București să te caut. Tăcerea ta ar fi fost un triumf pentru el și m-ar fi durut prea tare.

Soarele apusese într-o exaltare de culori care umplea spațiul ca de un imn solemn de orgă. Înaintau acum în reculegerea crepusculară care preceda seara. Suiseră, la pas, culmea lină și drumul ca în palmă oblicea prin porumbiști putrede spre un orizont împădurit.

— De ce n-ai răspuns ? Stela se întorsese cu totul cu fața către el și în reproșul ei i se păru lui Costin că tremură un ecou trezit din fundul vremilor. Răspunse printr-un gest încet al mâinilor, printr-o ridicare a umerilor, printr-o mină consternată care invoca împrejurări potrivnice, necunoscutul, fatalitatea.

— Eram nu mai știu prin ce temniță sau ascunzătoare. Cînd m-am întors acasă, am găsit scrisoarea, veche de câteva luni. N-am mai răspuns. Pe urmă...

— Nu te mai scuza, e penibil, îl întrerupse Stela. Bietul Vlad ! fuge urmărit de dușmani, își schimbă portul, masca, identitatea și cînd colo cade în capcana trecutului, în ghearele unei provinciale sentimentale. Mai bine lanțurile, nu-i așa ?

Drept răspuns Costin se aplecă și îi sărută mâinile :

— Dacă lanțurile ar fi ca mâinile acestea, îi zise și riseră amîndoi, dar încet, ca și cum ar fi trecut pe lângă un cimitir. E mult de cînd ești singură ?

Stela păru că socotește :

— Aproape cincisprezece ani... n-am fost împreună cu soțul meu decît trei ani. Trei ani de suferinți, de dușmănie.

Din nou Costin simți asupra-și amenințarea unei răspunderi. Ar fi vrut să întrebe, să se apere : dar ce sunt eu de vină ? Fu chiar pe punctul să regrete această întîlnire și trecătorul sentiment de siguranță pe care nu i-l dădea decît în schimbul unor hărțuiri dramatice în jurul unui amor defunct. Femeile, își zise cu ciudă, sunt niște arhive de scrisori și de jurăminte de dragoste. Cum te apropii de ele, începi să strănuți : te năpădește praful trecutului. Dacă Stela ar ști ce gîndesc acum, ar spune că sunt o canalie. Sau poate tocmai de aceea imi păstrează o amintire neștearsă. Viața ei neizbutită s-a scurs între amintirea unei canalii, deși n-am nimic dintr-un don Juan, și prezența unui nebun — că, după cîte am aflat, Anibal a fost un paralytic general. Cel puțin în privința mea, Stela exagerează : canalie e prea mult, lichea e mai aproape de adevăr. Că dacă am fugit atunci, n-am fugit decît de răspundere. N-o iubeam destul ca să-mi pierd mințile și să renunț la lupta mea. Anibal a fost însă un cavalier. A trecut cu vederea peste așa-zisa lui dezonoare, fără să-și dea aere că îngăduie și iartă. Numai instinctul i-a dictat asemenea purtare. Capul nu l-ar fi ajutat să priceapă că femeia nu suportă să fii mărinimos cu ea decît dacă nu-ți dai seama de această mărinimie. A mers mai departe și i-a oferit libertatea și alegerea între noi doi. Stela n-a știut că atîta generozitate se datorește poate unei înfrîngerii secrete. Anibal a fost înfrînt și umilit de un biet pistol care a luat foc în mâinile lui în loc să mă ucidă pe mine. În codul penal fapta se numește încercare de crimă, săvîrșită, dar neizbutită. Pedepsa e gravă. Anibal și-o răscumpăra față de el însuși făcînd pe cavalerul față de femeia

sa. Poate se gîdea și la mine, victima lui rămasă pe pămînt și transformată în judecător. Anibal vroia să se reabiliteze și în ochii victimei atacată tîlhărește, dar care totuși a fost generoasă cu el. Generozitate pentru generozitate. Stela însă nu avea de unde să știe toate acestea. Pentru ea, soțul ei se purta cavalereste, atîngea culmile jertfei și dezinteresării în folosul soției iubite. Și totuși nu i-a fost recunoscătoare nici o clipă. Între cavaler și canalia fugară a preferat în sufletul ei canalia. Omul tinjește după ceea ce nu poate avea, și femeia se comportă omenește.

— Nu-i așa că nu m-ai iubit niciodată ? îi tăie Stela șirul gîndurilor.

— Cum poți pune o asemenea întrebare ?

— Atunci, de ce ai plecat ?

Stela se înclină să primească răspunsul lui în față. Costin îi ocoli privirile. Răspunse rar, ca și cum și-ar fi cetit cuvintele sub orizont, în fundul cimpiei :

— Nu puteam altfel... nu-mi aparțineam mic... tu nu erai liberă... n-am vrut să pricinuiesc tatălui tău o dezamăgire.

— Nu mă iubeai destul, încheie Stela, iubirea nu ține seama de astfel de motive. De altfel nici n-a fost vorba între noi de iubire. Te-ai găsit deodată față în față cu o fată nebună care ți-a sărit de gît, în cabana singuratecă pe care ți-o cedasem, din ordinul tatii, ca să-ți pregătești discursurile. Un incident, hai să spunem un intermezzo. Mă tem că dragostea noastră te-a făcut să cazi în alegeri. Ai întîrziat în campania electorală.

Răspunsul fu un zîmbet trist pe care Stela îl înțelege pe placul ei. Costin gîndise într-adevăr un lucru trist și anume : că niciodată o femeie sau o fată nu vor înțelege că pentru un tînăr ambițios o campanie electorală înseamnă mai mult decît un sezon de iubire.

— Nu-i așa că te obosesc, Vlad ? Poate vrei să dormi... Eu dorm des în trăsura.

Costin își urmă, cu glas scăzut, firul gîndurilor.

— Poate că așa mi-am pierdut viața. M-am pierdut pe mine și am pierdut și pe alții. A trecut vre-

mea și n-am izbutit decît să rămîn singur. Ca un lup. Spune-mi, cît e de cînd s-a prăpădit conu Mișu ?

— Acum o lună i-am făcut parastasul de zece ani.

— Bietul conu Mișu, parcă-l văd, era un diletant în politică, dar un diletant pasionat.

— Ținea mult la tine : erai preferatul lui. N-a înțeles niciodată de ce n-ai mai dat pe la el... Sau poate se făcea că nu înțelege.

— Credea că am să izbutesc. Ideile mele nu-l interesau. Îi plăcea numai tumultul lor. I-am dus și eu lipsa. Poate că ar fi fost mai bine...

— Te-am mai rugat, Vlad, să nu fii amabil, îl întrerupsese Stela cu vioiciune. Aflasem că te-ai însurat.

— Să nu vorbim de asta, o rugă, vreau să mai rămîn cîteva minute, cîteva ore, Iuliu Costin. E atît de plăcut să ai impresia că ai ieșit din vechea ta piele. Dar Anibal, întrebă el fără legătură cu cele ce spusese, din ce pricină a murit ? Stela tresări :

— De unde știi că a murit ?

Iuliu Costin o privi fără să înțeleagă :

— Am crezut că... iartă-mă, nu știam că ești divorțată.

Stela izbucni într-un hohot de rîs scurt și iritat.

— Nu sunt nici divorțată... Nu sunt nici văduvă. Adăugă : Anibal a dispărut fără urmă de acasă, se împlinesc la toamnă cincisprezece ani...

Tăcere. Stela reluă :

— În ultimul an al căsniciei noastre, al așa-zisei noastre căsnicii, a dispărut de cîteva ori. A fost găsit, într-o stare de plîns, prin munți, la zeci de kilometri, căutînd drumul spre casă. Dar în asemenea momente nu mai știa nici unde-i e casa, nici cum îl cheamă. Fugile astea durau cîte două-trei zile, pe urmă din ce în ce mai mult. La început izbutea să se întoarcă și singur. Își venea în fire și izbucnea în plîns. Ore întregi, crize de lacrimi. A dispărut.

— L-ați căutat ?

— În lung și-n lat, ani de-a rîndul. L-am confundat cu tot felul de vagabonzi și de maniaci găsiți hoinărind prin țară. S-a zvonit chiar că a fost

văzut cutreierînd pădurile din împrejurimi și s-au organizat adevărate vînători prin tot ținutul. În zadar. Am renunțat.

Trapul cailor se înteeți. Trecură pe lîngă o troiță înnegrită, de deasupra unei lespezi verzi de fîntînă. Costin o recunoscu. Și deodată, pentru el, întreg ținutul se luminea de amintiri.

— Aflasem că e suferind, reluă el totuși firul convorbirii, dar n-am știut că boala lui luase această formă. Pusese, în rostirea lui, compătimirea cuvenită. Nu se putea împiedica să constate însă că de soarta fostului său asasin nu-i păsa cîtuși de puțin. Se poate oare să-i mai port pică pentru că a încercat cîndva să mă asasineze? Sau numai aroganța lui mi l-a făcut odios pe vecie? Costin nu-și putea răspunde întrebării.

Răsărise luna, cînd, în trapul cailor înviorați de sosire, intrară pe alea care ducea la intrarea vilei Manu.

Arborii seculari pîrură lui Costin mai sălbatici și mai impunători ca pe vremuri.

Pe vastele peluze ale grădinii englezești, iarba neîngrijită se tîlăzuia sub adierile serii, pînă pe lespezile de piatră verde ale peronului. Colonnadele albe străluciră poleite de lună. Din interior, o lumină roșiatică și plîpîndă filtra prin pereții de sticlă cari dădeau pe terasa prelungită în peron.

Cu toate că fusese clădită puțin după sfîrșitul norocos al celui dintîi război european, vila lui conu Mișu Manu păstra o înfățișare foarte modernă. Nimeni în vecini nu se încumetase să-și construiască asemenea locuință. O fațadă zveltă de coloane clasice și de ferestre imens verticale, abia despărțite una de alta, sorbea grădina care, săltînd peste unica treaptă a peronului, se revărsa înlăuntru prin *glasswandurile* de cristal cu reflexe de acvarium.

Numai Mișu Manu, cu disprețul lui pentru viața de toate zilele, putea să prefere, într-un climat ca al nostru, unui perete sănătos de cărămidă, unul aproape în întregime de sticlă. Încălzitul mistuia o bună parte din veniturile micului domeniu. Costin fusese invitat într-o iarnă aci. În ciuda monumentalelor vetre colorate care ardeau zi și noapte, nu

se putea sta în hol și în sufragerie decît cu pleduri și șaluri de lînă pe umeri și genunchi. Glasul lui Conu Mișu, care se îmbărbăta singur, îi suna în amintire: „Nici Regele Soare la Versailles n-o ducea mai bine cu frigul“. Și se strecura zgribulit prin încăperile glaciale ale parterului, se oprea în mijloc, încerca temperatura cu respirația: „Vedeți? nu se vîd aburii“. Era fericit că adăpostea o duzină de oaspeți, aleși pe sprinceană. Dar de Sfîntul Nicolae se retrăgea, vrînd-nevrînd, în dormitoarele mai scunde și bine peretuite de la etaj.

Altădată, la sosirea unei trăsuri cu oaspeți la Frăsinet, se isca un du-te-vino de servitori cari luau în primire valizele și făceau onorurile preliminarii pînă se iveau stăpînul. Astăzi, pe treapta mișcătoare a peronului săgetat de vegetații, aștepta o singură femeie, vîrstnică și măruntă, care îl privi pieziș.

Stela o pofti să se ocupe de bagaje și să le ducă pe ale oaspei în camera de musafiri. Costin înțelese că o dată cu Mișu Manu au dispărut și marile obiceiuri de la Frăsinet. Din multele camere de musafiri, rămăsese una singură. Stela nu mai avea nevoie să spună femeii în care anume din ele trebuia condus nou-venitul. Rămînea de văzut dacă era vorba numai de alte gusturi sau de alte mijloace. Lumina, care filtra roșiatică din sala de primire și care de bună seamă provenea de la o lampă de petrol, îl lămurii. Costin și-aținti auzul. Nu mai auzi de sub pămînt gîfîitul ritmic al motorului electric. Pe vremuri, zgomotul acesta înăbușit cu grijă, dar nu pe de-a-ntregul, izbea totuși pe nou-venit, din capul locului. Lămpile de petrol costă desigur mai ieftin.

Fără să mai treacă prin vestibul, pătrunseră în hol de-a dreptul prin terasă, așa cum se obișnuia în timpul verii. Costin aruncă o privire. Nu se schimbaseră nimic, aceleași mobile, aceleași tapi-serii, nu mult învechite, și o tristeță se răspîndea din toate.

— Nu mi-a dat mîna să înnoiesc ceva, îi spuse Stela. A trebuit, dimpotrivă, să mă lipsesc de multe.

5 Îi făcu semn să se dezbrace de impermeabilul care-l încurca. Mai neplăcut e că nu mai avem apă curentă. Va trebui să te mulțumești cu un „tub“ și câteva ibrice, după moda veche. Nu te teme, vei fi bine servit.

10 Costin îi mulțumi. Își lămurise că nu-l impresiona vechimea mobilei, nici nu-l tulbura vreo nostalgie, ci numai impresia de modernism demodat al fotoliilor metalice dimprejur. De această garnitură de hol, precum și de covoarele ei adânci, de un alb azi nefîngrijit, cu motive geometrice, mate, conu Mișu Manu fusese foarte mîndru ieri. Stela, și după ea mai toți oaspeții, le găseau de un gust îndoielnic, dar cel puțin se bucurau de îngăduința și îndreptățirea tuturor: noutatea lor scandaliza. Acum noutatea trecuse, iar vestejirea tapiseriilor și a covoarelor, banalitatea formelor asimetrice și luciul stins al minierelor și al șinelor nichelate evocau sala de așteptare a vreunui dentist instalat la repezeală. Ar fi vrut să suie în camera lui. Îi hărțuiau tot felul de impresii nedesluite și ar fi rămas bucuros singur câteva minute.

— Ți-e foame tare? îl întreabă Stela.

25 Costin făcu un gest de nepăsare și de liniștire pentru amfitrioană. Un minut zăboviră față în față, la capătul scării de stejar care ducea la etaj.

— Mă duc să improvizez ceva.

Costin protestă:

— Pentru mine, te rog, nici o osteneală.

30 — Bucătăreasa e incapabilă să se descurce singură. Vei însoți pe Didina în camera dumatăle.

Didina scoborîse cu un patriarhal sfeșnic de argint. Flacăra îi lumina fața turtită și cîrnă, pleoapele palide, întredeschise peste niște licăriri negre. Conu Mișu Manu n-ar fi îngăduit în apropierea lui existența unei asemenea urîciuni.

35 — N-am găsit una mai primitivă, nici mai urîță, îl lămuri Stela, în franțuzește. Am nevoie de femei fără bărbat, ca să nu fiu terorizată în singurătatea asta. Dușmanii noștri ne spionează fiecăre cuvinț și fiecăre mișcare, prin oamenii de serviciu. Vreau să vorbesc în voie, cînd mi se întîmplă să discut cu cineva aici la mine. Simplitatea ei e

garanția libertății de gîndire la mine acasă. *A tout à l'heure.*

Aruncă o privire afară. Ferestrele violete.

— Mîncăm pe terasă. Dispăru.

5 Pe urma servitoarei Costin sui treptele care trosniră. Pilpiitul luminării tremura pe lustrul lor învechit, sub revărsarea torențială a lunii.

10 Cina fu servită la o masă rotundă de grădină, cu fotolii de paie împletite. În fundul nopții de argint lătra un ciine.

Teii și platanii resfiraseră ramuri imense în spațiul încremenit. Luna poleia trunchiurile, coloanele albe, treptele de întuneric și se răsfrîngea cu exaltare în pereții de sticlă ai terasei.

15 Flăcările celor două sfeșnice împotrivate se lungeau înălțîndu-se fără tremur în feeria orei. Pe fața de masă, printre tacimurile de argint și cupele de cristal bătute de scînteieri trecătoare, fluturii de aur se abăteau în tăcere, cu aripile arse.

20 — Să stingem, propuse Costin, parc-ar fi ziuă. Vorbise în șoaptă să nu turbure, în iarba fantastică, descîntecul greierilor. O amețeală suavă plutea cu mircasmă de caprifoliu și de regina-nopții. Stela își apropie obrazul de flacăra luminărilor. O clipă, privirile adînci și sumbre se umplură de un foc sălbatec, apoi suflul ei stinse luminile:

— Suntem mai singuri acum.

— Și parcă mai departe.

30 Veșnicul și ascunsul dor al omului după un paradis pămîntesc, după o depărtare ferită și tainică, se trezea în ei, ca o fintină care s-ar răspîndi fără freamăt, din vraja locului.

35 Dar servitoarea intră ca o umbră și aduse înțitul fel. Pusese un șorț imaculat. Chipul ei lătăreț și galben întărea iluzia de înstrăinare care se desprindea din tăcerea și transfigurarea priveliștii. Din nou, Stela Manu își ceru iertare pentru modestia ospățului. Se întorceau amîndoi pe pămînt, cu vorbele ei simple. De-a lungul cinei protestările ei se dovediră exagerate. Stela închină paharul. Vinul ruginiu și dulce-amar era de o calitate aleasă. Costin îi aduse laudele cuvenite.

— Nu mai ții minte ? E vinul care îi plăcea
tatii și pe care-l prețuiați cu toții. Costin dădu din
cap ca unul care-și amintește. Nu-și amintea deloc.
Stela nu mai trăiește decât în trecut, își zise el.
5 Să fi renunțat cu totul la viață ? Rînd pe rînd,
se perindară la masa lor, ca la o masă de spiritism,
oaspeții care nu erau de față. Stela nu uitase pe
nimeni. Îi făcea plăcere să evoce, cu un suris, o fi-
gură, un cuvînt aruncat cîndva pe deasupra timpu-
lui, o întîmplare. Ce-o mai fi cu unul sau cu altul ?
10 Mai trăiesc oare ? Poate s-au căsătorit și au copii.
Îi cerea lui Costin amănunte.

— Nu mai știu nimic ; n-am mers pe aceleași
drumuri. M-am pierdut de ei. Am luat-o printre
15 rîpi, peste poteci. Nu-mi găseam loc. Și nu mi-l
mai găsesc.

— Trebuie să-l găsim, afirmă Stela : toamna
bate la ușă. Vin ploile, zăpezile. Cît ține vara,
treacă-meargă. Dar mai pe urmă, fugar pe vre-
20 mea rea !... Costin umplu paharele :

— Să nu ne gîndim încă. Vreau să mă bucur
de liniștea asta.

— Pînă la cafea, hotărî Stela ; ne vom chibzui
atunci.

25 Ospățul era simplu, dar îndestulător, și Costin
înțelese din ce pricină așteptase un ceas pînă să
fie poftit la masă. Puiul fript și așchiile de cartofi
prăjiți în unt ceruseră timp. Celelalte feluri erau
mai de-a gata : salata de vinete și de roșii, de
30 pildă. Dar măslinele cu cari fusese punctată erau
din cele conservate în oțet — ceea ce n-ar fi fost
îngăduit pe vremea lui conu Mișu. Untdelemnul,
bun, cu toate că nu era nici Pujot, nici Thespasion,
alte predilecții ale lui Mișu. În schimb, smîntîna
35 cu brînză de vaci și mămăliguță a fost minunată,
iar pîinea de casă, chiar din acea zi.

— Cine mai îngrijește acum de fermă și de
vie ? întrebă Costin, cu gîndul la fanteziile gos-
40 podărești ale lui Mișu Manu.

— Nu mai am nici fermă, nici vie, abia un
parchet pentru casă. Nici stupi, nici presă de ulei.
N-am salvat decât livada.

— Salvat ?

Stela îi înțelese mirarea.

— Află că Anibal n-a avut nici un ban. Ave-
rea cu care l-a fascinat pe tata a fost o păcăleală,
iar luxul lui, praf în ochi, înșelăciune. Cu cîteva
5 zeci de mii de lei, luați cu camătă, a făcut față la
început primelor cheltuieli. Lucrurile au ieșit la
iveală, treptat, la puțin după căsătoria noastră.
Cel despre care tata și-a închipuit că e salvatorul
providențial al familiei Manu și a pretențiilor lui
10 de regizor politic a devenit curînd o povară, și încă
una primejdioasă. Prin apucăturile și expediente
lui, amenința să ne tîrască în falimentul în care se
înecase cu averea lui cu tot. Smulsese tatei cîteva
giruri, despre cari îl asigurase că nu erau decât o
15 simplă formalitate. Am băgat de seamă că nu știa
ce face numai cînd a dat primele semne de boală.
N-a fost un escroc, ci un nebun.

— Mai mult escroc decât nebun, întrerupse
Costin, nu fără un tainic sentiment de satisfacție.
Fiindcă în asemenea cazuri e foarte ușor să sta-
20 bilești ce a fost întîi și întîi : escrocheria sau de-
mența ? În cazul căpitanului Manu, nu încape în-
doială, mai întîi banii, girurile, cecurile fără aco-
perire, și apoi fuga în nirvana, în nebulă. E un
subterfugiu clasic al naturii : porți în cap o lume
25 închipuită, extravagantă, și te plimbi prin ea ca
într-un spațiu întors pe dos. E totuși mai comod
la balamuc decât în pușcărie.

— Tata n-a supraviețuit acestei consolări, nici
gîndului că m-a nenorocit pe mine. Și a murit de
30 supărare — continuă Stela, care îl ascultase în li-
niște — aici, săracul. E un fel de a ieși din în-
curcătură. Închizi ochii și nu mai e nimic. Eu am
rămas și m-am zbatut. De bine, de rău, am scos-o
35 într-un fel la capăt : o vilă pretențioasă și părăgi-
nită, un parc sălbătic, cîteva hectare de arbori
fructiferi. Și o bibliotecă ! își încheie Stela, expu-
nerea.

— Și cum o duci cu încălzitul ?

40 Un hohot tineresc îi răspunse :

— Te gîndești la Crăciunul în care am degerat
aici cu toții ? Am renunțat de mult să mai încăl-
zesc iernile parterul. Ah, parterul acesta. Cred că

nu în mică măsură soarta mea se datorește și lui și celor trei șemineuri din el, și vagoanelor de lemn de cer, aduse de departe. Pentru tata, Anibal a reprezentat și puțința de a-și procura combustibil, cum dorea el : cu nemiluita. Astăzi, când vine frigul, mă retrag în două din camerele cele mai mici de sus. Pe scară, pe culoare, pe săli, e un ger cumplit. Din fericire, pe aici nu viscolește. De ani de zile însă nu-mi mai petrec iernile aci. Cum vine toamna, plec la București, la mătuși-mea, tante Hélène. Găsim lemne destule în codrii din spatele casei. N-ai să mai recunoști locurile. E o adevărată junglă.

Aprinseră cite o țigară. Spirale lungi, albastre.

Boschetele, arborii, coloanele și ferestrele străluceau înțepit în revărsarea nemiscată a lunii. La capătul nopții, larva fără de margini a broaștelor, mărind tăcerea, Stela tăcea cu ochii duși în larguri. Cum a rămas aici, cu asemenea ochi ? Unde am mai văzut asemenea ochi ? Pe vasele miceniene parcă. E un tip exotic, de dincolo de Mediterana. E ceva ușor alterat în trăsăturile ei, o abatere imperceptibilă de la cănoanele clasice. Nasul acesta nu e tocmai atic dacă-l vezi din față, și buza e nițel accentuată. O prinde bine, îi dă o înfățișare vag asiriană, sugestiv de senzuală. La ce s-o fi gândind oare ? se întrebă Costin. Poate la tinerețea ei irosită. La jertfa fără de rost. Sau poate nu-și dă seama că tinerețea ei a trecut, că viața ei a fost o jertfă care n-a răscumpărat nimic. Dar de unde știu eu că-mi spune tot. Poate că a avut amanți. Nu mulți. E de ajuns unul ca să umple o viață de femeie și să răscumpe totu. Marea iubire. Hm ! Nu, marea iubire n-a mai sosit. E cu neputință. Știe, dar nu e o fire care să se plîngă.

— De ce l-ai ascultat orbește pe conu Mișu ? De ce l-ai luat pe Anibal ?

Stela își adună gândurile.

— Pe cine altul l-aș fi putut asculta ? N-am întâlnit pe nimeni care să merite să lupt pentru el. Mi se părea că trebuia să-l ajut pe tata și să rămîn acasă. Anibal nu era un scop, era numai un mijloc. Când am iubit, când mi-am dat seama că

iubesc, a fost prea târziu. Și iubitul meu nici nu m-a vrut, l-am luat eu. Și a plecat, cum se pleacă dintr-un hotel, cu valiza făcută în grabă, cu un bun-rămas luat la iuteală, să nu piardă trenul.

Însoțise ultimele cuvinte cu un surîs. Privirea pe care i-o aruncă lui Costin era plină de impunitate și de bunătațe. El ar fi vrut să răspundă, să spună adevărul. Că anume el nu știuse nimic. Dar cum să-i spună că totul se petrecuse numai în închipuirea unei fete de nouăsprezece ani ?

Șovăiala i se citea în ochi. Stela interveni :

— Tu, dragul meu, n-ai avut nici o vină. Ai fost o victimă. A trecut totul. Nu mai văd în tine pe singurul bărbat care a vorbit cu înțelegere și cu luare-aminte unei fete. Te-ai uitat, odată, în mapa mea cu desene, și de atunci mă întrebai de fiecare dată ce mai lucrez. Îți arătam. Te interesai și de lecturile și de părerile mele. Pentru o fată asta e foarte important. Printre invitații noștri erai cineva. Un erou în haine negre. Tata îți dădea o atenție aleasă. Aveai o ținută îngrijită, aproape elegantă. Dar câteodată parcă-ți trecea prin plete un vînt de rebeliune. Cu totul certat cu realitatea. Nici o mirare că te-am așteptat un an întreg, apoi încă unul, iar înaintea nunții mele, într-o vară, ți-am sărit de gît. Te rog astăzi să mă ierți și să uiți. Ne-am regăsit ca doi vechi prieteni. Stăm de vorbă în liniștea asta. Singuri și cuminți. Sunt mișcată și fericită că ești la mine.

Pe deasupra mesei îi întinse mîna.

În jurul lor noaptea sporea nemărginită și înaltă. Aleile de nisip luminau ca petalele unei uriașe flori scuturate. Fațada de coloane a vilei scînteia ca un templu vechi.

Costin mai aprinse o țigară și se lăsă în voia clipei, nemaiîntîlnit de calme. Timpul fusese abolit pentru el, iar locul nu-și mai avea semn pe pămînt. Stela, cu profilul ei din alt ev și privirile întunecate, sporea pentru el magia decorului. Stela îi dăduse mîna și i s-a părut că mîna ei, într-a lui, a tremurat. Și cum i s-a sugrumat glasul cînd a spus : „tu, dragule, nu ești de vină“. Pe urmă a vorbit cu reculegere, aproape cumpătat. Cu atît

mai bine. El, Costin, nu e făcut să-i tremure nici
mîna, nici glasul. Nu avea voie; nu are dreptul,
nu l-a avut niciodată. Pentru el tinerețea, iubirea,
jertfa de sine au avut alte înțelesuri decît pentru
5 Stela; îi era doar recunoscător Stelei pentru noap-
tea cu lună, pentru popasul fără hotare, pentru
evocarea tinereții comune și pentru frumusețea ei
duioasă, ciudată și caldă, ținută departe de lume.
Și poate sentimentul de siguranță și de odihnă,
10 pe care-l încerca după atîta vreme, nu erau străine
de această recunoștință.

— Să bem o cafea și facem o plimbare prin
parc. Țin mai întîi să-ți arăt ceva... Se uită la
lună și adăugă : timpul e prielnic.

*

Pe sub frunzarele de argint pătrunseră în parcul
adormit. Stela îi luă brațul. Umbrele lor subțiri
și lungi se croiau pe nisip. Oglindind ora magică,
ochii și chipul ei brun se răsăteau în frumusețe...

15 În rondul de mijloc, alcătuit prin întâlnirea
celor șase alei concentrice, fusese o fîntînă înaltă,
al cărei freamăt suia ca un crin de răcoare în
noapte și cînta singuratec în zori, cînd parcul nu
se mai legăna. Trecînd pe lîngă bazinul ei rămas
20 în același loc, Costin aruncă o privire în chenarul
rotund, cu eșafodajul de pietre sterpe și poroase
din mijloc. Totul gol și prăfuit de vremuri. Sche-
letul unei fîntîni. Se opriră.

— Încă o plăcere la care tata a fost nevoit să
30 renunțe. Fîntîna asta l-a durut foarte mult cînd a
suprimat-o. A trebuit : întărita pe creditori. Se
cheltuiuse prea mult pentru captarea și aducerea
apelor din deal. Pentru el era și o chestiune de
amor-propriu. Pentru mine era un fel de floare
35 uriaș de mare, cu petale de răcoare, străvezii. Aș
fi putut s-o salvez. Dar am sacrificat-o unei amin-
tiri. Cînd n-a mai fost, mi-am zis că ai luat-o cu
tine : m-ai sărutat în apropierea ei, odată.

Din nou surprinse în glasul ei un tremur surd.
40 Dar luneca și el în trecutul evocat, ca pe o
pantă vrăjită.

— Ce-ar fi să descuiem fîntîna, îi spuse ea,
ca pe vremuri.

— Ar fi în zadar.

Împreună priviră în fundul troienit și sec al
5 bazinului.

E ca un cearcăn de os în care privirea s-a pră-
fuit, gîndi Costin.

— Să mergem, îl îndemnă Stela.

— Să mergem, consimți el. Și aproape fără voie
10 adăugă :

*Dans le vieux parc solitaire et glacé
deux spectres ont évoqué le passé.**

— Nu vreau, protestă Stela. Nu încă. Nu e
iarnă. Nu suntem atît de bătrîni. Uite la mine.

15 Se oprise cu fața ridicată, cu ochii strălucitori
în bătaia lunii, cu surîsul de o nemuritoare tine-
rețe. În unda nopții, șovăia ca o tulpină singură.

Întinse mîna spre mijlocul ei, să o susțină. Miș-
carea lui o trezi ca dintr-un vis, îl apucă de braț
20 ca și cum isprăviscră un joc pus la cale și îl în-
dreptă pe o alee lăturalnică. Clipa turbure de adi-
neauri se resfiră în noaptea de cristal. Peste puțin,
se aflară într-un luminis străjuit de brazi solemnii
în tăcerea lor veche. Costin și-amintea de acest loc
25 în care totuși descoperi ceva nou. La trunchiul ar-
borilor, zăcea un mormînt simplu și alb, prelungit
în trepte largi pînă la mușchiul care-l mărginea.
Pe lespede naltă dinspre răsărit, se afla săpată o
cruce și o inscripție. Stela se oprise. Îi aruncă lui
30 Costin o privire.

— E locul de odihnă al lui Mișu Manu, ales
anume și hotărît de el cu limba de moarte. Astfel
se prelungește, prin dorință, o clipă de iluzie pînă
dincolo de pragul veșnic. Lespezele acestea curate,
35 care sorb lumina nopții ca pe un sărut și îl păs-
trează ca pe un vis, ar fi fost desigur pe placul
defunctului și i-ar fi mulțumit Stelei cu un zîmbet,
cu zîmbetul subțire și duios al conului Mișu. Nu

* În parcul vechi solitar și înghețat,
două umbre au evocat trecutul.

(Victor Hugo, *Souvenirs*, în vol.
Contemplations, Paris, Corria, 1929.)

sunt din marmoră rece, sunt dintr-o piatră de Dobrogea, albă, suflată, cum e Calea Lactee, cu pierdute pulberi aurii. Nici o sculptură nu turbura eternitatea geometrică a construcției și literele nedeslușite păreau săpate demult.

Fără un cuvânt, se așezară pe ultima treaptă, lăsând timpul să treacă peste ei. Stela rupse tăcerea :

— E o mângâiere pentru mine să-l știu aici, aproape. Suntem mai puțin despărțiți decât alții. Toamna, când trebuie să plec, parcă îmi iau din nou rămas-bun. Primăvara, când mă întorc, mă grăbesc să vin aci, ca la un loc de întâlnire.

Costin nu răspunse. Un mormînt nu înseamnă mult, dar nu i-ar fi mărturisit aceasta. Își da seama că pentru Stela viața și moartea se desfășoară altfel. Aducerea lui la mormîntul lui Mișu Manu, prezența lor amîndorora aici împlinea o dorință a ei și a celui ce nu mai era. Încă o dată deosebită în romanul monoton ale vieții, încă o comemorare în singurătatea de mai târziu. El însă se învățase să accepte faptul isprăvit, despărțirile fără întoarcere, adevărul adevărat. Omul e mai mare astfel, viața e mai frumoasă.

— Am auzit odată că te-ai însurat —, glăsui Stela. Nu mi-ai vorbit nimic despre soția ta. E frumoasă ?

— A fost frumoasă —, răspunse Costin.

— A ! făcu Stela. Ar fi vrut să-și ceară iertare, dar nu știa cum. Ați fost fericiți ?

— Mi-am pus și eu întrebarea, și de nenumărate ori. Dar foarte târziu, când nu mai avea rost. Pe semne însă că nici eu, nici ea n-am tins să fim fericiți. N-am știut ce va să zică asta. Nu știu nici azi. E ceva, ca în paradis. Ca pe o plajă. Ca la nudiști. Sau ca într-un tablou cu copii cari duc caii la scăldat ? Sau ca într-o sărutare lungă la lună. Sau un cîntec nemțesc în jurul unui braț de Crăciun. Nu te supăra, nu-mi bat joc de nimic. Dar soția mea și cu mine n-am urmărit numai așa ceva. Totuși ne-am iubit cînd ne-am luat. Aveam atîtea motive serioase să ne iubim. Costin se opri. Stela îl îndemnă :

— Spune, Vlad, spune. Privirile ei îi sorbeau cuvintele. Costin își stăpîni un suris de amărăciune.

— Ceea ce vrei să știi e dacă femeia mea a însemnat mai mult decât tine în viața mea. Stela tresări. Costin îi luă mîna împăciuitor. Dacă a fost într-adevăr o femeie excepțională, o eroină, atunci n-a avut decît ceea ce a căutat. A însemnat în viața mea mai mult decât oricine. Nu mai mult decât orice. Dacă însă Mara n-a fost decît o femeie ca oricare alta, oricît de deșteaptă, de bună, de generoasă, atunci n-a fost decît o nenorocită. Și traiul nostru a fost fără îndoială o tragedie, adăogă el gînditor. Totuși, nu mă simt un mizerabil, un nenorocit. Stela suspină.

— Vreau să știu, spuse ea.

— Ce anume ?

— Tot. Mai ales ce ți se pare mai neînsemnat. Interiorul, cărțile, tapiseriile, bibelourile.

— Uii! alcovul, o întrerupse Costin, cum de l-ai lăsat tocmai la urmă ?

Deveni deodată serios :

— Poate că soția mea s-ar fi gîndit la toate astea, dacă ar fi avut răgaz... și posibilități. Am trăit însă altfel. Primul nostru domiciliu a fost o cameră de hotel, unde ne-am petrecut și luna de miere. Un hotel de-al doilea rang, firește. O cameră cu pat și dulap dublu. Hotel cu hol și salon decolorat și ros la parter. Salonul acesta îmi dădea totuși iluzia că sunt instalat confortabil și că pot primi lume. Primeam în el pe partizanii mei politici. Dimineața pe la nouă, cînd coboram, mă așteptau, citind ziarele și sorbind cafele amestecate cu năut, o duzină de prieteni și discipoli. Pînă la amiază se făcea o fumăraie de infern. Și nevasta portarului servea mereu cafele. Un primus horcăia fără întrerupere în loja ei despărțită printr-un geamlie, lîngă intrare. Eram singurul locatar care uza și abuza de salonul hotelului. Ceilalți îl ocoleau. Aflaseră că poliția lua notă de toți cei ce-l frecventau, dar și fără această piedică devenise foarte neplăcut pentru ei să-și pună la cale treburile în atmosfera care se crease. Reprezentantul

poliției era însuși portarul, al cărui comerț de cafele prospera mulțumită mie. Îl chema Lajos, dar era șvab, cu mustață blondă, stufoasă, mereu umedă de spumă de bere. Om cumsecade, șampion de popice și de dare la semn. I-a fost dat să intre curînd într-o situație corneliană. Numărul credincioșilor mei se dublase; mai bine de două duzini de consumatori de năut se întruneau diminețile în salonul decolorat, care se încălzea, iernile, mai degrabă de focul discuțiilor, decît de al radiatoarelor. Dacă portarul și-ar fi făcut datoria în conștiință, trebuia să raporteze autorităților că în salonul micului hotel, în care se petreceau de altfel și alte lucruri de deochi, aveau zilnic loc adevărate mici întruniri publice. Dar poliția s-ar fi amestecat. Și într-un fel sau altul — se mai respectau pe atunci anumite forme — ar fi zădărnicit întâlnirile noastre, ceea ce ar fi dat o lovitură de moarte consumului de cafele, adică venitului de căpetenie al menajului; într-un suprem horcăit, primusul și-ar fi dat sfîrșitul. Și dimpotrivă, dacă portarul, de dragul micului comerț, ar fi continuat să facă pe n-aude-nu-vede, risca să-și piardă, într-o bună zi, dimpreună cu postul de portar, pe care-l rîvneau și alții, și libertatea. În toate timpurile poliția știa să fie aspră cu complicitățile ei cari își dădeau coatele cu adversarii. Pentru astfel de oameni nu existau nici legi, nici menajamente. Ca orice om la îndoială, Lajos și-amîna hotărîrea, lăcomindu-se la cîștigul de fiecare zi, pe care i-l înlesneau amînările. La vreo două ore după-amiază, Mara se întorcea de la slujbă. Era, mulțumită cunoștințelor ei poliglote, dactilografă, destul de bine plătită, la o agenție de voiaj care nu-i pretindea să se înființeze cu noaptea în cap la serviciu, și leafa ei alcătuia, bună parte din timp, singurul venit al nostru și cîteodată și al grupării noastre, pe care o denu-meam partid. Masa o luam în sala dosnică a unei cîrciumi de cartier la poarta căreia se înșirau în popas taxiurile. Înăuntru dejunau cam în grabă șoferi, mici funcționari și studenți, și număram printre ei partizani, cari îmi ziceau „șefule“ sau „maestre“, ceea ce avea o bună înrîurire asupra cre-

ditului nostru față de patronul localului. După acest tardiv dejun ne înapoiam sus în camera noastră care era cea mai spațioasă a hotelului, fiindcă avea balcon și ocupa colțul deasupra între-tăierii a două străzi. Tapiseriile de cari m-ai în-trebat arătau foarte trist: un covor de iută to-cită și ieșit la vopsea, la fel cu draperiile dinspre balcon, îmbibate de praf și de cari, ca să nu se rupă, nu se cădea să le atingi nici măcar cu o roză. Ceva mai rezistent părea să fie macatul de creton fibros și de un verde închis, culoare din-adins aleasă ca să reziste intemperior, și odios de suspect în glorioasa lui vechime. Ne-am fost propus, Mara și cu mine, să-l frecăm într-o zi cu mari cantități de benzină, dar idealul acesta nu l-am îndeplinit niciodată, iar macatul, așa cum era, l-am folosit în nopțile în cari nu mergea caloriferul, ca supliment peste plapoma comună și peste cearșafurile acelea gălbejite despre cari gospodi-nele spun că sunt băgate în boală. Iernile, pe sub ușile balconului și ale culoarului, printre cerce-velele obosite, suflau adieri tăioase, cu mireasmă de vreme aspră, ceea ce făcea pe Mara să observe că, în plină capitală, ne bucurăm de aer ozonat, de munte. Răcoarea lui însă o făcea să strănute neînterupt. Veșnic bîntuită de guturaiuri și bron-site. Ar fi suferit rău de frig dacă n-aș fi avut o mică febră de două sau trei puncte peste treizeci și șapte: crematoriul ei lăuntric, cum îi plăcea să spună, în glumă, cînd mă vedea neliniștit. Zeii, mai spunea Mara, nu se îndurau să o lase fără foc. Ne odihneam vreo trei sferturi de oră în fiecare după masă, sub un pled gros de lînă cu pătrate mari albe, de care mi-amintesc cu melancolie, fiindcă n-a ținut mult și a luat, însoțit la răstimpuri și de alte lucruri, drumul Muntelui de pietate. A fost înlocuit, în slujba lui, de paltonul meu și de blana de lutru, adică de iepure negru a nevesti-mi. Nu știu bine de ce mai toate amintirile mele se leagă de un decor de iarnă și de o senzație de frig, cu toate că mi-a fost dat, ca oricărui muritor, să trăiesc și în celelalte anotimpuri. Ți-am pomenit de Muntele de pietate, reluă Costin, pentru că

această instituție a jucat de nenumărate ori în existența noastră rolul de providență. Posedam mai multe lucruri pentru cari obținusem drept de azil în rafturile ei providențiale. Mai întâi aurul : ceasul-brățară al Marei și porttigaretul meu masiv. 5 Apoi, în ordinea renunțării, aparatul de radio, telefonul și, când drama se agrava, mașina de scris, adică însuși arsenalul și arma mea de luptă. Pentru a economisi trăsura sau comisionarul, eu eram 10 cel ce căram amanetul, însoțind pe Mara pînă la treptele providenței. Luam asupra-mi partea ostentitoare a încercării și-i lăsam în schimb ei pe cea penibilă. Femeile, când e nevoie, n-au susceptibilitățile noastre. În ruptul capului, eu care, după cum 15 știi, am trecut prin atîtea, nu m-aș fi încumetat să mă înfățișez la ghișeu unde un funcționar corect și bănuitor îți lua identitatea și-ți prețuia din ochi valoarea de împrumut a gajului. Mașina de scris era ultimul obiect pe care ne hotărâam să-l 20 amanetăm în orele tragice. O dată cu el, dispărea și pricina existenței noastre, nu mai aveam de lucru, nu mai aveam ce face, totul rămînea baltă, eram desființați și zadarnici. De aceea ne-am războit în atîtea rinduri să o răscumpărăm, să o avem iarăși, 25 ca pe un copil al nostru scos teafăr din spital și purtat în triumf secret, în tăcută bucurie părintească, înapoi acasă. Această mașină de scris ne-a inspirat, întru salvarea ei, adevărate acte de eroism, ne-am zbatut pentru ea ca luptătorii de la Termopile 30 pentru corpul lui Leonidas, și dacă poliția nu s-ar fi amestecat de atîtea ori și atît de intempestiv în viața noastră, nimic pe lume nu ne-ar fi silit să o părăsim, să o uităm, să o pierdem.*

* Aici se termină textul din manuscris.

PECETEA

Asfințitul tremura peste acoperișuri și aerul răsfirat de ramurile subțiri ale castanilor părea, în ora galbenă, mai ușor. Terasa clubului nostru, 5 păzită de palmieri și de leandrii captivi, domina priveliștea în inima orașului. La masa de tablă de un verde apos și putred, așezați dinaintea unui potir nalt de cafea cu gheață și zahăr praf, privirăm o clipă furnicarul pestriț și zgomotos al străzii... Eu 10 și doctorul Dorel Brudeanu, prietenul meu confidențial și aproape intim. Fac această rezervă pentru că, de la începutul amicitiei noastre, doctorul Brudeanu și cu mine ne-am împărtășit slăbiciunile și secretele, fără totuși să ne tutuim. Între 15 inimile noastre stăruie încă o anume depărtare, peste care, poate din sfială, poate din cochetărie, nu s-a aruncat încă ultima punte și, în ciuda anilor, ne împiedică să ne spunem : „măi băiete...” Spun și acestea, cu toate că nu au nici o legătură 20 cu economia micii expuneri care va urma, pentru că trag nădejde ca doctorul Dorel Brudeanu să dea cu ochii de cele de față și, recunoscîndu-se, să ia act. Așa s-ar putea sparge, fără izmeneli inutile, o pojghiță de gheață care a rezistat soarelui 25 prieteniei prea mult.

Cu toate că nu i-am făcut nici o imputare, doctorul Brudeanu mi-a cerut, de-abia venit, iertare pentru că întîrziase mai bine de jumătate de oră la întîlnirea pe care el însuși mi-o fixase aci. L-am 30 încredințat că nu e cu supărare, că așteptarea pe această terasă minunată îmi va fi fost plină de satisfacții estetice și că, în cele din urmă, nu toc-

mai eu sunt cel mai îndreptăţit să mă plîng de
întîrzierile altora. Dar doctorul Brudeanu mă asculta
cu gîndul aiurea. Mesteca cu linguriţa mazagranul
prin care o rază de soare se descompunea stră-
bătînd, iar ochii lui de un albastru-închis şi croiţi
în migdală şi-i aţintise peste capul meu, undeva în
văzduh. E un bărbat înalt şi chipeş, niţel cam prea
rotunjit la trup pentru cei treizeci şi cinci de ani ai
săi, dar o faţă palidă, cu frunte masivă, dezgolită
înspre o coroană de plete brune, obrazul tăiat în
formă de V scurt şi un aer de forţă şi de isteţime
răspîndit pe întreaga lui făptură îi dădea o înfăţi-
şare simpatcă şi deosebită. Judecînd după cear-
cănele vinete de sub pleoape, pare cam obosit. E
vădit preocupat, pentru că bine vorba nu sîrşeam
şi iată-l iar că se porneşte pe scuze, ca şi cum nu
l-aş fi auzit cînd mi-a vorbit întîia dată. Afară nu-
mai dacă nu e un vicleşug, ca să-mi atragă cu di-
nadinsul atenţia asupra întîrzierii lui la întîlnire.

— Doctore dragă, i-am spus, nu e prima oară
că întîrzii, şi nici ultima; nu exagera cu scuzele...
dar, dacă vrei să-mi povesteşti unde ai întîrziat şi
cu cine, te ascult. Pe buzele lui Dorel Brudeanu
flutură un surîs vag ca o aducere-aminte repede ri-
sipită.

— E tîrziu ?

— Peste o jumătate de oră o luăm din loc, i-am
răspuns.

Trebuia să mergem la masă la Lică Bauer, prie-
tenul nostru comun, care-şi serba zece ani de spor-
nică şi fericită căsătorie.

Eram invitaţii lui, noi doi, dimpreună cu alţi
prieteni, toţi celibatari. O duzină de celibatari. Ideea
de a sărbători împlinirea primului deceniu conju-
gal numai între prieteni neînsuraţi era fără îndoială
una din fanteziile donei Vutza. Mîndră şi năzdră-
vană femeie, pe atît focoasă şi plină de vino-ncoace
pe cît e conu Lică de lasă-mă să te las şi de blajin.
Nu se simte la largul ei decît între bărbaţi, printre
care e ca o îmblînzitoare de circ printre jivine; cu
ochiul pe ei şi cu mîna pe gîrbaci, gata să retragă
un cuvînt în doi peri cu o căutătură de harţag sau
de ironie. Femeile o plictisesc: toate nişte mirono-

şiţe. Tocmai ca să se deosebească de ele, doamna
Eva Bauer vorbeşte vrute şi nevrute, se laudă cu
o mulţime de apucături rele şi cu fel de fel de nă-
ravuri. Pare-se că marea ei plăcere e să se pone-
grească singură. Dar cine o crede ?

În vederea ospăţului acesta deci, ne dădusem
întîlnire, Dorel Brudeanu şi cu mine, să mai vor-
bim de una, de alta şi să scurtăm drumul făcîndu-l
împreună. Adusesem fiecare cîte un buchet înfă-
şurat în foiţă, eu, de garoafe; el, de trandafiri. Tre-
buie să mărturisesc că din capul locului avusesem
un sentiment de umilinţă la vederea omagiului flor-
al voluminos din cale-afară, pe care-l pregătise
Dorel. În zadar încercam să mă gîndesc la altceva.

— Ce-ţi veni, *mon vieux*, să te prezinţi cu ditai
sorcova la un aniversar ? Pe lingă tine, noi, toţi
ceilalţi, cu buchetele noastre firave, vom „face fi-
gură“ de calici. Numai un parvenit are asemenea
gusturi. E aproape o coroană mortuară. Cum ai să
te cari cu ea ?

— Luăm o maşină, răspunse calm Brudeanu.

— N-ai făcut nimic, protestai, trebuia să le fi
trimis acasă prin florar.

— Aşa mi-a fost gîndul, mă lămuri Brudeanu,
dar n-am avut timp; am întîrziat să le cumpăr, şi
florarul nu mai avea la îndemînă nici un curier.

— De ce n-ai ales atunci un coşuleţ sau un bu-
chet mai potrivit ?

— Fiîndcă am întîlnit-o chiar în după masa asta
pe dona Vutza în oraş, după aproape două luni de
nevedere. Fugea după cumpărături în scopul ani-
versarului şi luîndu-ne cu vorba am întîrziat şi eu
şi dumneaei de la treburi. Două ceasuri am flecărit
împreună. A fost atît de interesantă, spirituală,
amabilă, cu tot cinismul ei voit, încît, nu ştiu dacă
ai să mă înţelegi, m-am simţit obligat să fac un gest
mai deosebit, mai puţin banal decît tradiţionalele
cinci garoafe... Ce vrei... o dată serbează omul zece
ani de mariaj.

— Şi unde s-au întîmplat toate astea ?

— Hei, unde, unde... Brudeanu făcu o pauză :
pe Biserica Enii, în dreptul unei vitrine.

Rostind acestea pe un ton mai ferm, Dorel Bru-

deanu se întoarse în profil și, ca o statuie ecvestră, privi în gol, ca și cum în felul acesta ar fi pus capăt discuției. Nici eu, de bună seamă, nu eram pornit să mă gilcevesc cu el din pricina buchetului. Îl vedeam însă pe Brudeanu suind încurcat scara la Lică Bauer, în mână cu funebra lui dărnice, în alb înfășurată și de dimensiunile unei racle de copil. Scena nu va ține mai mult de un minut, dar o să aibă haz. Ce exagerat efect de recunoștință pentru o revedere întâmplătoare la colț de stradă! Deodată, privirile mele, sprijinite pe profilul de pasăre a lui Dorel Brudeanu, scurtat de un guler de o albeață fără greș, căzură pe un amănunt care mă făcu să exclam :

— Ce ai pe gît ? și întinsei arătătorul spre urechea lui, mai jos, în dreptul carotidei.

— Ce ? întrebă în loc de răspuns Brudeanu.

— Să mă uit, spusei, pe cînd Brudeanu, intrigat și el, își apropia de mine grumazul, plecîndu-și capul lateral în afară, ca să-l pot cerceta. Ai un semn vînat pe piele, un semn foarte vizibil, vînat-violet, de mărimea chiar a unei micșunele... Un semn făcut de gura unei femei, un „suçon“, o suptură. Și fără voia mea adăogai : cum ai să te prezinți în lume cu așa ceva ?

Fu rîndul lui Brudeanu să tresară :

— Ai o oglindă ?

Aveam din întâmplare una și i-o întinsei. Se sucii se privi.

— Scandalos ! exclamă el și bătu cu pumnul în masă. Ce farsă urită ! Mi-a făcut-o. Ce mă fac ? Păru că se gîndește și adăogă : Și toată lumea are să creadă că e pecetea donei Vutza.

— Cum asta ? mă mirai eu pe tonul circumspect pe care-l luăm cu toții cînd e în joc reputația unui prieten sau a unei prietene. Și luasem tonul acesta cu toate că expresia „pecetea donei Vutza“ nu mi-era cu totul străină, îmi evoca ceva, o anecdotă, un înțeles, o glumă, nu-mi aduceam aminte ce.

— Nu știi și tu — mă desluși Brudeanu — că semnul acesta aci — își duse un deget la gît în prelungirea lobului urechii — e semnul Vutzii, al do-

nei Vutza, frumoasa noastră amfitrionă... „Pecetea mea“ cum ea însăși o numește.

Începusem să mă dumiresc, dar nu de tot. Doctorul Brudeanu îmi veni în ajutor.

— O știi pe dona Vutza, o excentrică, o originală... vorbește vrute și nevrute, dar numai pe socoteala ei : se calomniază. Povestește tuturor, chiar și lui conul Lică Bauer, că are amanți cu nemiluita și că de cîte ori „își ia“ — fiindcă ea e aceea care alege și atacă — de cîte ori își ia unul nou, îl înseamnă, îi face un semn pe gît, exact aci, unde mi l-a făcut mie azi o păpușă oarecare... „pecetea donei Vutza“...

— Da, da, da, mi-amintii eu deodată. Am auzit-o chiar pe dona Vutza lăudîndu-se cu pecetea ei. Eram chiar la Baueri la masă, la aniversarul de cinci ani... tot o masă de becheri... și ne-a promis fiecăruia cîte o pecete — „cînd ne-o veni rîndul“, zicea dona Vutza. O excentrică, o originală, numai vorba de ea : dar cine-o crede !

— Bine zici, aprobă Brudeanu, cine o crede !

— Cine-o crede, repetarăm încă o dată amîndoi, ca un cor antic.

— Dar dumneata, doctore, ai putea să-ți alegi mai bine „relațiile“ ; nu mai ai douăzeci de ani... cum ai să te prezinți în seara asta, așa, însemnat ; e foarte vizibil, nu e nimic de făcut. Noi ca noi, dar ce-o să zică dona Vutza ? Ține capul aplecat pe stînga. Ridică nițel umărul. Așa. Ești cam strîmb, vom spune că ai un torticolis. Să mergem.

Sosisem printre cei dintîi. Lică Bauer, surizătorul, portocaliul și rubicondul Bauer ne primi cu obișnuita lui cordialitate. Ne ceru iertare că soția lui nu s-a întors încă din oraș :

— O știți pe Vutza... timpul la ea nu contează... cînd îți spune douăsprezece, să o aștepti la patru.

Și Bauer rise cu voie bună. Purta masca lui de fericire permanentă. Dar era contrariat : oricum, atîta întîrziere... tocmai în ziua de azi ! O fi întîrziat după cumpărături... totdeauna lasă totul pe ultimul moment. Mai lipsesc o mulțime de fleacuri. Și nici masa nu e pusă. Dar asta e dona Vutza : o

excentrică, o originală, o artistă în felul ei... cu far-
sele și flecăreliile ei ; dar cine-o crede...

— Cine-o crede ! confirmară ca un ecou mai mul-
te glasuri.

5 — S-o luăm așa cum e ! conchise conu Lică.

De după draperiile oarbe cari ne despărteau de
sufragerie, venea zvonul cristalin și metalic al unei
înfrigerate activități. La răstimpuri, soneria. Se ivea
cite un oaspe. Treptat, holul și biroul se umplu.

10 Era opt și jumătate. Mai lipsea dona Vutza.

Ca să mai treacă timpul, Bauer îl luă pe Bru-
deanu în primire :

— Dar tu de ce te-ai dat la fund ? De ce ne
ocolești ? De două luni n-ai mai pus piciorul la noi.
15 Vutza e indignată. Să te aștepti la un perdaf serios.
Și-l meriți. Ha, ha, ha, n-aș vrea să fiu în pielea ta
în seara asta !

Brudeanu rîdea cu politeță și îngăima explicații.
Ar fi vrut să schimbe vorba și mai ales să-l treacă
20 pe conu Lică altui oaspe. Căută cu precauție în ju-
rul său.

— Dar de ce te ții strîmb și te miști dintr-o
bucată, ca lupii ? se interesă conu Lică. Ești bol-
nav ?

25 — O răceală de nimica toată, îl liniști Brudea-
nu, continuînd să exploreze împrejurimile.

Mă zări și ochii lui se ațintiră asupra-mi cu
teamă. Nu înțelegeam. Mi se părea că ar fi fost
mai simplu să-i spună lui Bauer că a întîlnit-o pe
30 dona Vutza și a întîrziat-o din târguiești, și tocmai
mă pregăteam să-l calmez. În aceeași clipă îl auzii
pe conu Lică :

— Da ce-ai acolo pe gît ?

Un semn — răspunse Brudeanu, și se înroși. Nici
eu nu știu de unde-l am... i l-am arătat și lui Gogu...
35 (Gogu sunt eu, n.a.) probabil vreo insectă...

— Sau vreun vampir, opină Bauer, știi, liliecii
acea care sug singele omului, tocmai de sub ure-
che... vreo vampă, dar de soi prost, *mon cher*... Se
40 cunoaște că nu ești dificil cu femeile : pentru tine
tot ce zboară se mănîncă.

Se însufletea vorbind. Accente de ură. Ne adu-
nasem în jurul lor, unii dintre noi se bucurau de

încurcătura doctorului. Pentru ei sfiala lui de șco-
lar bătrîn avea haz.

— De aia te schimonoseai cu gîtul sucit și vîrît
între umeri. Lică Bauer se înțepeni în atitudinea
5 unui om căruia i se pusese un cîrcel la gît. Cu noi,
dragul meu, nu merge.

Tocmai atunci, ca o culme a nenorocului, dra-
periile dinspre sufragerie se despăcară fără zgomot
și apărură dintre ele însăși doamna Bauer, încă în ți-
10 nută de oraș. Sosise desigur incognito pe scara de
serviciu și condusese în pripă ultimele operațiuni
culinare și din sufragerie. Asculta cu o atenție în-
cordată, nările îi tremurau și, pe măsură ce Bauer
vorbea, ochii ei verzi se întăreau. Lică Bauer o vă-
15 zuse și el și continuă cu o vervă sporită. Mi se păru
că prind și unele accente de furie în debitul lui
șarjat. Era stacojiu, și brațele lui scurte băteau în
aer un ritm dezordonat :

— Mă întreb cu ce fel de nenorocită ai avut a
face... unde ai găsit-o... numai o femeie fără edu-
cație, ce zic ? numai o decăzută, o tîrîtură care si-
mulează pasiunea cu ghearele și cu dinții e în stare
să te stigmatizeze în halul acesta... Nici în borde-
luri nu ți se poate întîmpla așa ceva, otrepele ace-
25 lea — căroră de altfel li se cuvine toată mila noas-
tră... (*o, n'insultez jamais*) * — își cunosc cel puțin
meseria... știu ce se cade și ce nu... dar asta — și
arăță din nou spre pata de pe gîtul lui Brudeanu,
punctînd-o cu un deget violent — să nu-mi spui tu
mie, e isprava unei diletante isterice, ale unei co-
30 cote cu pretenții de Messalină, ale unei josnice des-
frîinate, intoxicată de literatură pornografică și ex-
citată cerebral...

— Dar de cine vorbești tu așa ?

35 Era chiar glasul donei Vutza care întrerupsese
filișica lui conu Lică pe un ton tăios, răstit și de
un calm de gheață, dar pe sub care simțirăm clo-
cotind o minie oarbă. Cu părul roșu, cu gura roșie,

* „O, n'insultez jamais une femme qui tombe !”

Femeia care se vinde, n-o osîndi nicîcînd !

(Victor Hugo, *Les chants du crepuscule*,
XIV — *Cîntecele amurgului*, în volumul
Versuri, ESPLA, București, 1952. Tradu-
cerea de Mihnea Gheorghiu.)

cu privirile de panteră, în taiorul ei de mătăasă de culoarea romului părea o flacăra ce stă să sară.

Lică Bauer se opri deodată, ca un pinguin ținut locului. Schiță un suris rătăcit, dar colțul buzelor sale pornind în jos nu mai săpară gropițele cari dădeau un aspect copilăresc figurii lui joviale. Doar brațul lui drept și retezat se întinse din nou înainte :

— Uite — zise — uite-l ce porcărie are pe gît...

Dona Vutza făcu doi pași maiestruși spre Brudeanu, care părea legat de un nevăzut potou în așteptarea loviturii de grație. Dona Vutza dădu din cap, ca și cum ar fi recunoscut ceva, și se întoarse spre conu Lică :

— Să-ți fie rușine să mă insulti în felul acesta ! N-ai mai învățat că „asta“ este pecetea mea ?

Și, cu un gest protector și plin de bunătate, acoperi cu degetele ei fine pata de pe gîtul lui Dorel Brudeanu.

— I-a venit și lui rîndul ! lămuri ea, cu un zîmbet de perfectă nevinovăție.

De data asta surisul lui conu Lică își regăsi trăsăturile normale, dinții lui de șoricel sclipiră pînă la urechi, gropițele i se adînciră pline de mierea vechiului lor farmec și un hohot voios îi scutură ființa scundă și rotofeie :

— Ha, ha, ha, nu v-am spus eu ? Asta e dona Vutza, e stilul ei... o excentrică, o originală, cu farsele și flecărelile ei... dar cine-o crede ?

— Cine-o crede ! repetă corul antic al celor de față.

— Are o replică ! reluă conu Lică, de îți ia piuitul... s-o luăm așa cum e. Bauer se uită la ceas, răsuflă adînc și propuse : să-i dăm un sfert de ceas să se îmbrace, luăm între timp aperitivul și mergem apoi la masă. Și, luîndu-l pe Brudeanu frățește de talie, adăogă energic : am zis !

TREI PRIETENI

...S-a sfîrșit. Trebuie să însemn toate acestea. Mă întorc de la înmormîntarea unui prieten vechi. Opinia publică ar putea pretinde că mă întorc de la înmormîntarea celui mai bun și mai vechi prieten. Am recunoscut asta întotdeauna și am întărit-o încă o dată cu prilejul tristei ceremonii. Cît a ținut sfînta slujbă am stat lingă Liliana, demna și nemîngîiata lui soție. De cîteva ori, cînd a trebuit, ea s-a și lăsat, sumbră și sobră, pe brațul meu. La mormînt împrejurările au hotărît să fim tot împreună și să primim solidar perindarea celor de față cari își luau rămas bun de la răposat și ne prezentau condoleanțe, nițel grăbiți, în primăvara rece, pe tonul cuvenit. Socotesc că mă găseam într-o situație ce se putea numi exagerată, dar n-aveam încotro. Max și soția lui se alcătuiseră în ciudată pereche — oameni singuri pe lume, fără familie, fără rubedenii și prieteni apropiați. N-are a face că înmormîntarea a fost frumoasă, că un public numeros l-a petrecut pe bietul meu prieten la locul de veci. Cu neîndoielnica lui vocațiune de om de încredere, bun de gură, bun la toate, Max devenise pe încetul din samsar subțire o vedetă a orașului, și bucurăștenii puteau fi siguri că înmormîntarea lui le va oferi un rar prilej să se întâlnească și să mai schimbe o vorbă. Pentru ei, defunctul fusese un personaj simpatie, dar nu iubit, ceea ce totuși merita, o dată pentru totdeauna, sacrificiul a două ore pline de felurite senzații. Compătimirea lor — băgai de seamă — se îndrepta mai degrabă către mine decît către soție, ea și cum dintre noi doi eu aș fi fost

văduvitul. Drept e însă că anevoie ar fi putut inspira compătimire o femeie ca Liliانا. De un brun smead, mediteraneu, cu ochi negri, lungi și liniștiți, zveltă în voinicia ei și măsurată la vorbă, niciodată
5 prea veselă, dar niciodată tristă, egală și cumpănită, Liliانا inspira tuturor curiozitate și bănuială. S-a șoptit mereu pe socoteala ei, nimeni însă n-a putut să precizeze nimic. A fost cu stăruință
10 bîrfită, nu însă pe fapte, nici măcar pe semne, ci numai pe temeieri de raționament și de impresie. Prea era robustă și plină de un foc mocnit această femeie pentru slăbănogul de Max. Cum ar fi fost
15 ea în stare a se mulțumi cu așa ceva? Dovada cea mai bună, spuneau cele mai proaspete comentarii, e că l-a și dat gata, ofțicat și sleit, la patruzeci de ani... Prea era stăpinită și calmă soție pentru un
20 măscărici verzui și apucat, prea era frumoasă și tainică pentru un bărbat urit și gălăgios ca Max. De ce l-o fi luat? Fusesse fată de slujbași săraci, sortită vreunui șef de gară sau comisar necunoscut, iar
25 el, dacă era fără stare, avea cel puțin un viitor și legături cari i-l făgăduiau. De cum s-au luat, s-a văzut că Max și-a găsit stăpîn. Cîteva luni de căsnicie au fost de ajuns să-l facă mai lung, mai des-
30 șirat, mai străveziu, mai artăgos de cum fusesse, iar faimosul lui umor rece se crispa într-un suris schimonosit, se răspîndea în adieri sepulcrale. Din zori și pînă în noapte, Max o ducea într-o goană. În
35 repaos se prăbușea lîngă telefon, între alarme, ca o santinelă dincolo de avanposturi: Liliانا nu-i pretindea nimic și totuși avea de toate. Avea de toate în liniștea ei de apă adîncă. Dacă e adevărat ce se
40 spune de ea, e o meșteră femeie. Nimic nu o trădează, afară numai de privirea ei, care e prea liniștită, prea răsfrînge totul, bea totul, ca o oglindă uitată într-un palat. Privește bărbații fără să tresară nimic pe luciul ochilor ei negri. Îți dai seama că i-a cîntărit, i-a pătruns, a aflat despre ei ce vroia să știe. Și judecata ei e fără greș. Oșînda ei cea mai
45 grea e cînd rostește: „un flecar, un vorbe-goale“. E ceea ce o interesează mai presus de orice: să nu fie flecar, să nu vorbească vrute și nevrute. Simte asta, ca un copoi prezența vînatului. Poate astfel

se explică toate. Liliانا știe să aleagă. Și cei aleși știu să tacă. Nu o dată mi-a spus mie:

— Nu înțeleg mania ta să mi te spovedești. E o slăbiciune. La ce-ți pot eu folosi? Te crezi poate
5 interesant cu aventurile tale? Ai fi mai interesant dacă nu te-ai da în vileag cu ele. Un sfînx e mai interesant decît un șacal care urlă toată noaptea la lună.

Odată, m-am hotărît. Eu, prietenul din tinerețe al lui Max, eu, care cunoșteam anumite lucruri. Am
10 luat taurul de coarne și i-am pus întrebarea care mă rodea, ca de altfel pe toată lumea:

— Ce e între tine și Max? Max aleargă toată
15 ziua. E foarte surmenat. De ce te sacrifici?

Credeam că o pun în mare încurcătură. Mă așteptam să mă repeadă, sau să-mi întoarcă spatele. Între doi camarazi ca noi nimic nu e fără leac. A
20 suris, un suris ciudat. „Nu cumva ești gelos?“ întrebă surîsul acesta. Ce încrezută femeie! Mi-a răspuns de-a dreptul:

— Ce vrei să fac? e soarta mea. Merge din ce în ce mai greu. Cine știe ce mă așteaptă. Am să
văd atunci.

Am admirat simplitatea acestui răspuns și mai ales pe acest: „am să văd atunci“. O cinică mi-ar fi rîs în nas, o fătarnică mi-ar fi vorbit de veșnicia
25 sacrificiului ei, o proastă mi-ar fi spus că e fericită. Liliانا nu și-a luat nici un angajament: „am să văd atunci cînd nu voi mai avea nimic, nici măcar
30 răbdare“. Meșteră femeie, prietena mea Liliانا, soția celui mai bun prieten al meu. Dar nu-i pot ierta surîsul îngîmfat. Ce-mi pasă mie ce face ea? Doar nu eram soțul ei. E treaba soțului sau a amantului să fie gelos, și eu nu-i sunt nici una, nici alta.

Cît despre Max, în sicriul lui nesfîrșit de îngust și lung, părea că-mi ascultă gîndurile, de-abia mai
35 palid și mai străveziu ca de obicei și, pentru prima oară de cînd e el pe acest pămînt, de un calm desăvîrșit, nepăsător și ironic. Din obrajii scofilciți, nasul lui masiv se desprindea cu putere, cu o ironie
40 suverană, care îi depășea umorul obișnuit, i-l depășea cu depărtarea astronomică pe care i-o hărăzește prestigiul morții. Nimic nu-l mai tulbură în

aceste clipe. În hainele lui de gală, e un indiferent scăpat dintr-o recepție strălucită și plicticoasă, un gentleman elegant și disprețuitor, întors acasă în zori de zi și care s-a trînit pe o sofa și l-a furat somnul. Pentru nimic în lume n-ar mai vrea să se trezească. S-a dezbărat de zile și de griji ca de un carton de invitație aruncat în coșul cu hîrtii. Nu mai e dator nimănui cu nimic, nici măcar cu o explicație. Dimpreună cu o sumedenie de alte sarcini sarbede, îmi trece mie, bunul lui prieten, pe aceea de a da lămuriri asupra cazului nostru. Zîmbește din virful nasului adus și din colțul gurii: „descurcă-te“, îmi spune din adîncimea veșnicei lui împărății. „Da, domnilor — mă adresam în gînd jălnicei asistențe —, amicul Max care ne prezidează de dincolo îmi dă cuvîntul, iar soția lui Liliana îmi spune din privire, nu din buze, ca să nu se prindă cu nimic: „stai lingă mine, Jean!“ Da, sunt cel mai bun prieten al lui Max, sunt chiar singurul lui prieten, pentru că așa a vrut mortul, a hotărît așa din capul locului, și o viață întreagă v-a vorbit despre mine cu autoritatea plină de protecție pe care numai cel mai bun prieten poate să o aibă. „Jean și cu mine — explica el — ne potrivim și ne completăm. Bietul băiat nu poate face un pas fără mine, e totalmente lipsit de simț practic, are nevoie de un sfătuitor, de un protector. Norocul lui că sunt lingă el.“

Nimeni nu se pricepe mai bine ca Max să ia tonul adevărului. Îl ajută vocea lui gravă, cavernoasă, și statura lui subțire, infinită, și capul lui mic de șopîrlă preistorică. Cum să te îndoiești de afirmațiunile unei atît de năstrușnice arătări? N-am tăgăduit niciodată, am fost, cred, printre cei dintîi cari l-au crezut. „Nevastă-mea, Liliana — adaogă Max — îl apreciază foarte mult și îmi spune: Ar trebui să te ocupi de el, e băiat bun: brînză bună în burduf de ciine, dar încet-încet ai să scoți ceva din el.“ Nevastă-mea e miloasă și cînd îl vede atît de mic (nu cred că trece mult peste un metru șaptezeci) îi spune de față cu mine: „ce păcat că nu ești și tu bărbat!“ Pentru Liliana, un bărbat adevărat trebuie să măsoare cam doi metri. Nu-i plac stîrpi-

turile. De-aia îi tot spune: „Ar trebui să te mai lași de femei și să lucrezi ceva mai mult. Ai talent, e incontestabil. Dar nu lucrezi destul. Femeile o să-ți mănînce capul“.

Este sigur că Liliana mi-a spus, de față cu Max, toate acestea. Și mă privea cu ochii ei liniștiți. Iar eu nu știam ce gîndește cu adevărat. Avusesem de atîtea ori impresia că îi plac confidențele mele. Ceea ce nu-l împiedica pe Max să continue. Parcă aud: „Ce e drept, Jean are un talent formidabil. Ce e a lui, e a lui. E cel mai strălucit reprezentant al generației noastre. La el totul e nesilit, spontan și perfect dintr-o dată. E singurul care rămîne, singurul care ne supraviețuiește. Îmi place să-i dau idei, să le văd exprimate de el. Eu n-am răbdare s-o fac. Mă plictisește să scriu. Îmi risipesc geniul în viață. Poate mai tîrziu, cînd spectacolul nu va mai prezenta nici un interes pentru mine, am să mă constrîng să aștern negru pe alb tot ce mi-a trecut și-mi trece prin cap. Deocamdată mă mulțumesc să-l inspir, să-l călăuzesc pe Jean. El n-are idei. Nu pot să spun că e prost, dar inteligența lui prezintă, pentru mine, care-l cunosc, multe lacune. E ceea ce se numește, în știință, un imbecil. Un fel de jumate-nebun. Ca atare, poate fi și periculos. Să fii cu băgare de seamă cînd umbli cu el. Afară de Liliana, care-l ține de scurt, numai eu știu să-l stăpînesc. Mă știe de frică. Dacă-i dau drumul, se prăbușește“.

Cu toată această părere a lui, pe care i-am lăsat-o fiindcă delicatețea mea innăscută mă îndeamnă să cruț iluziile oamenilor, se întîmpla să nu ne vedem, să nu ne telefonăm zile întregi. „Mă întreb de Jean? Dispărut. Pierdut în curvăsăria internațională. Cine știe pe ce mîini a încăput. Cînd îl apucă, se dă la fund și nu-i mai dai de urmă. Intră cu cap cu tot în cîte una și-l ține așa pînă își termină banii. De obicei îi vin crizele cînd dă de parale. Își închipuie că e iubit pentru el însuși, că are succese la femei. E o marotă. În realitate e o victimă a vanității și a erotismului lui, pe care-l confundă cu virilitatea. Tot timpul lui e consacrat femeilor, și ce femei. Toate nebunele în căutare de pasiuni ne-

obișnuite și de indivizi în stare să se ție toată ziua de ele. În asemenea condițiuni e și lesne că ai succese : cînd tragi clopotele toată ziua. Femeile sunt ca pisicile. Amețesc și cad dacă latră la ele neînțecat.“

Și ceva mai tîrziu : „Știi că a reapărut Jean. Slab ca un urs ieșit din hibernare. Una din nenumăratele lui aventuri banale. A venit de s-a spovedit Liliane. Păcat de băiatul ăsta că e vicios. Nu se poate stăpîni. E bolnav. Ratează la sigur.

...Cu tot năravul lui nenorocit, Jean are o mare calitate. Pentru nimic în lume nu s-ar da la femeia unui prieten. E ceva sfînt pentru el, e tabu. Liliana îi cunoaște secretele. Ce femeie, Liliana ! Mă iubește ca o nebună ; sunt primul și ultimul ei amor, mă adoră. Și, cum îți spuneam, Jean e un om de onoare pe chestii d-astea. Încolo, nu poți avea nici o încredere. Să nu-i dai o afacere pe mîină, că lasă totul baltă și pleacă după vreun tur de femeie. Nu e bine nici să-i încredințezi bani. Cînd e în nevoie, nu mai ține seama de nimic. Pentru el, morala e pentru oamenii de rînd. Așază oamenii excepționali deasupra legilor. Și e convins că face parte dintre oamenii excepționali. Numai eu știu cît mă costă această convingere a lui. Ce e drept, are un talent remarcabil“.

Ca să-i facă plăcere, unii prieteni mă laudă. Le răspunde : „Da, e într-adevăr foarte simpatic. Cînd vrea să cîștige pe cineva, e un *charmeur*. Se face mic, ca să fie la fel cu toată lumea. Devine atent, lingușitor, irezistibil. Ai zice că e cel mai dezinteresat dintre oameni. Dar tocmai atunci exploatează sentimentele pe cari le inspiră. Vorbesc în cunoștință de cauză.

...Trebuie să-i trecem cu vederea micile cusururi — adăogă Max, totdeauna generos față de mine. Lelia e și ea de părerea asta. Poate o să scoatem ceva bun dintr-însul. E chestie de îngăduință și de răbdare. Avem și o răspundere în această privință. Suntem singurii oameni cari l-am tolerat în casă.

Năravul lui cu femeile, mania lui de a denatura faptele și situațiile, lipsa lui de răspundere în ches-

tiunile bănești, neseriozitatea și neținerea de cuvînt — toate aceste lucruri, privite *sub specia aeternitatis*, sunt în fond niște bagatele, au sfîrșit prin a-i închide porțile, una cîte una. Burghezia noastră meschină și îngustă nu știe să prețuiască talentele. La noi însă Jean și-a găsit un azil, un cămin, pe care-l iubește, îl respectă, poate din slăbiciune, poate din obișnuință, poate fiindcă la noi se știe demascat, nu știu, nu vreau să-i fac proces de intenție. Poate că Jean o fi o canalie. Dar față de noi e ireproșabil“.

De ce mi-amintesc de toate aceste amănunte fără de însemnătate și peste cari am trecut, și el și eu, de-a lungul a douăzeci de ani de prietenie, iar Lelia le cunoaște și ea de zece ani de conviețuire, de ce mi-aduc aminte de ele tocmai în ziua de azi, tocmai în ora de acum ? Așa e firea omului și, dacă aducerea lui aminte e cotropită, tocmai în clipele supremei despărțiri, de imaginile cari i-au otrăvit existența, nu înseamnă că în inimă i s-au șters sentimentele nobile cari l-au înălțat deasupra nimicurilor.

Sedeam acum alături de Liliana, în pernele limuzinei care ne ducea de la cimitir spre casă și nu mă puteam opri de a constata cît de bine o prindeau vîlurile de doliu. Paloarea ei avea frăgezimea trandafirilor galbeni, liniile zvelte ale naltului ei trup căpătau o subțirime de tinerețe dintii și în ciorapii lor de mătase neagră picioarele își spuneau toată musculoasa și tainica lor eleganță. Mi-a fost dat tot mie s-o însoțesc de-a lungul acestei triste întoarceri. Cui altuia i s-ar fi convenit sarcina de a o aduce pe Liliana în casa ei pustie ?

Limuzina luneca fără hopuri, în plină viteză : trebuia să străbatem orașul de la un capăt la altul. Amîndoi tăceam. Cuvinte de mîngiere ar fi fost nelalocul lor. I-aș fi luat prietenește mîna între mîinile mele. Dar și asta mi s-a părut de prisos. Ni-era de ajuns amîndorura simpla noastră apropiere, simțeam asta și pentru ea... Poate că mă înșel ; cu atît mai bine. Mai sunt doar cîteva minute. Voi fi atunci mai ușurat. Singurătatea în doi mă apasă. Plutește

5 în ea ceva nelămurit, un fel de vină, o complicitate în gol, în nelămurit. Şade lângă mine ca o stană de piatră. Oare la ce s-o fi gândind ? Poate că a şi uitat de prezenţa mea, sau poate că nici nu-i pasă. Mii-
10 nile ei înmănuşate se odihnesc pe poşeta de crocodil negru, calme, impecabile. Ține poşeta pe genunchi şi, cu gîtul ei lung, plin şi mat, de împărăteasă egipteană, e dreaptă, naltă, fără poză, fără sfidare. Maşina se opri la poarta blocului în care locuieşte. O ajutai să coboare.

— La revedere, Liliana !

Aş fi rugat-o să-mi lase maşina pînă acasă sau pînă la club, eram chiar contrariat că nu se gîndise la acest lucru. N-am îndrăznit.

15 — Şi-a dat vâlul la o parte, descoperindu-şi faţa :
— Vino niţel pînă sus.

20 Mă privea, cu ochii ei liniştiţi, limpezi în întunericul lor. Şi parcă plînsese în cimitir, adineauri. Fără îndoială, eu sunt cel care complic lucrurile. Ea e aşa cum arată : stăpînită, leală, indiferentă. Iar eu mă tulbur fără rost la gîndul că vom fi singuri — în sfîrşit singuri — în apartamentul ei. Să fiu corect ! Să fiu domn ! Să mergem sus.

25 Spre uimirea mea, cîţiva domni şi doamne o aşteptau în apartament. Servitoarea făcuse onorurile casei. Nu vorbea nimeni. Se servi un grog bine-venit în acest sfîrşit răcoros de martie. Acum se vorbea în şoapte, ca şi cum dormea în casă cineva. Trebuia să plecăm. Unul citea unul, musafirii îşi
30 luau rămas-bun. Dar plutea o întrebare în aer. Se vedea din şovăiala musafirilor, din schimbul de priviri, din îngrijorarea frunţilor. Şi, iată, o doamnă rupse tăcerea şi propuse Liliane să doarmă la noap-
te cu ea :

35 — Să nu rămîi singură. O să-ţi fie urît.

Liliana refuză ferm.

— Mulţumesc mult, spuse ea, dar vreau tocmai să fiu singură. Am nevoie să rămîn cu mine însămi. Dar nu vă neliniştiţi. Sunt tare.

40 Avea într-adevăr glasul ei cel de toate zilele, cum nu se poate mai liniştitor. Doamna care se propusese înger de pază renunţă. Mă ridicai la rîndul

meu, să nu fiu cel din urmă care pleacă, şi din fundul salonului văzui pe Liliana pornind în întîmpinarea mea. Îmi întinse mîna şi, cu politetca ei obişnuită, care însă în acea zi era semn de luare-
5 aminte, mă însoţi pînă la uşa dinspre vestibul şi, în întredeschiderea ei, îmi mai întinse mîna o dată :

10 — Bună seara, Jean ! Şi-ţi mulţumesc mult —
îmi spuse ea, ca şi cum o adusesem de la restaurant sau de la teatru. Şi te rog să nu mă uiţi, telefonează-mi. Pentru tine sunt totdeauna acasă —
15 şi aci deodată glasul ei, fără să cedeze, cobori cu o octavă — chiar astă-seară ; mi-e urît, nu vreau să fiu singură. Pe la zece nu mai e nimeni aici, trimi-
te femeia la culcare, poţi veni. Contramandează orice şi vino ! Fă acest sacrificiu pentru mine.

20 Nu pot spune cîtă rugă şi cîtă poruncă se cum-
păneau în glasul ei grav, pe care nu-l putea desluşi nimeni, cu toate că nici măcar nu vorbise mai în-
cet. Coborîse numai tonul cu o octavă mai jos, la
25 cel mai adînc contraalto, ca să nu se audă la doi paşi decît un zvon muzical, la fel de tare cu vor-
birea de mai înainte. În felul acesta, nimeni n-ar fi
putut afirma că vorbea mai încet numai pentru
mine, şi, ceea ce era mai rău, nici chiar eu nu eram
25 sigur că invitaţia ei e un secret care conţine o fă-
găduinţă anume. Nimic alt decît că mă prefera ca
să-i ţiu de urît, ca un vechi prieten, în această
noapte, cea mai însemnată dintre nopţi. Şi totuşi...
30 şi totuşi... Dar să mă gîndesc mai bine la altceva,
altminteri, pînă la zece, înnebunesc. Ce va fi, voi
vedea.

35 ...Această spovedanie ar trebui să se termine
aici. N-a fost decît o cercetare a gîndurilor mele, în
aşteptarea sfîrşitului inevitabil, care mă obsedează
zi şi noapte. Fiindcă e adevărat că prietenul Max
e grav bolnav şi poate nu mai scapă. Ce-ar fi să
40 telefonez ? „Alo, tu eşti, Liliana ? Nu-ţi recunoaşteam
glasul. Cum îi merge lui Max ?“

Aflai că Max a petrecut o noapte mai liniştită,
că n-a fost nevoie să se deschidă ferestrele decît o
singură dată. Dar Liliana mă invită pentru după-

amiază la orele cinci la căpățiul lui Max să fac pe
sora de caritate. Ea are neapărată nevoie să iasă
către ora aceea și va lipsi două-trei ore. Dacă am
răbdare și aștept, voi avea chiar norocul să o văd
5 diseară. Mi-a comunicat toate acestea pe un ton de
glumă liniștită, și dorința ei va fi împlinită. Cine
știe unde se duce? Mi-a spus: „Fă acest sacrificiu
pentru mine“. Poate că tocmai eu, ținându-i locul
lingă bolnav, îi înlesnesc întâlnirile. Dar n-am în-
10 cotro. Am s-o aștept.

INTR-O NOAPTE DE IARNĂ

Zi și noapte castelul din codrii Vasluiului fre-
măta și vuia de petreceri. Două etaje înalte și lungi,
cu ferestre și terase multe, cu arcade înguste și
5 coloane scunde, cu balustrade și trepte cari șerpuie
și coboară printre florile peluzei până la parapetul
de piatră și până la poarta monumentală a dome-
niului, ardeau de o lumină orbitoare, în șiroaie ne-
întrerupte, din creștet până în temelii. De departe,
10 prin întuneric, părea să fi luat foc chiar dealul în-
pădurit.

Intr-una din nopțile aceluia bal fără încetare, un
drumeț se opri în fața porților de flori aurite și
balauri de fier. Zăpezi se topeau în moină. Venise
15 șchiopătînd, pe jos. Îi era cald. Purta șoșoni desche-
iați, blana desfăcută la gulerul de biber, fularul în
vînt, și-și dăduse ușor pe ceafă pălăria cilindrică
și lustruită. Bătrînul Nicodim, valetul de totdeauna,
sosi. Îl recunoscuse și îi deschise. Poetul Dionis trecu
20 pe lingă el, șchiopătînd de-abia simțit. Se credea
observat. Dar nimeni nu luă seama la Dionis.

Slugile și șoferii chefuliau pe apucate, prin aca-
returi. În sufragerie, la mesele înșiruite și aduse în
chip de potcoavă, gazdele și oaspeții se cam între-
25 cuseră cu băutura. Sfios și palid, întîrziatul se stre-
cură pe un loc mărginaș, printre meseni.

Nu era o lume aleasă, ci numai chiabură. Femei
tinere, frumoase și strălucit împăunate. Răsfrînte
în privirile lor, scînteiau ca roua de lună broșele,
30 inelele și cerceii, diademele, șiragurile și brățările.
Din candelabre, luminile șiroiau pe umerii goi, pe
pletele vii, blonde și negre, pe zimbetele tinereții.

Dionis venea pentru această priveliște, a femeilor. Altminteri, nu avea ce vorbi cu ele. În alte case numele lui ar fi deschis ca o cheie inimile și închipuirile. Aci el nu spunea nimănui nimic. Moda însă e mai puternică decât neștiința. La balul perpetuu i se păstra un loc și lui Dionis. „De ce nu dansezi?” îl întrebau, amabil, cucoanele. Și Dionis își amintea că e schiop. „Știu de ce nu dansezi, stăruia o doamnă cu pretenții la mai aleasă simțire, faci rău; nici nu se bagă de seamă... haide... încearcă”. Dionis refuza. Nu dansase niciodată și nici nu va dansa. Cu nimeni. Era și pricina din care părea că se plictisește și din care plictisea și pe alții în lume. O lume care bea, joacă bridge și dansează.

Stăpina casei îl prețuia pe Dionis. Poate că astfel se putea deosebi ea de celelalte cucoane. Căuta să-i țină de urît. Nu prea știa cum. Îl îndemna să mănince. Îi umplea paharul. Împrejur oaspeții se îmbuibau neîndemnați. Se glumea tare de la un capăt la altul. Hohotele izbucneau zgomotos. Anecdote cu tîlc și sîciieli brutale. Amfitrionul, cuprins de o veselie agresivă, se duse să ciocnească cu Dionis. „Beau în sănătatea lordului Byron... sau cel puțin a reîntropării lordului și poetului Byron.” Dionis se înroși. Aproape nimeni însă nu știa pe aici că Byron fusese schiop. Amfitrionul rămase să facă haz de unul singur. Improșcînd sunete ritmice, orchestra risipi gluma. În încăperea vecină perechile lunecau întetît.

Răsunară deodată zurgălăi scuturați puternic la scară. Atît de puternic, că zvonul pătrunse pînă pe săli, parcă de pretutindeni. Ce sanie să se fi tîrșit pînă la castel prin zăpada săracă, de moină? Bătrînul valet Nicodim s-a frecat la ochi: a fost o nălucire de cai albi la o sanie și un pleasnăt de bici, sau de fulger. Apoi nimic. O doamnă înaltă, în rochie de solzi de aur și argint, trecu pe lingă ei. Nici nu știe Nicodim cum s-a pomenit cu mantila ei pe braț. Doamna se ivi în prag. Cu un umblet lin, ca în vis, a pătruns în mulțimea rotundă, rotită din perechi. Dionis o zări printre cei dintii și rămase cu ochii ațintiți. I se păru că pasul ei i-o desfășoară,

i-o aduce ca pe un cîntec de-a dreptul în suflet. De l-ar călca pe inimă cu acel pas, inima lui s-ar gura ca un ciine. O clipă, oaspeții s-au despărțit în fața ei. Nici oaspeții, nici gazdele nu o cunoșteau, și totuși intrarea ei și felul cum înainta printre spinările înclinate, în tăcerea ce se lăsase, avea ceva din vechi și neîndoielnic stăpînitor. Așa cum înaintează anotîmpul în anticipata escortă a nopților și a zilelor: o potecă strălucită de umeri, de bucle, de rochii și fireturi se desfrunzise, deschizîndu-se și închizîndu-se dinaintea și pe urma ei.

Femeia trecea cu privirile pline de un foc întunecat, cu nările parcă adulmecînd, cu mersul sprinten și plin de puteri înaripate ca elanul fîntînilor. Se opri, pe un gînd. Și vraja se rupse. Orchestra se porni plesnind dezmetică din coarde, sala luminată se avîntă în largurile sonore ca o corabie sfîdînd furtuna. Un dans cum n-a mai fost s-a încins sub lămpile turburi. Prin vârtejul de culori și de ritmuri, străina dansa fără preget, trecea sălbatic și lin de la un dansator la altul. Dionis urmărea prin mulțime legănarea ei magnetică. În spiralele valsului, pletele ei se desfăceau grele, amenințau să-și reverse inelele. Privirile îi scînteiau de o îndîrjire de viață frenetică și plăpîndă, un dar pentru toți și pentru nimeni. E tainică și răcoroasă ca umbra codrului apropiat, și Dionis e amețit și trist privind-o.

Nebun, tineretul balului îi ațîne calea, să-i vie fiecăruia, dacă se poate peste rînd, rîndul. Dezlănțuit și concentric, dansul își pierde mințile. Salve de pocnete de șampanie. Explozii de orchestră. De un vînt adînc ușile toate se dădură simultan de pereți. Din curte și din parcul alb, hora oamenilor în straie de sărbătoare năvăli prin terase în saloane și se prinse în dansul oaspeților ca un vârtej sporînd într-o tempestă. Lămpile învinețesc. E ca un geamăt de fericire pretutindeni.

...Nu era o părere. Dinaintea lui Dionis, poetul schiop, înfundat într-un fotoliu, s-a oprit, în solzii aprinși ai gătelii ei, străina. S-a înclinat ca o doamnă de altădată, și era în grația reverenței ei o muzică de demult. Lui Dionis i s-au împăienjenit pri-

virile. Îi vijile capul. Gura uscată : nici un suris, nici un cuvînt. În jurul lor răsună aplauze. Irezistibilă, orchestra își năpusti semnalul. Dionis s-a ridicat ca în vis. Au pornit.

5 Dionis dansează. Perechea dansează. O ține în brațe. E în carne și oase. E mai ales coamă de bezne albastre, piele de arșiță și un suris dulce-amar ca cireșile negre, roșu-întunecat ca sîngele murelor. Umerii șlefuiți și sînii aprigi respiră de clocotul vieții. I se pare lui Dionis că e năpădit de o mireasmă de troiene de toamnă, o adiere de ghiociei și un fum de jăratec sfînt. Nici o femeie nu palpită astfel. Sub fruntea scundă nu e nici un gînd, e numai o poruncă fără iertare. Iar în priviri, ca un
10 îndemn la goană și salt peste focuri. În săli : un cîntec răgușit, un tropot de centauri.

Și deodată nimeni nu i-a mai văzut pe străină și pe Dionis. Niciodată.

Bătrînul valet spune că i-a întîlnit la vestiar.
20 I-a trecut mantila de hermină, pe care Dionis aproape i-a smuls-o din mîini, ca numai el să aibă cîntea de a o potrivi pe umerii nobilei doamne. Ea și-a suris o clipă în oglindă. Dar cine mai poate crede pe un bătrîn valet amețit de somn și șampanie că
25 el mai afirmă cele ce urmează ? Cînd cei doi oaspeți au ieșit pe peron, nu i-a întîmpinat nici un echipaj. Străina a făcut doar un semn încet, un semn prelung și grațios în zorile turburi. Bătrînul valet Nicodim auzi ca un freamăt aerian de clopo-
30 ței, undeva, departe, și din ce în ce mai aproape, urmat de un zornet scurt de oprire. A văzut caii albi și falnici înhămați la o sanie de mătasă și s-a repezit să susție oaspeții la suit. Dar cînd el, cu mîna înmănușată și oferită de sprijin spre nobila
35 doamnă, s-a înclinat profund peste pantoful minuscul de pe scăriică, biciul năprasnic a fulgerat din nou. Nu s-a mai văzut nici pantoful de atlas, nici nimic. Se auzea numai zvonul de zurgălăi depărtîndu-se. Și bătrînul valet Nicodim a rămas tu-
40 șînd delicat și pe gînduri : în palma mînușii albe ținea o monedă mare de aur, cuvenitul bacșiș. Niciodată bătrînul valet nu mai văzuse o asemenea monedă.

A vrut atunci să-și cheme stăpînii și să le povestească strania întîmplare. Dar în castel creștea tumultul de orgie. Nu se mai deslușeau umbrele de lumină, nu se mai descleștau perechile. Nu mai
5 era un bal, ci o chermeză. Singur un reporter monden, special, trimis la castel cu un kodac cît un degetar, a catadicsit să-l asculte și a luat cîteva note pe carnetul lui parfumat, sfătîindu-l pe valet să nu spună nimănui cele petrecute pînă nu va tele-
10 grafia la ziar de la poșta mai apropiată. Un numismat aflător la serbare l-a lămurit că moneda de aur e indescifrabilă, deoarece slovele de pe ea aparțin unui alfabet necunoscut chiar numismaților, că efigia suverană, de o clasică puritate, nu poate fi
15 identificată de-a lungul istoriei scrise. „Această monedă a fost bătută în timpuri imemoriale și mă voi ocupa de misterul ei“ — a decretat numismatul. Reporterul monden s-a prăvălit pe un birou cuconesc dintr-un salonaș lăaturalnic. Și a redactat un
20 reportaj romanțat și vagamente poetic.

Atunci de-abia izbucniră la castel comentariile. A fost ca de obicei într-o dis-de-dimineată de bal frenetic. Ziarul proaspăt sosit trecuse din mină în mină. Oaspeții palizi alcătuiau cerc în jurul căminului maiestos din sala de recepții. Pe figurile doamnelor se sleiau fardul și rimelul, iar gulerele bărbaților nerași își pierduseră virginala frăgezime. Ca-
25 fea și coniac întremau energiile obosite.

— Io nu găsesc nimic extraordinar în toată povestea, se rosti cel dintîi amfitrionul ; valetul Nico-
30 dim era beat și nu știe nici ce-a văzut, nici ce spune.

— Judeci după dumneata, îl întrerupse ostil castelana. Nicodim nu-și pierde niciodată luciditatea.

— Io cred că străina era însăși Moartea ! inter-
35 veni o cocheta scheletică și împopoțonată, pe un glas de medium căzut în transă. Moartea care l-a ales și l-a răpit dintre noi pe Dionis.

— Ce idee, e o moșiereasă din vecini care-și înșală bărbatul ! O cam știu eu. Fuge noaptea din
40 casă ca o Messalină. E încurcată cu ipocritul ăla de Dionis de cîteva luni. Nu uitați că Dionis e șchiop, și proverbul spune...

— Pfui ! *chérie*, șampania te-a făcut să pierzi măsura.

— Imi dați voie, luă cuvîntul, pe un ton baritonal, un academician între două vîrste, mi se pare că la această oră divagăm cu toții...

— S-auzim ! S-auzim !

— În problema care ne preocupă, reluă cu autoritate academicianul, necunoscuta nu e decît un simbol ; e, dacă vreți, Muza Poeziei, care a pogorît și a smuls pe poet, cu inspirația lui, din mijlocul unei societăți frivole și profane. În ceea ce privește misiunea în sine, nimic nu e mai puțin minunat decît această banală răpire a lui Dionis, dat fiind că faptul nu face decît să confirme vechea mea teză : natura imită literatura.

— Așa e ! întări un adolescent sectar și fanatic, a fost Muza Poeziei pure în persoană.

— Interpretați faptele ca pe un text ! protestă jurnalistul, aci e vorba de întîmplări adevărate !

— Faptele trec, textele rămîn ! replică sentențios academicianul.

— Ba a fost o bacantă ! vociferă, ca să fie auzit, un militar viguros, nimeni altcineva decît bacanta ținutului acesta bîntuit de iele. Numai ea putea să ne înnebunească în halul în care eram în noaptea aceea. Vă mai amintiți de dansurile și melodiile improvizate atunci ? Bietul Dionis e mort în ora asta. Ar trebui să organizăm o bătaie să-i găsim trupul gol sub vreun maldăr de foi, în vreo poiană. Că știți că bacantele nu glumesc cu cei pe cari îi preferă !

— Ați uitat moneda ! se amestecă numismatul în vorbă, și proțăpi în două degete ale mîinii lui ridicate moneda enigmatică. Vechimea ei și anumite amănunte mă îndreptățesc să cred că a fost bătută pe continentul dispărut al Atlantidei.

Reporterul a luat notă și de aceste păreri pe cari le-a consemnat într-un nou reportaj. Dar s-a abținut de la orice comentarii, mărgînindu-se să adauge că ele nu modifică faptul în sine, al dispariției într-adevăr miraculoase a celor doi fugari cu atelaj cu tot. Era încredințat că reprezintă astfel punctul de vedere cel mai sănătos. Un singur lucru îl tur-

bura : kodacul lui, ținut de mai multe ori, în noaptea cu pricina, asupra misterioasei necunoscute, nu înregistrase nimic. Dar nu se sacrifică un reportaj fantastic pentru un amănunt fără importanță. Ziaristul a ieșit din incurcătură publicînd fotografia propriei lui iubite, luată la un bal provincial. Soluția i se părea cu atît mai nimerită cu cît misterioasa străină era o femeie de o neîntrecută frumusețe. Și pentru a pune capăt îndoielilor eventuale, ziaristul își asigură cetitorii că el, emeritul reporter, care urmărește evenimentele cu ochiul rece al unui observator științific, a fost, alături de Nicodim, martor ocular al minunii în chiar momentul dispariției superbe doamne și a lui Dionis. Că așa se scrie istoria.

SIMPLĂ POVESTE

În spatele casei, gardul coboritor sfîrșea în mlaștinile și ierburile sărate din marginea eleșteului. Cîteva sălcii îngenuncherate așteptau trecerea lui Isus. Cînd se înnopta, robe de foc răsăreau din apele încropite și alunecau supranatural de lin.

Acolo, ascuns în plante și cu fața în noroi, un tînăr asculta de cîteva ceasuri broaște. Și, cînd una din ele sârcea, se înfiora de luare-aminte. Nările lui suflau în plămada de pămînt și apă și ochii imprumutau coceleala tristă a lacului. Fluierau undeva grieri, liniștit, ca odihna ruinelor. Cîte o broască se oprea pe o piatră, holbată și imobilă, de culoarea zidurilor murdare. El, fericit în ascunzătoarea lui, în tăcerea gilgîitoare și acvatică, o privea, imitîndu-i atitudinea. Și-n sufletul său obscur simțea o afinitate mare între el și animalele atît de cumiști și nemișcate și cari au desenuri negre pe galbenul pielii.

În seara aceea se ridică mirat că nu-l strigă nimeni. Era flămînd. Purta haine frumoase de oraș peste umerii frumoși și mijlocul athletic. Pletele se răsfirau în vînt, și printre pomi apăru ca un tînăr poet. Se îndreptă spre ușa neagră și veche din spatele casei sale de unde de aseară îl gonise neprevăzutul atîtor vizite neînțelese, cari toate se ocupau de femeia lui. Coridorul părăsit îl duse pînă la o scară pe care o urcă furișat.

Trebuie să ne amintim însă de cîteva întîmplări destul de fragede în gura anumitor servitori bătrîni, pentru cari fapte petrecute de un an sunt savuroase

noutăți, dată fiind monotonia vieții lor și, în cazul de față, partea fiecăruia într-o acțiune atît de particulară. Cale de un sfert de oră de casa de lîngă lac, se ridică o clădire cu două caturi, cu zidul mincat de vreme, și o mulțime de scări de piatră înverzite de mușchi dînd în șubrede uși condamnate. Multe geamuri desființate în masa cubică a conacului păzit de salcîmi patriarhali și de o veche pereche de slugi credincioase și hoate, pentru că prin încăperile lugubre de țipătul isteric al vîntului și în preajma lor au rătăcit ades stafii mărețe, în falduri albe, al căror mutism te îngheța și a căror dragoste pentru mătăsăriile strămoșești și sacrele argintării din sufragerie și capelă erau constatate. Ele veneau, de bună seamă, de sub lespezile scrise cîrlic ale celor două morminte din curte, înmormîntate și ele în bătăria cît crucile de piatră înnegrită.

Boiêrul, redus la mia de pogoane ultimă, plîpînd și chel, cu ochi verzi și nas curb, ocupa zi și noapte un singur fotoliu Voltaire dintr-o cameră cu foarte multe cărți și cu vastă masă de scris la mijloc. La picioarele fotoliului, zăceau, deschise sau nu, volume groase și infolii și multe hărți, succesiv consultate, cari îl duceau la precizarea planetei unde se adăposteste Creatorul cu familia divină, a suprafeței paradisului făgăduit, la numărarea mînăstirilor de sfinți și denumirea stareților, precum și a castrelor de argint de pe cari se avîntă spulberător oastea splendidă a ingerilor. De multe ori, urcat în clopotnița unei biserici părăsite, sperînd bufnițele savante, moșierul tîlmăcea fetei sale puternice și blonde expresia fețelor siderale și amîndoi, atîrnați de birne, așteptau de la steaua cu pricina semnul revelator.

Ori fata, cînd cobora sau umbla singură prin conac, vedea adesea trecînd pe lîngă dînsa cîte un animal de catifea neagră cu pete largi și luminate ca floarea-soarelui și cu limba și gingiile de mărgean între colții de os strălucitor. La început se speria. Cu vremea, animalele se înmulțeau, reptilele o atingeau adesea cu gheața lor dezgustătoare. Cînd vedenia pierea, tatăl îi tîlmăcea că a văzut, prin intermediul stafiilor cari îi șterpelesc argintă-

ria, câteva exemplare din menajeria lui Noe, scun-
ceresc de îmbărbătare a năzuințelor sale înțelepte.
Ea se apleca peste gherghef ori citea din romanele
franțuzești ale sinucisului frate, purtat adesea în
poștalion spre graniță.

Implinea curînd douăzeci și cinci de ani. Noap-
tea covîrșită de parfum îi moleșea aerul odăii. Cînd
se culca și se ruga, își frîngea mâinile și privea pe
icoana mare cît un copac de pivniță un Sfînt Gheor-
ghe cu zale și genunchi goi, grumazul dîrz și privi-
rea adîncă. Intr-o noapte a coborît desculță pe ni-
sipul cald, a îngenuncheat pe mușchi, s-a apropiat
de colțul dinspre partea lor a lacului, unde zăcea o
barcă, a zărit rochiile de foc ale umbrelor sfinte și,
așteptînd pe Sf. Gheorghe, a cîntat. Dimineața, în
sufragerie, ceru tatălui ei :

— Tată, spune-mi viața Sfîntului Gheorghe, a
Arhanghelului Gabriel și Mihail, a oamenilor cari
n-au stat pe loc să citească și să capete sfinte obi-
ceiuri ca mărița, ci au minuit sabia și au înfrînt
calul în pulpe.

Intr-o dimineață, depărtîndu-se de lac, fata se
îndreptă spre pădure, cu părul pe umeri și trupul
falc de fecioară germanică. Auzise de departe tă-
lângi. Era atrasă de viața încordată a hergheliilor,
de desfrîul placid al cirezilor și, instruită de viața
animalelor, creierul ei calcinat de obsesii deslușea
acum trebuințele. Se cufundă îndată în umbra ra-
murilor nervoase, cu mirosul putred al anilor tre-
cuți și exalări tari de flori sălbatice și pămînt vir-
gin, pînă ajunse în luminis gras. Cîteva oi, grămă-
dite ca o mobilă, pășteau. Rar, ca și pasul, se scu-
turau talângile. Iar în iarbă, cu tîmpla pe pămînt
și brațele goale, învelit într-o cămașă deschisă la
piept, un tînră puternic o privi cu ochi mari și foar-
te buni. Părul răvășit în inele. Ea îl întrebă :

— Ce faci aici ?

— Mă joc.

— Ești singur ?

— Cu oile.

— Mă lași și pe mine ?

— Dacă nu ești rea, te las.

Ea se așeză și aproape îndată începu să i se joace
în păr. Băiatul își lăsă capul frumos și mare, întîi
neștiutor, pe urmă alintat de mîngîierea ei lină și
nouă. Cu greu află de la el că e fiul celor doi ser-
vitori de la curte. Iar el pricepu că fata cea bună
e fiica stăpînului, lucru care nu-l impresionă. Se
strînse lîngă ea și, stîngaci, îi răspunse dezmierdă-
rilor. Pe urmă gurile lor proaspete se sărutară. Era
dimineață foarte, și frigul, căzînd pe ei ca o lumină,
îi alipi. Întîlnirile urmară zi cu zi, căci el se întoarse
mereu în același loc, dus de vigoarea sa trezită, care
nu-i lua blindetea mare din ochi.

Dar moșierul văzu că fiica lui nu se mai intere-
sează de corturile din tabăra paradisului, nici de vi-
tejiile Sfîntului Gheorghe, iar cînd — mult mai
rar — animalele bălțate o înconjurau, explicațiile
lui mistice erau o consolare insuficientă.

Și cînd observă curînd sarcina fetei și descoperi
lucrurile, părăsi astronomia ca să pregătească mări-
țișul provizoriu al domniței, nefiind convins de na-
tura divină a sărăciei de duh așa de exclusive.

Spre marea lui mirare, părinții, vechile lui slugi,
se opuseră, protestînd jignîți împotriva nenorocirii
băiatului lor cu ochi buni și cu suflet sumar, ară-
tînd subit o frumoasă preocupare paternă pentru
văcarul și ciobanul foarte ciomăgit. Tîrziu, și după
multă enervare, se gîndi stăpînul la mijlocirea citor-
va sute de galbeni, în urma cărora, prin bună în-
țelegere, îmbrăcară pe înapoiat în haine scumpe
nemțești. De frică, lui îi curgeau lacrimi grele din
ochii largi pe obraji. Părul făcea vîrtejuri și cîrli-
onți neboierești. O tunsoare îndreptă neajunsul.

După căsătorie, cînd li se dădu casa de lîngă lac,
unde aveau să stea pînă ce măritata va naște, cu
multă greutate văcarul fu ținut lîngă cămin. Avea
un simțămînt dobitocesc, umil și imperativ pentru
soția sa. De multe ori se tolănea pe covor la picioa-
rele ei și o urmărea cu ochii și se scula cînd dînsa
trecea în altă odaie. Îi plăcea însă somnul lîngă lac
și cîntecul broaștelor. Odată o trase de mîna cu pu-
tere, silind-o să se culce acolo, lîngă dînsul. Dar
seara nu i se dădu nimic de mîncare, și socrul, che-
mat, îi trase cîteva bice. Biciul trecu apoi în mîna

soției. Vinul fu o atracție nouă. I se dădu destul de mult. În acest chip slabele lui lumini se stingeau repede. Ades se întuneca pînă în a se asemui cu broaștele cari se opreau atente pe pietre. Seara se mai întorcea în patul soției sale. Domnița uita de arhangheli, nu mai avea vedenii, nervii se regenerau și legăturile cu bărbatul ales o impresionă cu o unire cu un animal de curte. În curînd, văcarul fu izgonit de biți și din pat, spre malul lacului său, de unde la prînz și seara îl chema sluga domniței și mama lui. În suflet îi răsări o ură întunecoasă, care creștea cu foamea. Cînd brațul alb, atît de dorit, ridica biciul, simțea o săritură de minie asupra ei, omoritoare, dacă privirea lui bună nu se zăpăcea de ochii drepți și aspri.

În ziua nașterii, moșierul își părăsi din nou teologia astrală, și doi doftori, de demult cunoscuți și aduși din oraș, goniră pe imbecil către eleșteul său. Femeia născu greu un monstru care muri în două ore. Fu năvălită de o căldură dîrză și obrajii galbeni se aprinseră. Închise pleoapele arzătoare. Doftorii înțeleseseră răul cel mare pe care-l numim azi febră puerperală. Vegheară toată noaptea. Tatăl copilului adormi în nămol. Ziua trecu în griji. Afară, el încercă să mănînce cîteva rădăcini și ciuperci, care îl făcură să urle. Și foamea chinui golul ființei sale masive, îi uscă gîtul și-i licăriră dorinți în minte. Din întuneric, strigă plîngînd către casă : „pîine, pîine“ —, dar nu-l auzi nimeni. Se strecură deci înăuntru pe furiș — cum am spus la începutul povestirii acesteia. În bucătărie nu găsi nimic altceva decît puțin miez de pîine. Într-o sală dormea moșierul pe o canapea, lingă rămășițele unui ospaț. Dar de moșier îi fu foarte frică și trecu ușor și încovoiat în odaia nevestii sale. Era singură și dormea. O lumină tăcută i-o arătă albă și înflorită de friguri, cu sînul umflat ieșind din cămașă. Ceru încet, încrezător în bunătatea ei : „pîine“. Dar iarăși nu fu auzit, și tăcerea stăpîni exaltîndu-se din lucruri și din respirarea bolnavei. O privi umilindu-se în umbră. Pe virful singeros puncta o picătură de lapte și pîine de sînul drept pînza cămășii era udă. Un gînd repede îl împinse. Totuși, merse cu băgare

de seamă, impusă de somnul odăiții, și se aplecă. În jurul trupului aerul îi dogorî fața. Și buzele sale uriașe cuprinseseră întîi lin sînul. Apucată de mușcătura dinților, bolnava se trezi îngrozitor. Văzu capul greu și, prin piele, mișcarea lacomă a gîtlejului care înghițea. Ochii nu i se mai închiseră, ci deveniră albi. Și corpul ei se răci, se răci, cînd moșierul își descărcă pistoalele în capul care mîncea.

AMICUL MEU MYRMIJDON...

...Se află într-o stare de veșnică euforie. Nimic nu-l sperie, nimic nu-l întristează. L-am văzut de curînd. Gulerul ros, manșetele cu mustăți, ținută îngrijită, dar coatele vestonului și turul pantalonilor au prins lustrul subțire al vechimii. Știam că de curînd fusese prigonit, că suferise pierderi. Am înginat cuvinte de condoleanțe și de îmbărbătare. M-a oprit cu un hohot sonor și strălucind încă agresiv și tinăr.

— Dragul meu, sunt un nerușinat, se scuza el. Și sunt nesimțitor ca un cîine turbat, în care din ce dai, mușcă mai lung și mai tare. Îmi merge prost, fără îndoială și sunt încolțit de pretutindeni. Sunt ca omul de cîlți din iarmaroace, omul care primește palmele pentru încercarea puterilor. Am luat-o pe drumul biblicului Iov și, dacă nu se schimbă nimic, voi ajunge, cu vremea, un fel de gazdă a năpastelor. Dar, oricum ar fi, ce-mi pasă. Ia uită-te la mine (Myrmijdon își răsuci mustața de spadassin în ochii mei). Fac eu impresia unui nenorocit? Spune drept, ce-mi lipsește? Am trăit totdeauna cu capul sus, ca un om liber și nimeni nu m-a văzut ploconindu-mă vreodată. La fel trăiesc și acum, cînd și se pare că m-au cam ingenuncheat poverile și m-au cam poticnit piedicile ce mi se tot aruncă în cale. Știu și de ce mi se aruncă, știu și care mi le aruncă. E pentru că tot ce îi căznește pe ei pentru mine e treabă ușoară și făcută la iuteală. Tot ce li se pare grav și august pentru mine e joacă și voie bună. Avere, faimă și dragoste: iată ce îi preocupă și îi muncește din răspuțeri și le mănîncă tot

timpul. Avere! Am făcut-o și am pierdut-o de mai multe ori, fără să-mi bat capul și fără să-mi îmbolnăvesc ficatul. Și adevăr îți zic ție: voi mai fi bogat și sărac încă în cîteva rînduri, uite așa, fără să-mi vînd sufletul și fără să-mi rup șalele de obo-seală. Sub ochii lor am să semăn din nou aurul pe la răspîntii, numai ca să le fac puțină ciudă, și ei, bieți inși fără noroc și fără căutare, știu acest lucru. Dar ce pot face. Viața e bună, e darnică, dar capricioasă. Pe unii îi răsfață încă din leagăn. Fac parte dintre aceștia. Am ceea ce se numește *la gueule sympathique* și sunt superficial, sunt frivol, și, cînd mă apuc de un lucru (totdeauna în ultimul moment), îl duc la capăt ca prin farmec. Pesemne că datorită acestui lucru am ajuns unul din tehnicienii cei mai de vază în specialitatea mea și re-numele pe care l-am dobîndit îmi îngăduie supremul lux de a-mi întrerupe activitatea după plac și de a-mi oferi repetate vacanțe pe care le închin desfătărilor.

— Bine de tine, exclamai eu cu acreală: *tu te le coule douce!*

— Nu cumva vrei să mă bocesc! Îmi răspunse Myrmijdon, cu un surîs de antipatică superioritate. Și ce-ai zice de mine dacă mi-aș schimba felul de a fi numai ca să fiu pe placul acestor pizmuitori pentru care, de altfel, nu există pe lume nici compensație, nici consolare. Că în zadar mediocrii și obscurii își caută satisfacția și răzbunarea în răutate. Chiar dacă aș vrea, nu pot nimic pentru ei.

— Dar sunt mulți și răi. Dacă continui să-i sfidez, te vor coplesi!

— Asta nu le va aduce în schimb dragostea femeilor, cel de-al treilea favor al vieții după care suspină în cor, și tot degeaba. Uită-te la ei! Luni de zile, trag clopotele și se țin în preajma cîte unei crude cochete, care face pe n-aude-n-a-vede. Desfășoară sub ochii ei comori de sentimente alesc, făgăduiesc marea și sarca, le oferă pe tavă luna de pe cer, și nici măcar nu sunt băgați în seamă. Aman-tele lor îi disprețuiesc, nevestele lor îi înșală. Ei nu află adevărul întotdeauna, dar asta îi crește în ridicul, și în subconștientul lor stăruie o vagă spai-

mă că de ce li-e frică n-au scăpat. Numai doamnele lor cunosc delicioasa și tainica realitate.

— Toate bune, observai eu, dar spune-mi în ce măsură starea lor răscumpără neplăcerile tale...

5 Amicul Myrmijdon avu un suris, pe care-l găsii pur și simplu abject. Un suris de o incurabilă și dezgustătoare fudulie masculină. Mă privi pe sub gene, ca pe o femeie, și, răsucindu-și din nou musteața ca pana corbului :

10 — Întreabă-le pe ele, nu pe mine, îmi șopti el. Mă știi doar cât sunt de discret : pînă la martiraj, pînă la sacrificiu.

AMINTIRI FANTASTICE

Cred că mi-aduc foarte bine aminte de sinii doicii mele. Mari și grei, de culoare arămie închisă și cearcâne largi, cernelii, la sfîrcuri. Imaginea lor
5 m-a urmărit, de-a lungul copilăriei, la răstimpuri. I-am și visat din cînd în cînd, pînă foarte tîrziu. Cred că ultima dată aveam treisprezece sau patru-sprezece ani. Mai întîi visul era bun ca un răsfaț. Mă simțeam bine cu fața îngropată în rotunjimile
10 lor moi și catifelate. Mă cuprindea un somn și mai adînc decît cel pe care îl dormeam și această senzație de somn în somn mă legăna nespuns de dulce. Curînd însă începeam să-mi pierd răsuful. Sinii creșteau înăbușitori de mari și de calzi, îmi astupau
15 nările și gura. Mă pierdeam între valurile lor cotropitoare ca între două perne uriașe. Camera întreagă părea năvălită de puhoiul lor blajin și moale. Mă zvîrcoleam fără scăpare. Lumea însăși, spațiul nemărginit se alcătuia din doi sinii arămii cu cearcâne
20 vinete care își striveau discurile lor plăpînde de fața mea schimonosită în lipsa de aer. Aș fi vrut să strig, dar nu puteam. În sfîrșit, printr-o deznădăjduită opintire, scăpam de sub bolta întunecată a somnului, ca și cum o pîrghie mi-ar fi înmînat
25 puterile. Mă trezeam, scăldat în sudori reci, singur în beznele dese. Pereții vechi și masivi, draperiile grele ale ferestrelor adînci, ușa de stejar din pragul lat mă despărteau de orice zgomot. Nici o șoaptă nu ajungea pînă la mine. Mă umplea bucuria
30 neașteptată că totul n-a fost decît un vis urît. Dar mi-aminteam cu plăcere de sinii pe care-i vedeam cu ochii minții din cînd în cînd. Vedenia care de-

forma imaginea lor plutitoare în spațiul închipuirii mele n-a izbutit niciodată să mă facă să-i urăsc. I-am căutat mai târziu printre întâmplările felurite și efemere ale rătăcirilor mele, sau mai degrabă

5 i-am regăsit fără să-i caut. N-au fost cei mai frumoși, fără îndoială.

În această privință, a sinilor, norocul m-a întâmpinat adesea cu apariții imaculate sau însoțite, care mi-au stîmpărat foamea și setea ființei și

10 mi-au împăcat gîndul cu zidirea lumii. Dar sinii mari și moi, arămii și cu cearcăne de cerneală, mi-au ispitit totdeauna răsfațul, mîngierile și îndrăznelile. Poate că m-am simțit cu ei mai frate, de dinainte. Am găsit, mai târziu, în cărți, fel de fel de explicații

15 și învățături în legătură cu acestea. Cred însă că nu se țin pe picioare și că la urma urmei nu au nici o însemnătate. Poate că sinii aceștia care mi-au dat viața dăinuie încă la izvoarele lumilor și ale luminii. Ei vor mai veni o dată să-și atingă sărutarea lor

20 întunecată de chipul meu îngălbenit de vreme, ca o filă dintr-o carte de demult. Ei vor veni o singură dată să-și mai apese pecetea lor vinătă și moale pe răsufierea mea slăbită, pe ochii mei închiși, ca să nu se mai deschidă.

DRUMUL PRIN PLOAIE

...Trenul plecase de vreo jumătate de oră și micul peron era pustiu. În jurul gării de cărămizi roșii, coplesită de iederă ca o locuință de vară, nu mai era

5 nimeni. Departe, pe șosea, se mai deslușeau, într-un nor de praf, briștile și căruțele ținutului cari culeseseră călătorii.

Nu mai aveam alt de făcut decît să o pornesc pe jos. Asfințitul poleise zările și cîmpia. Încă puțin

10 și se lasă seara. Mă amenința răcoarea ultimelor zile de august. Cu neputință să aștept aici întoarcerea trenului, pînă dimineața. Alb ca miezul de piine, drumul îmi chema pașii. Mergînd potrivit, puteam pînă la opt să ajung la fermă, tocmai vremea mesii

15 la care eram pofțit.

Aveam prin buzunare și un mic crochiu, pe care prietenul meu mi-l desenase, în clipa cînd îmi des-

crisese, cu entuziasm, cuibul voitei lui singurătăți.

Dar de ce n-a trimis sau n-a venit cu trăsura,

20 să mă ia, cum ne-a fost vorba? mă întrebam grăbind printre salcîmii șoselei. Roiuri de țîțari se jucau peste coroane. Să mă fi uitat, poate? Nu mi se părea cu putință. Stăruise atît de mult! Mi-aminții atunci de camaradul de universitate și, mai târziu,

25 de oaste... Războiul cel mare în care se distinsese și anii care au urmat. Icoane uitate plutiră în priveliștea monotonă a locurilor pe cari le străbăteam fără grabă. Nu prea avea reputație de om punctual prietenul meu Vidrașcu. Părea mai mult un origi-

30 nal, bun băiat, cum se zice, dar de felul lui cam sucit. Totdeauna i-a plăcut să trăiască o viață deosebită decît a celorlalți, și de unul singur. Se po-

vesteau pe seama lui unele lucruri extravagante. E
 poate în adevăr un excentric, și faptul că n-a venit
 la gară, nici n-a trimis trăsura să mă ia îmi întărea
 această bănuială. Eram desigur victima uneia din
 5 faimoasele lui întârzieri. Da, mi-aduceam acum
 bine aminte. Vidrașcu trecea drept un aiurit care
 vine la întâlniri cu două ore peste ora fixată. Ni-
 meni și nimic nu-l putuse lecui de această meteah-
 10 nă. Nu-l mai văzusem (afară de o scurtă întreve-
 dere), dar acum știam, din nou, totul. Poate nu era
 de vină el, ci o ciudată ereditate. Tatăl său, om cu
 stare, se căsătorise cu o fostă călăreață de circ, o
 unguroaică frumoasă, pe care o stăpînea foarte ane-
 15 voie, mai ales că îi pretinsese să renunțe la oraș și
 să se retragă cu el la țară. Amicul Vidrașcu se nă-
 cuse din această căsătorie și moștenise chipul și apu-
 căturile dezordonate ale fostei călărețe. Oricum, îmi
 ziceam, străbătînd o mică pădure de salcîmi, atîta
 20 nepăsare nu e îngăduită. Dar n-aveam încotro. Um-
 bre cotropiseră spațiul, asfințitul se prăbușise în-
 tr-o comoară de jeratec care se stîngea încet, lăsînd
 în locu-i grămezi de zgură plumburie. Vremea se
 răcorise simțitor. Nici o stea pe cerul cutreierat de
 25 negre escadre fantastice. Auzii rostogolindu-se un
 tunet slab la miază-noapte... Ascultai. Nici un
 zgomot. Apoi un fulger palid ca un semn fără
 rost în acea tăcere. Mi se păru inutil să mă
 grăbesc, dar primii stropi de ploaie punctase-
 30 ră, pe nesimțite, praful și acum îi simțeam
 mari și călduți în palme și în obraji. Deoda-
 tă salcîmii toți se legănară, aplecîndu-se ca la un
 semnal și un freamăt lung trecu peste ei, fără țintă.
 Aveam acum credința că mergeam demult. Șoseaua
 se strîmtase, arborii arătau noduroși și bătrîni.
 35 Unde-o fi ducînd această pădure? Fiori deși o cu-
 prinsese în întunericul sporit. Șoapte și răsuflete
 blestемate țîșneau de pretutindeni. Într-o subită în-
 tețire de bezne, ploaia se năpusti vertical pe pămînt,
 40 ca pe o pradă. O ploaie cu bășici, o ploaie cu
 ropote. Pînze de apă, trimbe de lichid se prăbușeau
 la răstimp, printre fulgere. Un zvon metalic, un cîn-
 tec de vijelie umplea noaptea întreagă, ca un acord
 făcut din armonii uriașe, ca o însoțire sonoră. E ora

năprasnică a uraganului, sunt gesturile năzdrăvane
 și luminoase ale unui apocaliptic dirijor nevăzut.
 Îmi dădeam seama, pe propria mea piele, de gran-
 doarea nocturnului spectacol, pe cînd fugeam în ne-
 5 știre, cu un sentiment de vină, de păcat, cum tre-
 buie să fi fugit, fără țintă, Cain, în noaptea crimei
 lui dintîi...

— Halt! Ordinul îl rostisem chiar eu, mi-l ros-
 tisem mie însumi, în clipa cînd m-am izbit, pe în-
 10 tuneric, de un gard înalt. M-am oprit, rupt de obo-
 seală, muiat pînă-n măduva oaselor, cu pantofii plini
 de apă și scîlțiați de noroi, să bîjbîi ca un orb de-a
 lungul ulucilor. Auzii lătrat masiv de zăvoi redu-
 tabili. Mi-am retras repede mîinile de pe uluci și
 15 începui să strig ajutor. Dar strigătele mele se pier-
 deau în răpăiala neobosită a ploii. Tîrîș-grăpiș, îna-
 intai de-a lungul gardului, călcînd în străchinile fur-
 tunii, căutînd poarta mîntuitoare: voi cere găzduire
 și iertare acestor străini...

MIREASMA PE CALVAR

Intunericul cuprinse dealul și apropie norii printre cari, ca o amintire, luna se iveau. Pe cele trei cruci, trupurile prindeau, de palide, să lumineze.

5 Mijlociul uitase, prin suferință, suferința și, în tăcerea care umpluse țara toată ce s-ar fi putut ghici pe câteva stele potopite în zare, visa. Era după cel mai lung leșin în care își culcase, ca într-un mormânt, simțirea. Și acum o filfiire din vânt îi aduse

10 chipul alburui din nori cu aripile funebre de întuneric și fișia lui de strălucire. Îngerul se opri deasupra răstignitului care aștepta vestea morții. Era de bună seamă zborul care stinge sufletele și le risipește ca pe o mireasmă în văzduhul înalt și mijlociul crezu asta atât de tare, că își întoarse capul

15 spre tovarășii din dreapta și din stînga lui, încet, să nu trezească durerea. Și auzi lângă el geamătul unui somn bolnav și adînc, și înțelese că încă nu. Și își aminti de chinul celor doi filhări, de blestemele lor și de glumele cari insultau viața și moartea. Și îi iertă încă o dată că l-au batjocorit și pe el care le-a spus să tacă și să se roage. Și pe urmă au urlat să-i audă lumea, dar nu mai era nimeni.

20 Și unuia i-era greu să lase capul pe umăr, atât de mult sporea durerea înspre partea aceea. Ca și dînsul, au învățat într-un târziu să lase capul în piept și să cheme în gînd. Ce s-a mai întîmplat? Căci iată că ce văzuse a fost o amăgire a lunii care mîngîia cîmîtirea și se deșteptă singur, pironit între doi osîndiți luați de somn...

30

Ziua urcușului, soarele, crucea, pietrele drumului, poporul și oștenii, ura și bucuria zgometului îi

însăpumară mintea ca pe un potir, un minut. Apoi supliciul care i-a înstelat palmele, singurătatea. Și pe urmă rugile lui deznădăjduite, zadarnice. A leșinat de cîteva ori și i se păruse de fiecare dată că s-a sfîrșit. Părere. Cerul sta ca o stîncă neagră în

5 față. Se rugă din nou. Simți pe buze rămășița unui gust amar. Cînd ceruse apă, i se dase fier, cînd ceruse moarte, a primit, ce? Închise ochii în care sticlă o răzvrătire și auzi geamătul celor adormiți.

10 Erau lângă el, numai ei sub uitarea neînțeleasă a cerului. La fel și ei ocoliți de sluga inaripată a stăpînului de pretutindeni. Avea să-i strige încet și să-i întrebe. Poate că ei știau mai mult decît dînsul. Îi vor învăța să mai aștepte. Dar cum îi cheamă?

15 Frate! Ce sunete mici! S-au pierdut ca un fluture în noaptea oarbă. Gemete. Îi doare, gîndi cel ce veghea, și sufletul său se mîhni și mai mult. E mai bine să doarmă. I-ar fi priit vocea lor răgușită și adîncă, i-ar întreba: vă doare? I s-ar răspunde și

20 n-ar simți apropiindu-se zorile, ziua groaznică de care se temea ca de un semn că viața asta îi va fi veșnică. Totuși se hotărî să nu-i strige și resemnarea îi fu o tristețe mai mult.

Acum ghici apropierea cuiva. E vreo jivină atrasă de sînge. Sufletul i se zgribuli de spaimă. Ceva se atinse de el, un pipăit urcă spre genunchi. O alipire fierbinte pe picioare, un izvor cald picură peste rîni. Trece o clipă. Isus deschise ochii și privi fără

30 să vadă. Un suspin ajunsese pînă la dînsul și alte lacrimi îi scaldară semnele în care rugineau cuiele. Și de acolo, un fior năștea și îi cutreiera trupul. Uitînd de ființa căzută lângă el, răstignitul se părăsi acestei fericiri nesfîrșite ce-l cuprindea ca o adiere văratecă. De jos însă, un glas îi îngîna numele și Isus

35 recunoscu pe Maria Magdalena.

— Cum ai ajuns aici? fu întrebarea pe care femeia nici n-o înțelese, atât o podidi plînsul și-și apăsă fața de picioarele osînditului. El dete un geamăt slab. Prin întuneric o auzi întrebîndu-l:

40 — Te doare? și degete lînc îi cercetară carnea dureroasă.

— S-au umflat, cîntă glasul mai sigur și mai tare, am adus leacuri.

Suspinele încetară. O clipită Isus se simți iar singur, căci femeia se despărțise de el și avu teama să nu fi fost amăgirea unui vis.

Un braț subțire îi cuprinse mijlocul și-l săltă
5 în susul stîlpului și o mină fierbinte îi petrecu un
brîu de mătase innodat. Cînd fu încins, Mîntuitorul
se dumiri și lăsă în tăcere pe femeie să arunce ca-
petele brîului peste brațele crucii. Corpul său nu
mai atîrna din mîini. Durerea sălbatică și atît de
10 prezentă, că se obișnuise, încetă. Acum urechea
atență a lui Isus desluși o săritură felină. Magda-
lena îl ocoli și-i veni în față. Luna se dezbăra de
nori și descoperi dealul de var cu trei cruci negre
și trei trupuri albe. Isus zări forma înaltă a femeii
15 și fața ei slabă în care ochii se mistuiau de o fla-
cără neagră ridicată spre dînsul.

— Cum ai venit aici ? întrebă ca o mîngîiere,
ca o recunoștință. Drumurile sunt păzite de soldați.

— Pe la postul centurionului... Într-o fugă... Am
20 suit dealul gîfîind, mi-am rănit picioarele și genun-
chii... Mi-e foarte cald... Are să plouă.

Magdalena își aruncă mantaua și rămase cu ple-
tele revărsate pe umeri.

— Și te-au lăsat să vii la mine ? stăruie Mîntui-
25 torul.

— Am rămas toată seara la el. A băut. Cînd l-a
luat somnul, mi-am luat hainele și am fugit.

Sever și blînd ca în zilele de predică, Mîntuitorul
îi aruncă muștrarea sa întristată :

30 — Dar cine ți-a dat îngăduință, femeie, să vii
pe aceste căi încoace ?

— La tine e iertarea păcatelor, mi-ai spus-o
chiar tu. Și am vrut să te văd.

Rănilor lui Isus sîngerau. Ea se apropie și-i șter-
35 se singele cu părul curat și îmbibat în miresme.
Amîndoi își amintiră de aceeași faptă, în alte îm-
prejurări, a Magdalenei. Și el fu înduișat.

— Cînd te vei întoarce, să dai pe aiurea. Altfel
te vor întemnița și te vor chinui...

40 Femeia avu o mișcare mîndră a capului și
surîse.

— Am să trec pe la el și mă va cerși înăuntru...

— Și ai să te duci ?

— Am să mă duc și am să scap cu viață... Dar
nu de asta-mi pasă acum. Mă așteptai ?

Picuri lungi și calzi de ploaie i se prelinseră pe
5 piele. Pămîntul, sandalele și umerii Magdalenei se
umeziră. Nepăsătoare, ea continuă să șteargă tru-
pul Mîntuitorului, de singe și de ploaie, și de lacri-
mile care izvorau îmbelșugat din ochi, cu părul. Și
îi zise :

— Ce reci îți sunt picioarele...

10 Și zise Isus :

— Dă-mi iar durerea de adineauri. Scoate brîul
de mătase și dă drumul cuielei în carne...

CĂLĂUZA NERĂBDĂRII

1

Mai înainte de toate, să știi ce vrei.

Fiindcă viața omului e de șaptezeci de ani, ești
5 ținut negreșit să știi cum ai de gând să ți-i petreci
pe pământ.

Dacă e numai un scurt răgaz între două veșni-
cii (înainte și după întrebuintare), atunci nu te mai
zbuciuma să-ți schimbi destinul printre oameni.
10 Nu-ți mai bate capul nici cu soarta semenilor tăi,
nici cu a ta proprie, nici cu a patriei, nici cu a casei
tale. Lasă timpul și vezi-ți de suflet.

Dacă însă viața asta ți se pare începutul și sfir-
șitul... *

15 Dar poate nu vrei să fii nici sfânt, nici inger.
Vrei să fii un om ca toți oamenii și, pentru că ai o
singură viață, te-ai hotărât să ți-o trăiești. Și ești
grăbit. Biruința tirzie nu te ispitește. Nici soarta
curierului de la Maraton nu e de tine. Acum ori
20 niciodată. Și pînă la adînci bătrînețe. Dar cum?
Ai prieteni. Ai adversari și rivali și, cu vremea, și
mulți dușmani. Cel mai aprig dintre aceștia, cel
mai viclan și cel mai neadormit e în tine însuți.
ești însuși tu. Pe acesta să-l răpui cel dintîi. Ia-te
25 de gît și sugrumă-te. Dar nu te repezi. Pîndește-te,
observă-te. Fă cum ai face dacă ar fi vorba de un
altul. Cunoaște-ți vrăjmașul. Fii nemilos. Nimicește-i
armele, una cîte una, prinde-l, aruncă-l în lanțuri,
fă-l robul tău.

* Frază neterminată, adăugată pe margine cu creionul și avînd
un semn de introducere în text.

Și numai după ce ai izbutit (dacă ai izbutit),
ești gata. De-abia gata pentru lupte noi.

2

A nu fi ghicit de ceilalți : iată o condițiune. În
5 jurul celui ce știe să vrea roiesc spionii și, mai tir-
ziu, sentinelele, dacă e descoperit ca atare. Și îi
place oricui, măcar pe ascuns, a pune ambițiosului
bețe în roate.

3

10 Ura

Punc-o deoparte și amin-o fără de termen. Nu-
mai astfel, poate, nu-ți va face rău.

Ura de clasă, ura de rasă, ura individuală : mon-
ștri născuți din împerecherea pizmei cu neputința.

15 Dintre urile toate, ura mocnită e ca un ciine
turbat care-și mușcă stăpînul.

Cuibărită într-un suflet și într-un ficat, infec-
tează la sigur organismul cu prisosurile ei de fiere,
cu orgiile ei de închipuire.

20 Cei tari s-au dezbărat de ură înălțîndu-se pînă
la dispreț, care mai e și o formă trufașă a iertării.
Nu e însă îngăduit orîșicui orgoliul celor tari. Poate
că nu e bine să înăbuși cu desăvîrșire această răs-
coală a instinctului, prin care pînă și un rafinat poa-
25 te trăi ca un sălbatec. Dar asta numai pentru cei
ce sunt în pericol de a adormi.

4

O reputație de bunătate prea creștină poate încu-
raja pe agresori. Pedepsește, dar nu te răzbuna.

Nu cumva ești prea din cale-afară înclinat spre ură și urăști în dreapta și în stînga, fără nici un rost? Nu cumva zgîndări neîncetat ura cuibărită în tine, o supranutrești cu amintirea umilințelor și suferințelor tale și, ceea ce e mai rău, cu imaginile pizmelor și ciudelor tale?

Taie-i urii aceste rații zilnice, las-o să flămînzească și să hiberneze, că-i vine vremea să o slobozi, scurt și fulgerător, din lanț.

6

Ce răzbunare mai dulce decît sentimentul că te pizmuiesc dușmanii?

7

Sărăcia nu e o dovadă de onestitate, nici de credință, nici, mai ales, de valoare personală.

8

Să nu pari mai sărac decît ești, sărăcia strică prețurile, iar scopul tău e să obții răsplată, nu milă.

20

9

Bagă de seamă, să nu devii erou fără de voie, sau, doamne-fereste, martir.

10

Întreabă-te în sinea ta dacă cinstea cu care te lauzi nu e cumva fructul propriei tale incapacități. Asta ca să fii într-adevăr cinstit măcar față de tine însuși.

E bine ca să fii om bun și să fii reputat ca atare. Ferește-te însă de a părea „omul care primește palmele“.

5

12

Fură, dacă ești destul de limpede la cap, încît să nu fii nici prins, nici bănuț... Și mai ales dacă ești încredințat că n-o să-ți fie rușine de tine însuși.

13

Nu scopul scuză mijloacele, ci mijloacele, scopul.

14

Echilibrul mintal ți-l realizezi prin buna digestie a propriilor tale gînduri și fapte.

15

E bine să se știe că ai laba grea, la propriu și la figurat. S-ar putea ca unii să vrea să se folosească de ea, dar e o îndeletnicire nevrednică de tine și nici nu aduce mare lucru. Nu-ți negustori decît neutralitatea și numai pe răstimp scurt și fără dată certă și în termeni cît mai nepreciși.

16

Amărit și înjosit, dat afară din slujbă și cu ușile trîntite în nas, Machiavelli s-a retras în unica sa proprietate din Percussina și, de acolo, sărind peste soartă, a pătruns în nemurire, Prințul. Dar a avut Percussina, loc de retragere și așteptare, de siguranță și reculegere. Pregătește-ți, cum știi, Percu-

ssina ta, pentru vremile de restriște ce vin fără de greș și în care tu nu trebuie să cazi în genunchi ca un înfrint, ci ca unul care veghează și așteaptă.

17

5 Deasupra, să fii deasupra. Asta e totul. Nici prea ușor, nici prea greu, nici prea vizibil : aici e aici !

18

10 Viața e bună, îți dă tot ce-i ceri. Să știi ce să-i ceri. Și să dai din mâini : mulțimea îți va face negreșit loc pentru că marea majoritate se mulțumește cu puțin, dacă e lăsată în pace.

19

15 Laudele sunt un bun plasament, pentru că nu costă nimic și aduc câștig dacă sunt bine turnate. Să știi să deosebești lauda de lingușire. Sunt destui oameni care disprețuiesc lingușirea și pe lingușitor. Cel care folosește lingușirea se crede sau prea dibaci sau prea mărunț, dovadă de slăbiciune și motiv de neizbîndă.

20

20

25 Totdeauna cu cel mai tare. N-ai timp să răstorni lumea, ai destulă caznă și fără asta, ca să te pui în valoare și să fii acceptat. Iar ca să te menții, crește și sporește neconținut. E aspra lege a învingătorului. În felul acesta poți trece mereu în tabăra puterii, care are meritu nevoie de servitori. Dar ca să izbutești să sari neconținut în ajutorul biruitorului, e nevoie să fii moderat în jocul tău. Nu fi nici violent, nici sublim : lasă altora satisfacția de a fi spărgători de fronturi, tu mulțumește-te cu un loc de cinste în serviciul de subzistență.

358

21

5 Nu te băga la conducere decît dacă ești cu adevărat conducător. Conducerea înseamnă răspundere. Să nu te ispitească ușurința cu care se poate pune mîna pe comandă. Oamenii simt că e un lucru greu și lasă pe alții să-și frîngă gîtul.

22

Nici rase, nici neamuri, nici religii : numai oameni buni sau canibali.

19

23

15 Vremuri grele și primejdioase : fă-te nevăzut, și, dacă nu găsești o gaură de șarpe, fă-te mititel și bolnav. Alege-ți o boală care ți se potrivește, să fie una durabilă, dar care nu iartă. Răspîndește cu luare-aminte despre tine însuși zvonurile care îți priesc. Poate că dușmanii, aflînd că ești vrednic de milă, te vor disprețui și lăsa în pace.

24

Ți se iartă mai lesne necuviința decît distracția.

20

25

25 Fii totdeauna gata să pierzi tot ce ai de pierdut : viața, onoarea, libertatea, iubirea, prietenia, sănătatea, rangul, funcția, locul sub soare. Îți rămîn voînța, curajul, cugetul curat, încrederea în tine, ceea ce ești și ceea ce faci, adică punctul de pornire.

26

Orice s-ar întîmpla, rămîi față în față cu veșnicia.

359

Ultima ta armă e curajul. Nimeni nu ți-o poate lua din mâini. Numai tu ești în stare să o scapi, și atunci ce-ți rămîne? Nici măcar „capitularea fără condițiuni”, fiindcă lumea n-are ce face cu ea.

Clipa în care ai fost abătut trece ca toate clipele. Cea care urmează îți șoptește: ridică-te!

10 O viață poate fi făcută din realizări și izbânzi. Mai poate fi făcută din înfrîngeri și restriști, din făgăduinți și speranțe, din plăceri sau din minciuni. Dar o viață poate fi făcută și numai din amînări, din ocolirea sistematică a marii bătălii care ar fi
15 hotărît într-un fel sau altul.

Discreditează-ți rivalul, lăudîndu-l cu dibăcie. Fie-ți lauda mai nimicioare decît atacul.

20 Fără zîmbet, fără rînjit, fără umflătură care să dea în vileag și să iște bănuiala. Că mai bine lasă-te, dacă nu ești în stare să acoperi cu flori și miresme năpîrca intențiilor tale. O laudă fățarnică și agresivă stîrnește mai multă și mai durabilă vrăjmășie decît o răfuială zdravănă și cinstită. Pacea urmează războiului, dar unui adversar perfid nu i se iartă
25 niciodată și el are să plătească foarte scump încercarea de a se folosi de un mijloc ce nu era de nasul său.

30 Minia e grabnică și nesocotită. Îndemnul ei nu-l asculta niciodată. Pune-o deoparte și caută să-i afli

pricinile. Una din ele poate fi chiar propria ta greșală și neputință. Ar fi atunci nedrept să-ți versi asupra altuia minia ta pe tine însuși, și ar fi și cu atît mai primejdios: temeiul ei fiind slab, cu atît
5 mai slab fi va fi și arcul. Caută să-ți durezi din minie o însușire ascunsă, pusă în lanț și la botniță. Cine știe? Vine poate chiar clipa cînd trebuie să-i dai drumul, dar să o faci ca gospodarul prevăzător care își dă seama că-l calcă tîlharii. Numai atunci
10 ai să te folosești de aprigul și orbul ei avînt.

Sosește fiecăruia în viață, oricum ar fi timpurile, momentul extremei umilinți, mai mult încă, momentul extremei înjosiri. E poate numai o încercare pe care ți-o impune destinul. E poate un
15 rezultat al slăbiciunilor tale sau o încheiere a greșelilor tale. E poate o întîmplare datorită haosului social sau răutății oamenilor — nu importă. E clipa în care trebuie să te dovedești un om întreg, adică în stare să rabzi, să taci și să aștepti, fără plîngere și scrișnire a dinților, fără nici un fel de izbucnire prematură, zadarnică și care nu poate fi decît catastrofică.

25 Trebuie să-ți spui: nu e nimeni de vină decît eu însumi de ce mi se întîmplă. Eu singur deci voi îndrepta totul cînd clipa va sosi. Am să-mi adun și o să-mi sporesc puterile în vederea acestei clipe unice, care le întunecă pe toate celelalte.

30 Nu fi limbut. Fă-te cunoscut ca om de cuvînt. Niciodată nu te dezminți, așa încît nimeni să nu se îndoiască de tine, de cinstea, de caracterul și de integritatea ta. Toate la un loc alcătuiesc marele tău capital pe care nu ți-e permis să-l riști decît
35 pentru suprema păcăleală: aceea care-ți va îngădui să trăiești, pe urmă, liniștit, fără să-ți mai pese de comoara pierdută.

Ca să iei cuiva piuitul cea mai bună armă e ciocanul de pislă, care te amețește și nu doare.

35

5 Artă de a înșela pe semenii tăi, dacă ar fi bine formulată în cuvinte, ar servi mai degrabă naivilor decât sceleratilor.

36

10 Iartă, dar nu uita. Fii aspru, începînd cu tine însuși, ca să poți fi bun cu ceilalți.

37

Salvează-ți prezentul, cu precădere. Pentru că nu știi mai niciodată cît poate ține acest prezent, cît adică poate împieta el asupra viitorului.

15

38

Rezervă-te fără să se bage de seamă. Mai ales în vremuri turburi cînd maxima dominantă este : cine nu e cu noi e contra noastră.

39

20 Înțelepciunea cotoiului : nu lăsa urme pe unde treci. Întoarce-te și trage țărîna deasupra.

40

Cînd se agită, omul pare mult mai ambițios decât e.

5 Dacă ești atît de calic încît nu poți sta deoparte cînd stăpînește un regim nedurabil, atunci mulțumește-te cu o slujbă modestă, care nu sare la ochi și nu stîrnește invidia. La căderea regimului vei putea face parte din echipajul viitor : dar tot într-un loc modest, prin forța lucrurilor. Rezervă-ți posibilitatea de a te da drept victimă, ca să-ți salvezi pretențiile și să obții satisfacțiile.

10

42

A minți e una, a înșela e alta.

43

Nu uita că ești buricul pămîntului, dacă vrei să fii drept cu tine însuși.

15

44

— Dați-mi un punct de sprijin și voi urni pămîntul, se ruga Arhimede, cu pîrghia în mîini. Și nu-l găsea el, învățatul, fiindcă nu-i da prin gînd că punctul căutat era chiar el însuși.

20

45

Nu uita că Dumnezeu a creat coincidențele ca să justifice superstițiile.

46

25 Nu te îngimfa cu biruințele științei asupra filosofilor și a religiilor, că sunt sărăcie curată.

Lucrează mai ales în pauzele dintre lucru, și în pauzele dintre ele.

- 5 Pe dușman iartă-l, dar află că dușmanul nu te iartă.

- Ține seama de numărul mare al nebunilor în libertate și de rolul foarte important pe care-l joacă în viața de zi cu zi. Ai să dai de ei în toate împrejurările, pe toate treptele, și sub toate aspectele. Nebunia e vicleană și pîndește pe după tot felul de ochelari. E marea primejdie care te paște să nu-i cășune pe tine vreunui nebun. E și marea slăbiciune a concurenței tale, faptul că numără în sinul ei atîția nebuni. Orice intoxicație mai înaintată duce la un dezechilibru sufletesc și mintal, și lumea din jurul tău e plină de tot felul de intoxicați și de tracați, deopotrivă de vulnerabili și de primejdioși.
- 20 Sunt mai întîi intoxicații cu tutun și alcool, pe toate cărările. Sunt intoxicații cu cafea, cu cocaină, morfină și alți alcaloizi. Sunt intoxicații cu medicamente pentru boli adevărate și închipuite, pentru slăbiciuni cu sau fără leac. Sunt intoxicații cu alimente, cu ambiții, cu pofte îndestulate și neîndestulate,
- 25 cu idealuri, cînd iau forma fanatismului, cu doctrine, cu adevăruri absolute, intoxicații amorului propriu, ai egoismului, ai altruismului, ai erotismului, ai eroismului, ai norocului și ai eșecului. Învață-te să-i cunoști, ca să-i ști ocoli, sau ca să știi cum să-i iei.
- 30

Marea biruință a comunismului, la finele celui de al doilea război mondial, e de a fi decretat drept

crimă doctrina cea mai potrivnică și drept criminali pe adversarii lui cei mai primejdioși. Prin legi speciale, în țările democratice și în țările învinse, fascismul și fasciștii au fost puși în afara legii. Astfel, dintr-o trăsătură de condei, partidul violenței revoluționare și-a deschis drumul spre victoria finală, paralizînd prin lege partidul violenței contra-revoluționare.

- 10 În vremuri turburi, abuzurile de putere, ca și toate ineptiile, absurditățile și crimele se justifică și capătă acoperire legală printr-un singur cuvînt : revoluție. Cuvîntul antilegal prin excelență devenit legea sacră a tilharilor. În zilele masacrelor
- 15 de la Jilava și de la Abator un intelectual, scriitor și profesor naiv, îmi spunea cu o blîndă ridicare din umeri : „Ce vrei, revoluție !”

- 20 Nu investi *capital-timp* în opoziție, necum în revoluție.

- 25 Nu fi opozant nici măcar ca să te distingi. Prea mult timp pierdut, prea mult efort, prea mari riscuri. Ca să „ajungi” există mijloace mai comode, mai repezi, mai sigure.

- 30 Fii om de dreapta și vei ajunge (A fi de dreapta înseamnă a fi cu ordinea stabilită). Dar cînd vine furtuna, pitește-te în gaura de șampe, pregătită din vreme cu aprovizionări și cu tot ce trebuie.

O viață abilă, discretă, îți garantează o liniștită hibernare, ca să ieși iar în drum, la drumul mare.

55

5 Tăcutului i se atribuie totdeauna mai multe decît știe. Tăcerea e deci o poză care poate folosi timidului și obraznicului deopotrivă.

56

10 La orice acțiune se pornește cu toată hotărîrea, avîntul și puterea de care omul e în stare. A nu vorbi cu jumătate de gură, a nu iubi călduț, a nu umbla pe două cărări, a nu dormi iepurește, a nu sta într-un picior, a nu da cu o mină și a lua cu cealaltă, a nu hotări în doi peri etc...

57

15 Observă maniile, viciile și predilecțiile aproapelui. Sunt slăbiciunile prietenului și ale adversarului. Prinde mai ales principala lui preocupare, adică ce-ar vrea să fie și ce-ar vrea să pară. Oamenii pot fi duși de nas prin acest amănunt.

20

58

Din fericire, individul are la îndemină scuza nebuniei, ca să-și ierte unele păcate. Descîntecul: „am fost nebun“ adoarme remușcările.

59

25 Oamenii au nevoie să și admire, nu numai să iubească. Dacă ai devenit obiectul admirației lor, niciodată nu-i vei mai satisface. Totdeauna vor pretinde de la tine mai mult decît poți, mai mult

366

decît dai și altora, decît ai vrut să dai. Între idealul lor despre tine și propriul tău ideal va fi o prăpastie pe care imaginea și amintirea ta o vor umple cu o imensă deziluzie.

60

E trist, dar adevărat: cuvîntul de încheiere al oricărei experiențe îndeamnă la cumpătare în toate celea. Odioasă cumpătare, da.

61

10 Vanitatea garantează prosperitatea lingușitorilor. Lingușirea e arma omului-reptilă, dar e o armă sigură, dacă lingușitorul e destul de isteț ca să descopere punctul vulnerabil al vanității fiecăruia.

62

15 Napoleon.

Prin voință și hotărîre Napoleon s-a creat pe sine însuși.

Prin nevointă și nehotărîre el s-a pierdut pe sine.

20

Dezastrul i s-a tras din cele cinci săptămîni de șovăire în acțiune în cuprinsul Moscovei incendiate. În dezorientare și apatie, Napoleon a cerut la Paris să i se trimită romane pentru a omori timpul — acest mare ucigaș.

25

63

De Amicitia

Sfetnicii mincinoși sunt cei care îți opun vșnic pe *à quoi bon* cînd vrei să întreprinzi ceva.

367

Mila e osîndită de La Rochefoucauld și de Nietzsche cari vor s-o stîrpească din sufletul omului cu desăvîrșire. Mai ales Nietzsche, în setea sa de putere, setea slăbănogului și a bolnavului, setea cîinelui turbat, folosește împotriva milei cele mai bestiale, mai rafinate și mai perverse argumente. Acela că omul suferind și în restriște, care încearcă să inspire milă aproapelui, o face nu atît pentru a fi ajutat, cît pentru a face rău acestuia. Dar ce-i mai rămîne oare unui suflet care nu mai cunoaște mila, decît o jalnică și ticăloasă infirmitate? Chestiunea e să nu fii subjugat de milă, iar nu să te dezberi de ea de tot. Fiindcă odată lipsit de ea, drumul bestialităților și al rătăcirilor ți-e larg deschis. Inspiri tu însuți milă, în loc să te inspire ea.

Răzbunarea nu ține seama de legile onoarei și ale cavalerismului, fiindcă nu lasă nimic la voia întâmplării. Ea trebuie să se realizeze cu orice preț, dar fără nici un risc.

Popoarele vindictei (corsicanii, albanezii, bascii și italienii) înjunghie sau împușcă pe la spate.

Răzbună-te în taină, renunțînd la plăcerea de a-ți trîmbița răzbunarea. Fii atît de tare încît să nu te știe nici chiar victima care a greșit cîndva față de tine.

Slăbiciunea răzbnătorului stă în vanitatea lui, acest etern și omniprezent izvor al tuturor greșelilor.

Răzbună-te sportiv, dacă e neapărat nevoie să faci o demonstrație de forță în ochii lumii.

E o dovadă de mare tărie să ierți, însă totdeauna cei pe care i-ai iertat nu te iartă. Mărinimia ta e socotită drept slăbiciune și mișelie.

E un erou: a privit moartea în față. Numai atît? Dar viața?

Nu rîde de tine însuși și nu te ponegri față de alții. Semenii tăi nu-ți vor face nici o dificultate în a te crede pe cuvînt. Sunt chiar în stare să găsească noi motive să facă haz pe seama ta.

Cine cere sfaturi își mărturisește slăbiciunile.

M-a legat fedeleș și mi-a pus un căluș în gură: vrea să mă ferească cu orice preț.

Sunt gata să te ajut, dar nu să te sfătuiesc.

Să-ți asimilezi toate micile virtuți pe cari le disprețuiesc fanfaronii, dar să le practici în secret (economia, prudența, cumpătarea etc.).

5

76

Bineînțeles că răzbunarea tănuită, ascunsă, ne-trimbițată, își pierde o mare parte din tragica ei savoare.

77

10 Ia scama când te cuprinde mila de aproapele tău, dacă nu cumva de tine însuți și-e milă.

78

15 Folosește din plin și cu dibăcie complimentul care nu te costă nimic și care-ți poate aduce tot ce dorești. Cată a nu te umili totuși, ca nu cumva să ajungi să te disprețuiești. Ești pierdut dacă te disprețuiești.

79

20 Omenirea trebuie să treacă mai întâi printr-un îndelung răstimp de posomorită resemnare mai înainte de a ajunge la starea supremă de îndobitocire definitivă — nirvana maselor.

80

25 Când ai greșit, s-o afli numai tu. Nu fi omul care-și mărturisește greșelile, ci omul care nu dă greș.

370.

E un sfânt. Nu minte, nu înșală, nu se abate de la drumul drept, nu se tocmeste, nu face înlesniri, nu ia partea nimănui, nu se amestecă, nu închide ochii, e blajin, rabdă, tace, iartă. Nu e nimic de făcut cu el. Îl admir, îl ascult, îl evit.

82

10 Să ai totuși curajul să-ți recunoști grașeliile între doi ochi, cu perdelele trase și pe întuneric. Faptul de a te crede infailibil e cea mai mare slăbiciune și o piedică serioasă în calea succesului.

83

15 Ciinele ăsta e ciinele meu. Îl iubesc. Mă adoră. Dar ce se va alege din dragostea noastră dacă-l mușcă un ciine turbat ?

84

— Bietul om ! Mi-a spus tot ce are pe suflet. Mi-a încredințat taina lui cea mai sfântă — taina lui de viață și de moarte. De-acum încolo, e robul meu.

20 — Dar a avut încredere în tine. Te-a crezut cavaler, erou, un om întreg.

— Dar dacă-mi pierd mințile ?

— Cum se poate ?

25 — E tot ce se poate. E un risc. În materie de secrete, nu trebuie să riști nimic, niciodată.

85

E un mare șiret. Mi s-a destăinuit cu totul, ca să mă cred stăpînul lui. Vrea să-mi fac dintr-însul unealta mea credincioasă.

371

Intr-o democrație bine întocmită, presa trebuie să fie liberă, dar cumpătată.

5 Prestigiul Crimei și al Criminalului prevalează în politică. Marele Criminal e acela despre care se știe că nu ezită. Pentru el singele e o poșircă ieftină, în aceeași măsură în care bănuiala e o dovadă indiscutabilă. Puterea lui se reazimă pe călău, și călăul e cel mai deosebit funcționar al său. Ma-

10 rele Criminal nu va întârzia să-și facă partizani slugarnici și devotați din dușmanii săi nemărturișiți și lași. În jurul său, teama și ura se rostesc prin cuvinte de entuziasm și de iubire. Succesul

15 lui e cea mai drastică dezmințire dată moralelor și religiilor și, în același timp, confirmarea josniciei naturii omenesti. Posteritatea va învăța din istorie să-l venereze cu atât mai mult, cu cât va fi sacrificat viețile pe o scară mai întinsă, iar comentarii și poezii vor ști să tălmăcească în idealuri înalte faptele lui de cruzime și lăcomie. În ochii

20 urmașilor, ca și în ai contemporanilor, durata e o suficientă justificare pentru o carieră de bestialitate, și niciodată eșecul nu va împrăști pe deplin aureola crincenă care a împodobit-o.

25

Nu amenința pe nimeni niciodată, fiindcă a amenința înseamnă a preveni. Dacă ai ceva de gând la ce bun să mai previi?

30 Nimic mai penibil decât o amenințare nerecalizată. Nimic mai binemeritat decât ridiculul care o însoțește.

Decît invidios, mai bine invidiat.

Decît toreador, mai bine *trappeur*.

5

Doi indivizi cu manii similare se resping.

Folosește femeia în marșul tău înainte.
10 Îi place să fie purtată, dar îi stă în fire să și poarte.

Ea are totdeauna ultimul cuvânt, fiindcă doarme în așternutul mai-marilor tăi.

15 Îți poate face tot atîția aliați cîți admiratori are. Aduce la masa soțului frumusețea și zestrea ei, dar tu preferă să fii prietenul soților și confidentul soțiilor.

Mai bine un holtei cu trecere decât un parvenit prin căsătorie.

20 Celibatul e asceza omului, cînd nu se împletește cu libertinajul.

Îți trebuie cam o jumătate de duzină de matroane care să te ajute în ascensiunea ta, și nu le poți pridiți în măsura ce se cuvine.

25 A plăti cu dragostea înseamnă a plăti prea scump.

Nici Hercule n-a întârziat mai mult de o noapte la fetele regelui Omphal.

Mesmerizează-le, dar nu-ți fă femeie din ele.

30 Mesmerizarea nu duce la complicații și decepții.

Mesmerizarea măgulește amorul propriu și poate alarmele virtuții.

Minciuna cere concizie.

Care minte și dă prea multe lămuriri, minte prost.

- 5 Minciuna cere sută la sută acoperire.
Minciuna e permisă mai cu seamă în „amor“.

- 10 Filosofia este arta de a-ți face o viață intelectuală plăcută, înaintînd sau rătăcind pe căile adevărului cu ajutorul unor argumentări și comentarii subtile, a unor speculații meșteșugite și a unor maxime bine aduse din condei.

NOTE ȘI VARIANTE

DESCİNTECUL ȘI FLORI DE LAMPA

Volumul *Descîntecul și Flori de lampă* este tipărit în anul 1925, la Editura „Adevărul” din București. Incadrat în colecția *Biblioteca „Dîmneața”* — figurează în catalogul de pe coperta a IV-a la numărul 37 —, volumul are un corpus minuscul, caracteristic seriei (88 de pagini, format în 12). Prima parte cuprinde prozele *Descîntecul*, *Moartea la chef*, *Treptele somnului*, *Stratagemă*, *Rătăcire*, *Talionul*, *Invitație la țară*, *O clipă grea*, *Ouă roșii*, iar a doua, sub titlul generic *Flori de lampă*, prozele *Absenta*, *Sanatoriu*, *Toaca*, *Regret fugar*, *Danțul pe trînghie* (*Dintr-un tablou de Marcel Iancu*), *„Ea”*, *Zvonuri*, *Soarta unuia*, *Cravata de cînepă*.

Cea mai mare parte a textelor au fost publicate inițial în periodice, o dată sau de mai multe ori, între anii 1915—1925, uneori cu titlu modificat (vezi notele de la fiecare text). Manuscrisele nu s-au păstrat.

Toate aceste texte au fost reproduse după volumul din 1925.

Titlul definitiv al volumului se pare că a fost găsit cu puțin timp înainte de editare, căci în 1924, în interviul publicat de Felix Aderca în *Miscarea literară*, Ion Vinea vorbea de două volume de nuvele aflate în stare de proiect, dintre care unul intitulat *Descîntec*, iar celălalt *Luntre și punte*.

Recenzind la apariție volumul *Descîntecul și Flori de lampă*, Perpessicius observă în literatura lui Ion Vinea două caracteristici esențiale: „fantezie nefrînăată și ritm frenetic”. Întîmplările din proza sa, fie că sînt „reale, verosimile, sau simple plămîdiri ale imaginației”, dau impresia că „ne aflăm pe un tărîm bîntuit de iele”. Și recenzia continuă în binecunoscutul stil impresionist al criticului: „Povestirea se desfășoară precipitat, stilul trepidează, imaginea înfinge un pumnal, dansează și trece mai departe. Tentativa aceasta de impudiciție și de nemiloasă scotocire a unor taine dureroase, exprimate însă într-un

slii personal, greu de artă, în aparenta neglijență a debitului enumerator, dau impresia unui neorealism, a cărui prezentă e încă unul din farmecele prozei noastre contemporane." (Perpessicius, Ion Vinea: *Descîntecul și Flori de lampă*, în *Miscarea literară*, II, nr. 46, 26 septembrie 1925.) Cronica lui Perpessicius ne ajută să datăm apariția volumului înainte de 26 septembrie 1925.

E. Lovinescu s-a preocupat sporadic de proza lui Ion Vinea — de altfel ca și de poezia lui —, nefiind atras de tendințele literare ale „modernismului extremist,” cum numea el avangarda. Totuși, în *Istoria literaturii române contemporane*, volumul IV, numele lui Ion Vinea este menționat, la capitolul „Modernismul” ca principiu de dizolvare a poeziei epice, alături de scriitori ca: D. Anghel, T. Arghezi, I. Minulescu, N. Davidescu, Al. T. Stamatiad, A. Maniu, Mateiu I. Caragiale. Cele câteva rînduri despre volumul *Descîntecul și Flori de lampă* sînt scrise cu reținere, criticul de la *Sburătorul* recunoscîndu-i prozatorului Ion Vinea o calitate „incontestabilă”, aceeași pe care o recunoște și poetului, anume „inteligenta artistică”: „Originalitatea inteligentă a poetului, d. Ion Vinea o arată și în schițele sale prin imagini traduse în expresie eliptică, paranteze, suspensiuni, contorsiuni sintactice. Toate aceste inovații mai puțin indispensabile în proză, întrucît menirea prozei e mai mult să exprime decît să sugereze, nu reușesc să întunece claritatea unei inteligente artistice incontestabile, care cu tot pateticul teatral (*Moartea la chef*), știe fixa viziuni puternice și improspăta chiar și subiecte rurale printr-un accent personal, nervos, trepidant (*Descîntecul*)”. (E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, vol. IV, *Evoluția „prozei literare”*, Editura Ancora, Buc., 1928, p. 239.)

Criticul Ov. S. Crohmălniceanu remarcă, în cartea sa *Literatura română și expresionismul*, influența artei plastice moderniste de la *Contimporanul* asupra prozei lui Ion Vinea: „Textele din *Contimporanul*, adunate parțial în volumul *Descîntecul și Flori de lampă*, se aseamănă nu o dată izbitor, sub raport stilistic, cu gravurile prin care Marcel Iancu le ilustră; o tendință comună, expresionistă, le stăpînește.” (Ov. S. Crohmălniceanu, *Literatura română și expresionismul*, Editura Eminescu, Buc., 1971, p. 127.)

După Mircea Vaida, se poate vorbi și de o apropiere între Ion Vinea și August Strindberg: „Prozele scurte și *Zvonurile* pot fi comparate cu micile istorisiri ale lui August Strindberg

față de care gruparea *Contimporanului* își manifestă simpatia.” Ca argument în sprijinul acestei filiații, Mircea Vaida notează, în subsolul paginii, publicarea în *Contimporanul*, nr. 30, anul II, 1923, a schiței *Povestea patimii*, traducere din A. Strindberg. (Mircea Vaida, *Ion Vinea al amintirii și al umbrei*, studiu introductiv la Ion Vinea *Opere*, vol. I, ediție îngrijită de Mircea Vaida și Gh. Sprințeroiu, Ed. Dacia, Cluj, 1971, p. 31.)

Analizînd proza lui Ion Vinea din perspectiva înclinației spre fantastic, Sergiu Pavel Dan, în volumul *Proza fantastică românească*, constată că scriitorul nostru poate fi luat în discuție de către cercetătorul fantasticului doar pe latura unor incidențe: „notarea procesului de dezintegrare a conștiinței și de pierdere a identității care duc la *plonjarea în ezoteric*”. Din acest punct de vedere, volumul *Descîntecul și Flori de lampă* este relevant numai prin „promisiunea” povestirii *Descîntecul*: „Se evocă acolo, cu autentică forță coloristică, un act magic, de fapt mai mult un tipăt de senzualitate al unei femei ajunsă «rug de patimă și de viață». Rezolvarea truculentă și cam anecdotică (în lipsa «multasteptatului», chemat în cele patru vînturi, arîndășița-vrăjitoare este posedată de un simbrîș al ei, martor al deșănțatului ritual) smulge însă toate vălurile. În ordinea insolitului magic, *Descîntecul* se rezumă, așadar, să pună probleme, oprindu-se, însă, în antecamera anecdoticului, ceea ce se verifică și mai deplin în cazul celorlalte proze ale culegerii: adevărate «flori de lampă», mici studii de psihologie obscură, lucrute cu finețe de filigran, dar lipsite de o reală propensiune metafizică.” (Sergiu Pavel Dan, *Proza fantastică românească*, Ed. Minerva, Buc., 1975, p. 305.)

DESCÎNTECUL

(p. 3)

Publicat prima oară în *Facla literară*, anul I, nr. 1, 1 februarie 1923, p. 6—7, cu titlul *Intîia nocturnă*. Republicat în *Adevărul literar și artistic*, seria II, anul VI, nr. 224, 22 martie 1925, cu titlul *Vraja*; în volumul *Descîntecul și Flori de lampă*, 1925, p. 3—14.

Perpessicius, raportează schița *Descîntecul* la tematica prozei tradiționaliste, remarcînd totodată originalitatea tratării: „Ai

zice o scenă din paginile haiducești ale d-lor Sadoveanu și Sandu-Aldea. Și totuși, ce atmosferă de halucinantă lubricitate, pe care d-l Ion Vinea o realizează cu un subiect așa de autentic românesc, dar într-un ritm de totală noutate." (Perpessicius, op. cit., p. 302.)

Comparația cu povestirile lui Mihail Sadoveanu și Sandu-Aldea este reluată și de Simion Mioc. Acesta analizează însă *Descintecul* din unghi de vedere al apropierei de psihologia abisală, ceea ce diferențiază radical proza lui Vinea de proza tradiționalistă: „*Descintecul* pleacă din matca magiei erotice populare, cu o finalizare originală și modernă. Aparent, nu ne-am îndepărtat de literatura de tinerețe a lui M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea sau a semănătoriștilor. Și totuși Vinea dă altceva: el urmărește zbaterea interioară a patimilor, pînă la izvoarele abisale, îmbogățind poemul în proză românească «latura nocturnă a Naturii» (G. H. von Schubert), pe linia lui Macedonski, Rimbaud, Villiers de l'Isle-Adam. Nota fundamentală a acestui poem — și poate a întregii proze a lui I. Vinea — este subtila convertire a plasticităților în sugerarea proceselor interioare.” (Simion Mioc, *Opera lui Ion Vinea*, Ed. Minerva, Buc., 1972, p. 310.)

Descintecul figurează în culegerea *Cu bilet circular. O antologie (posibilă) a schișei românești* de Mircea Zăciu, Ed. Dacia Cluj-Napoca, 1974, p. 178—185.

VARIANTE

Facța literară — A; *Adevărul literar și artistic* — B;
Descintecul și Flori de lampă — C.

3

2 Pe la miezul nopții A, B; La miezul nopții C;

4

25—27 Și la fiecă oprire, care însemna capătul crucei desenate pe pământ de direcția mersului, făcea să sune inima lemnului lovit. A, B: O maică se plimbă cu pași mărunți. Și la fiecă oprire însemna capătul crucei desenate pe pământ prin mers, suna din inima lemnului lovit C;

28—29 clopote se tînguiră A, C; clopotele se tînguiră B.

5

23 se aud o clipă, deslușit A, B; se aud o clipă, alături, deslușit C;

6—7

21—22 „Fă-ne un purcel la cuptor” A, B; „să vie un purcel la cuptor” C; 29 tîrfa din brațele A, C; femeia din brațele B; 38 ca bolnavul A, B; ca bolovanul C; 43—1 Se repede spre ușă, pe la ferestre A, C; Se repede spre ușă B;

7

4—9 în A și B pasajul este între paranteze; 19 zărindu-se goală A, B; găsindu-se goală C;

8

26 zîmbi visurilor A, B; zîmbi viselor C; 32—33 să-și arate glasul și să i se mai treacă, din mina slujnicilor, cîte un pahar A, C; să-și arate glasul B;

8—9

41—1 Mireasma tare a nopții răzbea prin simțurile lui muiate în somn. Se întinse troznind peste ierburile cari se căzneau să se ridice, în strivire. Un fior îi lăbărta, în zîmbet A, B; Mireasma tare a nopții răzbea prin ierburile cari se căzneau să se ridice, în strivire. Un fior, străbătîndu-l, îi lăbărta în zîmbet C;

9

23—24 înconjură în fugă aria, cadențat, și se apropia A, B; înconjură în fugă aria, cadențat, și se apropie C; 34 cu ochii-n gol A, B; cu ochii în gol C;

11

9 ca o ghirlandă grea A, B; ca o ghirlandă C.

MOARTEA LA CHEF

(p. 12.)

Publicat prima oară în *Contemporanul*, nr. 27, 20 ianuarie 1923, p. 2. Republicat în *Adevărul literar și artistic*, seria II, anul VI, nr. 231, 10 mai 1925, p. 1; în volumul *Descintecul și Flori de lampă*, 1925, p. 15—20.

VARIANTE

Contemporanul — A; *Adevărul literar și artistic* — B;
Descintecul și Flori de lampă — C.

13

După rîndul 5, numai în A: Și îndărăt, casa părinților, lampa, cărțile, patul alb ca o minciună a copilăriei, ca un vis al neputinței...; 8 Ura! Eu sunt vesel, A, B: Ura! C;
25 Mergem în Rusia, ha, ha, ha A, B: Mergem în Rusia C; 34—35 Prin întuneric ne căutăm mîinile A: Prin întuneric ni se întîlniră mîinile B, C; 42 Fără tunică A, B: Fără bluză C;

14

20 M-a trimis să fac surcele, că mîine A: M-a trimis să fac surcele pentru ceai, că mîine B, C;

15

3 în zig-zag, lamentabil A, B: în zig-zag C; după r. 11, numai în A: Toarnă-i puțin coniac!; 13 Aș, da'de unde! A: Da' de unde! B, C.

TREPTELE SOMNULUI

(p. 16)

Publicat prima oară în *Adevărul literar și artistic*, seria II, anul VI, nr. 227, 12 aprilie 1925, p. 3. Republicat în volumul *Descintecul și Flori de lampă*, 1925, p. 21—26; în *Facla*, anul

VII, nr. 175, 20 noiembrie 1925, p. 3, cu mențiunea: „Din volumul *Descintecul*, Biblioteca *Dimineața*“.

Textul din *Facla* a fost reproduș după volum, dar tipărirea s-a făcut neglijent, cu greșeli și omisiuni.

Sergiu Sălăgean notează pe marginea schiței *Treptele somnului*: „Pavel, ca și alte personaje ale prozei lui Vinea, suferă de o atrofie a componentei discursive, analitice, a intelectului, aceasta fiind, de fapt, realitatea de conștiință ce face posibilă confuzia. Este o criză a lucidității, pe care lucidul și adesea autoironicul Vinea o va numi mai târziu *lunatism*.“ (Sergiu Sălăgean, *Ion Vinea*, Editura Eminescu, Buc., 1971, p. 22.)

STRATAGEMA

(p. 21)

Publicat prima oară în *Contemporanul*, anul I, nr. 17, 11 noiembrie 1922, p. 11—13. Republicat în *Flacăra*, anul VIII, nr. 7, 9 martie 1923, p. 123—124, cu titlul *Nocturnă*; în volumul *Descintecul și Flori de lampă*, 1925, p. 27—31.

O traducere în franceză a acestei proze figurează în antologia Sarinei Cassvan *Contes roumains d'écrivains contemporains. Préface de la Comtesse de Noailles*, Editions de la Revue Mondiale, Paris, 1931, p. 214—219, cu titlul *Nocturne*.

Se poate observa atracția lui Vinea față de titlul *Nocturnă*, de rezonanță romantică, care este atribuit atît unor poezii (vezi volumul I al ediției noastre), cît și unor texte în proză. S-ar părea că la un moment dat, prin 1923, scriitorul este tentat chiar de ideea unui ciclu de „Nocturne“ în proză, căci acum vîd lumina tiparului *Intîia nocturnă* (în *Facla literară*) și *Nocturnă* (în *Flacăra*), aceasta din urmă reprezentînd schița *Stratagama*, apărută anterior în *Contemporanul*. Dar acest proiect nu reprezintă decît o tentativă de moment — ca atîtea altele din cariera lui Vinea — și în același an se naște ideea unui alt ciclu, sub titlul *Zvonuri*, în paginile *Contemporanului*. *Intîia nocturnă* va deveni în volumul din 1925 *Descintecul*, iar *Nocturnă* va figura în același volum cu titlul inițial, *Stratagama*.

Cît privește tematica schiței, obiectul derizoriu al obsesiei eroului din *Stratagama* ține de estetica modernistă a apoteicului, față de care critica epocii nu a fost foarte receptivă. Singurul critic care îi consacră o analiză mai amplă este Sergiu

Sălăgean, după o jumătate de secol, în anul 1971. Cităm câteva dintre considerațiile acestuia: „Scriitorul folosește aici tehnica suprarealistă a dicté-ului automat, cu ajutorul căreia este surprins fluxul conștiinței în stare primară, așa încît granițele dintre vis și realitate, dintre somn și veghe, dispar. [...] Interesant este însă în această proză nu procedeul dicté-ului, ci modul cum se pătrunde în intimitatea asociațiilor de idei, a modului intim de formare a visului. Vinea este mai curînd, judecînd după această proză, adept al explicației bergsoniene a visului, potrivit acesteia visul fiind aproape de activitatea fanteziei, care pune în altă corelație date cunoscute ale realului, care se amalgamează potrivit legilor interioare, proprii fanteziei” (op. cit., p. 23—24).

VARIANTE

Contemporanul — A; *Flacăra* — B; *Descîntecul și Flori de lampă* — C.

21

5—6 caietul cu note A; caietele cu note B, C; 22—23 cînd la apropierea A, B: cînd tîm subito la apropierea C;

23

25 mai mult de o oră, pe întîlnire. A, C: mai mult de o oră. B; 30 Dar în cazul ăsta să-mi plătești dinainte A, B: Dar să-mi plătești dinainte C; 36—37 Ajunseră și urcară scara. Vlad fu nevoit să o susție și să-i astupe, în câteva rînduri, gura. A: Ajunseră și urcară scara. B, C;

24

11 se dezbrăca A, C: se dezbrăcă B; 13 dar se dezbră A, C: dar se dezbră B; 16 scăpa dintre buze A, C: scăpă dintre buze B; 17 tribul cîrmeziu A, C: tribul cărămiziu B; 24—25 și-și continuă, cu zîmbet, visul A, C: și-și continuă, îngerește, visul B.

RĂTĂCIRE

(p. 25)

Publicat prima oară în *Cronica*, anul I, nr. 5, 12 martie 1915, p. 84—85, cu titlul *De profundis II*. Republicat în *Adevărul literar și artistic*, seria II, anul II, nr. 32, 3 iulie 1921, p. 3, cu titlul *Rătăcire*, subintitulat „Schiță” și datat: „1915”; în volumul *Descîntecul și Flori de lampă*, 1925, p. 32—36; în *Facla*, anul VII, nr. 205, 26 decembrie 1925, p. 1, cu titlul *Aburi* și data „1914”.

Prima versiune a textului face parte dintr-un jurnal de front redactat de Vinea în timpul primului război mondial, în 1915, și publicat în trei numere consecutive ale revistei *Cronica*, în același an. Tînărul autor, al cărui gust literar este vizibil orientat spre modernism, afectează că „însemnările” nu-i aparțin, fiind — cum se spune într-o paranteză la începutul întîiului episod — „găsite într-unul din tranșee...” În același spirit al „autenticității” gidiene, o nouă paranteză explicativă este deschisă în *Cronica* și în fața textului *De profundis II*, care va deveni în volum schița *Rătăcire*:

„Printre însemnările găsite se află și această bizară mixură lirico-realistă pe care o reproducem fără schimbări I.V.”.

Celelalte două episoade din *De profundis* sînt cuprinse în volumul de față la secțiunea „Din periodice”, p. 173 și, respectiv, 177.

Varianta cu titlul *Aburi* publicată în *Facla* stîrnește unele nedumeriri. Deși volumul *Descîntecul și Flori de lampă* apăruse, iar în noiembrie *Facla* îl anunțase în paginile ei, reproducînd și schița *Treptele somnului*, în decembrie Vinea republică în *Facla* schița *Rătăcire*, sub un alt titlu și cu o altă datare, ca și cînd ar fi fost inedită. De fapt, această a patra tipărire a schiței nu reprezintă nici măcar o versiune nouă, căci textul e reproduș exact după volum, inclusiv greșelile de tipar.

Situațiile halucinante sînt printre temele ce revin deseori sub pana lui Vinea — observă Perpessicius. „Așa, în *Rătăcire*, marșul destrămat a doi ostași invadați de somn se petrece într-un peisaj dezagregat cu încetul, și toropeala ce-i cuprinde și neutralizarea decorului e redată așa de plastic, ca într-un film viu în care imaginea ar avea suflet și pinza ar suferi” (op. cit., p. 302).

Reluând această observație privitoare la atracția lui Vinea pentru halucinant, M. Petroveanu sugerează o posibilă apropiere de „Vedeniile” lui Gib Mihăescu. Dar înclinația spre analiza stărilor obsesive și halucinatorii nu este totdeauna o trăsătură definitorie pentru proza lui Vinea — spune criticul — căci „avînd suflu scurt, versat în sugerarea zonelor liminare ale conștiinței cu mijloacele poeziei mai mult decît ale analizei, Ion Vinea are afinități mai profunde cu fanteziștii Adrian Maniu și N. Davidescu, de care îl leagă reversul înclinației, luciditatea adesea sarcastică”. (M. Petroveanu, *Ion Vinea*, în *Studii literare*, Editura pentru literatură, Buc., 1966, p. 164—165.)

VARIANTE

Cronica — A; *Adevărul literar și artistic* — B; *Descîntecul și Flori de lampă* — C; *Facla* — D.

25

După titlu, numai în A: (Printre însemnările găsite se află și această bizară mixură lirico-realistă pe care o reproducem fără schimbări. I.V.); 2—3 drumului de străbătut A: drumului străbătut B, C, D; 13 ouă de insecte A: ouă de furnici și lăcuste B, C, D;

26

2 pleoapele A: pleoape B, C, D; 5 de recunoaștere A: de rătăcire B, C, D; 11 de mătase A: de atlas B, C, D;

27

3 și-l plescăi A: și-l plesni B, C, D; 11 atîta A: pe atîta B, C, D; 14 Dar tînarul A: Dar soldatul B, C, D; 26 Îl strigă A: Îl striga B, C, D; 88 izbit de A: atins de B, C, D;

28

4—7 lipsesc în A.

TALIONUL

(p. 29)

Publicat prima oară în *Contemporanul*, anul I, nr. 20, 2 decembrie 1922, p. 12—14, sub semnătura: „Iwan Aniew (în românește de I.V.)”. Republicat în volumul *Descîntecul și Flori de lampă*, 1925, p. 37—42.

Schița *Talionul* pare a avea ca punct de plecare situația sentimentală din romanul *Doamna Bovary* al lui Flaubert. Ion Vinea, care disprețuia „balastul anecdotic, psihologic sau documentar” din proza clasică, mărturisea într-un interviu că dintr-un roman rămîne la lectură foarte puțin: o scenă, anumite fraze sau notații. „Din *Madame Bovary* ne rămîne vag plimbarea în trăsura închisă a eroinei cu amantul ei prin oraș, dar reținem viu în minte și ne emoționează litania preotului la sfîrșit, cînd o împărtășește.” (I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac*, Editura pentru literatură, 1967, p. 233.)

În *Talionul*, o altă Ema traversează orașul într-un vehicul închis, alături de un amant cu care își va înșela soțul, dar asemănarea cu scena din *Madame Bovary* ține numai de aparența situației psihologice. Eroina lui Vinea își iubește de fapt cu pasiune soțul, care o înșală de mult timp, și gîndul ei obsedant nu este acum aventura, evadarea din constrîngerea casnică, ci *sinuciderea*. Avînd însă oroare de gesturile melodramatice — reflex al concepției autorului — ea își propune, cu maximă luciditate, să se răzbune pe soțul necredincios, lăsîndu-i ca amintire și ca povară în conștiință, nu imaginea femeii ce se sinucide din dragoste, ci a femeii adulterine. Dominanta psihologică în *Talionul* ține de analiza geloziei feminine, la fel ca în *Descîntecul*, dar fără tensiunea dramatică de acolo.

VARIANTE

Contemporanul — A; *Descîntecul și Flori de lampă* — B.

30

37—39 în A propoziția Statura... în mină — este pusă între paranteze;

31

41 Ema strică A: Ema sparse B;

12 complet A : deplin B.

INVITAȚIE LA ȚARĂ

(p. 34)

Publicat prima dată în *Adevărul literar și artistic*, seria II, anul II, nr. 16, 13 martie 1921, p. 2, cu subtitlul : „Schită”. Republicat în volumul *Descîntecul și Flori de lampă*, 1925, p. 43—47.

Distanțarea netă a prozei lui Ion Vinea față de idilismul prozei semănătoriste cu tematică rurală — notează Simion Mioc — „este evidentă în *Invitație la țară* și *Souvenirs de voyage*, prin introducerea notelor de sarcasm și grotesc. În prima, o călătorie la țară a cetățeanului înseamnă o spulberare a iluziilor tinereții. Matilda, fata pe care a iubit-o în acei ani, acum soția prietenului de la țară, își pierde, la revedere, orice aură romantică. Finalul e o poantă grotescă ; pentru a opri locvorea Matildei pe cîte o săptămînă, soțul îi roade noaptea cu briceagul cerul gurii și gingiile protezei” (*op. cit.*, p. 312—313).

Tendința lui Vinea de a da o imagine nouă asupra idiliceii „vieți la țară”, în manieră de reportaj ironic, apropie schița *Invitație la țară* de poezia *Dintr-o vară*, ambele situîndu-se în conul de influență a prietenului din tinerețe, Tristan Tzara, dar și ca un posibil răspuns la cunoscuta poezie a acestuia *Vino cu mine la țară*.

VARIANTE

Adevărul literar și artistic — A ; *Descîntecul și Flori de lampă* — B.

34

10 de ce încă ezit A : de ce ezit încă B ; 18 cari salută A ;
cari salutau B ; 23 Mă exaltă A : Mă exalta B ;

388

22 cu scoarțe A : cu scoarța B ;

37

5—6 perucă amintitoare de A : perucă, restaurînd B.

O CLIPĂ GREA

(p. 38)

Publicat întâia oară în *Adevărul literar și artistic*, seria II, anul II, nr. 13, 20 februarie 1921, p. 3, cu dedicația : „D-lui I. Potoceanu”. Republicat în volumul *Descîntecul și Flori de lampă*, 1925, p. 48—53.

OUĂ ROȘII

(p. 43)

Publicat prima oară în *Contemporanul*, anul II, nr. 37—38, 7 aprilie 1923, p. 2, cu data : „(1915)”. Republicat în *Adevărul literar și artistic*, seria II, anul VI, nr. 228, 19 aprilie 1925, p. 1 ; în volumul *Descîntecul și Flori de lampă*, 1925, p. 54—58.

Simion Mioc compară această proză scurtă cu schița *La aniversară* a lui Mihai Eminescu : „Chiar atunci cînd Vinea vrea să fie idilic, diferențele față de Eminescu înseamnă tot o coborîre a lirismului în portative mai joase. Dacă Eminescu, în *La aniversară*, transcrie incîntarea adolescentină a Elisei și a lui Ermil, alternanța, întrepătrunderea și schimbarea accentelor în euforia lor oarecum detașată de lume, I. Vinea face ca starea materială precară a celor doi studenți, Vlad și fata iubită, să umbrească și să întristeze orice infiripare sentimentală” (*op. cit.*, p. 305—306).

VARIANTE

Contemporanul — A ; *Adevărul literar și artistic* — B ;
Descîntecul și Flori de lampă — C.

389

8—11 culoarea foilor de tutun. Vlad se gîndi la cafea. Pentru reabilitare fu uimit că ei îi displace duhoarea deasă a fiarelor. E ceva sănătos în mirosul clocotului de păcură A, C : culoarea tutunului și a toamnei arse. Vlad fu uimit că ei îi displace duhoarea deasă a fiarelor. E ceva sănătos ca mirosul de păcură — zise el B ; 17 din colivie A, C : din uriașa lui colivie B ; 18 Sergentul grădinii A, C : Paznicul grădinii B ; 24—25 cu fața mărăcinată ca grifonii, atente, prăjite A : cu fața mărăcinoasă ca a grifonilor, atente, suspecte, prăjite B : cu fața mărăcinată ca a grifonilor, atente, prăjite C ; 26—27 Profesoara observă : „Vezi, fiecare mădular e neatîrnat, totuși au coerență în mișcări A, C : Profesoara observă iute — fiecare mădular e independent de restul trupului, totuși ce coerență în mișcări B ; 30—31 gămlilele privinilor supraveghează pe copilul cela cu moț de beteală A, C : Gămlilele ochilor supraveghează moțul de beteală al copilului de colo B ; 32 scarpină febril A, C : scarpină frenetic B ;

1 în diverse locuri A, C : pe alocuri B ; 4—5 să aplaude sfîrșirea literară, văzu A, C : să aplaude spiritul de observație, zări B ; 6 În față A, C : Dinainte B ; 12 amintind de A, C : amintea de B ; 14—15 piramide și blazoane pe străvechi porți A, C : piramide sau blazoane pentru străvechi porți B ; 20 sugerindu-și observații A, C : sugerindu-și păreri B ; 21—22 O potecă urca silindu-i să pășească apropiat A, C : O potecă, suș anevoios, îi sili să pășească sprîjiniți B ; 26 lung și supus A, C : lung și supuse B ; 28—29 încrederea, pe cînd îi năpădea, ca un întuneric, tristetea din ochii căprioarelor A, C : încrederea reciprocă, pe cînd îi năpădea, cu tristețe, întunericul din ochii căprioarelor B ; 30—31 în adîncul lui A, C : în adîncul său B ; 32 de vrăji A, C : de vrăji rele B ; 33—34. Atunci se urmăriră, ciripind peste ei, două păsări libere A, C : Atunci, peste ei, se urmăriră ciripind două păsări libere — căci aici toate fapăturile sunt întemnițate B ; 36—37 Arborii tremurau palete —, intrară pe un drum cu plopi, tăcut cum e o ruină A, C : Arborii tremurau palete proaspete. O luară pe un drum cu plopi, tăcut ca o ruină B ; 41 ea

gîndindu-se la copiii meditați A, C : Ea se gîndea la copiii îndărătnici B ;

2—4 Vlad se gîndea cum să împartă cu prietena sa cei patruzece de lei — o taxă oarecare — închiși într-un plic din portofel A, C : el plănuia cum să împartă cu prietena sa banii pe cari îi primise tocmai, de acasă, și-i ținea în portofel, într-un plic B ; 5 lîngă lac, trecînd puntea de copac artificial A, C : pe lac, peste puntea de copac B ; 18 orașului, paze A, C : orașului, paza B ; 20 masa în curte A, C : ospățul în grădină B ; 22—23 Vlad, simțindu-se erou A, C : Vlad, erou B ; 26 două hîrtii și cîțiva lei A, C : două hîrtii și monede B ; 27 O să împărțim frățește A, C : Vom împărți frățește B ; 29 lipsește în B ; 30 Expunerea de motive A, C : Expunere de motive B ; 34 afară de cei cîțiva A, C : afară de cîțiva B ; 38 o zi, asigurată A, C : o zi, tihnită B ; 40 interior A, C : lăuntric B ; 41—42 își prepara de pe acum durerea A, C : își prepara durerea B ;

1 în restaurant A, C : în birt B ; 2 Vlad ajunse și urcă în odaia A, C : Vlad se întoarse în odaia B ; 4 suna, sus A, C : suna, înalt B ; 5 despre a doua zi A, C : despre ziua de mîine B ; 7—8 încercă în adevăr o mare durere de cap A, C : încercă într-adevăr o strașnică durere de cap B ; 10—11 Pe de altă parte, îi era sufletul plin de clopote A, C : Încolo, sufletul îi era plin de clopote B ;

FLORI DE LAMPĂ

Titlul *Flori de lampă*, sub care sînt grupate micile proze din partea secundă a volumului de debut al lui Ion Vineanu, a fost găsit, se pare, în momentul publicării volumului, căci nu este menționat anterior în nici un periodic. Singura schiță care poartă în *Contemporanul* mențiunea „Din *Flori de lampă*” este *Aliluia* (*Contemporanul*, anul III, nr. 62, octombrie 1925, p. 6—7 ; în ediția de față p. 206), neinclusă în volum. De fapt, apariția

aceasta, din luna octombrie 1925, este ulterioară publicării volumului *Descîntecul și Flori de lampă* (vezi nota de la p. 378).

Titlul *Flori de lampă* poate sugera o filiație baudelairiană, ca și în cazul *Florilor de mucișcă* ale lui Tudor Arghezi.

După opinia criticului Mihail Petroveanu, schițele din compartimentul *Flori de lampă* sînt „simple notații de dispoziții incidentale și divagări, de pretexte jurnalistice. Un mozaic de posibilități variate, pe care posesorul lor nu ține să le actualizeze, între care refuză, parcă, să aleagă: tragicul absurd sau banal, voit melodramatic; ironia caricaturală și fantezistă (*Cra-vata de cîneșă*); evocarea tensiunilor obscure și a reveriilor nonșalante; gustul pentru artificiiu livresc, dimpreună cu acela pentru autentic, pentru faptul divers. Cînsistente cît o urmă de indigo, *Florile de lampă* sînt abia niște eboșe de poeme în proză, radiografiind în capriciul lor obosit un spleen vag, baudelairian, ca și modelul îndepărtat al manierei.” (M. Petroveanu, *Ion Vineș*, în *Studii literare*, Editura pentru literatură, 1966, p. 162—163.)

ABSENTA

(p. 47)

Publicat prima oară în *Adevărul literar și artistic*, seria II, anul II, nr. 38, 31 iulie 1921, p. 1. Republicat în vol. *Descîntecul și Flori de lampă*, 1925, p. 61—64.

Absenta și Toacă — spune Sergiu Sălăgean — „merită să fie menționate pentru cîteva notații în care vizualitatea lui Vineș mijlocește dense prinderi de limbaj ale emoției și în care voluptatea provine din multitudinea senzațiilor, iar durerea din neliniștea afectului analizat” (op. cit., p. 27).

SANATORIU

(p. 50)

Publicat prima dată în *Cronica*, anul II, nr. 58, 20 martie 1916, p. 85—86, sub titlul *Ielcle. Sanatoriu*. Republicat în *Adevărul literar și artistic*, seria II, anul II, nr. 11, 6 februarie 1921

p. 1, cu titlul *Sanatoriu. În Suișera* și data: „1916”; în volumul *Descîntecul și Flori de lampă*, 1925, p. 65—66.

VARIANTE

Cronica — A; *Adevărul literar și artistic* — B; *Descîntecul și Flori de lampă* — C.

50

5 pămîntul îi soarbe seva. Totuși A: pămîntul îi retrage seva. Dinainte-i, B, C; 8 numai în A, după soarelui. În verdeață copiii păzesc vacile peisajului; 9 dungile rîurilor A: dungile piraiei B, C; 10—11 Respirarea lor e albă cu fulguirea unui zbor de îngeri A: Respirația apelor e albă ca fulguirea unei legiuni de îngeri în zbor B, C; 12 Nările de petale presate primesc tremurul lor A: Nările lui își primesc tremurul B, C; 13 se joacă miei A: se joacă miei B, C; 16 o bisericuță cîntă A, B: o bisericuță cîntătoare C; 17 într-un han de lemn A: într-un han B: un han de lemn C; 18 sună tacîmuri și talere și fulgeră A: sună tacîmuri și talere și filfilie B: unde sună tacîmuri și talere și filfilie C; 24 Inima i se topește A: Inima-i se topește B, C; 26 n-a mai lăcrămat A, C: n-a mai lăcrămat B; 28—29 a sosit, mesaj de la Dumnezeu, un condor A: a sosit, sol de la Dumnezeu, un șoim B, C;

51

2 sunt sculptate A: par sculptate B, C; 5 hergheliile pădurilor în care se năruiesc A: pădurile în care se precipită B, C; 6—7 din pămînt sau își ascut glasul A: dinspre pămînt și merg să-și ascută pliscul B, C; 12 Chipul reamintit A: Chipul însă reamintit B, C; 14 slabă A: slabă, vedenia desăvîrșit se reintocmește B, C.

TOACA

(p. 52)

Publicat prima oară în *Adevărul literar și artistic*, seria II, anul II, nr. 8, 16 ianuarie 1921, p. 1, sub mențiunea „Schițe din

cîmp". Republicat în volumul *Descîntecul și Flori de lampă*, 1925, p. 67—68.

Cielul *Schițe din cîmp*, publicat de Ion Vinea în *Adevărul literar și artistic*, în perioada noiembrie 1920 — ianuarie 1921, cuprinde poemele *Carele*, *Casa albă*, *Porumbarul*, *Salcia*, *Bivol* și *Toaca*. Dintre acestea autorul a ales pentru volumul său din 1925 numai *Toaca*. Celelalte se află cuprinse în volumul de față la secțiunea „Din periodice” (p. 184 și următoarele).

În cartea sa consacrată poemului în proză în literatura română, Mihai Zamfir consideră *Toaca* printre acele poeme ale lui Ion Vinea în care „distanța dintre parodie și stilizarea serioasă se îngustează uneori pînă la dispariție”. În continuare, analiza limbajului metaforic din textul ales motivează convingător teza criticului: „*Toaca* (1921) pornise probabil de la intenția stilizării detașate; dar, într-o lectură neavertizată, poemul în proză rezultat nu se deosebește în nici un fel de poeme propriu-zise și apare ca o pură realizare post-simbolistă. [...] Însăși varietatea tropilor atestă faptul că autorul n-a mai supralicitat o anumită figură: abuzul poate fi, eventual, notat la nivelul întregului text. Altfel, tropii variază discret oferind — sub aspectul receptării — o lectură comodă:

- *dimineata s-a ridicat*: personificare;
- *verdele ascunde locuințele*: personificare;
- *o clopotniță se înalță*: personificare „împietrită” (catacreză);
- *frunza rece și elastică*: epitete metaforice;
- *frăgezimea ceasului*: epitet metaforic invers;
- *soarele n-a însulțat atmosfera*: metaforă personificatoare etc.

Cu toată predominanța personificării, nuanțarea și subtilitatea figurilor ne decid mai greu asupra intenției parodice.” (Mihai Zamfir, *Poemul românesc în proză*, Editura Minerva, Buc., 1981, p. 344—345.)

VARIANTE

Adevărul literar și artistic — A; *Descîntecul și Flori de lampă* — B.

52

31—32 că sunetul patinează văzduhul, cu ușurința unei stele căzînd? A: cu sunetul unei stele căzînd? B.

REGRET FUGAR

(p. 54)

Publicat prima dată în volumul *Descîntecul și Flori de lampă*, 1925, p. 69—70.

Imaginea sărmaneii cîntărește ambulante, cu „voce falsă și dureroasă”, care își tirăște pe străzi pașii jalnici, pe fundul ostil al cetății moderne, l-a atras pe Ion Vinea în perioada de creație 1920—1930. *Schița Regret fugar* e scrisă aproximativ în aceeași perioadă cu poezia *Steaua morților*, pe aceeași temă (prima variantă a poeziei a fost publicată în 1923, în *Cugetul românesc*). Față de poezie, în care imaginile sînt concentrate, dense, iar destinul femeii, „gonită din loc în loc”, e pus sub semnul cosmic al unei „stele rele”, textul în proză *Regret fugar* pare mai aproape de faptul brut, real, care l-a inspirat, ca un reportaj scris cu pasiune și chiar cu o tentă de subiectivitate

DANȚUL PE FRÎNGHIE

(p. 56)

Dintr-un tablou de Marcel Iancu

Publicat prima oară în *Flacăra*, anul VII, nr. 37, 15 septembrie 1922, p. 590. Republicat în volumul *Descîntecul și Flori de lampă*, 1925, p. 71.

Dacă unele din prozele volumului *Descîntecul și Flori de lampă* vădesc interferența în planul tehnicii literare a unor sugestii din plastica avangardistă (expresionism, cubism, activism etc.), *Danțul pe frînghie* — după opinia lui Ov. S. Crohmălniceanu — „se mulțumește să fie pur și simplu comentariul liric al unui tablou de Marcel Iancu. Textul năzuiește să dea echivalentul literar al conștiinței plastice, dar mai ales să dezlănțuie tensiunea sufletească pe care aceasta o implică” (op. cit., p. 129).

(p. 57)

„EA”

Publicat prima oară în *Contemporanul*, anul II, nr. 33, 3 martie 1923, p. 1. Republicat în volumul *Descîntecul și Flori de lampă*, 1925, p. 73—76.

Schița e dedicată „doctorului N. Lupu”, politician de stînga, colaborator al revistei *Contimporanul* în anii 1922—23 cînd aceasta avea profil social-politic. Dr. N. Lupu (1876—1947) a semnat chiar pe prima pagină a primului număr un articol cu titlul *Bun sosii!*, adresat tinerei reviste în numele „idealurilor democratice” care au animat „marea revistă socialistă de pe vremuri ce purta același nume”.

„Tehnica autorului de a face ca o imagine obsesivă să demonizeze întreg tabloul e adesea expresionistă” — observă Ov. S. Crohmălniceanu comentînd schița „Ea”. „Îndărătul unei aglomerări de activități febrile, care și-au reluat cursul după încheierea carnagiului mondial, se distinge figura uriașă, chinuită, a libertății gîtuite, «cu fața vinătă» și limba „cinic turgescentă»” (op. cit., p. 387).

VARIANTE

Contimporanul — A; *Descîntecul și Flori de lampă* — B.

57

4 Petersburg A; Petrograd B; 24 analogă A: analoagă B.

ZVONURI

(p. 60)

Publicat prima oară în *Contimporanul*, anul II, nr. 29, 6 februarie 1923, p. 4. Republicat în volumul *Descîntecul și Flori de lampă*, 1925, p. 77—78.

Se pare că Stan Gurău, croul schiței, este un personaj real, „sinucisul satului”, cum îl numește Vinea în proza autobiografică *Reportaj sentimental*, publicată în *Contimporanul*, VI, nr. 76, mai-iunie 1927.

Tragica poveste a morții acestui țaran l-a impresionat și pe Marcel Iancu, care a realizat un portret în xilogravură al lui Stan Gurău, reprodus în paginile *Contimporanului* la puțin timp după apariția schiței lui Vinea (*Contimporanul*, anul II, nr. 31, 17 februarie 1923).

Dintre *Florile de lampă*, care sînt, după părerea lui Virgil Ardeleanu, „mai mult niște instantanee aflate la confluența dintre poemul în proză și schița scurtă”, criticul consideră drept „unică piesă interesantă” *Zvonuri*. „Darul analitic, capacitatea de concentrare, însușirea rară de a rămîne poet autentic în proză (datorită modului de „transcriere” metaforică a datelor și implicit, respingerii organice a efuziunilor sentimentale), în sfîrșit arta de a topi contururile și de a juxtapune astfel observațiile încît să rezulte o realitate evanescentă, însă acutizată de un ritm interior — își dau întîlnire pe parcursul unei singure pagini, transformînd-o într-o piesă de preț.” (Virgil Ardeleanu, *Ion Vinea*, în volumul *Proza poezilor*, EPL, Buc., 1969, p. 205.)

Acest text face parte de fapt dintr-o suită de șapte proze scurte, toate intitulate *Zvonuri*, care au fost publicate în *Contimporanul*, succesiv, între februarie și iunie 1923 (vezi volumul de față, secțiunea *Din periodice*, p. 200.)

În prima perioadă a creației sale, în care se încadrează și prozele scurte din volumul *Descîntecul și Flori de lampă*, Ion Vinea a fost tentat de mai multe ori să realizeze suite de mici poeme în proză, sub un titlu generic: *Filigrane*, *Schițe dîn timp*, *Zvonuri*, *Nocturne*, *Flori de lampă*.

Titlul *Zvonuri* este, credem, o sugestie după *Greguerias*, volumul scriitorului avangardist spaniol Ramon Gomez de la Serna, al cărui nume Ion Vinea îl menționează cu entuziasm în cîteva rînduri. În opinia sa, scrierile acestui original scriitor, și mai ales „greguerias”, constituie un adevărat model de proză modernă. În 1927, directorul *Contimporanului* îl prezintă cititorilor revistei pe îndrăznețul și extravagantul Ramon Gomez de la Serna, care „înlăcăra pînă la paroxism cecaclurile literare”, ținea conferințe absurde despre „mizeria hornurilor și a becurilor de gaz”, prezida banchete bizare sau vorbea admiratorilor de la înălțimea unui trapez de circ.

Dar ceea ce îl atrage mai mult pe Vinea în cariera acestui „precursor precoce” este spiritul de frondă exprimat în volumul *Greguerias*: „Ramon scrie de la 17 ani în mijlocul ostilității organizațiilor clericale și militare care amenințau să se dezaboneze de la Jurnalele și revistele (unde apăreau ale sale «Greguerias».” *Contimporanul*, anul VI, nr. 74, martie, 1927.)

„Gregueria” (cuvînt spaniol cu sensul de „larmă”, „zarvă”, „zvon”) este o specie de proză modernă creată de Ramon Gomez de la Serna, o suită de observații originale și pertinente despre oameni și lucruri, în genul „tabletelor” argeziene. Spi-

ritul inventiv, verva, sensibilitatea proaspătă, precum și marea mobilitate stilistică ce caracterizează aceste „Greguerias” au găsit un ecou deosebit în spiritul lui Vinea. Într-un interviu, vorbind cu admirație despre această carte de „extracte poetice”, Vinea o dă ca exemplu de „proză concentrată și esențializată”. (I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac*, EPL, 1967, p. 234.)

SOARTA UNUIA

(p. 61)

Publicat prima oară în *Adevărul literar și artistic*, seria II, anul VI, nr. 219, 15 februarie 1925, p. 1. Republicat în volumul *Descîntecul și Flori de lampă*, 1925, p. 79—81.

Proză scurtă ignorată în general de comentatorii lui Vinea, *Soarta unuia* este o incursiune în universul de viață și de creație al unui slujitor al condeiului. Cu mijloacele rafinate ale artei lui subtile și concentrate, Vinea conturează, în numai două pagini, o lume de gânduri și de speranțe, de eșecuri, în nopți lungi fără somn și fără inspirație. Proza pare o confesiune artistică, mai ales în acel punct în care Poetul vorbește iritat de „obiceiul imperios al publicării” și de „obligația de a trage cu urechea la critici”. Pe de altă parte însă, atmosfera de melancolie și plictis, starea de abulie a eroului, tracasat de femeii care „dau buzna” în camera lui și ajung totdeauna pe „patul soldătesc din colț”, anticipează personajul „lunatecului” din viitoarele romane.

VARIANTE

Adevărul literar și artistic — A; *Descîntecul și Flori de lampă* — B.

61

6—7 osuarius sufletească A: schelete sufletești B; 9 lampa de petrol A: o lampă de petrol B; 10 lampă insensibilă A: o lampă insensibilă B; 12 solitare, din cele cu priviri A: stinghere și manifestate prin priviri B; 14 ar putea spune potrivnicia A: ar putea să spună nepotrivirea B; 15 fapte de aceeași esență: lampa lugubră și căminul A: ființe

de aceeași esență: lampa lugubră și focul B; 19 Cînd pătrunde A: Cînd intră B; 22 fiorul jivinei A: asemenea jivinei B; 23—24 atît de înfrățit A: atît de frate B; 25 al descendenței sale divine. Singură amintirea A: al originii sale divine. Numai amintirea B; 26—27 asemenea cu omul îl cufundă iarăși în melancolia lui stătătoare A: comparația cu el, omul, îl readuce la melancolia lui profundă B; 30 superioritatea putinței de sinucidere A: superioritatea sinuciderii B;

62

1 scapă A: poate scăpa B; 2—3 zăvodul și calul. Și iată-l deci prăvălit la piciorul A: cîinele și calul. Și iată-l deci prăvălit cu fruntea la piciorul B; 6 și atît de umilitor A: și așa de umilitor modeste și umane B; 8—11 și cînd intervine, imperios, obiceiul publicării: ești întrebat dacă te-ai jeluît după regula stabilită A: și apoi, cînd intervine obiceiul imperios al publicării, urmată de obligația de a trage cu urechea la critici: e vorba să afle dacă s-a jeluît conform regulii stabilite B; 21 și în rămășițele vremii A: Și restul timpului B; 24—25 care-și petrece, cu zvon mătăsoș, jartierele A: care-și caută pretutindeni jartierele B; 30 Ține cîteva A: Durează cîteva B; între r. 32—33, în A, un rînd în plus: Omului îi e somn.

CRAVATA DE CÎNEPĂ

(p. 63)

Publicat prima oară în *Contimporanul*, anul II, nr. 44, 7 iulie 1923, p. 2, cu dedicația „lui Jacques”. Republicat în volumul *Descîntecul și Flori de lampă*, 1925, p. 82—88.

În *Cravata de cîneapă* — notează Mircea Vaida — „autorul încearcă un interesant experiment suprarrealist. Printr-o împletire de paradoxale asociații, printr-un sarcasm absurd al imaginii, el adună crîmpeie variate, reprezentări bizare, împerecheate de jocul hazardului, creînd un fel de panoptic ciudat, asemănător unui vis grotesc. Se relevă în țesătura povestirii anumite rafinamente de ecou barbian și de ironie persiflantă.

Personajele sînt diverse și bizare. Experimentul încercat de Vinea e în ton cu alte scrieri de acest fel, pe care avangarda *Contimporanului* le publicase în paginile revistei. [...] *Cravata de cînepă* e un caz aparte în opera lui Vinea, deoarece, de obicei, autorul, deși are o predilecție deosebită pentru jocurile fan-teziei, rămîne cu toate acestea mai aproape de realitate" (op. cit., p. 30—31).

Punctul de plecare al acestei proze parodice ar putea fi o schiță a scriitorului englez Logan Pearsall Smith, intitulată *Silvia Doria*, pe care *Contimporanul* o publică, în traducere, în nr. 12, din 1922. Este o poveste romantică despre o prințesă ne-fericită, pe nume Silvia Doria, care locuiește într-un castel îm-prejmuit de un parc. S-ar putea ca autorul traducerii să fi chiar Ion Vinea.

Schița *Cravata de cînepă* este dedicată lui Jacques Costin, unul dintre poeții avangardiști din grupul de la *Contimporanul*

VARIANTE

Contimporanul — A; *Descîntecul și Flori de lampă* — B.

63

3 becul anacronic își uza nesimțit A; becul își uza B;

65

5—6 pelerina neagră, pelerina de pompe funebre A; pe-lerina de pompe funebre B; 25—26 el scrută întunericul ciuruit în fund de splendorile serbării de însănătoșire A; el scrută balul de însănătoșire B;

67

12 fu pusă de-a dreptul A; Ea fu pusă de-a dreptul B; 17 Curtii în crep A; Curtii în crep (Crap) B; 23 roze cari își exalără A; roze ce își exalără B; 26—27 încercare su-portabilă A; încercare, astfel, suportabilă B.

PARADISUL SUSPINELOR

Volumul *Paradisul suspinelor* a văzut lumina tiparului în 1930, la Editura Cultura Națională din București, avînd sub

titlu mențiunea: „cu 5 gravuri, dintre care un portret inedit, desenate și săpate în lemn de Marcel Iancu". Volumul are 182 de pagini și cuprinde trei scrieri în proză: *Paradisul suspinelor*, *Între și puncte* și *Cu inima-n cap*.

Manuscrisele acestor scrieri nu s-au păstrat.

Textul a fost stabilit după ediția princeps.

PARADISUL SUSPINELOR

(p. 71)

Paradisul suspinelor a avut un proces de creație îndelungat și laborios, care se reflectă în aparițiile fragmentare din re-vistele vremii, fie sub forma unor narațiuni distincte, fie a unui ciclu de episoade, aparținînd unui proiectat roman cu titlul *Tic-Tac*, tipărite în *Contimporanul*.

Vom menționa aparițiile din periodice în ordine crono-lo-gică, indicînd în paranteză căror pagini din ediția noastră le corespund episoadele respective:

— *Domnul bătrîn*, în *Cronica*, anul II, nr. 59 27 martie 1916, p. 102—103. Republicat în *Adevărul literar și artistic*, se-ria II, anul IV, nr. 112, 14 ianuarie 1923, p. 1 (în vol.: p. 110; r. 38 — p. 113, r. 35);

— *Tic-Tac*, în *Contimporanul*, anul III, nr. 45, aprilie 1924, p. 2—3 (în vol. p. 71, r. 4 — p. 74, r. 41);

— *Tic-Tac (continuare)*, în *Contimporanul*, anul III, nr. 46, mai 1924, p. 13 (în vol.: p. 74, r. 42 — p. 77);

— *Tic-Tac*, cu subtitlurile: *II Viața în gînd*; *III Tresăriri*; *IV Prometeu*, în *Contimporanul*, anul III, nr. 47, septembrie 1924, p. 2—3 (în vol. p. 78, r. 2 — p. 82, r. 4);

— *Tic-Tac*, cu subtitlul: *V Primăvara crudă*, în *Contimpo-ranul*, anul III, nr. 48, octombrie 1924, p. 2—5 (în vol. p. 82, r. 5 — p. 89);

— *Tic-Tac*, cu subtitlul: *VI Stafii*, în *Contimporanul*, anul III, nr. 49, noiembrie 1924, p. 3 (în vol.: p. 90, r. 2 — p. 91, r. 32);

— *Tic-Tac* cu subtitlul: *VII Pași pierduți*, în *Contimporanul*, anul III, nr. 50—51, 30 noiembrie — 30 decembrie 1924, p. 7—8 (în vol.: p. 91, r. 33 — p. 94, r. 23);

— *Paradisul suspinelor*, cu subtitlul: (din *Tic-Tac*), în *Contimporanul*, anul IV, nr. 55—56, martie 1925, p. 9—10 (în vol.: p. 94, r. 24 — p. 96, r. 28);

— *Tic-Tac (Paradisul suspinelor)*, în *Contimporanul*, anul IV, nr. 57—58, aprilie 1925, p. 5—6 (în vol.: p. 96, r. 29 — p. 99, r. 32);

— *Casa Domniței*, cu subtitlul: (*VIII din Tic-Tac*), în *Contimporanul*, anul IV, nr. 60, septembrie 1925, p. 4—6 (în vol.: p. 99, r. 33 — p. 107, r. 5);

— *Sfatul apelor*, cu subtitlul: (*IX din Tic-Tac*), în *Contimporanul*, anul IV, nr. 61, octombrie 1925, p. 4—5 (în vol.: p. 107, r. 6 — p. 110, r. 27);

— *Dintr-o scrisoare*, în *Contimporanul*, anul VIII, nr. 38, 8 decembrie 1929, p. 2 (în vol.: p. 115, r. 7 — p. 121, r. 21).

Cea dintâi mențiune în legătură cu proiectul de roman *Tic-Tac* apare în *Contimporanul*, în anul 1924, o dată cu publicarea primelor fragmente din această scriere. Proiectul continuă să se afle pe masa de lucru a scriitorului vreme de câțiva ani, alături de un alt roman, cu titlul *Reportaj sentimental*, ambele fiind menționate de Vinea în interviurile date lui Felix Aderca și, mai târziu, lui I. Valerian, în 1927.

Episoadele din *Tic-Tac* publicate în *Contimporanul* între 1924—1925 au fost încorporate de autor în textul din volum în aceeași ordine în care au apărut în revistă, însă cu o altă segmentare și numerotare a capitolelor, și fără subtitluri.

Acestora li s-au adăugat două texte din alte perioade de creație, care nu-l au ca erou pe Darie și care au fost publicate ca narațiuni distincte: *Domnul bătrîn*, tipărit inițial în *Cronica*, în 1916 (povestea unui bătrîn muzicant, retras într-o localitate pe țărmul mării împreună cu tinăra sa elevă și amantă, Pia) și *Dintr-o scrisoare*, publicat în *Contimporanul*, în 1929 (scrisoarea unei tinere femei aflată sub tirania maladivă a unui sot bătrîn).

Incluzind toate aceste texte într-o scriere unică, Vinea a făcut unele modificări: a schimbat câteva nume (Pia > Lia, Mara > Lia, motanul Matia > Mitia); a înlocuit în unele cazuri persoana I cu persoana a III-a; a renunțat la titlurile capitolelor; a introdus pasaje de legătură, în maniera „autenticității” gidiene, între paranteze, semnându-le cu inițialele „I.V.”; a revizuit stilistic o parte din text.

În volumul din 1930, *Paradisul suspinelor* figurează, alături de titlu al volumului, cit și al primei scrieri din volum (așa cum

reiese și din *Cuprinsul* de la sfârșit). În volum apare un singur subtitlu, inexistent în periodice, și anume *Eu și celălalt* (I), care pare a fi subtitlul primului capitol din *Paradisul suspinelor*, în continuare capitolele fiind numerotate până la VII.

Titlul *Tic-Tac*, abandonat ulterior, exprimă sugestiv curgera ordonată, ritmică a timpului la nivelul conștiinței, în raport cu care subconștientul se mișcă dezordonat, haotic: „Încet, conștiința se regăsește pe sine și-și reia tic-tacul alene, ca un ceasornic după ani de tăcere” — spune eroul lui Vinea.

Paradisul suspinelor a fost inițial titlul unui episod din *Tic-Tac* publicat în *Contimporanul*, și anume un episod crucial în viața lui Darie, când copilul de o sensibilitate foarte ascuțită are revelația — concretă și crudă — a actului sexual. Descoperirea aceasta dobândește în conștiința eroului dimensiuni mitologice, echivalând, pe de o parte, cu momentul descoperirii focului de către Prometeu și, pe de altă parte, cu izgonirea din Paradis a cuplului biblic. Darie își pierde pentru totdeauna inocența copilărească și în sufletul lui se secătuiește orice izvor al iubirii și purității paradisiace.

Pe planul formelor muzicale, *suspînul* simbolizează lumea tandră a candelor, expresia sufletelor delicate. Când Darie descoperă taina păcatului, în locul suspînului melodios al Liei, el aude gemete grotesti ale agoniei, „tenebroasa orchestrație a șoapțelor și a freacățului animal”. Vocea plină atunci „supranatural de limpede a iubitei” capătă deodată un „accent drăcesc scîncit dintr-un gîtlej care nu e al său”.

Paradisul suspinelor se înrudește prin atmosfera sufletească, decoruri și limbaj metaforic cu poezia autorului.

Peressicius, în cronică sa despre volumul *Paradisul suspinelor*, se dovedește a fi primul critic care observă și comentează tentativa lui Ion Vinea de a aborda genul românesc. Autorul *Mențiunilor critice* mărturisește că a citit fragmentele din romanul *Tic-Tac* publicate în *Contimporanul*, așteptînd finalizarea romanului. Dar în locul acestuia a văzut lumina tiparului *Paradisul suspinelor*: „Romanul anticipat, de atunci, stă astăzi topit și încadrat în micul roman, selenar și dens ca un acvarium cu meduze, ce deschide volumul cu același titlu”.

Criticul argumentează în continuare de ce *Paradisul suspinelor* poate fi considerat totuși un roman: „Literatură contemporană practică, în același timp, romanul de proporții vaste, tip stendhalo-balzacian sau proustian, dar și romanul concentrat, în care elementul discursiv cade, fatal, pe planul al doilea și în care analiza psihologică primează.”

Paradisul suspinelor aparține, evident, celui de al doilea tip. „În astfel de cazuri, tehnica romanului diferă de ceea ce curent se înțelege prin roman. În astfel de cazuri, limitele dintre nuvela de extensie și romanul intensiv, în sensul de concentrat, se apropie până la contopire și distincția dintre cele două specii epice devine de o gratuitate absolută. Sînt în *Paradisul suspinelor* suficiente elemente de roman extensiv. Sînt tipuri de mare fecunditate epică, sînt împrejurări și evenimente, este drama însăși, care, desigur, ar fi putut să se prolifereze pe un întreg de pagini [...]. Dl. Ion Vinea a păstrat din roman atîta cît este de rigoare pentru a coborî pe pămînt și a nu da impresiunea că ne aflăm tot timpul în poem.” (*Mențiuni critice*, în *Opere*, vol. IV, Editura Minerva, Buc., 1971, p. 283—284.)

Pompiliu Constantinescu, recenzînd la apariție volumul *Paradisul suspinelor* îl situează pe Vinea în cadrele prozei poetice românești, născute sub semnul influenței lui Villiers de l'Isle-Adam și Edgar Poe. Volumul din 1930, constată criticul, „aduce afirmarea deplină a unei metode de scris, a unei discipline artistice, situîndu-l pe autor în vecinătatea de prim plan”. După opinia criticului principala caracteristică a prozei lui Vinea este „un gust special pentru introspecțiune și analiză. Senzaționalul datelor de la care d. Vinea pornește nu este decît un pretext de psihologie. Sub steaua lui Edgar Poe, care a ispitit adesea fără izbîndă și pe alți nuvelisti, d. Vinea izbutește să ajungă la un liman de artă”.

Despre scrierea *Paradisul suspinelor* acesta observă cu finețe: „O pînză subtilă și complicată de irealitate înfășură sexualismul eroilor [...]. Smîcurile vieții plutesc pe aripi de vis; trivialitatea e neconținut protejată de grația virilă a unei expresii de o bogăție și o noutate metaforică de prim ordin. Intriga se simplifică, descripția se diafanizează, anecdota este eliminată sau concentrată avar; faptele se succed ca pure stări lirice; ceva de buimăceală savant sugerată învâluie actele personajilor ca la adolescenții de o perversitate candidă din *Les enfants terribles* ai lui Cocteau.” (Ion Vinea: *Paradisul suspinelor*, în *Scrieri*, vol. V, Editura Minerva, 1971, p. 209—211.)

Și Paul Zarifopol a remarcat originalitatea prozei lui Vinea, într-o cronică la *Paradisul suspinelor* în care recomandă cititorului să-și modifice, față de proza lui Vinea, „metoda obișnuită a cititului”. În stilul său ironic și familiar, ce ascunde o mare finețe intelectuală, criticul explică acestor cititori neavizați în ce constă noutatea tehnicii narative din *Paradisul suspinelor*: „Ne-am înțeles: nu vă agitați așteptînd, logic și cronologic, ce se va în-

tîmpla și cum se va sfîrși. Aci fabula și, cu atît mai special, intriga anecdotică, sînt, din principiu, detronate. Între acuitatea imaginilor pe care le naște singurătatea, împreună cu visul, și fabula sistematizată este o relație răsturnată. Concurența nu se poate soluționa decît printr-un sacrificiu. Orice artă nu e posibilă decît cu acest preț. Așadar: congedierea fabulei, îndeosebi a anecdotei punctate, este cuvîntul unei alte enigme a artei, asupra căreia stăm să ne înțelegem. În schimbul fabulei, poetul întîrzie, și sapă, și cioplește. Așa poezia lui devine un studiu; și cetitorul e rugat atunci să fie serios, să renunțe la politică și la interesele gospodărești ale sufletului său duios sociabil.” (*Pentru arta literară*, vol. II, Editura Minerva, Buc., 1971, p. 33—35.)

Sumara caracterizare a prozatorului Ion Vinea, făcută de E. Lovinescu în 1928, pe marginea volumului *Descîntecul și Flori de lampă*, este reluată exact în *Istoria literaturii române contemporane* din 1937, cu adăugirea unei mențiuni referitoare la *Paradisul suspinelor*, publicat între timp:

„O culegere de nuvele e și *Paradisul suspinelor*, din care prima, titulară, e chiar un mic roman —, adică un amestec de poem liric, de fantastic, de sugestie freudiană, căci în raporturile dintre Darie, Lia și Axel se proiectează ceva din complexul freudian și de o mare erupție sexuală (toți trei fiind niște frenetici), pătrunsă de un lirism purificator. În celelalte, ca și în tot, aceeași analiză, sau, mai bine zis, prezentare a diferitelor forme de obsesii cu un umor fantastic.” (E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane, 1900—1937*, Editura Librăriei Socec, Buc. 1937, p. 273.)

Și referirile critice ale lui G. Călinescu în legătură cu proza lui Ion Vinea sînt foarte sumare. În *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, Vinea este încadrat la capitolul *Dadaști, suptarealiști, hermetici*, fiind prezentat mai ales ca poet. Despre *Paradisul suspinelor*, criticul observă aspectul suprarealist și dificultatea scriiturii. Interesul acestei proze nu stă în experiențele inedite ale eroului, ci în atitudinea estetică: „Autorul umblă ca și Camil Petrescu după autenticitate, respectînd automatismele unui pretins jurnal de adolescent în care nu-și îngăduie să introducă nici o interpretare proprie, vînd „a nu altera caracterul descusut al însemnărilor și a nu da impresia unei colaborări”. Pentru acest motiv, în cutare loc, autorul se prefacă cu ingenuitate a nu pricepe: „Nu pătrund rostul acestei însemnări.” (*Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, Editura Fundațiilor Regale, Buc., 1941, p. 811.)

În *Artă prozatorilor români*, Tudor Vianu încadrează proza lui

Ion Vinea la capitolul *Fanteziștii*, alături de N. Davidescu, Ion Miulescu, A. Maniu. Din punct de vedere al artei narative, una dintre particularitățile cele mai de seamă ale lui Vinea este, după T. Vianu, „practicarea analizei cu mijloacele evocării”. Dacă Arghezi, în proza sa, dă o dezvoltare aproape exclusivă evocării, ocotind povestirea și analiza, „Vinea încearcă o nouă grupare a elementelor disociate de Arghezi, povestind, dar mai cu seamă analizând, cu mijloacele imagistice ale evocării. Imaginile cu funcțiune de caracterizare internă alcătuiesc sectorul propriu lui Vinea într-o hartă stilistică a prozei noastre noi”. (*Arta prozatorilor români*, Editura „Contemporană”, Buc., 1941. p. 152.)

Alături de posibilele modele străine care au contribuit la geneza scrierii *Paradisul suspinelor* (Freud, Poe, Villiers de l'Isle-Adam, Gide etc.), puse în lumină de critici la apariția volumului, critica literară din a doua jumătate a sec. XX a deschis calea unor interpretări mai complexe a prozei lui Vinea, raportind-o și la tradițiile prozei românești. Așa de pildă, Mircea Vaida analizează în *Paradisul suspinelor* în special elementul oniric pe care îl apropie, printr-o sugestivă comparație, de fantasticul prozei eminesciene: „subiectul profund al cărții e tocmai rivalitatea dintre real și aparență, dintre obiectiv și subiectiv, în care Darie se lasă tirat, datorită unei inerții temperamentale specifice, spre vis, cartea sa devenind o voluptuoasă beatitudine onirică, un «paradis al suspinelor». Pentru atmosfera nuvelei onirice, Vinea a găsit, în afara notei străine provenind de la Edgar Poe, modele admirabile în tradiția românească. *Paradisul suspinelor* debutează cu pagini asemănătoare tonalității prozei eminesciene, din *Geniu pustiu* ori *Sărmanul Dionis*. Tovarășul singurătății lui Dionis, cotoiul înțelept, ca un simbol de exorcism medieval, populează și lumea vedeniilor lui Darie. [...] în cadrul prielnic al locuinței sale, Darie se întoarce în timp, se descompune în reprezentări difuze. Singura prezență vie e Mitia, cotoiul, care «întrerupea primejdioasa plăcere a risipirii de conștiință». (Mircea Vaida, *op. cit.*, p. 27.)

Simion Mioc, în monografia ce i-a consacrat-o lui Ion Vinea, abordează *Paradisul suspinelor* în primul rând din unghiul dificultății privind încadrarea scrierii în tiparele unei specii literare: „Această scriere a lui Vinea este un amplu poem, dar și un micro-roman, un jurnal intim indirect, un eseu puternic liricizat, despre forțele tiranice ale libidoului. Toate aceste elemente de proveniență deosebită sînt însă subordonate unei unice viziuni onirice și fantastice.”

Mai ușoară i se pare exegetului situarea *Paradisului suspinelor* pe fundalul curentelor literare, și anume la granița dintre roman-

tism și suprarrealism: „Autorul face profesie de credință onirică, plecînd din romantism spre suprarrealism, dar oprindu-se în pragul dicté-ului automat.” De romantism aparțin imaginea casei lui Darie, „casa pustie, cu interioare vetuste și înfățișare sinistrală”, așa cum o întîlnim la romanticii fantastici Ann Radcliffe, E.A. Poe, Hoffmann, apoi „fantasticul dedublării, sub toate formele, de la cele mai inocente (tema oglinzii, mitul lui Narcis), pînă la cele patologice”. În schimb, „sub raportul libertății de asociere, prin surpriză, insolit și prin incongruența relatării, opera lui Vinea se apropie de suprarrealism, de Jean Cocteau și André Breton” (*op. cit.*, p. 322—327).

Contrar opiniei lui Perpessicius, care susținea că în *Paradisul suspinelor* se pot găsi „suficiente elemente de roman extensiv” (vezi ediția de față p. 404.), Mihai Zamfir vede în Ion Vinea un scriitor cu „vocație tipică a fragmentarului”, aparținînd momentului literar de tranziție de la simbolism la modernism: „Char și cea mai strălucită realizare în proză a lui Ion Vinea — romanul liric *Paradisul suspinelor* — rămîne prizoniera iremediabilă a reveriei post-simboliste. Numărul simbolizilor care au încercat să atingă romanul, ca specie, prin tuse lirice succesive, este de cîteva zeci; rezultatul a fost, de cele mai multe ori, un roman avortat sau ironic, ce se mulțumește cu parodiarea canoanelor speciei, din incapacitatea de a le urma. Același lucru s-a petrecut și cu Vinea: toate trucurile inventate pentru demascarea mobilurilor speciei românești (caietul găsit, Darie — eroul — povestindu-și tardiv propriile aventuri) nu pot ascunde ratarea vocației de romancier. Textul — încîntător prin lirism fragmentar — al *Paradisului suspinelor* rămîne foarte departe și de *Poemul unic*. Toată viața, Ion Vinea a fost autorul proiectului nerealizat, al schiței în vederea mării opere viitoare, tot mai îndepărtate. Pentru noi, se definește ca un scriitor cu vocația tipică a fragmentarului. *Paradisul suspinelor* este, prin toate detaliile, apologia fragmentarismului” (*op. cit.*, p. 343).

Alcătuiind o selecție din paginile critice cele mai semnificative pe marginea operei lui Ion Vinea, Gheorghe Sprințeriu nota, în prefața culegerii, în legătură cu *Paradisul suspinelor*: „Jurnalul lui Darie e o însumare de visuri stenografiate metaforic, în care personajele și episoadele nu se leagă rațional, ci afectiv, întîmplările frîngîndu-se una în alta nelogic, pe calea sugestiei subconștiente. Există în *Paradisul suspinelor* o neliniște care leagă oamenii și împrejurările în jurul Lici, această «ființă aeriană» care trezea «pusitul lihnit al sufletului» lui Axel, tatăl lui Darie, și al

lui Willy, profesorul de franceză." (Gheorghe Sprințeroiu, *Ion Vinea — geneza și complexitatea operei*, în *Ion Vinea, interpretat de...*, Biblioteca critică, Editura Eminescu, Buc., 1986, p. 9.)

VARIANTE

Cronica — A; *Adevărul literar și artistic* — B; *Contemporanul* (1924—1925) — C; *Contemporanul* (1929) — D; *Paradisul suspinelor* (1930) — E.

71

3 Lipsește în C; 4 De ani C; De doi ani E; 8 Mă arăt rar aici C; Arar mă arăt aici E; 16 păianjen C; păianjen E;

72

6 ochii de chilibar C; ochii de chilimbar E; 11 Matia C; Mitia E; 26 unei limpezimi întinse C; unei limpezimi întinsă E; 37 Neputința de a C; Dificultatea de a E;

73

32 de care poate nici nu-și mai amintește C; de care nici nu-și mai amintește E;

74

12—13 bivolii de pământ (bucăți de ostrov însuflețite) C; bivolii de pământ E; 31—32 la fel cu toate celelalte fețe C; la fel cu celelalte toate fețe E;

75

1 Matia C; Mitia E; 6 risipirii eului C; risipirii de conștiință E; 23—24 spectatorii hermetici C; spectatorii ermetici din perete E; 39 și de aceea, momentan, nu mă regăsesc C; și de aceea nu mă regăsesc E;

76

11 Matia C; Mitia E; 13 era țeapăn și C; țeapăn și E; 14 Matia C; Mitia E; 20 să-mi mai răspundă C; să mai răspundă E; 38 Matia C; Mitia E; 41 Trăsei capacul podului C; Trăsei capacul E;

77

4 sciziune între C; dezbinare între E; 14 colile găsite C; colile pregătite E;

78

2—3 Memoriile lui Darie încep, de fapt, aci C; Memoriile lui Darie se precizează cu viața în gând E; 4 sunt însă C; sunt încă E; 5a autorului C; a eroului E; 18 cetitor C; cititor E; 24 drum larg C; drum lat E; 34 de nevăstuica urmăritoare C; de jivina urmăritoare E;

79

16—18 Aci, din oboseală sau urf C; Aci, din oboseală, din urf sau din timiditate, sau dintr-un sentiment de înstrăinare de sine însuși E; 29—30 împletirea monotonă a acompaniamentului o înveșnicește C; împletirea monotonă a isonului o eternizează E;

80

13 tăcere de seară C; tăcere de seră E; 20 plutind fără înțeles, precum C; plutind fără înțeles. Fără înțeles, precum E; 36—38 la o parte. Rochii roze C; la o parte. Tropicile își reiau abluțiunile torențiale, argint-viu pe aripile verzi ale ferigelor uriașe. Rochii roze E; 40 seduce o elevă C; dezmiardă o elevă E; 41—42 Și somnul și-abate tăișul de pislă C; Și somnul și-abate ciocanul de puf E;

81

17—18 ale închipuirii lor C; ale închipuirilor E; 20 nevinovăția credulă a lui Darie C; nevinovăția lui Darie E; 27 explorator dezorientat C; explorator neorientat E;

82

1 îi coborî în suflet C; îi pogorî în suflet E; 12 nu însemna C; însă nu însemna E; 16 primi conducerea școlii primare a unei comunități străine C; primi conducerea unei școli E;

83

1 în pauze C; în pauză E; 24 dădu țipăt C; dădu un țipăt E; 27—28 să ia cursul zilei apoi C; să ia în cursul zilei

leacuri *E*; 32—34 Grachii Frosei au fost trei, căci nu mult după accident, Froşa născu doi gemeni *C*: Căci nu mult după accident, Froşa născu doi gemeni. Grachii Frosei se făcură astfel trei *E*; 35—37 Li se prescrie un mediu de 36° şi scutece de vată zilnic primenite *C*: Li se prescrie o anumită temperatură în odaie şi scutece de vată neîncetat primenite *E*; 39 repaos *C*: repaus *E*; 43 gemenii: Nogirîta şi Ghinion *C*: gemenii *E*;

84

5—6 căzu la pat *C*: căzu la pat, în spital *E*; 12 gîfii istovită *C*: gîfii istovită *E*; 18 au tras aşternutul *C*: era tras aşternutul *E*; 21 o simţi în pogorîre *C*: o simţi în coborîre *E*; 26 şi-l tulbură *C*: şi-l tulbură *E*; 39 turburătoare *C*: turburătoare *E*;

85

5 pentru fiinţa ei *C*: la fiinţa ei *E*; 16 duminicilor *C*: duminicilor *E*; 22 pricepuseră murmurul *C*: prinseră murmurul *E*; 23 în statuia *C*: în statuia *E*; 39 D-l Willy îi servea crîmpeie *C*: D-l Willy servea melodii *E*;

86

25—26 Fu cetit şi comentat, în localui *C*: Fu citit şi comentat în localuri *E*; 27 să-l ţie de vorbă *C*: să-l ţină de vorbă *E*; 31 „Escamillo”, cum îl poreclise pe Willy, triumfa *C*: Willy triumfa *E*; 32 Dimpotrivă, Axel *C*: Axel *E*; 35—36 ochii de portret, mîinile îngrijite *C*: ochii de strămoş, mîinile picturale *E*; 39 o covîrşise pe această sentimentală *C*: o covîrşise pe Lia *E*;

87

24 fiul să-şi facă *C*: fiul să facă *E*; 39 această infracţiune *C*: această fericire *E*;

88

5—6 şi-i suga urechile *C*: şi îi suga urechile *E*; 11 au tresărit odată groaznic *C*: amîndoi au tresărit groaznic *E*; 14 în fiecare seară, în ietacul lor, Lia citea scrisoarea *C*: în fiecare seară, în iatacul lor, Lia citea scrisoarea *E*; 21—22

ia-mi mai întîi gazetele, îi adăogă *C*: ia mai întîi gazetele, se răzgîndi *E*; 29 nimănui nu-i da prin gînd *C*: nu-i da nimănui prin gînd *E*; 36 şi-l dirijez după plac *C*: şi-l conduc după plac *E*; 40 domnişoare din comitetul şcolar *C*: domnişoare *E*;

90

16—17 întunerecul dinaintea ei *C*: întunericul dinaintea ei *E*; 20 înghiţită cu precauţiune de broască *C*: întoarsă cu precauţiune în broască *E*; 30 — ?! *C*: — Stafii ? *E*;

91

3 mistuie de-acum nopţile *C*: mistuie nopţile *E*; 24—25 va năpădi mai tirziu totul *C*: va năpădi totul *E*;

92

13 Fu galbenă *C*: Era galbenă *E*; 36 Într-o noapte, cînd, ca de obicei, Dacic se trezi *C*: Într-o noapte, ca de obicei, Dacie se trezi *E*;

93

16 O înecă plînsul. Criză de lacrimi *C*: Criză de lacrimi *E*; 17 îşi oprise răsufierea amarnic *C*: îşi oprise răsufierea *E*; 28 suflă-ţi nasul, taci, nu mai plînge *C*: suflă-ţi nasul, nu mai plînge *E*; 33 Sărutări punctau pauzele *C*: Sărutări punctau acum pauzele *E*; 36—37 peste infernul *C*: peste gheena *E*; 41 priveliştea ivorie *C*: priveliştea de ivoriu *E*;

94

26 danţul sucit *C*: dansul sucit *E*; 30 pletelor ei ascuţite *C*: pletelor ei asmuţite *E*; 36 încordarea grotescă *C*: încordarea grotească *E*;

95

4 pentru rugăciunea suspinelor *C*: pentru paradisul suspinelor *E*; 14 cu sinceritate numelui *C*: cu sinceritatea numelui *E*; 24—25 un complice-bărbat *C*: un complice: un bărbat *E*; 38 sabaturi intelectuale *C*: sabaturi mintale *E*;

7 Fugi de oameni ca sfinții C : Ca sfinții, fugi de oameni E ;
15—16 ce e smerenia C : ce-i smerenia E ; 33—34 Notițele
rămase și cele ce știu eu însumi despre viața autorului C :
Notițele rămase și memoria mea șovăielnică E ;

4 rinduri cari C : rinduri care E ; 13 Ariadnei C : Ariadnei.
I.V.9) E ; 15—16 Ochii lui privesc C : ochii lui mă privesc
E ; 36 Din punctul de vedere al creației, e mult mai greu
C : E mult mai greu E ;

1 în viața unui om interesant C : în viața ciudată a unui ado-
lescent E ; 17—18 Soția lui Axel îi arăta o prietenie crescută
prin apropierea C : Astfel Mara îi arăta o prietenie crescută
în apropierea E ; 36 Axel pleacă C : Axel se resemnă să ple-
ce E ; 37 o ultimă întrevvedere C : încă o întrevvedere E ;

7 Vacanța mare C : Numai vacanța mare E ; 9 în toamnă C :
la toamnă E ; 10—11 Peste un an urmă plecarea la Bucu-
rești C : Trecu încă un an fără vești E ; 14—15 numai în E.
18—19 PLECAREA : CÎT MAI LITERARĂ. TITLUL :
TITLUL VERBILITIV IAN C : PUTANĂ C : PORNIREA : CÎT MAI LITERARĂ
CASA DOMNIȚEI E ; 25—26 de reconstruire C : de recon-
struire E ; 27 ca un zidar C : ca un sobar E ;

11 vălurită prin inele C : trecută prin inele E ; 28—29 în
interesul disciplinei. N-a vrut să fie profesoara fiului C :
în interesul disciplinei E ;

6 captiv, sub vuietul C : captivi, sub vuietul E ; 8 cari C : care
E ; 29 mă refugiam C : mă puteam refugia E ; 30 salcîm
scufundat C : salcîm infundat E ;

3—4 plăsmuite cu plută arsă la luminare C : plăsmuite cu
artă, după un model apus E ; 9 și accentua C : și-i ac-
centua E ; 11—12 părul rar, unghiile de chihlibar, dinții stinși
C : părul imbelșugat, unghiile de chihlimbar, dinții luminoși
E ; 27 — Vino... C : — Am venit... Vino... E ; 33—36 Ne-o
adusesse doamna directoare într-o zi, în ora de repetiții. Scurt
și cuprinzător, ne-a recomandat C : Ne-o adusesse Mara,
directoarea, într-o zi, în ora de repetiții. Era după o lungă,
foarte lungă absență a Liei, într-o casă albă de liniște
și de îngrijiri. Scurt și poruncitor, Mara ne-a recoman-
dat E ;

2 școală mixtă, băieți și fete C : școală de băieți și fete E ;
6 nu lua cunoștință C : nici nu lua cunoștință E ; 24 pașii
ei C : pașii profesoarei E ; 25 ghemotoace de hîrtie C :
ghemuri de hîrtie, simburii, coji de fructe E ; 26 glasurile
poiarei C : glasurile poienei E ;

43 să-i dea de lucru cu acul C : să-i dea să lucreze cu acul E ;

6—7 Cînd, șaptele C : Deodată, șaptele E ; 8 de cari eram
C : de care eram E ; 37 travestea pe fieștecăre C : transfi-
gura pe fieștecăre E ;

26 Dispăru. Întîmplarea deci C : Întîmplarea deci E ;

6—7 numai în E ; 13 Darie trase cu urechea C : Ascultaj E ;
15 întîrzie la arie — Își zise C : întîrzie la arie E ; 18
ape și mătăsă C : ape și mătase E ; 23 Darie se hotărî prin
luncă C : Mă hotărî prin luncă E ; 30 se îndreptă C : mă
îndrept E ; 37—38 Sorbi avîntul măreț al luncii păgîne.
În firea lui Darie se opintea prisosul de viață pe care,

altfel i-l mistuia oraşul C: Sorbii avintul măreţ al luncii păgîne. Simţeam prisosul de viaţă pe care, altfel, îl mistuia oraşul E; 39 îl opri C: mă opri E;

108

8 Să mergem la rîu, hotărî Darie C: Să mergem la rîu E; 9—10 deasupra lui. El o susţinea C: deasupra lor. O susţinea E; 11 Forţele cele nouă ale lui Darie C: Forţele mele cele nouă E; 13 o întreba C: o întrebai E; 15 cu ochi de străină C: cu ochii de străină E; 17 cuvinte pe cari C: cuvinte pe care E; 18—19 Acum străbătea C: Acum străbăteam E 19 şi se fereau C: şi ne feream E; 22 Cînd ajunseră C: Cînd ajunserăm E; 23 le năpădi privirea, li se lipi C: ne năpădi privirea, ni se lipi E; 24 auziră adevăratul C: auzirăm adevăratul E; 33 Ca un ostaş al lui Xenofon, Darie alergă spre ţarm C: Alergai spre ţarm E; 34—35 îi striga Oprana C: strigă Oprana E; 36 Se opri la doi paşi de prăpastie şi socoti C: Mă oprii la doi paşi de prăpastie şi socotii E;

109

3 Darie se simţi luat C: Eram luat E; 4 Se întoarse să privească paralel cu riul C: Să privesc paralel cu riul E; 6 privitorul caută zadarnic C: privitorul ar căuta zadarnic E; 7—8 Se strădui să tragă C: Mă străduii să trag E; 9 să-i însemne C: să însemne E; 11 şi din totul C: din totul E; 18—19 Să se smulgă contopirii care ameninţă C: Să mă smulg contopirii care mă ameninţa E; 20 Să ajungă C: Să ajung E; 25 Atunci Darie descoperi C: Atunci descoperii E; 26—27 Ochii negri C: Ochii ei negri E; 29—30 Darie se avîntase, şi cu o îngenunchere romantică îi îmbrăţişă genunchii, îşi afundă chipul C: Cu un avînt şi cu o îngenunchere romantică, îi îmbrăţişai genunchii, îmi afundai chipul E; 31 ţesătură de vară C: ţesătură de in E; 32—37 Te iubesc, bilbliia ei, sărutîndu-i mînele aspre cari îl respingeau, — vreau să rămîn la ţară... să te iau de nevastă... Nu! nu mai plec... rămîn cu tine... cu tine... Se opri, respiră adînc. Oprana îl sili să se ridice. El se scutură de ţărînă, îşi luă de mijloc iubita şi coborîră în fugă poteca C: Te iubesc, îngînam, sărutîndu-i mîinile aspre care mă respingeau, vreau să rămîn aci... unde eşti şi tu! nu mai pot pleca... rămîn cu tine... Cu tine... Îmi

pierdeam respiraţia. Oprana mă sili să mă ridic, mă scutură de ţărînă. Din nou, înlanţuiţi, coborîm în fugă poteca E; 38—40 Vorbea mult şi o săruta cu o patimă care-l cutremura întreg şi pe urmă îşi povestea planurile lui subite C: Între rupeam fluxul cuvintelor să o sărut cu o patimă care mă cutremura întreg şi pe urmă îi povesteam planurile mele subite E; 42—43 cimpia li se dezveli, cenuşie, şi vîntul îi izbi C: cimpia ni se dezveli, cenuşie, şi vîntul ne izbi E;

110

1—2 Darie şi Oprana păsiră strîns spre fericirea lor nouă C: Întîntarăm strîns spre fericirea noastră nouă E; 3—4 pe care-l caută Darie pe Prahova, se găsea, de acum, în ei C: pe care-l căutam pe Prahova se găsea, de acum, în noi E; 8 Acesta se repezi spre calul alb prin exaltarea C: Mă reped spre calul alb din exaltarea E; 11 vîntul îi readuse C: vîntul îmi readuse E; 14—15 boierul întrebă fără să-i privească pentru a le da timp să se despărtaşă C: stăpînul întrebă fără să ne privească, pentru a ne da timp să ne despărţim E; 26 Darie întoarse capul C: Privii înapoi E; 28—37 numai în E, fiind introduse de autor la redactarea textului pentru publicarea în volum;

111

2—3 pălea ca creasta unui hoit A, B: pălea cum păleşte creasta unui hoit E; 5 surîsul te contraria A, B: surîsul este dureros E; 6 Portul, cîteva bărci A, B: Portul adormea cîteva bărci E; 16—17 reţele din caice. A, B: reţele din caice. Zvonuri proaspete răscoliseră această singurătate. E; 18 A sosit domnul bătrîn A, B: Căci de peste Dunăre sosise domnul bătrîn E; 19—21 Un copil care trecuse Dunărea la şcoală spunea că i-a văzut chipul ras, într-o carte de citire. A, B: Un copil care fusese la şcoală spunea că i-a mai văzut chipul, într-o carte de cetire E; 23 Un savant profesor sau un artist A, B: Desigur, un învăţat sau un artist E; 25 cum spun pescarii A, B: cum o socot pescarii E; 33—34 amanta Pia. Maestru îşi periclita A, B: amanta lui, Lia. Domnul bătrîn îşi periclita E; 35—38 Eleva îl urmase cu misticism în păragina pietroasă. Aci aveau să compună imnuri sigure şi fluviale. Cîntau împreună, cu ferestrele

incuiate A, B: Lia îi urmase fericită și supusă în paragina pietroasă. Aci aveau să compună o viață nouă, în liniștea sărată și salubă. Când nu făceau plimbări îndelungi, se ascultau, în lecturi comune E; 40 din grinzi de furtună A, B: de grinzi, în furtună E; 42—43 sunt ostili oricăror străini A, B: sunt dușmănoși ca în fața oricăror străini E; 43 singurătatea gândită A, B: singurătatea pregătită E;

112

3—5 Dar le fu urât. Ore senzuale urmau orelor de cînt — capitonate de covoare A, B: Uneori uritul îi copleșea. Ore senzuale urmau orele de cetire sau de cînt, orele ocrôtite de covoare E; 8 Muzicantul își A, B: Axel își E; 9—11 ca o femeie lăuză, căminul îl lumina, într-o groaznică hemoragie. Apărea, trunchi de copac A: căminul îl lumina cu o groaznică hemoragie. Apărea trunchi de copac B: căminul îl lumina, ca o moară zdrobită. Axel se înălța ca un trunchi de copac E; 14—15 Ostilitatea lor îi înspăimînta A, B: Vrăjmășia lor intensă și pasivă îi înspăimînta E; 19—20 Neputința îl goli pe bătrîn A, B: Neputința îl goli E; 21—22 Începu să plîngă, să vrea, să leșine, să se pedepsească A, B: Începu să se tînguie, să se mînie, să leșine, să se pedepsească E; 23 Pia A, B: Lia E; 29—30 Domnul bătrîn cugeta A, B: Părăginit, Axel cugeta E; 34—35 pe domnul bătrîn A, B: pe învinsul Axel E; 35 odaia Piei A, B: odaia Liei E; 38 ca o tîrfă A, B: ca o impură E; 39 Muzicantul Începu de atunci A, B: Axel se îndeletnicea de atunci E; 43 din Armenia A, B: din Caucaz E;

113

10—11 în sufletul domnului bătrîn A, B: în sufletul lui Axel E; 19—20 peste tot Pia > Lia; 21 maestrul A, B: Axel E; 22 nu-i cădeau ochelarii A, B: i se deplasau ochelarii E; 30—31 cum o cruce în pămînt A, B: ca pe o cruce în pămînt E; 34—35 Și după domnul bătrîn începură să se țină copiii A: Și după domnul bătrîn începură să se țină, cu țipete și cu pietre, copiii din sat B: Și după Axel începură să se țină, cu țipete și pietre, copiii din sat. E;

113—115

36—7 numai în E, fiind adăugate de autor la redactarea versiunii finale din volum.

115

14—15 fac baie copiilor lui, doi, ai mamei lor dintîi D: fac baie copiilor noștri adoptivi, ai mamei lor străine E; 26 Mara D: Lia E;

116

39 Când nu cioplește piatra în atelier D: Când nu lucrează E;

117

12 tulbure și tenace D: egoistă și tenace E; 15 Doisprezece ani D: Zece ani E;

120

13 noaptea pe aici D: noaptea aci E; 25—26 de acum doisprezece ani D: de acum zece ani E; 33 Mara D: Lia E;

121

10 de vîrsta mea D: mai aproape de vîrsta mea E; 11—12 trecutul nostru de oameni fără obîrșie D: trecut de oameni fără obîrșie E;

121—122

22 — pînă la sfîrșit, numai în E, textul fiind adăugat la redactarea finală, în volum.

Ediția Ion Vinea *Opere*, vol. IV Editura Dacia, 1974, sub îngrijirea lui Mircea Vaida și Gh. Sprințeroiu, reproduce *Paradisul suspinelor* după un exemplar din ediția princeps „aflat în posesia familiei”, text pe care „Vinea a operat diverse corecturi și intervenții” (cf. Notă asupra volumului IV, p. 5 și Note, în același volum, p. 319). Două file din acest exemplar cu modificări autografe sînt date în facsimil, cu mențiunea: „Completările și modificările lui Vinea sînt operate cu creionul.”

Nu am găsit, din păcate, volumul respectiv nici în arhiva familiei, cercetată în mai multe rînduri, nici în colecția Muzeului literaturii române unde se află cea mai mare parte a manuscriselor lui Ion Vinea.

Este posibil să se fi pierdut sau rătăcit, ca și alte texte din arhiva scriitorului.

Ca atare, textul de bază în ediția noastră rămâne pentru *Paradisul suspinelor* cel din 1930, tipărit la Cultura Națională.

Față de acest text, revizuirile consemnate de ediția M. Valda — Gh. Sprințeroiu nu aduc modificări majore în privința travaliului artistic. De altfel cele mai multe modificări sînt concentrate pe trei file de text dintre care editorii au reprodus în facsimil două, p. 28 și p. 88 din ediția princeps.)

Menționăm, cu titlu ilustrativ, modificările și completările de pe aceste două pagini, cărora le corespund, în ediția noastră p. 80 și p. 110.

80

40—42 Maestrul Fascoli dezmiardă o elevă. O frunză traversează oglinda moartă... Și somnul și-abate ciocanul de puf. > Maestrul Fascoli dezmiardă o elevă, care chinuie între genunchi violoncelul scîlciat pe cînd arcușul se pierde cu grație în eternitate abia ținut de mîna căzătoare. Apoi o frunză traversează oglinda moartă... Ce semn să fie acesta? Ca o ventuză absoarbe întrebarea, conștiința. Sărut lacom, sărut de moarte. Și somnul și-abate ciocanul de puf.

110

29 criza de conștiință > criza de conștiință, inevitabilă după toate legile literare; 32—33 iubirea lui bolnavă > iubirea lui bolnavă. O Dobroge de calcar, de mărăcin și cactuși, un ținut potrivit căinței răsucite în suflet, cu dulceață și amărăciune; 34 o biată victimă. > o biată victimă. Fiindcă nimic nu e mai primejdios decît compătimirea și mai aventuros decît consolarea.

(p. 123)

LUNTRE ȘI PUNTE

Nuvela a fost publicată prima oară în *Contemporanul*, anul V, fragmentată în trei numere consecutive: nr. 65, 15 martie 1926, p. 5—6; nr. 66, 1 mai 1926, p. 5—6; nr. 67, 1 iunie 1926, p. 3—5. Reprodusă în volumul *Paradisul suspinelor*, Editura Cultura Națională, 1930, p. 117—153.

Luntre și punte și *Cu inima-n cap* pun în lumină — observă Perpessicius — „aceeași poezie și aceleași însușiri de analiză, altoite pe o viguroasă tulpină fantastă” ca și *Paradisul suspinelor*. „Sînt, și una și alta, studii pe tema obsesiunilor, variațiuni ale aceluși delir al autoobservațiunii despre care vorbesc psihologii. Dar ce vervă, ce invenție, ce revărsare de poezie și surpriză în aceste încăierări cu cotidianul și cu banalul!” Și criticul conchide pe același ton de admirație entuziastă: „Un pitoresc teatru de păpuși reflexive, în regizarea cărora poetul, psihologul psihianalitic și estetul suprarealist, ce coabitează cu egale drepturi în d-l Vineu, își dau măsura virtuozității lor.” (Mențiuni critice, în *Opere*, vol. IV, Editura Minerva, Buc., 1971, p. 286.)

G. Călinescu descoperă în *Luntre și punte* „metoda lui Urmuz, excesul de importanță dat laturii minerale a omului, în portretul Domnului cu Servieta, redusă la limitele seriozității descriptive” (op. cit., p. 811).

Pentru M. Petroveanu, obiectul celor două narațiuni care însoțesc *Paradisul suspinelor* este „fărămițarea umanității, în înțelesul ei de demnitate virilă, de acțiune constructivă și voință vitală [...]. Atît *Luntre și punte* cît și *Cu inima în cap* sînt, una într-o tonalitate mai gravă, cealaltă de o manieră caricaturală, ipostaze ale consecințelor slăbiciunii față de viață, ale aspirațiilor timide, ratate, sau, ceea ce e mai rău, satisfăcute la un nivel inferior, în forme derizorii” (op. cit., p. 171).

După opinia lui Sergiu Sălăgean, „atmosfera obsesiv terifiantă, a unui cosmos care pare a întinde tentacule de umbră asupra ființei omenesti, a acestei proze, amintește izbitor de lumea cutremurată de fiori sumbri a lui Kafka. Și totuși, din permanentul monolog al unuia dintre urmăritori, rezultă pînă acesta are omenie și că circuitul subteran de conștiință dintre el și casierul urmărit se bazează tocmai pe acest rest de omenie” (op. cit., p. 42—43).

„Luntre și punte întregește în scrisul lui Vinea literatura cazurilor — observă Simion Mioc. Personajul din această năvelă este un «om de prisos», un abulic care își maschează teama de realitate prin acte de violență. Tinărul e un intelectual, licențiat în drept, cu aspirații literare, asemănător pînă la un punct cu Raskolnikov al lui Dostoievski, învăluit la început, ca și Darie din *Paradisul suspinelor*, în vag și taină. Pentru că liniile de forță ale nuvelei converg spre analiza psihologică, mediul ambiant, lumea exterioară e fantomatică, fugitiv schițată, cu excepția mobilului interesului eroului: *Domnul cu Servieta*, pe care vrea să-l jefuiască pentru a scăpa de sărăcie. Numele generic al acestuia, portretul, îmbrăcămintea concură spre un simbol-caricatură al birocratismului” (op. cit., p. 317—318).

Într-un studiu critic intitulat *Nenorocirile unor slujbași*, Alexandru George face o originală apropiere între trei proze din literatura română care au ca erou pe funcționarul modest, supus aparatului administrativ: *Inspecțiune* de I. L. Caragiale, *Luntre și punte* de Ion Vinea și *Bercu Leibovici* de Al. O. Teodoreanu. După ce întreprinde o analiză fină și minuțioasă a dramelor celor trei slujbași, nenea Anghelache, Domnul cu Servieta și Bercu Leibovici, criticul conchide: „Toate aceste trei personaje aflate în situații similare trăiesc drama omului obligat să-și ducă existența pe mai multe planuri, dintre care numai unul este cel la care ele s-ar fi putut acomoda. Slăbiciunea lor constitutivă i-a silit să caute în felul acesta asigurarea față de toate riscurile existenței și au crezut a o fi găsit. Toți solicită determinarea cea mai strictă pentru că nu sînt capabili să treacă în domeniul libertății. Domnul cu Servieta nu fură, deoarece acest lucru ar implica un efort de acțiune de care el nu e în stare; se lasă jefuit, alegîndu-și el singur agresorul, pentru că numai în complicitate tacită cu un altul mai îndrăzneț și-ar putea rupe planul propriei sale zăgăzui. Nenea Anghelache e probabil cel mai slab dintre toți și, desigur, singurul cinstit.” (*Nenorocirile unor slujbași*, în *România literară*, anul XIV, nr. 37, 11 septembrie 1980, p. 19.)

V A R I A N T E

Contimporanul — A; volumul *Paradisul suspinelor* (1930) — B.

123

26 nu și le-a integrat A: nu le-a integrat B;

124

18 cearceaful A; cearșaful B; 33—35 moartea insului e iminentă sau cel puțin apropiată. El trebuie să fie sau un om în vîrstă sau un bolnav incurabil sau A: moartea insului e iminentă, sau e un bolnav incurabil sau B; 39—40 8—10—12—6 sunt, invariabile A: 8—12 și 3—6 sunt, invariabile B;

126

32—33 Urmăririle lui A: Urmăririle acestea B;

130

35—36 o dată cu reverberul A: o dată cu felinarele B;

132

30—31 dincolo de puful văzduhului A; dincolo de praful văzduhului B;

133

24 Cînd, o strălucire A: Deodată, o strălucire B;

135

23—24 alții mai puțin bineintenționați A: alții, mai puțin binevoitori B;

139

6 de greieri A: de greier B.

(p. 141)

CU INIMA-N CAP

Nuvela a fost publicată prima oară în *Contimporanul*, anul IV, nr. 63, noiembrie 1925, p. 5—7, datată „1920”. Republicată în volumul *Paradisul suspinelor*, Editura Cultura Națională, 1930, p. 157—182, datată: „1924”.

După opinia criticului Ov. S. Crohmălniceanu, nuvela *Chinurile* are o temă expresionistă. Eroul, cum arată și titlul, raționează prea mult și, ca urmare, nu mai e capabil să treacă la acțiune. Intelectul apare umilit de agresivitatea erotică elementară. Toată întâmplarea ia, printr-o reducere energică, un aspect grotesc" (op. cit., p. 131).

VARIANTE

Contimporanul — A ; *Paradisul suspinelor* (1928) — B.

141

4—5 o va găsi în povestirea A : n-o va găsi decât în povestirea B ;

143

14 îți răsfațai A : îți răsfațam B ;

145

11 plimbarea care ne îmbiase A : plimbarea care ne înviase B ;

151

40—41 ai stomac A : ai într-adevăr stomac B ;

153

23 Se aplecă sub coșul trăsorii, să urce A : Se aplecă sub coșul trăsorii B ; 40—41 Ghicesc chinurile care au urmat și căutărilor, mult timp, poate, zadarnice A : Ghicesc chinurile care au urmat mult timp, poate zadarnice B.

DIN PERIODICE

Manuscrisele prozelor publicate de Ion Vinea în revistele epocii nu s-au păstrat. Textele au fost reproduse după periodice, în ordinea cronologică a apariției.

În cazurile în care o schiță sau un poem au fost publicate de mai multe ori de către autor în diferite reviste, am făcut o mențiune specială în notă în legătură cu textul pe care l-am considerat text de bază în ediția de față.

De asemenea, în cazurile în care s-au păstrat, la Muzeul literaturii române, pagini de revistă cu corecturi autografe am specificat aceasta, la titlul respectiv.

(p. 157)

TATIANA

Publicat prima oară în *Seara*, anul IV, nr. 1635, 7 august 1914, p. 1.

(p. 160) POVESTE DINTR-O CARTE DE CITIRE

Publicat prima oară în *Seara*, anul IV, nr. 1642, 14 august 1914, p. 1. Textul este ilustrat cu un desen de Marcel Iancu.

(p. 163)

DOI

Publicat prima oară în *Seara*, anul IV, nr. 1669, 10 septembrie 1914, p. 1, cu mențiunea : Din „*Filigrame*”.

„Filigrane” este primul dintre proiectele de cicluri de proză scurtă pe care le-a conceput și apoi le-a abandonat Ion Vinea. „Filigranele” au fost scrise, după toate probabilitățile, în anul 1914, un an fertil în creația tînărului scriitor, și sînt în număr de patru: *Doi*, *Socialista*, *Convalescență* și *Poetul*.

Analizînd proza scurtă a lui Vinea în cartea sa *Poemul românesc în proză*, Mihai Zamfir subliniază, printre alte trăsături caracteristice, „oroarea principială a autorului nostru față de «literatură»: adept teoretic al principiilor avangardiste despre «literatură» egalizată cu vehicularea de locuri comune, Vinea s-a autocenzurat cu tărie de fiecare dată cînd își închipuia că ar putea cădea în păcatul literaturii evidente. În aceste împrejurări, exercițiul post-simbolist trebuie să-i fi părut prototipul literaturii în retrograd.

Ironia devenea complement obligatoriu al acestui gen de în-deletnicire, iar piesele salvate de ironie — *Filigrane*, *Schițe în cîmp* — reprezintă excepții fericite” (*op. cit.*, p. 345).

(p. 165)

SOCIALISTA

Publicat prima oară în *Seara*, anul IV, nr. 1670, 11 septembrie 1914, p. 2, cu mențiunea: *Din „Filigrane”*.

Schița are în periodic două părți, a doua purtînd subtitlul *Peste un an*.

(p. 167)

CONVALESCENȚĂ

Publicat prima oară în *Seara*, anul IV, nr. 1689, 30 septembrie 1914, p. 1, cu mențiunea: *Din „Filigrane”*.

(p. 169)

POETUL

Publicat întîia dată în *Seara*, anul IV, nr. 1689, 30 septembrie 1914, p. 1, cu mențiunea: *Din „Filigrane”*.

(p. 170)

ARMONICA

Publicat întîia oară în *Seara*, anul IV, nr. 1710, 21 octombrie 1914, p. 1—2.

(p. 173)

DE PROFUNDIS

Publicat prima dată în *Cronica*, anul II, nr. 4, 5 martie 1915, p. 62—63, sub semnătura: „I. V.”.

Textul face parte dintr-un mic jurnal de front scris de Vinea în timpul primului război mondial. Din acest jurnal au fost publicate în *Cronica*, în anul 1915, în numere succesive, trei episoade sub titlul *De profundis*, dintre care acesta este primul.

De profundis II a fost refăcut ulterior și integrat în volumul *Descîntecul și Flori de lampă*, din 1925, sub titlul *Rătăcire*. Acesta figurează în prima secțiune a ediției de față (vezi și nota de la p. 385).

(p. 177)

DE PROFUNDIS. ALTE NOTE

Publicat prima oară în *Cronica*, anul I, nr. 6, 20 martie 1915, p. 105—106, sub semnătura: „I. V.”.

Este al treilea episod din jurnalul de front cu titlul *De profundis* (vezi nota de mai sus).

(p. 181)

CHRONIQUE VILLAGEOISE

Publicat prima oară în *Cronica*, anul I, nr. 28, 23 august 1915, p. 553—554.

(p. 183)

ANUL PATIMILOR

Publicat prima oară în *Chemarea*, anul I, nr. 12, 8 ianuarie 1918, p. 185.

Anul patimilor face parte dintre acele poeme ale lui Ion Vinea care se situează la granița dintre poezie și proză, precum *Mobilizare*, *Soliloc*, *Mistere*, *Glasurile vieții* etc. Am inclus în volumul I al ediției noastre, considerându-le deci poezii, numai acele texte pe care autorul însuși le-a integrat în proiectul volumului *Ora ființelor*. Restul textelor au fost considerate poeme în proză și publicate în volumul de față.

(p. 184)

CARELE

Publicat prima oară în *Adevărul literar și artistic*, seria II, anul I, nr. 4, 19 decembrie 1920, p. 1, deschizând ciclul *Schițe din cîmp*.

Ciclul a fost publicat în *Adevărul literar și artistic* în câteva numere consecutive la sfîrșitul anului 1920 și începutul anului 1921 și cuprinde șase mici poeme în proză, de inspirație naturistă: *Carele*, *Casa albă*, *Porumbarul*, *Salcia*, *Bivol* și *Toaca*. Dintre acestea, Ion Vinea a selectat poemul *Toaca*, pe care l-a inclus în volumul *Descîntecul și Flori de lampă*, apărut în 1925 (volumul de față p. 52).

(p. 185)

CASA ALBĂ

Publicat prima oară în *Adevărul literar și artistic*, seria II, anul I, nr. 5, 22 decembrie 1920, p. 1.

(p. 186)

PORUMBARUL

Publicat prima oară în *Adevărul literar și artistic*, seria II, anul II, nr. 6, 2 ianuarie 1921, p. 1.

(p. 187)

SALCIA

Publicat prima oară în *Adevărul literar și artistic*, seria II, nr. 7, 7 ianuarie 1921, p. 1.

(p. 188)

BIVOL

Publicat prima oară în *Adevărul literar și artistic*, seria II, anul II, nr. 7, 7 ianuarie 1921, p. 1.

(p. 189) GREȘALA LUI AMEDEU CU ANNE-MARIE

Publicat prima oară în *Adevărul literar și artistic*, seria II, anul II, nr. 34, 17 iulie 1921, p. 1.

(p. 192)

GLASURILE VIEȚII

Publicat prima oară în *Contemporanul*, anul I, nr. 18, 18 noiembrie 1922, p. 11—12. Republicat în *Flacăra*, anul VIII, nr. 12, 18 mai 1923, p. 187.

O variantă a textului se păstrează la Muzeul literaturii române, într-un dosar eterogen, cu nr. 12845, menționat în *Nota asupra ediției* din volumul I al ediției de față. Este vorba de fila din *Contemporanul* cuprinzînd poemul *Glasurile vieții*, filă pe care au fost ulterior operate unele corectări și modificări auto-

grafe : a fost schimbat începutul, tăindu-se cuvintele „Zori de zi. Observi că” și au fost făcute numeroase modificări de punere în pagină a textului, conferindu-i astfel o mai marcată ținută de poem.

Am folosit ca text de bază această pagină din *Contemporanul* cu corectări autografe păstrată în ms. 12 845.

VARIANTE

Contemporanul — A ; Flacăra — B ; ms. 12 845 — C.

192

2—3 Observi că toată noaptea duhurile bune sau rele au cutreierat A : Zori de zi : Observi că toată noaptea duhurile au cutreierat B : Toată noaptea duhurile, bune sau rele, au cutreierat C.

(p. 194)

PREUMBLARE

Publicat prima oară în *Contemporanul*, anul II, nr. 25, 6 ianuarie 1923, p. 11, cu semnătura : „Iwan Aniew (trad. I. V.)”.

Mihai Zamfir observă, în cazul prozelor scurte ale lui Ion Vinea, interferarea stilului poetic post-simbolist cu o tendință parodică. Ironia autorului duce de multe ori la „crearea unor anti-poeme”. „Momentele de echilibru între ironie și puterea creatoare, între negație și afirmație, rămân extrem de rare. Unul dintre ele este *Freumblare*. [...] Fronda anti-literară, atât cât a mai rămas, apare aici doar sub forma unor aluzii de epică suprarealistă (*cartea simbolică uitată pe o bancă*) și sub forma incongruențelor unor imagini forțate (*ca un cimitir se prăvale iarna*, unde nu atât metafora, cât comparația se plasează într-o zonă absurdă). Dar aceste urme de limbaj ironic sînt puține și, în orice caz, nu constituie o manieră. Mai important este faptul că, în bucăți ca *Preumblare*, Vinea ajunge la un limbaj poetic propriu, realizat după o stilistică perfect elaborată” (*op. cit.*, p. 346).

(p. 195)

SFÎRȘIT DE VACANȚA

Publicat prima dată în *Contemporanul*, anul II, nr. 28, 27 ianuarie 1923, p. 3.

(p. 197)

ÎN TRENUL 121

Publicat prima oară în *Contemporanul*, anul II, nr. 29, 3 februarie 1923, p. 2.

(p. 200)

ZVONURI

Texte publicate prima oară în *Contemporanul*, după cum urmează :

— [„Souvenirs de voyage...”, în *Contemporanul*, anul II, nr. 34, 10 martie 1923, p. 3 ;

— [„Copilăria mea, începui să observ...”, în *Contemporanul*, nr. 39—40, 21 aprilie 1923, p. 5 ;

— [„Cele două fulgere mari peste beznele...”, în *Contemporanul*, anul II, nr. 42, 10 iunie 1923, p. 4 ;

— [„Puse peceti pe ultimele dorinți...”, în *Contemporanul*, anul II, nr. 42, 10 iunie 1923, p. 4.

După *Filigrane* și *Flori de cîmp*, *Zvonuri* este al treilea proiect de ciclu de mici poeme în proză, abandonat ca și celelalte. Textele, care nu mai au și alte titluri în afara titlului generic de *Zvonuri* și nu sînt numerotate, au fost publicate în *Contemporanul*, în anul 1923, fiind în total în număr de șapte.

Primul din serie, [„După miezul nopții Stan Gurău...”, a fost inclus de Vinea în volumul *Descintecul și Flori de lampă*, apărut în 1925 și se află reprodus în prima secțiune a ediției de față, p. 60 (vezi și nota de la p. 397).

Alte două texte, [„Poarta parcului împinsă fu...”, din *Contemporanul*, anul II, nr. 30, 20 februarie 1923, p. 3 și [„Ce răătăcire, pe urma pașilor pierduți...”, din *Contemporanul*, anul II, nr. 41, 6 mai 1923, p. 3, au fost reluate de autor și incluse în sumarul primului proiect de volum de poezii *Ora finfinilor*, cu titlul *Mis-*

tere și, respectiv, *Pe urma pașilor*. Ambele poeme se află reproduse în volumul I al ediției noastre.

(p. 205)

TIMP

Publicat prima oară în *Contimporanul*, anul IV, nr. 60, septembrie 1925, p. 7, sub semnătura: „Ion Iova”.

(p. 206)

ALILUIA

Publicat prima oară în *Contimporanul*, anul IV, nr. 62, octombrie 1925, p. 6—7, cu mențiunea: „*Din Flori de lampă*”.

Aliluia este singurul text din proza lui Ion Vinea care poartă, în *Contimporanul*, o mențiune privind încadrarea sa în ciclul *Flori de lampă*. De fapt, la data publicării lui, volumul *Descîntecul și Flori de lampă* văzuse deja lumina tiparului (vezi nota de la pag. 378), încît această mențiune nu-și are rostul decît dacă admitem că autorul ar fi avut intenția să reia ciclul și să-l îmboğătească.

Poemul *Aliluia*, cu subtitlul șocant „A se cети cu peria de dinți”, se situează — după cum observă și Simion Mioc — printre puținele exerciții de proză avangardistă ale lui Ion Vinea, alături de *Cravata de cîne* din volumul *Descîntecul și Flori de lampă*. *Aliluia* este „un poem al unui metaforism sprintar, apropiat de dicteul suprarealist, desfășurat în patru secvențe și patru medii diferite [...] În explicarea biografiei iubitei, pe care o aduce finalul, Vinea se apropie de Adrian Maniu din *Prințesa Limonata*” (op. cit., p. 315—316).

Integrată în ansamblul creației lui Ion Vinea, care prezintă un caz particular de laborator artistic deschis, cu opere permanente reluate și modificate, cu motive care circulă de la o scriere la alta, cu proiecte abandonate, *Aliluia* este un text care poate fi raportat la alte opere antume sau postume: peisajul primăverii e lucrat cu metafore ce apar și în poezia *Koh-I-Noor*; scena ascunderii amantului în dulapul cu haine care miroasă a naftalină va fi reluată, într-un alt registru stilistic, în romanul *Lunaticii*.

(p. 211)

VICTORIA SĂLBATICĂ

Textul, în două părți, a fost publicat prima oară în *Contimporanul*, după cum urmează: prima parte, în nr. 73, anul VI, februarie 1927, p. 4—6; partea a doua, cu subtitlul *II (Plîngerea către Ygor)*, în nr. 75, anul VI, aprilie 1927, p. 2—4. Partea a doua a fost republicată, fragmentar, în *Premiera ilustrată*, anul II nr. 25, 4 mai 1929, p. 2, cu titlul *Lumină de femeie și mențiunea „(fragment)”*.

Textul a fost reprodus după *Contimporanul*.

VARIANTE

Contimporanul — A; *Premiera ilustrată* — B.

211—217 numai în A;

218

7 vuie atit de A; bintuie atit de B; 12—13 iată o tălmăcire poetică, simplă A: (simplă tălmăcire poetică) B; 23 nu coboară A: nu pogoară B; 31—32 hohotul gerului de sloiuri ce se sparg A: hohotul gerului sticlos ce se sparge B; 35—36 corăbiile-fantome A: corăbiile-fantomă B; 39—40 în pianul tău cu coadă s-a intrupat una din acele șopirle A: în pianul tău cu coadă — una din acele monstruoase șopirle B; 41—42 zadarnic se încearcă A: zadarnic încearcă B;

219

1—2 automobile aglomerate la peronul vreunui bal al Societății Națiunilor A: automobile, în exasperarea circulației conglomerate la peronul vreunui bal al Ligii Națiunilor B; 11—13 ți-au tăgăduit imperiul, desigur că prin fugă; altfel nu-mi închipui tam-tam, trombon sau violină A: ți-au tăgăduit stăpînirea desigur prin fugă; altfel nu-mi închipui violină, tam-tam sau tobă B; 15 Sau să fi preferat A: Sau ai preferat B; 17 prin constelațiunile A: prin constelațiile B; 18—19 Atunci mesajul de azi îmi vine de A: Mesajul de azi îmi vine atunci de B; 20 pe care le-ai răscolit A: pe care le-ai înspăimîntat și le-ai răscolit B; 21—22 E un sfîrșit acesta. Intoxicat de inspirație și voință A: E un sfîrșit plauzibil. Intoxicat de inspirație și voință B; 23 copac electricizat sub furtună A: copac, încărcat de electricitate în furtună B; 24 ar trece A: va trece B; 28 Ce poate oare, maestre Ygor A: Maes-

tre Ygor, ce poate oare B; 29—33 față de cruzimea ochilor tăi asiatici, înțesași de fulgerile albastre ale dezghețului pe Ienisei, a ochilor tăi oblici, striviți între bolovanul frunții fără de sprâncene și pomeții abrupti sub pielea lor palidă? A: față de cruzimea ochilor tăi oblici, striviți între bolovanul frunții fără sprâncene și pomeții abrupti sub pielea obrazului, palidă . . . B: 36 cu zahăr și ceai trei zile în șir A: trei zile în șir cu apă și ceai B; 38 tonul acela hotărîtor A: tonul acela peremptoriu B; 39 părea că zice: „plătesc” în discuții de artă A: părea că-i zice: „plătesc!” (în discuțiile de artă) B; 42—43 nai. Un zvon A: nai. Ploaia în ropot își înclină lanul cenușiu de spice inverse sub năpustirile vijeliei. Un zvon B;

220

9 și el triumfuri A: și el aplauze B; 18 între stelele și pietre A: între cer și pământ B; 18—19 sunt străbătut de tot fiorul și freamătul anotimpului nou A: sunt străbătut de tot ce palpită, freamătă sau se destramă în anotimpul cel nou B; 23—24 nichelul și porțelanul A: nichelul și faianța B; 34 plete și caravane A: tam-tam-uri și caravane B;

221

40 mozaic, o casă, covoare de Persia A: mozaic, câteva covoare de Persia B; 42—43 de toate polenurile femeii A: de toată cromatică femeii B; 4—5 simt, uneori, că pot merge A: uneori, simt că aș merge B; 6 o chemare străveche A: o chemare primitivă B; 8 într-o grădină ora A: într-un parc ora B; 11—12 cel mai întâmplător acoperiș A: cel mai oarecare acoperiș B; 18 vreau să-mi fie auzită vocea A: vreau vocea mea să-mi fie auzită B; 26—32 numai în A.

(p. 222)

INSOMNII

Publicat prima oară în *Contimporanul*, anul VIII, nr. 80, 26 martie 1929, p. 1.

(p. 225)

AL DOILEA

Publicat prima oară în *Premiera ilustrată*, anul II, nr. 27, 18 mai 1929, p. 2.

(p. 230)

DUȘMANII

Publicat prima oară în *Contimporanul*, anul VIII, nr. 86, 17 noiembrie 1929, p. 1.

(p. 232)

VAMPIRUL

Publicat prima oară în *Contimporanul*, anul VIII nr. 87, 24 noiembrie 1929, p. 1, cu dedicația „lui Tita Bobeș”.

POSTUME

(p. 237)

FEIUL DE A FI

S-a păstrat în ms. 16 563 (Text dactilo cu corectări autografe filele 148—152).

A fost publicat în *Steaua*, XVIII, nr. 3 (206), martie 1967, p. 12—15.

Textul a fost reprodus după manuscris.

(p. 243)

SUS PE LUCIUL DUNĂRII

S-a păstrat în ms. 16 557 (Text dactilo cu corectări autografe filele 1—47).

A fost publicat în *Steaua*, XVIII, nr. 7 (210), iulie 1967, p. 7—19.

Textul a fost reprodus după manuscris.

Comentind prozele scurte ale lui Ion Vinea. Mircea Vaida remarcă preponderența universului oniric, în scrieri ca *Paradisul suspinelor*, *Luntre și puncte*, *Cu inima-n cap*, *Descînteul și Zvonuri*. „În același timp însă — spune exegetul — Vinea e autor al unor lucrări de un savuros și dens realism. Povestiri ca *Descînteul* și *Sus pe luciul Dunării* se situează în aria sufletească explorată de Sadoveanu, Agârbiceanu, Pavel Dan sau V. Voiculescu” (op. cit., p. 31). Observația ni se pare judicioasă în ceea ce privește narațiunea *Sus pe luciul Dunării*, care surprinde pe cititorul prozei de tinerețe a lui Vinea prin tematica ei realistă și socială. Nuvela e probabil un text din ultima perioadă de creație a scrii-

torului cînd acesta se străduiește să se adapteze unui alt climat cultural, dominat de curentul realist.

(p. 269)

CABANA DRAGOSTEI UITATE

S-a păstrat în ms. 16 558 (Text autograf, filele 1—39).

A fost publicat, fragmentar, în *Luceafărul*, anul XII, nr. 16 (364), 19 aprilie 1969, p. 8.

Textul a fost reprodus după manuscris.

Nuvela nu este terminată, iar textul nu este totdeauna finisat.

Inițial, numele eroinei a fost „Stela Tanu”, dar ulterior autorul l-a schimbat în „Stela Manu”, rămînînd totuși cîteva locuri în care corectarea n-a fost făcută. Uneori numele familiei Manu este scris „Mano”, după moda pronunției franceze, care exprimă preferința bătrînului Manu, tatăl Stelei.

La p. 284, r. 2 — propoziția „O liniște grea dar binefăcătoare se lasă din”, adăogată pe margine este neterminată. Ultimul cuvînt ar putea fi „din” sau „dar”. Punctele de suspensie ne aparțin; la p. 286, r. 11—13 — textul are două variante; prima variantă n-a fost ștearsă, deși a fost adăogată pe margine alta pe care am considerat-o definitivă. Iată prima variantă: „amintire și cu veștejiri abia simțite pe la tîmple, pe pleoape, ca o atingere trecătoare de lumină”; la p. 307, r. 10 — Numele soției eroului apare o singură dată aici „Martha” și de mai multe ori „Mara”. Am unificat „Mara”. De altfel, tipul acestei soții devotate, care își întreține din munca ei familia, seamănă cu personajul cu același nume din *Paradisul suspinelor*.

(p. 311)

PECETEA

S-a păstrat în ms. 16 559, filele 11—20. Text dactilo cu însemnări autografe.

A fost publicat în *Tribuna*, XIII, nr. 30 (652), 24 iulie 1969, p. 4, cu o prezentare de Gh. Sprințeroiu.

În manuscris, pe o filă care închide textul ca o copertă, se află următoarea mențiune autografă: „*Pecetea* (schită). Din *Abuz de încredere*” și semnătura: „Ion Vinea”.

Pecetea surprinde „jocul de oglinzi ale inteligenței, pusă în slujba corupției moravurilor. Personajul feminin din acest «moment» caragialesc îi spune soțului adevărul asupra adulterelor repetate, speculând faptul că tocmai franchetea în privința unui adevăr compromițător este îndeobște considerată simplu joc de spirit, și făcînd, prin această franchete brutală, jocul femeii cinstite care se autoflagelează, fiindcă știe că reputația ei este nepătată [...]. Acest gen de analiză, întemeiată pe observația morală, va fi prezent în părțile de proză obiectivă din *Lunatecii*” (Sergiu Sălăgean, *op. cit.*, p. 82).

(p. 319)

TREI PRIETENI

S-a păstrat în manuscrisul 16 560, filele 1—5. Text autograf. A fost publicat în *Tomis*, VI, nr. 3 (57), martie 1971, p. 7—8, cu o prezentare de Gh. Sprințeroiu.

Textul a fost reprodus după manuscris.

În manuscris numele eroinei a fost inițial Anca, iar ulterior autorul l-a schimbat în Liliana.

„*Trei prieteni, Pecetea și Amicul meu Myrmyjdon* vădesc o surprinzătoare calitate a scrisului lui Vinea: știința analizei în termeni adecvați, obiectivi, fără nici un amestec al fanteziei și sensibilității proprii, operînd numai cu mijloacele severe ale intelectului și detașîndu-se de subiectivitate. Fără a urmări anume extensia tipului moral în plan social, Vinea procedează asemenea moraliștilor, dînd modelul estetic al unei conformații sufletești.” (Sergiu Sălăgean, *op. cit.*, p. 81.)

(p. 329)

INTR-O NOAPTE DE IARNA

S-a păstrat în ms. 16 559 (text dactilo cu corectări autografe, filele 3—9).

A fost publicat în *Tribuna*, XVIII, nr. 6, 1974, p. 8—9, într-un grupaj realizat de Mircea Vaida.

Textul a fost reprodus după manuscris.

Pe o filă din dosarul în care se află textul schiței este menționat, autograf, titlul *Dansul lui Dionis*, care se potrivește la fel de bine scrierii ca și titlul celălalt, *Intr-o noapte de iarnă*, plasat la începutul textului și dactilografiat o dată cu acesta. Faptul că primul editor a optat pentru acesta din urmă, ne determină să-l păstrăm, deși opțiunea este arbitrară.

(p. 336)

SIMPLĂ POVESTE

S-a păstrat în ms. 15 884. Text autograf, filele 1—8. Textul este datat: „1914” și semnat: „Ion Vinea”.

A fost publicat în *Tribuna*, XVIII, nr. 6, 1974, p. 8—9, într-un grupaj de trei texte în proză realizat de Mircea Vaida.

Textul a fost stabilit după manuscris.

O categorie estetică mai puțin semnificativă pentru proza lui Ion Vinea este stihialul, remarcă Sergiu Sălăgean. „Stihialul se întâlnește numai în *Simplă poveste*. Eroul este idiotul blînd și viguros, luat în căsătorie de fiica histerizată și cu temperament de valkirie blondă a unui boier degenerat. Trăind în edenul campestru și acvatic, personajul masculin al acestui poem în proză traversează o regresie paradisiacă în arhetipul acvatic și în cel animalier”. (Sergiu Sălăgean, *op. cit.*, p. 79.)

Regresia omului spre animal, care este total deosebită de tipologia omului fantastic (*omul-lup* sau *omul-pește*), creată de V. Voiculescu în nuvele ca *În mijlocul lupilor* sau *Pescărușul Avrîn*, se întâlnește accidental și la autorul *Poemelor cu îngeri* în povestirea *Vocea blestemată*.

(p. 342)

AMICUL MEU MYRMYJDON

S-a păstrat în ms. 16 563. Text dactilo, filele 153—156.

Publicat în *Tribuna*, XVIII, nr. 6, 1974, p. 8—9, într-un grupaj realizat de Mircea Vaida.

Textul a fost reprodus după manuscris.

S-a păstrat în manuscrisul 16 516, filele 3—5. Text autograf cu subtitlul *Sinii*.

A fost publicat în *Opere*, Editura Dacia, vol. IV, 1974, p. 314—315.

Textul a fost reprodus după manuscris.

S-a păstrat în manuscrisul 16 563. Text dactilo cu corectări autografe, filele 157—158.

A fost publicat prima oară în ediția *Opere*, Editura Dacia, vol. IV, 1974, p. 311—313.

Textul a fost reprodus după manuscris.

Figurează în manuscrisul 12 846. Text autograf, filele 1—8, cu semnătura: „I. Vinea”.

Publicat în *Manuscriptum*, nr. 1, 1990, p. 35—37, cu o prezentare de Elena Zaharia-Filipaș.

Textul a fost reprodus după manuscris.

Temele și personajele biblice sînt apariții rare în opera lui Ion Vinea, încît această scenă a calvarului, de o mare vibrație emoțională, constituie aproape o surpriză.

Ca și Avesalon, fiul regelui David, supus unui supliciu crud, care este evocat în frumoasa poezie din tinerețe *Septembrie*, Isus se proiectează ca un simbol al suferinței. Cîteva notații de la începutul textului par a circumscrie această suferință în sfera morală a dramei psalmistului arghezian: crucificat între doi tîlhari, Isus se simte singur și „altfel” decît ceilalți, respins deopotrivă de oamenii de alături și de „uitarea neînțeleasă a cerului”, care nu-i trimite ingerul mesager. E un moment de tensiune lăuntrică sugerat cu finețe analitică de Ion Vinea, în maniera poemelor din ciclul *Flori de lampă* care transcriu stări de semiconștiență, între trezie și vis.

Apariția celui de al doilea personaj, Maria Magdalena, deplasează suferința celui răstignit spre durerea fizică, omenească și spre nevoia de milă, de compasiune, de comunicare, a celui care se consideră Mîntuitorul.

Finalul, rapid, foarte inteligent construit, lasă o perspectivă deschisă asupra dramei lui Isus: alinarea suferinței fizice, pe care i-o aduce femeia, e înșelătoare, cîtă vreme prețul gestului ei înclină sufletul Mîntuitorului spre alte suferințe mai mari, de ordin moral.

S-a păstrat în ms. 16 555. Acesta cuprinde o suită de maxime și reflecții, parțial autografe (filele 1—12 și 21—31) și restul dactilografiate, cu corectări autografe (filele 13—20).

Cele 8 file dactilografiate, numerotate dactilo 1—8 și intercalate între filele autografe, constituie un corpus aparte, cu titlul autograf *Călăuza nerăbdării*, punînd în evidență o posibilă tentativă a scriitorului de a-și publica maximele. Restul filelor nu sîntordonate în nici un fel de autor, dar titlul *Călăuza nerăbdării* apare și pe coperta dosarului și pe unele file autografe, în colțul din dreapta sus.

Studiînd cu atenție acest material, am propus o numerotare a maximelor (unele sînt de fapt cugetări ample) începînd cu acest corpus central. Conform acestei numerotări, desigur arbitrară, maximele 1—28 sînt acelea aflate în corpusul central dactilografiat, în continuare urmînd restul maximelor în ordinea arbitrară a filelor din dosarul 16 555.

Am recurs la această numerotare pentru a putea individualiza maximele în cazul unor eventuale note și comentarii.

Aforismele din *Călăuza nerăbdării* au fost publicate parțial în *Steaua*, nr. 12, 1965, și, ulterior, într-un grupaj mai amplu realizat de Mihai Rădulescu, în patru numere consecutive ale revistei *Tribuna*, după cum urmează: *Tribuna*, anul XII, nr. 12 (582), 21 martie 1968, p. 2; nr. 13 (583), 28 martie 1968, p. 2; nr. 14 (584), 4 aprilie 1968, p. 2; nr. 15 (585), 11 aprilie 1968, p. 3.

În manuscris sub titlul *Călăuza nerăbdării* este notat, cu creionul, cuvîntul „Gebrauchsanweisung” (germ. „mod de întrebuințare”).

Din comentariile care însoțesc textul din *Tribuna* reținem câteva observații pertinente: „*Călăuza nerăbdării* e titlul ciudat al unei admirabile culegeri de meditații, maxime și aforisme, opera unui moralist copleșit de un început de secol în care numai cine a știut să poarte o mască a putut răzbi. Cugetările acuză, denunțând, etica falsului, genuflexiunile, abatorul sufletelor drepte, panica intelectuală, crima [...]. Evoluează în fața noastră personajul *Om* și vrăjmașul său ridicol dar periculos: arivistul fără de scrupule, mercenarul unor vremuri crude.” (*Tribuna*, anul XII, nr. 12 (582), 21 martie 1968, p. 2.)

INDICE DE TITLURI*

Absenta	47
Aburi (Rătăcire)	385
Al doilea	225
Aliluia	206
Amicul meu Myrmyjdon	342
Amintiri fantastice	345
Anul patimilor	183
Armonica	170
Bivol	188
Cabana dragostei uitate	269
Carele	184
Casa albă	185
Călăuza nerăbdării	354
Chronique villageoise	181
Convalescență	167
Cravata de cîneapă	63
Cu inima-n cap	141
Dansul lui Dionis (Într-o noapte de iarnă)	437
Danțul pe frînghie	56
De profundis	173
De profundis II (Rătăcire)	385
De profundis. Alte note	177
Descîntecui	3
Dintr-o scrisoare (Paradisul suspinelor)	402
Do:	163
Domnul bătrîn (Paradisul suspinelor)	401

* Au fost incluse în indice (în cursive) și titlurile variantelor precum și subtitlurile sau variantele unor titluri care au circulat, menționînd în paranteză titlul definitiv. Prezentarea acestora poate fi urmărită în cuprinsul aparatului de note.

Drumul prin ploaie	347
Dușmanii	230
„Ea“	57
Felul de a fi	237
Glasurile vieții	192
Greșala lui Amedeu cu Anne-Marie	189
Ielele (Sanatoriu)	392
Insomnii	222
Invitație la țară	34
În trenul 121	197
Întîia noapte (Descîntecul)	379
Într-o noapte de iarnă	329
Lumină de femeie (Victoria sălbatică)	431
Luntre și punte	123
Mireasma pe calvar	350
Moartea la chef	12
Nocturnă (Stratagama)	383
O clipă grea	38
Ouă roșii	43
Paradisul suspinelor	71
Pecetea	311
Poetul	169
Porumbarul	186
Poveste dintr-o carte de citire	160
Preumblare	194
Rătăcire	25
Regret fugar	54
Salcia	187
Sanatoriu	50
Sfîrșit de vacanță	195
Simplă poveste	336
Sinii (Amintiri fantastice)	438
Soarta unuia	61
Socialista	165
Souvenirs de voyage (Zvonuri)	429
Stratagama	21
Sus pe luciul Dunării	243
Talionul	29
Tatiana	157
Tic-Tac (Paradisul suspinelor)	401
Timp	205
Toaca	52

Trei prieteni	319
Treptele somnului	16
Vampirul	232
Victoria sălbatică	211
Vraja (Descîntecul)	379
Zvonuri	60, 200

CUPRINS

DESCINTECUL ȘI FLORI DE LAMPĂ

Descîntecul	3
Moartea la chef	12
Treptele somnului	16
Stratagemă	21
Rătăcire	25
Talionul	29
Invitație la țară	34
O clipă grea	38
Ouă roșii	43

Flori de lampă

Absenta	47
Sanatoriu	50
Toaca	52
Regret fugar	54
Danțul pe frînghie	56
„Ea“	57
Zvonuri	60
Soarta unuia	61
Cravata de cînepă	63

PARADISUL SUSPINELOR

Paradisul suspinelor	71
Luntre și punte	123
Cu inima-n cap	141

DIN PERIODICE

Tatiana	157
---------	-----

Poveste dintr-o carte de citire	160
Doi	162
Socialista	163
Convalescență	167
Poetul	169
Armonica	170
De profundis	173
De profundis. Alte note	177
Chronique villageoise	181
Anul Patimilor	183
Carele	184
Casa albă	185
Porumbarul	186
Salcia	187
Bivol	188
Greșeala lui Amedeu cu Anne-Marie	189
Glasurile vietii	192
Preumblare	194
Sfârșit de vacanță	195
În trenul 121	197
Zvonuri	200
Timp	205
Aliluia	206
Victoria sălbatică	211
Insomnii	222
Al doilea	225
Dușmanii	230
Vampirul	232

POSTUME

Felul de a fi	237
Sus pe luciul Dunării	243
Cabana dragostei unite	269
Pecetea	311
Trei prieteni	319
Într-o noapte de iarnă	329
Simplă poveste	336
Amicul meu Myrmydon	342
Amintiri fantastice	345

Drumul prin ploaie	347
Mireasma pe calvar	350
Calauza nerăbdării	351

Note și variante	373
Indice de titluri	441